Sieferstmann

C A Lindtall
Bergsund 1884.—

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

Tr. af Gjöthestrom

PIONIER I ANDISKA BERGEN.

Bibliotheca Alvastrensis

1884.

RESA

I

COLOMBIA,

ÅREN 1825 OCH 1826.

AF

CARL AUGUST GOSSELMAN,

LIEUTENANT VID KONGL. MAJ:TS FLOTTA.

SEDNARE DELEN.

MED PLANCHER.

NYKÖPING:

TRYCKT HOS P. E. WINGE.

MDCCCXXVIII.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

"I am neither Your Minotaure, nor Your Centaure, nor Your Satyr, nor Your Hyæna, nor Your Babion, but Your mere Traveller — believe me!"

JONSON.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca / Sala de Patrimonio Documental

CAP. XI.

Resa i Anderna.

En stilla skön afton hvilade öfver den romantiska natur, af hvilken den enstaka Bodegan vid Juntas är omgifven. Den brådskande solen hade redan vidrört topparne af de träd, som täcka den höga bergsryggen, hvilken formerar Rio Verde's venstra strand; och ett blekare sken på östra horizonten förkunnade Månens ankomst, hvilken, snart uppstigen i sin fulla glans öfver de branta klippväggarne, återspeglade sig i den underliggande Nare-floden, hvars oroliga, af strömdrag och hvirflar upprörda, vattenmassa nu låg liksom ett genomdrifvet silfver-arbete infattad emellan de mörka skogbevuxna bergen. Intet ljud hördes i den ensamma nejden, och ej ett blad rördes på de omgifvande träden; endast det tysta dofva sorlet af de djupt under fötterna liggande floderna uppträngde sig till det lyssnande örat, men så jemt och oafbrutet, att det snart blef vant dervid, och ansåg det för hvad det också på detta stället var — naturens djupaste tystnad.

Betraktande den underliggande sköna vuen, och njutande af den omgifvande naturens behagliga svalka, satt jag försänkt i glada känslor under portiken af den, högt uppe på berget liggande, Bodegan, lyckönskande mig sjelf, att nu hafva slutat den besvärliga flodresan, och redan befinna mig i ett mera tempereradt klimat. På en gång störtes den allmänna tystnaden och mina betraktelser af några nedifrån uppträngande, sjungande rop; och snart urskilde jag Bogas' vanliga afskedssång, hvilken så mycket behagligare återskallade i den högtidliga, tysta aftonen, som den bevisade, att den långa gemenskapen med dem nu var alldeles afbruten. Kort derefter syntes också den lilla canoten ute på strömmen, utför hvilken den framilade med skyndsamhet, som en liten mörk fläck på dess af månen skimrande yta. Men snart försvann den bakom en utskjutande udde; och nu hördes endast den mer och mer sig aflägsnande sången, hvilken, i allt svagare och mattare echo återkastad emellan de höga bergen, slutligen alldeles dog bort, och lemnade rum för det jemna och sakta sorlet af den ensamma floden.

Emellertid hade det blifvit sent på aftonen, och nödvändigt att göra anstalter för

nattens passerande, till hvilken ända jag behöfde min Indian-pojke, som icke varit synlig på hela aftonen. Sedan jag en stund förgäfves sökt och ropat på honom, kom ändtligen Bodeguerens dräng och frågade mig, hvem jag sökte; och då jag underrättat honom derom, svarade han helt kallt: *"Se fue con la piraguita"!* — Han gick med canoten. Detta förundrade mig så mycket mera, som han icke förrådt något sådant beslut under resan, utan tvärtom synts ganska nöjd att följa mig. Jag fick emellertid snart veta hvad som förorsakat denna skilsmässa, då samma dräng underrättade mig, att pojken gjort honom flera frågor om sättet att resa i Provinsen, och att han dervid yttrat mycken farhåga för de höga bergen och den deri rådande kölden. Förmodligen hade beskrifningen derpå afskräckt honom, som var född och uppfödd vid Magdalena-flodens låga kokande stränder, och han fann derföre för godt att hemligt aflägsna sig, för att återvända till sitt mera kära hemland, med dess hetta och dess musquiter.

Jag var således på en gång beröfvad hela mitt förra sällskap, och måste derföre så mycket närmare sluta mig till det, som bebodde Bodegan. Detta bestod endast af Bo-

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca

degueren och tvenne Indianer. Den förre var en äldre Creol, och en ganska treflig man, med en reputerlig mage och ett glädtigt ansigte — tvenne här mindre allmänna saker. Så snart han hört, att min betjent rymt sin väg, tillböd han mig genast att lefva med honom under den tid, jag behöfde uppehålla mig här; och sedan han fått veta, att jag var Svensk, blefvo vi snart synnerliga vänner, emedan han kände alla Landsmännen, som för någon tid sedan passerat här, och nu uppehöllo sig i Provinsen. Han var mycket glad och munter, samt pratade och skrattade beständigt; och då han dessutom var mycket vettgirig, så tröt aldrig conversations-ämne, åtminstone var han outtömlig i frågor om lefnadssättet hos oss. Gubbens favorit-studium var emellertid Geografien, hvari han ändå, i parenthes sagdt, just icke var så synnerligen hemma; och då han icke hade någon karta, slutades våra lärda disputationer häröfver med, att på golfvet i Bodegan uppdraga contourerne af verldsdelarne med spetsen af en machet. Hvad som härvid uppväckte de lifligaste debatterne, var läget af Norra America; ty Gubben ville nödvändigt, att det skulle ligga till höger för den, som seglade från Cartagena till

Europa: och hade jag all möda ospard, att få honom att gå in på motsattsen. Slutligen lät han America ligga på sitt gamla ställe, likvisst med det vilkor, att jag på ett papper med penna och bläck transporterade alla våra figurer från sanden, på det han framdeles ej måtte låta åtminstone hela verldsdelar dansa öfver på contra-plats. — Derefter kommo vi in på politikens vidlöftiga fält; och sedan han länge talat om, huru mäktiga Colombianerne nu voro, sedan de utkört *"Los pendejos * Españoles"*, och huru lycklig och fri, man nu lefde i *"la Republica de Colombia,"* beklagade han mig hjertligen, som hörde till en Nation, hvilken icke var fri. Sedan jag försäkrat honom, att han häri misstog sig, och att Svenska nationen icke allenast var en af de friaste i Europa, utan äfven skröt af att vara

* Prononceras *Pendeho*, och är ett det värsta öknamn, en Spanior kan ge en annan. Det svarar kan hända bäst emot vårt *Galgfogel*, upphöjd till den högsta digniteten. — Jag hörde en Fransos, som talte Spanskan som sitt modersmål, förklara betydelsen af detta ord. Sedan han länge uppräknat alla de raffinerade skållsord, hvaraf Franska språket öfverflödar, utan att finna något, som han var nöjd med, utropade han slutligen ganska träffande: *Mais Pendejo — Messieurs — Pendejo, c'est un mot, qu'aucun Espagnol ne peut pas digerer!*

den äldsta af nu varande fria nationer, utropade han förundrad: *"Como pueden Ustedes ser libres, quando no son Republicanos?"* — Huru kunnen ni vara frie, då ni icke ären Republikaner? — Jag måste således både med skäl och facta öfvertyga honom, att, om icke till namnet, vi åtminstone till saken voro bättre och friare Republikaner än Colombianerne, och skulle så länge bli det, som de senare icke voro nog upplysta, för att rätt njuta af den frihet, deras constitution gaf dem. Men, tillade han då, hvad religion hafva Svenskarne, *"No son Mahometanos?"* — Äro de icke Mahometaner? — Då jag skrattande frågade honom, hvarifrån han fått denna tro, svarade han med en viss säkerhet: *"Su Rey Carlos doce estaba muy amigo de los Turcos!"* — Eder Konung Carl den tolfte var ju mycket god vän med Turkarne. — Härpå kunde jag icke svara något annat än att, om Carl den tolfte lefde någon tid hos Turkarne, var det snarare att tillskrifva dess hätskhet mot Muscoviterne, än dess tillgifvenhet för Muselmännen: och att för öfrigt ingen Svensk hvarken trodde på Mahomet, Mecca eller Coranen, samt att, om någonsin någon annan funnits, som i vissa fall kanske lyssnat till Islamismens lä-

ror, så var det åtminstone icke Carl den tolfte, hvilken var bättre Christen än de flesta Catholiker. — Men nu utträngde historien om Carl den tolfte all vidare conversation uti Geografi och Statskunskap; och slutades här en dialog, hvilken kanske kan anses mindre nödvändig att hafva anfört, såvida den icke snarare betraktas, som en profbit på en mängd här varande, äfven bättre, folks sätt att räsonnera uti dessa ämnen, än en berättelse om hvad en vettgirig Tulluppsyningsman vid detta tillfälle deröfver yttrade.

Andra dagen på aftonen anlände ändtligen en mängd *Peoner,** så att jag nu lagade mig till afresa i morgon. Då vägen här är så svår, att den oftast icke kan befaras med Mulåsnor, så finnas här en mängd Indianer, hvilkas enda yrke är att bära så väl personer som varor öfver de höga bergen, som skilja Juntas från det inre af Provinsen Antioquia. Vana från barndomen att med mindre bördor klättra i bergen, hinna de slutligen till en styrka och outtröttlighet, som är verkligen förvånande. Vanliga lasten för en sådan Peon

* *Peon* betyder i allmänhet fotgångare, men borde här råttare öfversåttas med Bårare, Lastdragare.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

är en half Mulåsne-last eller 125 skålpund, men händer det ofta att de taga mera än dubbelt så mycket, såsom då de bära personer, fastager m. m., som ej kunna fördelas. Med en dylik *Carga* gå de då fyra till fem dagar nästan oupphörligt från morgonen till aftonen en väg, på hvilken det oftast är svårt, om icke omöjligt, för en annan menniska att, utan last, blott fortskaffa sin egen kropp. Genom detta lefnadssätt antaga också deras kroppar en alldeles athletisk både figur och styrka, och skulle i synnerhet den nedra delen deraf fullkomligt passa som en Herculisk modell. Dessa bergsboar äro en egen race, vida skilda från slättlandets invånare, så väl till deras moraliska som fysiska natur. Deras hud är mera ljus eller rättare smutsgul, hvartill bidrager både det tempererade klimatet, i hvilket de lefva, och äfven brist på den uppspädning af Negerblod, hvilken man oftast träffar hos Indianerne vid kusten och på Magdalenas stränder. I deras mera aflånga ansigten äro dragen mera expressiva, och öfver hela deras fysionomi hvilar någon ting godt och svårmodigt, som så afgjordt contrasterar mot den trotsande sturskheten hos det lägre landets infödingar, och som så

väl annoncerar deras bättre och mildare caracter, hvilken vi längre fram få närmare utveckla, då umgänget med dem sätter oss bättre i tillfälle att göra det.

Samma afton tingade min vän, Bodegueren, trenne utvalda Peoner, som han sade vara, den ene, en *"muy bueno Silletero,"* och de andra, tvenne *"muy buenos Cargueros,"* hvilket, med afseende på deras yrke, skulle rättast kunna öfversättas med en mycket god Ridhäst, och tvenne mycket goda Packhästar. Med *Silletero* förstås nemligen en Peon, som bär menniskor, och med *Carguero* en som bär varor. Den första benämningen kommer af ordet *Silla* — Stol eller Sadel — och det andra af *Carga* — Last eller Börda. De förra nyttja också en slags sadel, som fastbindes på skuldrorna: den är gjord af tre fot långa, flata bamburörs-stycken, med vidjor fastbundna vid hvarandra, till en bredd af nära tvenne fot: i nedra ändan fästes, vinkelrätt mot denna, en lika bred, men hälften så kort, skifva af samma materialier. Hela machinen liknar då fullkomligt en stol utan fötter, hvartill den förstnämde delen utgör ryggstycket, och den sistnämde sjelfva sätet. Tvenne starka band, mellan yttersta hörnen af båda pla-

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

nerna, hålla desse i vinkel, och tjena dessutom såsom stolarmar, i hvilka den resande kan hålla sig; och ett fots-långt bamburörs stycke, nedhängande i tvenne andra band från ytterSta kanten af sätet, tjenar honom till fotstöd eller, om han vill anse sig som kavallerist, till stigbygel. Hela machinen hänger då på Peonen i trenne starka sadelgjordar af *Pita*, af hvilka tvenne, fästade i nedra ändan, gå öfver skuldrorna, i kors öfver bröstet, och under armarne tillbaka, och den tredje, fästad på midten af ryggstycket, går öfver Peonens panna. I denne sednare hvilar också den mesta tyngden, då de bära mest med hufvudet eller rättare nack-senan. Emellan ryggen och sadeln placera de ett hopviket yllet tygstycke, och äro föröfrigt alldeles nakna, med undantag af ett par små korta linna underkläder, hvilka ändå uppkaflas högt ofvan knän, så att ingenting må hindra det fria bruket af deras ben. Hela aftonen användes af mina trenne Peoner att förfärdiga sina bärstolar, hvilka alltid göras nya för hvarje gång, emedan det sällan händer att de hitkomma med last, och således icke bry sig om att då medföra dem tomma. De machi-

ner, Cargueros nyttja, äro mycket enklare än den beskrifne, och bestå vanligen blott af ryggstycket, hvilkets längd och bredd variera efter bördans beskaffenhet. Oftast består denna i en af de förr beskrifna kubformiga *Tercios*, hvilkas vigt icke bör öfverstiga 125 skålpund, men betalas mer och mindre i frakt, efter som de äro lättare eller tyngre. Vanliga frakten för en dylik packa från Juntas till *Zeja*, som är tre till fyra dagsresor* för en Peon, är från fem till åtta piaster. Vid Zeja, der vägen blir jemn, banad och bättre, omlastas ofta sakerna på mulåsnor, men ej sällan händer det att Peonerna bära

* Detta längdemått, som alltid år mer och mindre obestämdt, blir det ändå mera i Colombia, men i synnerhet i dess Cordillerer, hvarest vågen ej allenast slingrar sig i horizontela planen, utan åfven i den verticala. Om man således vill anse det förhållande, som en jemn men krokig våg i allmänhet har till en jemn och rak, för qvadratiskt, så måste den här omtalade, såsom både krokig och backig, med samma skål, stå i ett cubiskt förhållande till fogellinien. Då ännu ingen tillförlitlig speciel karta finnes öfver Provinsen, så blir åfven denne sistnämde distance ofta svår nog att bestämma; emellertid tror jag man, vid detta tillfälle, ej skall bli så svårt bedragen, om man anser afståndet emellan Juntas och Zeja vara omkring tjugo Engelska mil.

dem ännu längre in i Provinsen till Städerne *Medellin, Santa-Rosa* och *Antioquia,* hvaraf den senare ligger borta på stranden af Caucafloden. Sedan såväl koffertarna som min person blifvit vägda, öfverenskoms om priset, hvilket blef fem piaster för hvarje af de förre och nio piaster för den senare. Härvid kan man icke undgå beklaga den menniska, som af naturen är belastad med en för stor fysisk tyngd, om den skulle få det infallet att resa i provinsen Antioquia, ty då blefve han tvungen, antingen att sjelf klättra i bergen, eller ock fördela sin vigt på flera Peoner; hvilka båda fall, om de just icke voro alldeles omöjliga, så blefvo de åtminstone svåra och kostsamma, i synnerhet som vissa pass ej tillåta mera än en mans passerande i sender.

Klockan sju andra morgonen, eller den 23 Februari, voro mina trenne Peoner påsadlade, och allting i ordning för afresan; och som min värd, Bodegueren, nödvändigt ville se mig afrida från Bodegan, så steg jag också då, för första gången, om uttrycket tillåtes, *till häst på en menniska.* Man sätter sig till den ändan baklänges i stolen, eller med ryggen vänd åt Peonens, hvarefter man placerar föt-

terna i stigbygeln. Knappt hade jag, väl uppstigen, tagit hand med min vän, förrän min Indianske klippare genast började färden, icke med en sakta afmätt gång, utan med ett raskt skridande lunk, som snart försatte oss ur sigte af både Bodegan och dess muntre Uppsyningsman, hvilken skrattande ropade efter mig: *"Cuidado Caballero! Usted olvidio el freno y las espuelas."* — Försigtigt Ryttare! Ni har glömt betslet och sporrarne.

Sedan jag således försökt huru det gick att färdas på detta besynnerliga sätt, steg jag af och började gå efter min Peon, med den fasta föresatts att icke åter sitta upp, förrän alldeles utmattad; och nu började vi klättra uppföre nästan oupphörligt. Vägen gick till det mesta brant uppåt genom trånga pass eller hålvägar — *Cañelones* — hvilka, genom den ständiga trampningen och vattnets nedforssande under regntiden, urgröpas allt mer och mer i den lösa rödgula leran, hvarmed de flesta af dessa berg äro beklädda. Detta gör att man som oftast passerar ställen, som äro så djupa och smala, att de ofvantill äro öfvervuxne med buskar, och de nästan lodräta sidorna knappt medgifva en karl framtränga med sin packa. Sällan gick vägen horizontelt,

och nästan aldrig nedåt: i förra fallet lopp den alltid på toppen af någon bergsrygg, som då förenade tvenne högre berg; och från hvilken man hade en inskränkt utsigt öfver de på båda sidor, emellan de korsande bergskedjorne, sammanträngda dälderna, hvilkas öfverallt skogbevuxna sluttningar hindrade ögat att mäta deras annars svindlande afgrunder. Ofta måste man arbeta sig upp för branter, der uppstigningen på den slippriga leran endast var möjlig genom de hål, Peon-fötternas beständiga trampande här förorsakat; på ett annat ställe åter hade regnvattnet, som ofta bildar små strömmar, alldeles bortsköljt leran och lemnat qvar en brant stege af större och mindre klapper-stenar, emellan hvilka uppklättrandet endast var verkställbart med händernas tillhjelp och genom de beständiga zigzager, som man utletat i stensamlingen, hvars hela yta ofta lutar öfver fyrtiofem grader emot horizonten. Det är också märkvärdigt att se, huru Peonerne vid dylika svårare ställen med en obegriplig styrka, försiktigt och afmätt, uppstiga från den ene stenen till den andre, balancerande med sin stora och tunga börda, utan att ett ögonblick förlora jemnvigten. Vid sådane tillfällen bruka de som

oftast med ett besynnerligt hvisslande pusta ut och återhämta andan, samt understundom vid en högre sten, eller passande ställe i lervallen, svänga till och ställa sin börda, vid hvilken de stanna och hvila sig i samma ställning, utan att aftaga seltyget. För de längre rastningarne hafva de sina vissa bestämda platsar, hvarest vanligen en passande upphöjning af en gräsvall eller några stenar tillbjuda en beqväm af- och på-lassning. Till en dylik anlände vi klockan emellan nio och tio på förmiddagen, hvarest vi också frukosterade. Då allting, som medhafves, går på menniskoryggen, och betalas efter vigt, kan man föreställa sig, att hvarken munförrådet kan vara öfverflödigt eller matlagnings-anstalterne talrika. En liten påse med hårdt torrkadt Maisbröd — *Biscocho* — litet Ost, ett stycke rått Socker — *Pamela* — och några Chocoladkulor utgöra den vanliga Peon-provianten, hvilken, hoplagd i en näsduk, bindes ofvanpå bördan; härtill lägges ibland en liten Chocolad-panna af lera — *Ollita* — hvilken oftare finnes, såsom en gemensam egendom, qvarlemnad på de ställen, der vanligen en dylik kokning verkställes. Den, som ej kan inskränka sig till denna Peon-diet är verkligen illa

deran; ty kan man längre fram på vägen, der en by finns, för följande dagen öka matsedeln med några hårdkokta ägg och en kall kyckling, så är det alldeles omöjligt göra det den första dagen, då Bodeguerens i Juntas proviant-magazin merendels aldrig är i ett så beskaffadt tillstånd, att leveranser derifrån kunna medgifvas den resande, så mycket mindre, som dess knappa, och ej för gäster beräknade, förråder måste, på ägarens reqvisitioner, antingen med Peon hitkomma, eller ock mera sällan från Nare på floden uppsändas. Den enda utomordentliga artikel, jag medförde, var en butelj Cognac, hvilken var så mycket mera nyttig att medhafva, som det skulle vara farligt för helsan att genast, upphettad af gången, dricka det ouppblandade vattnet uppe i dessa kalla och fuktiga berg, i synnerhet för den, som uppkommer hit från den låga varma Magdalena-floden. Då glasvaror uppe i Provinsen äro tämmeligen dyra, så medtager gerna Peonen en dylik, med förbehåll att få behålla den tomma buteljen; hvilken frakt är lika billig som convenerande.

Sedan vi härstädes slutat frukosten, som endast bestod af maisbröd, ost och socker,

hvilket senare Peonerna förtära i stor mängd, fortsatte vi resan till middagen, då vi anlände till en så kallad *Rancho*. Med detta ord benämnes en liten hydda, upprest af grenar och palmblad, i form af en takås med öppna gaflar, och tillräcklig att rymma ett litet antal Peoner med sina packor. Dylika Ranchos uppresas af Peonerna, såsom hviloställen och tillflykts-orter för regn emellan de tunnsådda husen. På somliga ställen finnas flere sådane bredvid hvarandra, alltid på någon torr upphöjd gräsplan. De anses naturligtvis som gemensam egendom, och ofta finner man der äfven en gryta jemte ett slags vattenkärl — *Aguaderito* — bestående af en led af de största Bamburören, på hvilken man genom ett hål i öfra ändan kan inösa eller aftappa vattnet. Sedan vi här ytterligare stärkt oss med socker, bröd, och vatten försatt med cognac, samt uthvilat en stund, fortsatte vi vandringen, för att innan solens nedgång kunna hinna till det första bebodda ställe från Juntas, en liten by, vid namn *Canoas*, hvarest nattläger skulle tagas. Ovanan att marchera, förorsakad af det långvariga liggandet i Canoten på Magdalena-floden, gjorde att jag icke kunde

uppklättra så fort i bergen, som min Indianske gångare önskade, hvilken också beständigt utropade: *"Monta a hora, Señor! Su Merced* no me pagara por nada."* — Stig upp, min Herre! Ni skall icke betala mig för intet. Slutligen måste jag gå in på hans begäran och steg i sadeln, ehuru motbjudande det var att få medgifva det tvenne menniskor, hvardera på sina ben, icke skulle kunna komma så fort, som då de tillhopa framskaffades på blott den enas. Likväl tröstade det mig något att Peonerna instämde deri, det de icke haft någon resande, som första dagen gått så mycket, som jag redan gjort. Jag hade också utrustat mig till klättrandet medelst ett par Indianska skor, kallade *Alpargatas*, hvilka äro ett slags Sandaler, gjorda af Pita och Bomull. Af den förra vextens sammanflätade trådar formeras sålan, ofvanpå hvilken inväfves ett slags kort öfverstycke af bomullstråd, hvari instickas tårna; hvarefter ett, af samma tyg bestående, smalt bakstycke drages öfver hälen, på hvilken det fasthålles genom ett band, som,

* *Su Merced*, hvilket egentligen betyder Hans Nåd, nyttjas ofta af ringare folket i Antioquia, då de tilltala någon båttre; och år det annars af Spaniorerne ständigt nyttjade *Usted* — Ni — troligen icke annat ån en contraction deraf.

fästadt i framstycket, går i kors öfver vristen, så att hela denna fotbeklädnad ej är olik öfra delen af en skridsko. Då detta skoplagg är i högsta grad lätt och starkt, samt blir snart torrt efter vätan, så är det ganska passande för resor i dessa bergen, så mycket mer som sålan snart antager en kramhet, hvilken hindrar halkor och fall på de af våt lera eller slippriga stenar höljda ställen. Vanligen nyttjar man inga strumpor härtill, utan blott ett par linna underkläder, hvilka, i förening med en lätt jacka och rothatten, komplettera res-costumen. Peonerna nyttja emellertid aldrig Alpargater, utan nöja sig med den naturliga sålan, hvilken också för dem, som dervid äro vana, är den bästa både i anseende till styrka och nytta: och skulle de troligen icke, med hvad annat skoplagg som helst, kunna klättra i bergen så vigt och säkert, som de nu göra det på sina bara fötter, hvilka också derigenom antagit utseende och egenskap, snarare af en beredd oxhud, än af ett vanligt menniskoskinn.

Sedan vi hela eftermiddagen arbetat oss uppför slippriga lerberg, branta stenrör och djupa cañeloner, öppnade sig slutligen utsigten något; och klockan fyra på aftonen fingo

vi se byn *Canoas*, som, liggande på en med friskt gräs beklädd fjellrygg, vid foten af hvilken en klart rinnande bergsström slingrar sig, angenämt presenterade sig för de hittills af berg och skog fängslade blickarne. Det låg något på en gång ovanligt och skönt uti betraktandet af den friska grönska, som omgaf denna, af nätta hvitlimmade kojor bestående, Bergsby, hvilket man ändå förgäfves sökt vid de lägre på Magdalena-stranden liggande boningsplatsarna; och som kanske ändå bättre kändes genom den behagliga kallare luft, man nu inandades, som så afgjordt contrasterade emot den heta atmosfer, hvaraf slättlandets boningar äro omgifna. Man känner tydligen att man arbetat sig upp i ett annat klimat; och den, på sin friska tempererade natur vänligt inbjudande, byn ligger för den trötte resande, som en belöning för alla de steg han klättrat uppför de berg, som skilja densamme från de lägre heta regionerne. Detta skall hvar och en resande troligen känna vid framkomsten till den lilla täcka byn Canoas, äfven om han vore född vid Magdalenas stränder; men huru mycket lifligare skola icke dessa känslor blifva för Européen, och i synnerhet för den från vårt sköna bergi-

ga Sverige kommande, för hvilken denna by får ett ökadt behag genom de minnen, den återkallar af hemlandets så ofta sköna och leende natur. Åtminstone var det med sådane, jag tillryggalade den korta väg, som ännu skilde oss från vår dagsresas mål, till hvilket vi anlände en god tid förr än den nedgående solen vidrörde topparne af de skogbeväxta berg, hvarmed det på alla sidor är omgifvet.

Genom min Peons försorg blefvo vi emottagne i ett litet snyggt och trefligt hus hos en åldrig gumma, som med beredvillighet lemnade oss allt hvad som kunde upplifva våra trötta och hungriga personer. Innan långt voro också några kokta ägg på bordet, och kort derefter framsattes äfven en stekt kyckling, hvilken Peonen under tiden lagat i ordning. — Det är nästan omöjligt att föreställa sig huru tjenstaktige och omtänksamme desse Peoner äro, eller hvad för betydande och oumbärlig role en sådan spelar under resan. En dylik *Sillero* är verkligen ett *fac totum*, ett *sine qua non*, eller snarare den personifierade möjligheten för en fremling att framtränga i dessa bergsbygder; ty han är icke allenast den resandes häst, vägvisare och följe-

slagare, utan äfven dess hofmästare, kock och betjent. Sedan en sådan Peon kanske den större delen af dagen burit honom, hvarunder han på ett roande sätt beskrifvit vägens märkvärdigheter, och med klokhet besvarat alla frågor derom, har han icke väl ankommit till rastplatsen och afbördat sig sin sadel, förrän han genast springer bort, för att skaffa de förfriskningar stället kan aflåta, upptänder sin eld, kokar chocoladen, plockar kycklingen, tillagar den, och inom en halftimme har hån bordet serveradt, och med en förnöjd min frågar: *"Quiere su Merced comer un poquito?"* — Vill Ni äta en liten bit? — hvarefter han med uppmärksamhet, bakom stolen, förrättar en uppassares syssla. På samma sätt, sedan han längre fram på aftonen lagat i ordning ett sängställe för den resande, ser man honom bittida andra morgonen stiga så tyst upp, gå till köket för att koka chocoladen och, först sedan detta är i ordning, väcka den resande med ett: *"Todo es listo, Señor!"* — Allt är färdigt, min Herre! — och under det man nu påkläder sig, samt äter frukost, så har han redan inpackat halmmattan och filten, ställt i ordning sin sadel och påtagit den, så att allt är i ordning till afresan. Man kan icke

neka, att en sådan menniska är ett både nyttigt och angenämt sällskap under resan, samt att, om man vid dess slut ger honom några Realer öfver den öfverenskomna betalningen, så har man åtminstone lika mycket skäl dertill, som att ge lika många skillingar åt en stursk hållkarl eller en sömnig skjutsbonde hos oss. Min Peon och jag blefvo också redan första dagen så goda vänner, att han tillböd sig åter ledsaga mig då jag kom tillbaka; och lofvade jag honom, att genom Bodegueren i Juntas låta honom veta, när jag tänkte återvända. Detta skedde också; och hade jag tvenne månader derefter det nöjet att se min gamle Peon med samma sadel komma mig till mötes i Zeja, för att återföra mig till Juntas. Det var en liflig medelålders karl, med en ljus smutsgul hud, raka men mjuka svarta hår, stora mörka och qvicka ögon, hvilka stodo i en fullkomlig harmoni med den liflighet och vighet, som utmärkte alla dess rörelser. Dess magra figur var nära tre alnar lång, bredaxlad och smärt, med armar och ben, som skulle vara passande vid en föreläsning i Myologien, och dessutom ett par vador, som med skäl skulle uppväcka en balhjeltes afund. Då jag frågade honom hvad

han hette, svarade han: *"Fernando Lopez"* — *"para servir a su Merced"* — till Er tjenst — och aldrig har väl någon med mindre skäl kunnat beskyllas för att säga en tom artighet, än nu denne Indian: åtminstone visade han sig conseqventare i längden, än då någon hos oss försäkrar, att han är den andres "ödmjuka tjenare."

Sedan jag i denna by passerat en den angenämaste natt, förorsakad så väl af det kallare klimatet, som af dagens stränga motion, voro vi åter på väg klockan half sju på morgonen. — En stark dagg hade fallit under natten, och den vackra morgonen åtföljdes af en, genom ovanan tämligen känbar, kyla, som sänkte termometern till tjugo grader, hvilken temperatur ändå var ganska angenäm och passande för vandraren. Vi marcherade också hurtigt på den besvärliga vägen, hvilken, om den icke gick så beständigt uppföre som gårdagens, så bar den ändå i det hela uppåt, till dess vi klockan tio kommo till en brant bergsrygg, vid foten af hvilken brusade en tämligen stor ström. Vägen slingrade sig nu utföre en stund, till dess en krökning deraf lät oss se en stor trädbrygga, som förbinder de tvenne branta stränderna, emellan

hvilka den häftiga strömmen framforssar. Lik de flesta broar härstädes, är den försedd med trädväggar och halmtak, så att den liknar ett långt hus, hvilket sträcker sig öfver den djupt underliggande floden. Den är märkvärdig derföre, att, ehuru lång, äger den inga pelare eller hvalfbågar, utan hvilar hela byggnaden på långa, hvarandra öfverskjutande, balkar, hvilka mötas på midten i en knapt märkbar vinkel. Denna bro kallas *Valsadero*, äfvensom några närliggande små hus, i hvilka en Uppsyningsman bor, som upptager en liten afgift för allt som passerar. Här finns äfven ett stort skjul för Peonerne och deras saker, och stället kan anses såsom en af deras förnämsta stationer emellan Juntas och Zeja. Äfven vi stannade här något, för att äta frukost och rasta ut, i sällskap med en stor mängd Peoner, som ärnade sig till Bodegan, för att taga last.

Något före middagen afvandrade vi igen, och marchen fortsattes så mycket oförtrutnare, som himmelen tycktes förebåda ett snart kommande oväder. Vi hunno nu flere lastade Peoner, som under sina tercios sträfvade samma väg, äfvensom vi mötte andra, hvilka för det mesta voro utan bördor. Då man från

någon utsigtgifvande höjd betraktar dessa ihärdiga varelser, som, sträfvande under den stora bördan, antingen uppklättra efter hvarandra från en sten till en annan uppåt ett brant berg, eller i en lång rad, nedhalkande utför en djup lerblandad Cañelon, med armar och ben balancera under den svåra tyngden; eller ock, ankomna till en jemnare väg, med händerna i kors öfver bröstet, med en obegriplig styrka lunka fram till ett kanske ännu svårare ställe: då man ser detta, och tillika den vilda och obebodda trakt, genom hvilken deras långa väg slingrar sig, så kan man icke underlåta jemföra dessa Peoner med lika många myror, hvilka, på en lång öfver träd, buskar och stenar gående stig, släpa med sig bördor ofta lika stora som de sjelfva. Ej mindre märkvärdigt var det att se de ej lastade Peonerne deremot, hvilka kommo, hoppande från den ena klippan till den andra, liksom en rad rågetter, och hvilka med sina viga skutt och snabba språng snarare liknade en mängd lekande pojkar, som voro ute på en frihets-timma från skolan, för att kappas i bergen, än ett tåg fotgångare i midten af en tre dagars lång resa i en så svår och besvärlig bergstrakt. Genom den beständiga vanan

att gå med tunga bördor, förefaller dem också en dylik gång, utan någon sådan, som en lätt promenad, hvilken de icke anse för något annat än en nödvändig tids utdrägt, att kunna förflytta sig till stället, för en ny bördas emottagande.

Det hela dagen hotande ovädret bröt ändtligen ut på eftermiddagen i ett häftigt regn, åtföljdt af dundrande åskknallar, hvilka i upprepade genljud återskallade från den ena klippan till den andra, under det blixtrarnas ljungande eldmassor liksom fyllde de mellanliggande djupa dälderna. Det är emellertid skada att man vid ett sådant tillfälle icke får tid att njuta det sköna af natur-scenen, ty närmare och lägre föremål påkalla då så ovilkorligt vandrarens hela uppmärksamhet, och dess fötters nu mera kinkiga arbete börda med rätta ögonens åtgärd, från det sublima skådespelet uppe i luften, till det nödvändigare nere på jorden, der den nedstörtande vatten-massan snart försätter vägen i ett alldeles förfärligt tillstånd. Var den förut svår, så blef den nu nästan omöjlig, att passera; och var det liksom naturen, vredgad öfver de klagomål man ständigt utfärdade öfver den förut elaka vägen, genom detta oväder ville

visa att den kunde göra honom ännu elakare, och derigenom, antingen straffa för det otillbörliga missnöjet, eller ock gifva ännu mera skäl dertill. Att blifva öfverraskad af ett sådant regn, är också det enda Peonerna frukta; och händer det ofta, att de vid ett dylikt tillfälle äro tvungne att stanna midt på vägen och uppsätta en liten provisionel Rancho, för att skydda sig och saker, då den förut slipprriga leran i Cañelonerna nu försättes i ett så obestigligt tillstånd, att den för momenten åtminstone trottsar äfven deras nakna, vana och i detta afseende kattlika fötter. Utom det den bättre delen af vägen, eller de på ryggen af en bergsås liggande gångstigarne snart äro sådane, att man i deras nu af vatten jemt fyllda hålor, fotsteg och ojemnheter, är i tillfälle att öfvertyga sig om vattnets besynnerliga egenskap, att jemt utsprida sig åt alla håll i horizontel plan, så blir på samma gång de lägre, mellan höjderne liggande, vägstumparne försatte i ett nästan diluviskt tillstånd, och de vid deras sidor liggande stenar och trädstammar, höja sig som märken, emellan hvilka man måste styra, för att hålla sig i rätta farvattnet. Men dessa ställen äro ändå icke så svåra, ty med upmärksamhet och

någon ansträngning kunna de passeras, om icke gående, åtminstone vadande, och det beror blott af benens längd om man derunder skall bli våt ända upp på kroppen, hvilket likväl icke betyder någon ting, ty genom den ofvanifrån kommande regnduschen är redan hela kroppen preserverad för faran att, genom det kalla fotvattnet, blodet skulle för hastigt uppstiga åt hufvudet. Svårare deremot äro de höga stenhoparne och de brant sluttande cañelonerne, genom hvilka vägen för variation passerar. Då vattnet från höjden af de förstnämde nedforssar, lik en å, återstudsande från den ene stenen till den andre, så skulle en dylik scen vid hvarje annat tillfälle visserligen vara angenäm, antingen man då ville anse den för en emellan klippor och stenar ljuft framporlande bäck, eller kanske bättre för ett litet täckt vattenfall; nu deremot har man mindre sinne för det romantiska häraf, då samma vatten hindrar ögat att välja de för klättrandet bäst passande stenarne, och dessutom nekar foten att hvila med den säkerhet, som behöfves för att uppstiga på denna lika pittoreska, som halsbrytande, stege. Värst af allt är ändå passerandet af de djupa docerande cañelonerna, emellan hvilkas branta lervägg-

gar den mera concentrerade vattenmassan nu så jemt och häftigt nedstörtar, att de snarare likna, genom gräfning verkställda, ränner, för att leda vattnet till någon nedanföre liggande qvarn, än gångstigar för vandrande menniskor. Är det också möjligt att på den slippriga lerbotten på vinst och förlust halka utföre detta slags kälkbacke, hvarvid oftast behöfves händernas stöd och kanske ibland äfven den femte stadigare kroppens stödpunkt, så är det alldeles omöjligt att arbeta sig uppför en dylik passage, ty då hjelper hvarken den fyrbenta eller sittande ställningen; då samma kroppens tyngd, som i förra händelsen ökade farten utföre, nu naturligtvis endast ökar omöjligheten att komma uppföre den hala apparellen, på hvilken oftast ingen sten eller rot tillbjuder det ringaste fäste för hvarken hand eller fot. Här är det i synnerhet, som den nästan otroliga saken bevisas, att nemligen en menniska skall kunna ej allenast sjelf uppgå, utan äfven upphjelpa en annan, på en väg, der hvarken vanliga menniskor, hästar eller mulåsnor skulle kunna framkomma; ty såvida Peonen icke vågar här, att som vanligt taga sin ryttare på ryggen, så fattar han honom i handen, och på detta sätt

drager honom med sig uppför lerbacken, i hvilkens hala yta det endast är möjligt för hans från ungdomen vana fötter att, genom naglarnes ispännande lik en katt, kunna fästa sig. Det var emellertid lycka för oss, att vi ej hade många sådane ställen att nu uppstiga, och att vi snart voro framme vid ett litet öfvergifvet hus, som ligger på en hög bergskulle, vid namn *Alto de la Aguada.* Efter oss tillkommo snart flera Peoner, för att i det lilla huset skyddas för det häftiga regnet, hvilket snart derefter upphörde, så att vi efter en timmes uppehåll kunde fortsätta vägen, som nu gick utföre till några ej långt bort liggande hus, kallade *Aguada*, hvarest natten borde passeras.

Vi intogo härstädes hos ett välvilligt, fast fattigt, värdfolk, hvars lilla boning, om den i sig sjelf just icke tillböd oss så många beqvämligheter, ändå tillät oss att öppna koffertarne, och begagna dem vi sjelfva medförde. Snart voro också torra kläder uttagna, och de våta upphängda kring elden i köket, från hvilket min ovärderlige Calefactor snart återvände med den lilla rykande chocolad-pannan, så mycket mera välkommen, som den stillade både hungern och kölden, begge ganska kän-

bara efter den långa amfibiska promenaden. Temperaturen var också betydligt kallare här, än i det sista lägre liggande nattqvarteret Canoas, och stod termometern efter solnedgången på 14°, hvartill bidrog både det högre läget och den, genom eftermiddagens regn, afkylda luften. Också började nu den förut mindre nödvändiga filten att under nätterna spela en mera värderad role, på samma gång som det alldeles öfverflödiga musquit-nätet medfördes endast af tacksamhet för dess förut gjorda tjenster, och, hoprulladt till hufvudkudde, kunde liknas vid en pensionerad krigsman, för hvilken man under freden uppfunnit en sine-cura-syssla, såsom belöning för de tjenster han gjort under kriget.

Klockan sex på morgonen följande dagen voro Peonerne uppsadlade, och allting i ordning till resan, hvilken raskt fortsattes under den kalla morgonen, hvars fuktiga ångor nu af den uppilande solen nedkördes från bergstopparne, och liksom hoprullades utföre deras skogbevuxna sluttningar, för att kunna inpackas i de underliggande trängre dalarne, der deras hvitgrå massor allt tjockare hopades på hvarandra, till dess den högre upp komna solen antingen upplöste dem i regn, eller

ock oförmärkt förskingrade dem i den öfverliggande, nu uppvärmda, luften. — Vägen gick nu snart på ryggen af en lång obevuxen bergås, hvars dominerande höjd tillböd vandraren en hittills ovanlig njutning, i betraktandet af den under honom liggande mera vidsträckta vuen, ehuru den icke utgjordes af annat än djupa jemnsluttande dälder och höga kullriga bergsryggar, hvilka, öfverallt belagda med en tjock skogsmatta, endast gåfvo någon tafla genom de starkare eller mattare färger, skuggan och afståndet förorsakade. Så såg man här den djupt underliggande dalens mörka nära svartgröna färg, under jemn fördrifning, uppspädas och ljusna, till dess den uppe på den af solen förgylda bergstoppen slutligen förvandlas till det klaraste gulgrönt. På samma sätt såg man den mörkblå färgen af de aflägse bergsklumparne mera förtunnad på de bakom dem hopade, längre bort liggande, bergen, hvilka uppstucko sina ljusgrå toppar allt mattare och luftigare öfver hvarandra, till dess de slutligen försvunno i den klara ljusblå horizonten, hvilken, som en lysande ram, infattade den stora mörka och enformiga taflan.

Vägen var i dag jemnare och drägligare,

så att vi gjorde en god dagsresa. På förmiddagen hvilade vi uti några utmärkt trefliga hus, kallade *Tutumba*, hvarest vi så mycket hellre åto frukost, som vi här fingo köpa några ägg och en kyckling, hvilken senare bestämdes för middagen, då vi ej kunde hinna till något bebodt ställe förrän på aftonen. Då min Peon skulle inpacka det lilla matförrådet, såg jag med förundran, att han nedtog från taket en af de många der hängande små påsarne, hvilka voro fyllda med torrkadt maisbröd; och, utan att säga ett ord åt värdinnan, gaf den en plats i vår matsäck. Han förklarade ändå snart denna våldgästning, då han underrättade mig, att såväl i detta hus, som några andra vid vägen, Peonerna under marchen åt Bodegan brukade upphänga vissa af sina små brödpåsar, då de derigenom undveko att föra dem alla med sig fram och åter. Man kan icke neka att detta sätt är ganska klokt och beqvämt; likväl skulle det kanske ej vara så aldeles säkert i de flesta andra länder, der det väl kunde hända, att man ej återfann sin brödpåse, då en föregående vandrare kanske medtagit den, antingen af misstag, eller föranledd af det lockande tillfället, så mycket snarare som värdfolket aldrig ger

akt på, hvarken då de upphängas eller nedtagas, och således ännu mindre stanna i något ansvar för detta depositum. Sådant händer likväl aldrig; och torde detta, ehuru det stulna ej vore af stort värde, ändå, och kanske just derföre, kunna formera ett bidrag till beskrifningen om både Peonernas och i allmänhet hela detta bergsfolks goda och ärliga caracter; så mycket hellre som vanligtvis annorstädes den lägre torftigare klassen, ehuru samvetsgrann den kan vara i mera vigtiga fall, ofta i frågan om mindre matvaror, ej anser sig just belasta sitt samvete, på samma gång den utan lof fyller sin mage med en annans öfverflöd. Men äfven i andra afseenden äro dessa Indianer märkvärdiga för sin rättrådighet; och Peonerne i Provinsen Antioquia äro nästan i hela Colombia proverbialiska för sin ärlighet och den säkerhet, med hvilken man kan öfverlemna dem de dyrbaraste effekter att bära, från den ena ändan till den andra af denna, på sina ställen så ödsliga och obebodda, provins. Flere gånger har jag hört både Bodegueros och större affärs-männer härstädes försäkra, att man med fullkomlig tillförsigt kan lemna åt en sådan Peon en koffert, låda eller paquet att framföra, och att han

med lika säkerhet frambär det till sin bestämmelse, om det skall föras blott ett stenkast eller flera dagsresor, om den är läst eller oläst, förseglad eller öppen, full eller tom, om den innehåller dnbbloner eller maiskorn, räknade eller oräknade. Detta hör man, som sagt är, beständigt sägas; och har man blott sjelf en gång rest i dessa berg, så är man fallen för att tro, att detta rekommenderande vitsord ej är öfverdrifvet, äfven om icke erfarenheten kraftigare bestyrkt det, hvilket till en del var fallet med mig, som jag längre fram på sitt ställe får omnämna.

På förmiddagen började vägen gå något utföre, och slutligen passerade den en ström, öfver hvilken ingen bro fanns, ehuru dess vatten efter gårdagens regn uppsvällt, så att den ej gerna knnde öfvervadas, utan genom hoppning på de större stenar, här och der lågo bredvid hvarandra, hvarvid ändå vattnet gick öfver knän. Som Peonen nödvändigt ville att jag härunder skulle sitta på dess rygg, antingen derföre, som han sade, att det vore farligt blifva våt af det kalla flodvattnet, eller också derföre att han ville gifva ett nytt prof af sin eqvilibriska styrka, så uppsteg jag i sadeln. —

Vid dylika strömmar ligga alltid några större käppar, hvilka Peonerna bruka vid öfvergången; och sedan min fattat en af dem, började han vigt hoppa från den ene stenen till den andre, hvilka saltomortaler voro så mycket svårare, som man oftast ej kunde se de af det skummande vattnet skylda stenarne, öfver hvilka strömmen forssade med en sådan kraft, att den medtagne stången var oumbärlig, såsom ett tredje ben, hvilket, på sidan nedstucket, hindrade de tvenne andre, att från de glatta stenarne nedsopas af strömmen. Sedan vi genom denne, om icke just lifsfarliga, åtminstone äfventyrliga, cavalcad, ankommit till andra stranden, kastade Peonen genast sin käpp, hvilken sedan kunde begagnas af någon annan mötande; ty vid intet annat tillfälle ser man Peonerna nyttja detta stöd, som man ändå i allmänhet anser vara så oumbärligt för en långvandrande person; utan, då de icke i de trångare passen stödja sig på bara händerna, ser man dem alltid under marchen med armarne i kors öfver bröstet.

Kort efter sedan vi passerat detta ställe och, som vanligt fortsatte vägen, Peonen förut och jag efter, tvärstannade den förre hastigt

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Soluciòn Patrimonio Documental

och, pekande på sidan af gångstigen, utropade: *"Vea el Tigre!"* — Se Tigern — och på samma gång sågo vi en tämligen stor Tiger, som makligt lunkade från vägen emellan de täta träden och buskarne, hvilka snart döljde den för oss. Dylika öfverraskningar äro icke ovanlige här, ehuru dessa djur icke äro så farlige om dagen. Om nätterne hör man dem deremot anställa sina tjutande serenader tätt bredvid nattqvarteret, i synnerhet om detta är i någon Rancho, hvilken de ändå icke våga anfalla, men så mycket närmare bloquera; och händer det ofta att de derunder döda hundar eller andra medförda mindre djur. Utom Markattorne ser man inga andra fyrfotade djur. Af foglar deremot finnas, jemte Papgojor, Fasaner och Storkar, en ovanlig mängd Honungsfoglar, som för det mästa hafva sina bo i de buskar, hvilka öfverhänga de djupa canelonernas lerväggar; och framställa dessa små otroligt sköna foglar en angenäm ögonfägnad för den klättrande vandraren, då de uppskrämda af dess ankomst, lika skalbaggar, framsurra från en buske till en annan i granskapet af deras hem. Jag uppsökte flere sådane små, af torra grässtrån och fin mássa bestående, bo, hvaruti ligga tvenne små hvita

alldeles runda ägg, hvilka ej öfverstiga storleken af en vanlig ärt.

På eftermiddagen passerade vi en annan mindre ström, och klockan fyra stannade vi, för att äta middag vid en tredje dylik, hvilken åtminstone tillböd oss friskt och godt vatten under måltiden. Sedan denne var fulländad, började genast marchen, för att kunna i god tid hinna till nattqvarteret, som skulle tagas i några enstaka hus, kallade *Bijagual.* Detta blef emellertid icke af, ty kort derefter öfverföllos vi på nytt af ett regn, hvilket, ehuru icke så häftigt som gårdagens, ändå snart nog försatte vägen i ett så svårt tillstånd, att vi skattade oss ganska lycklige, som kunde taga vår tillflykt i en usel obebodd koja, kallad *Falditas,* hvilken låg vid sidan af vägen på en sank och fuktig gräsplan. Ehuru bristfällig denna hydda var, tillböd den oss ändå tvenne goda saker: tak öfver hufvudet för regnet, och några torra grenar, att upptända en eld för kölden. Vi satte oss också genast i besittning häraf, och snart flammade i midten af huset en sprakande låga, hvilken vinden så mycket bättre kunde underhjelpa, som den hvarken hindrades af dörrar eller täta väggar; ty de förra voro för längesedan borta, troli-

gen af det skälet att de voro öfverflödiga, sedan de senares öppningar gjort deras åtgärder fruktlösa. Längre fram på aftonen anlände flere Peoner, så att vi slutligen voro elfva personer i den trånga hyddan. Sedan de alla uppstaplat sina tercios omkring väggarne, och på detta sätt reparerat dessas bristfälligheter, samlades de alla omkring elden, på hvilken nu en stor lergryta, hyddans enda inventarium, stod kokande den gemensamma chocoladen, hvartill hvar och en med sin portion hade bidragit. Sedan den var väl uppkokt och omrörd, togs den af elden och serverades i en stor tutumba, hvilken derefter gick ouphörligt hela laget omkring, till dess den, efter det beständiga tullandet, slutligen tom återvände till grytan, för att intaga en ny laddning. Det var verkligen en scen, värdig en Flamandsk målares pensel, att se dessa starka halfnakna bergsboar, liggande eller sittande i en trång ring kring elden, förtroligt låta den rykande trädskålen circulera från mun till mun, under det de stundom ur sina bredvid liggande små påsar upphämtade de mera mättande artiklarne vid måltiden, bestående i maisbröd och ost, som sysselsatte deras tänder under de mellantider, som behöfdes mel-

lan den uppvärmande dryckens afsändning och återkomst. En så utmärkt snygghet rådde vid denna måltid, och den förtroliga ringen var så inbjudande, att, om jag icke nyss förut gjort min souper, hade jag med nöje antagit deras invitation och gjort kretsen tätare; nu nöjde jag mig med att från en närliggande packa betrakta densamma, till dess den ambulanta tutumban, genom sina påhelsningar hos grytan, slutligen uttömt hela dess förråd, och derefter fullbordat sin sista rund, hvarmed måltiden också var slut. Under tiden hade jag framtagit några cigarrer, och, sedan jag serverat herrskapet med hvar sin, intog jag min plats omkring den förtroliga brasan. Detta var en så mycket mera värderad artighet emot dem, som tobaken är dyrare i provinsen än annorstädes, och kan den således af de fattiga Peonerne anses för en öfverflöds-artikel, hvilken, lik alla andra dylika, är begärligare i mån af sitt högre pris. Snart voro de också påtände och den muntra conversationen i full gång, hvilken i synnerhet gick ut på deras besvärliga resor och äfventyr i bergen, och afbröts icke förr, än den mer och mer hopfallande elden med sitt svagare sken påminte om nödvändigheten, att

begagna det återstående deraf, för att utsöka lägerplatsar för natten. Min förutseende Peon hade redan valt den bästa, i det han placerat min halmmatta och filt på några bamburör, hvilka, liggande på takbjelkarne, formerade ett slags tak i den låga hyddan, till hvilket man uppklättrade på de understående lastpackorna. Här sof jag också ganska bra, ehuru kölden var nästan för känbar, för att vara angenäm.

Söndags morgonen voro vi vid soluppgången färdige till afresa, och som ingen ved fanns mera qvar sedan gårdags-kalaset, så måste vi genast afvandra på fastande mage, hvilket icke betydde så mycket, då vi snart borde hinna till Bijagual; och dessutom alla besvärligheter voro lättade genom tanken, att det var den sista dagsresan, då vi i dag borde hinna ur bergen till Zeja, hvarest både vägen och sättet att resa förändras. Sedan vi passerat flera större strömmar anlände vi klockan sju till Bijagual, hvarest en lika bemedlad, som välvillig, värdinna sålde oss en kyckling, ägg och chocolad, hvilket snart ersatte den uteblifna morgon-drycken. Det var också nödvändigt att här riktigt stärka sig för den nu kommande delen af vägen, den svåraste af hela trakten emellan Juntas och Zeja, nemligen den högsta Bergssamlingen, kallad *la Questa del Paramo.* Min Peon hade ständigt beredt mig derpå, under önskningar att vädret måtte blifva sådant, att vi kunde passera den. Som vi i dag hade en vacker dag med en klart skinande sol, så började vi straxt efter frukosten det långsamma uppstigandet. Det var också en den förfärligaste väg, man kan föreställa sig, och liksom en qvintessence af den förut passerade, samt fordrade en så regnfri dag, som denna, för att kunna bestigas. Trånga och djupa cañeloner, höga och branta stenrör, sluttande och hala lerbackar, med alla deras respektiva variationer, aflöste hvarandra i en beständig olikhet, under det de ändå liknade hvarandra i ett fall, det att alltid gå brant sluttande uppåt. Slutligen, sedan vi pustat åtskilliga gånger, under det lika svåra som långvariga arbetet, anlände vi ändtligen klockan elfva på förmiddagen, till högsta punkten af berget, från hvilket vi hade en fri utsigt åt den tillryggalagde vägen och nejden omkring Bijagual. Vi dröjde emellertid icke länge vid denna mindre leende utsigt, utan fortsatte, för att snart komma till den, som berget tillböd på andra sidan om

sig, hvilken Peonen beskrifvit såsom *"la vista la mas bonita en el mundo"* — den vackraste vue i verlden. — Sedan vi gått ett stycke på den nu horizontela ryggen af det med låg skog bevuxna berget, och framkommit om en krökning af vägen, låg också på en gång för oss en utsigt, som, om den just icke, enligt Peonens utsago, kan kallas den vackraste i verlden, ändå med skäl kan anses för en af dem, som förskaffa ögat den angenämaste njutning, så väl i anseende till sin vidsträckthet som sin rikedom. Det torde väl hända, att den, som icke allenast nu under fyra dygn vandrat i dessa ödsliga, trånga och skogbevuxna berg, utan äfven en längre tid varit fängslad emellan Magdalenas enformiga löfväggar, kanske icke är opartisk nog, för att bedöma en sådan länge saknad fri utsigt; eller att det händer honom, liksom Spaniorerne, då de, efter att hafva genomträngt de vilda, med skog och snår bevuxna bergen på Panamanäset, första gången fingo se det stora för dem liggande Söderhafvet, vid hvars åsyn de intogos af en slags förtjusning, som gjorde att de glömde alla de besvärligheter, de uthärdat för att hinna dit, på samma gång den förvandlade den vidsträckta enformiga vatten-

massan till en, i deras ögon, den mest leende vue i verlden. Detta skulle väl till en del kunna hända: men utsigten från toppen af berget vid Zeja tarfvar ändå icke en dylik förtjusning, för att alltid bli en af de frappantaste. På en gång framlägges här för den nedstigande vandraren en tafla, som, i anseende till det oförmodade af dess framkomst och den höjd hvarifrån man betraktar den, liknar en skön målning, från hvilken det skylande förhänget på en gång upprullas. Ett stort nästan omätligt fält, inhägnadt på alla sidor af de omgifvande blå bergen, öppnar sig nu för de lössläppta blickarne, hvilka, sedan de först med glupsk begärlighet ilat ut öfver det samma, liksom för att hastigt sätta sig i besittning af det hela, derefter med mera noggranhet börja observera de derpå befintlige föremål, för att mera fullkomligt njuta af denna deras, väl oförmodade, men ändå väl förtjenta, eröfring. En mängd låga, kullriga, gräsbeklädda och med skogsdungar beprydda bergåsar genomkorsa i alla direktioner denna Plateau, och den skuggkastning, de genom sina mörkare dälder och ljusare toppar åstadkomma, upphöjer den friska grönska, hvilken som en matta täcker hela landskapet. Nästan i

midten af detta flyter en jemn flod, hvilken, börjande uppe i motsatta ändan af den breda dalen, slingrar sig i otaliga bugter, under det den insamlar en mängd smärre åar och bäckar, med hvilkas förenade vattenmassa den slutligen ser sig stark nog, för att bana sig en väg genom de på högra sidan liggande bergen. Nästan lika tydliga och krokiga sprida sig en mängd landsvägar och gångstigar, hvilka bestående af en höggul lera, göra ett starkt afbrott på det gröna fältet, och likna lika många bredare och smalare band, fantastiskt utsträckta emellan de många hvitmenade husen och byarne, som här och der ligga trefligt strödda om hvarandra. Från denna höjd upptäcker man, utom de större byarne *Zeja* och *Peñol*, äfven städerna *Rio-Negro* och *Marinilla*, hvaraf den förre likväl ej synes så tydligt, såsom liggande längst bort i fonden, vid foten af den bergskedja, som åt det hållet begränsar utsigten. Längre fram på scenen, och något till venster, höjer sig deremot mera märkbart en klippa, som, hög och smal som ett torn, uppreser sig grå och naken på den omgifvande gröna slätten, och tyckes i sin vidunderliga ensamhet höra till de sällsamheter, hvilka den skapande naturen, lik-

som trött att följa den mera allmänna, vanliga ordningen, stundom tyckes hafva framalstrat blott af en besynnerlig och oförklarlig nyck.

Sedan vi fullkomligt mättat oss af det sköna skådespelet, hvilket ändå mera upphöjdes af den klart skinande solen, började vi nedklättra till detta härliga landskap, hvilket som oftast undandrogs och åter framställdes för våra blickar, eftersom cañelonernas djupa krökningar tillät eller hindrade utsigten. Ehuru nedstigandet utför det ovanligt branta berget visserligen icke var det lättaste, i synnerhet för den, hvars krafter redan voro nära medtagne af uppklättrandet på andra sidan, så gick det ändå raskt nog, hvartill mest bidrog den glada ifvern, med hvilken man skyndade att närmas det mer och mer sig utvecklande landskapet. Slutligen började cañelonerne blifva mera öppna, och den trånga gångstigen stupa mindre, till dess den ändtligen liksom utgöt sig i en bredare väg, hvilken tämligen rak och jemn gick öfver en sakta sluttande grön bergsträckning, som gör öfvergången emellan berget och den slätt, på hvilken byn Zeja ligger. Det var en obeskrifligt behaglig känsla, man erfor under det man nu framskred på denna jemna väg, med

ögonen fästade på de omgifvande öppna och glada föremålen, under det vällukten från de närstående blombuskarne och ängarne doftade omkring i den ljumma vårluft, man nu kände sig inanda. Med andra ord: under det sinnena känna sig på detta sätt undfägnas, och man derigenom öfvertygar sig, att man nu verkligen är försatt i den sköna natur, man så länge sett ligga inbjudande framför sig — och med afseende på, ej allenast de nyligen passerade bergen, utan i allmänhet vid jemförelsen af alla de besökta trakterna af detta tropikland med sin utomordentliga hetta och jättelika vegetation, hvilka båda gemensamt liksom vilja qväfva menniskan — kan denna känsla bäst liknas vid den en menniska erfar, som första gången, efter en långvarig sjukdom, lemnat den instängda trånga kammaren, och nu under en promenad ute på fältet, en sommardag, med hänryckning njuter af den glada uppfriskande naturen, af hvars så länge saknade skönheter dess förtjusta sinnen ej tyckas nog kunna mätta sig: berusad af det så länge beröfvade skådespelet, och glad att snart få närmare deltaga deri, glömmer hon ej allenast den öfverståndna sjukdomen med dess många besvärligheter, utan äfven den ännu

vidhängande mattheten. På samma sätt var det nu med oss: och njutningen af den omgifvande nejden utträngde ej allenast tanken på både Magdalena och Anderna, utan förjagade äfven känslan af den trötthet de senares passerande förorsakat. — Det gick således fort och raskt utföre den återstående delen af vägen; och straxt efter middagen intågade vår vandrande caravan i den trefliga byn Zeja.

CAP. XII.

Resa i Provinsen Antioquia.

I östra ändan af det jemna och stora slättland, som här ligger likt en ö omkringflutet af de höga Anderna, ligger den lilla byn Zeja lik en hamn, i hvilken både varor och personer omlastas, för att, på ett öfver land mera vanligt sätt, transporteras vidare in till provinsen. De förut nyttjade vehiclarne, Peoner och egna ben, ombytas här vanligen för mulåsnor och hästar, och resan antager således härifrån på samma gång en mindre besynnerlig, som mera beqvämlig, natur. Så väl för att verkställa denna förändring, som att hvila ut något efter det mödosamma förmiddags-tåget, intogo vi härstädes, på Peonens anvisning, i ett hus, hvilket utan att vara hvarken gästgifvaregård eller hållstuga, ändå kunde accommodera i dessa båda fall: och värdinnan tillagade middag åt mig på samma gång som värden gick ut efter sina hästar, för att med dem föra mig vidare. Allt detta verkställdes med en vänlighet och välvilja, som så väl besannar den förmodan om provinsens inbyggares caracter, hvilken man redan

fattat under umgänget med den torftigare klassen deraf, Peonerne. Ehuru denna bys invånare i allmänhet icke ägde de sistnämdes starka figur och grofva lemmar, hade de ändå samma expressiva anletsdrag och goda min, som förhöjdes af deras ljusare hy, hvilken hos Peonerne, genom det beständiga utsättandet för den rå väderleken i bergen, antagit en mörkare anstrykning. Jag hade så mycket bättre tillfälle att göra dessa jemförelser, som, straxt efter min ankomst till byn, större delen af dess invånare kommo från kyrkan, och då de alla voro klädda i sina brokiga söndagskläder, så gjorde åskådandet af denna folksamling ett ganska behagligt intryck, i synnerhet som den var så märkbart olik dem man sett i de lägre provinserna, både i anseende till personernas färg och deras kläder. Om man redan, af den angenäma svalkan i den omgifvande luften, funnit att man är i ett annat klimat, så öfvertyga nu de här boende menniskorna, genom sin olika klädedrägt, att man befinner sig i ett annat land. Både karlar och fruntimmer skilja sig häri lika mycket från Indianerna på andra sidan bergen. Utom lintyg och underkläder nyttja karlarne härstädes ett plagg, kalladt *Ruana*, bestående af

ett stort fyrkantigt tygstycke af ull eller bomull, som, försedt med ett hål i midten för hufvudet, hvilar på axlarne och nedfaller till knän, ej olikt Presternas mässhakar. Då dessa mantlar oftast pråla med de bjertaste färger, såsom blått, gult, rödt och hvitt i breda ränder sammanväfda, så gifva de en vacker anblick, utom det antika utseende de löst nedhängande fållorna gifva åt deras bärare. Fruntimmerna deremot bruka inga Ruanor, men bära kjortlar af blått bomullstyg, som, tillika med ett vanligt lintyg, bättre skyla deras figur, än de på slättlandet boende Indianskornas tunna ärmlösa klädningar. Då de äro utom hus bruka de tillika en halmhatt med ett kulört band omkring, hvilken coëffur vore vackrare, om den något mindre liknade en vanlig manshatt, ty den stora höga kullen och de uppvikna smala borden derpå tyckas vara tillskurna efter våra moderna hattmakares modeller. Karlarne deremot nyttja sina något mera passande för klimatet eller med bredare bord, men af samma materia. Hela denna klädsel utmärker emellertid, om icke mera cultur hos inbyggarne, åtminstone andra vanor och lefnadssätt; och man tycker sig i början finna någon mera likhet med Europa, till

dess betraktandet af de öfver allt nakna fötterne återför oss till Södra Amerika; ty det är endast det bättre folket som här bruka strumpor och skodon, då till och med de mera allmänna Alpargaterna nyttjas ej af andra än Creoler och några få bemedlade Indianer, likvist alltid utan strumpor.

Klockan tre på eftermiddagen anlände mina tvenne hästar, och straxt derefter, sedan jag afskedat Peonerna, af hvilka min egen bärare ej glömde att påminna mig om löftet, att låta honom veta då jag återvände, fortsattes resan från Zeja. Det var nu lika ovanligt som angenämt att åter sitta till häst, hvilket icke varit fallet ända sedan ankomsten till Barranca: och detta sätt att färdas föreföll åtminstone beqvämligare än det långa liggandet i Canoten och den mödosamma vandringen i bergen. Denna resa kunde också anses som en lustridt, såväl i afseende på det vackra vädret och den angenäma temperaturen som den goda vägen, hvilken, löpande på ryggen af de kullriga gräsbeklädda Cordillererna, tillåter ögat ständigt kommendera öfver de lika föränderliga som leende vuerna från dessa korssande bergssträckningar. Det är också ett bland de vackraste, men tillika

mest besynnerliga, landskap i verlden, och få nejder kunna i detta hänseende liknas vid trakten emellan Zeja och Rio-Negro. Ehuru den i det hela är en jemn upphöjd slätt emellan bergen, eller hvad Fransoserne kalla *Plateau* och Engelsmännen *Tableland*, så genomkorssas den nästan öfver allt af små låga nästan jemnhöga bergåsar, hvilka väl på ryggarne ofta äro nakna eller endast gräsbevuxna, men som mellan sig formera de täckaste med skogar och ängar beprydda sluttningar och däldder, vid foten af hvilka ofta en liten klar bäck flyter förbi de små trefliga husen och de bredvid dem liggande maisplanteringarne. Som nu vägen, till undvikande af ett beständigt upp- och ned-gående, alltid går ofvanpå dessa jemna åsar, så blifver den, på bekostnad af kortheten, så mycket jemnare och krokigare, som dessa bergsryggar ofta slingra sig i alla de fantastiska bugtningar, med hvilka en bäck letar sig väg genom den jemna ängen. Detta gör att man ofta förvillas om det väderstreck, hvari man är vänd, då vägens riktning passerar dem alla, eller, som man till sjös uttrycker sig, seglar compassen rund. Denna ovisshet blifver så mycket större som man icke midt på dagen hämtar någon rät-

telse af solen, ty den står vid denna tiden midt öfver den resandes hufvud. Det enda föremål, man i detta afseende har, och som man i början tror kunna tjena till point-de-vue, är den förr nämda smala och höga klippan, hvilken trollikt uppreser sin kala grå hjessa öfver de lägre gröna bergsryggarne. Men snart finner man, att den, i stället att vara en rättelse, snarare kan liknas vid en förvillande lyktgubbe, hvilken än på en, än på en annan, sida visar sig och försvinner, utan att man vet om man nästa gång får se den framför eller bakom sig. På detta sätt har man denna trollklippa, till exempel, i början af vägen till höger på något afstånd; hvarefter den genom en sänkning af vägen på någon tid försvinner; efter någon stund framträder den närmare, men, i stället för högra, har man den nu på venstra handen; förundrad öfver en dylik fantasmagori beslutar man att hädanefter ej låta så lätt surprenera sig, och håller den derföre jemt i ögonsigte, till dess den, dragande sig mer och mer bakåt, slutligen blir för besvärlig att beständigt observera, i synnerhet som de omväxlande vuerna tillbjuda ögonen en angenämare sysselsättning. Snart försänkt i dessas betraktande,

har man glömt både trollklippan och vägens många krökningar, till dess man kanske af en hastigare sväng uppväckes derifrån; och se — nu står den spökande klippan helt nära midt framför en. Om man vid ett sådant tillfälle åtminstone stannar, för att fråga Piloten, om man ej ridit vilse, så kan en dylik farhåga anses lika förlåtlig, som det nekande svaret öfvertygande, att den redan tillryggalagde vägen måtte vara en ibland de krokigaste, och att ställens distancer här icke kunna mätas efter de steg, man använder på vägen emellan dem.

På detta sätt gick det nu hela eftermiddagen på den vackra vägen, hvarpå resan blef så mycket angenämare, som vi ofta mötte eller passerade folk, hvilka alla i sina brokiga helgdagskläder antingen redo eller gingo emellan de båda byarne Zeja och Peñol, till hvilken senare vi inträffade klockan fem på aftonen. Då vi för dagen ej ville resa längre, stannade vi så mycket hellre i denna trefliga by, som min Pilot här skaffade mig nattqvarter hos en bemedlad Creol, hvars bättre hus tillböd större beqvämligheter för nattens passerande, än den bristfälliga hyddan i hvilken den sista blifvit tillbragt. Ehuru ganska trött efter dagens olika resa, kunde jag icke

afhålla mig ifrån att göra en tour i den nätta byn, och dess pittoreska läge lockade mig snart utom den samma. Från ett af de närliggande bergen eller rättare, med gräs och buskar beklädda, höga lerbackarna har man en skön utsigt öfver byn, hvilken, tämligen reguliert byggd, med ett stort torg midt uti, ligger på en grön plan på stranden af den jemna bugtiga Nare-floden, hvilken man här äfven kallar Rio-Negro. En lång bräcklig, endast af sammanfogade Bamburör bestående, brygga, uppburen af långa pålar, förenar de låga stränderna af den breda floden, hvars här sakta framflytande vattenmassa ännu icke anar de hinder, den går att möta i bergen, genom hvilka den ofta måste bryta sig i fradgande raseri, för att kunna hinna sin äldre reskamrat den stora lugna Magdalena. — Den nu nedgående solen förhöjde skönheten af det omgifvande landskapet, på samma gång som tanken på det, efter dess nedgång hastigt följande, mörkret påminner om nödvändigheten, att snart slita sig från dess åskådande; ty, ehuru det här varande friskare klimatet så mycket liknar vår sommar i Norden, att man i detta fall tycker sig ditflyttad, så återföra ändå de korta skymningarne och mörka nät-

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Centro de Patrimonio Documental

terna den drömmande fremlingen inom tropikerna, der han ändå förgäfves söker sitt hemlands långa skymningar och ljusa sommarnätter, hvilka under en del af året göra dess natur säkerligen till den skönaste och kanske till den behagligaste af alla.

Återkommen till nattqvarteret intog jag snart den der anviste sängen, hvilken här icke mera utgöres af hängmattan, utan af stora läder-sängställen, hvarpå en tjock halmmatta och några ruanor tjena som sängkläder, hvilka i de förmögnare Creolernas hus utträngas af madrass och filtar. Husen äro också mera skyddande mot nattkylan genom de bättre slutande dörrarne och de, med luckor försedda, mindre fönstern, hvilka mera sparsamt äro anbragte i de med tjock lera rappade väggarne. Jag sof också så mycket bättre, som här naturligtvis hvarken blef fråga om musquiter, läderlappar eller alla de andra vid Magdalena lemnade oroliga sängkamraterne; och, ehuru andra morgonens kyla visserligen var kännbar, så finner man sig ändå af den passerade nattens roliga sömn mera styrkt och uthvilad, än efter det heta klimatets svettande nattslummer.

Vid soluppgången voro vi redan på väg, för att kunna hinna till Rio - Negro in-

nan middagen. Vägen går nu öfver jemnare fält, eller rättare, de förut varande åsarne börja bli mindre höga och mera sällsynta, till dess de slutligen försvinna i den vidsträckta slätten på andra sidan om staden Rio-Negro. Sedan vi stannat något vid ett, vid vägen liggande, enstaka hus, för att äta frukost, anlände vi på förmiddagen till den lilla täcka Staden *Marinilla*, hvilken vi genomtågade, och hade således endast tillfälle, att anmärka dess nätta hvitrappade lerhus, hvilka ofta voro prydda med målade dörrar och fönsterluckor, samt några större hus vid torget, hvars balkonger voro öfverstrukna med åtskilliga bjerta färger. En hittills ovanlig renlighet och snyggghet tycktes råda i den lilla trefliga staden, som så väl passade till den klara luft och leende natur, hvaraf den var omgifven.

Efter en den angenämaste dagsresa jag hittills gjort, anlände vi omsider, klockan ett på dagen, till den större staden *Rio-Negro*, till hvilken man, öfver floden af samma namn, inkommer genom en täckt trädbrygga, som ligger lik en stadsport i ena ändan af staden. Ställets utseende är, om möjligt, ändå trefligare än Marinilla's, och dess hus äro både större och bättre hållne. Detta var isynner-

het fallet med det, hvaruti jag nu intog, som tillhörde den förnämste Köpmannen härstädes, en Creol vid namn Saenz, till hvilken jag hade ett recommendationsbref från Herr Hausvolff. Denne utmärkt hederlige man emottog mig också på ett sätt, som fullkomligt öfverensstämde med den beskrifning på dess caracter, jag redan fått af de landsmän, som nu vistades i Provinsen, hvilka alla berömde den gästfrihet och hjelpsamma välvilja, med hvilken denne Colombian bemött och ännu fortfar att bemöta dem. Denna vänskap för Svenskarne är så mycket mera att värdera, som denne man är en bland de rikaste handlande och bäst ansedda medborgare, icke allenast i provinsen Antioquia, utan äfven i snart sagt hela republiken Colombia; och namnet "*Don Pedro Saenz*" är der lika kändt för sin soliditet i affärer, som för sitt utmärkta värde i andra samfundsförhållanden. Sedan jag blifvit anvisad ett särskildt rum i dess stora väl inredda hus, kallades jag till middagen, hvilken här alltid serveras tidigare än i det hetare klimatet, då man här äfven brukar soupera, hvilka begge måltider jag längre fram får omständligare beskrifva. Vid detta tillfälle presenterades jag för den öfriga familjen,

som bestod, utom frun, af tvenne äldre döttrar och några yngre barn. Hela denna slägt, men isynnerhet de yngre medlemmarne deraf, utmärkte sig för sin klara hvita hy och sina röda kinder, hvilka begge saker man förut icke funnit i detta land, ej en gång på de från Europa här bosatta fremlingar. Det är emellertid ofta fallet med de i provinsen födda Creoler, hvilkas skinn genom det friskare klimatet antager en hvithet och rodnad, som man knappast träffar hos deras förfäder i Spanien. Detta hade jag bättre tillfälle att öfvertyga mig om, då jag på eftermiddagen gjorde en promenad i den vackra staden, hvarest ofta från de ej med glas försedda fönstern framtittade fruntimmers- och barn-ansigten, som ej skulle vanprydt ett fönster i Norra Europa.—Följande en af de större gatorna befann jag mig slutligen i andra ändan af staden, från hvilken går en väg upp till det, på en stor gräsbeklädd höjd liggande, begrafningsstället. En vacker hvit mur omger denna plats, och innesluter äfven några små dertill hörande hus. En så utmärkt snygghet, ordentlighet och omsorgsfull hållning tycktes råda öfver detta afskilda, åt hvilan helgade, ställe, att, då man kanske icke får säga det

den är vänligt inbjudande, så får man åtminstone medge, att den är en bland de vackraste begrafningsplatsar man kan få se.

Återkommen till Señor Saenz' hus, fann jag dess familj församlad i ett stort, väl möbleradt conversations-rum, hvilket här är så mycket mera nödvändigt, som man icke brukar, likt i de lägre provinserne, samlas utanföre porten om aftnarne, ty klimatet är i synnerhet om nätterne för kallt dertill. Det var emellertid lika förvånande som oväntadt, att finna ett rum, så långt inne i Södra Amerika, uppfyldt med nästan samma utsökta prakt, som caracteriserar ett väl möbleradt förmak i Europa; i synnerhet då man besinnade, att alla dessa speglar, ljuskronor, tableauer, bord, stolar och fortepiano måste hafva blifvit hitförda på Peon-ryggen, samma förfärliga väg, hvilken man sjelf passerat. Påminnande sig, så väl hela den besvärliga resan från kusten med sina usla boningar, som den besynnerliga färden öfver de ödsliga bergen, hvilken senare ännu låg nästan lika friskt i minnet både för sinne och kropp, kunde man vid inträdet i ett dylikt praktfullt rum ej underlåta påminna sig barnkammar-sagorna, der man så ofta hör dem, från en lång vandring i den

vilda ödemarken eller den mörka hemska skogen, på en gång komma till ett lysande förtrolladt slott. — Hvad som i synnerhet öfverraskade mig här, var det stora fortepianot, dels för svårigheten att få en dylik möbel hitförd, och dels derföre att jag ännu icke sett något sådant i Colombia. Det är ändå skada att man här ännu icke har någon, som rätt förstår sig härpå, eller kan informera deri, så att jag endast fick höra en af döttrarne spela, efter gehör, en af deras vanliga valsar på det ostämda instrumentet, som också för sin sällsynthet härstädes tycks endast vara en dyrbar grannlåts-möbel, snarare bevisande ägarens rikedom än dess virtuositet. En liten Tysk speldosa deremot, som derefter började sitt smånätta spel, tycktes, så väl för sin mindre svårighet att transportera, som för sin rena musik, hvilken icke fordrade talangens åtgärd, bättre uppfylla sin plats härstädes, och i allmänhet riktigare vara beräknad för detta landet med dess nu varande ståndpunkt i fria konsterna. — Den angenäma qvällen fördrefs emellertid snart i kretsen af den glada och vänliga familjen, och då jag tog god natt, för att begifva mig till mitt sofrum, förde värden mig bort till ett bord, på hvil-

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

ket låg en stor bibellik foliant, under det han leende frågade mig, om jag kände den stora boken. Denna fråga förundrade mig så mycket mer, som frågarens utmärkta bildning och kunskaper icke tillät mistankan, att han härmed, indirecte, ville göra samma fråga som Bodegueren i Juntas, då han frågade om vi voro Christne. Han befriade mig emellertid snart från ett brydsamt svar, då han öppnade den tjocka läderpermen, som täckte ett grannt titelblad, hvarpå med tumslånga röda bokstäfver stod: *"El famoso Hidalgo Don Quixote."* Det var nemligen en rar praktupplaga af Don Quichotte, med en mängd gravurer, upplysande denne namnkunnige riddares många äfventyr; och då jag nu skrattande svarade honom, att jag väl läst denne verldskunnige Riddare-roman, men ännu icke sett den på grundspråket, tillböd han mig att medtaga den till mitt rum, för att der bläddra i densamma; hvilket jag också gjorde så länge till dess sömnen lockade mig att utbyta Cervantes' mästerstycke, med sina många burlesqua kopparstick, för den nu mera atractifva sängen med sina lakan, madras och filt.

Klockan half sju andra morgonen tog jag afsked af min aktningsvärde värd, hvilken då

redan var sysselsatt i sitt skrifrum, som tillika inneslöt en i detta landet ändå mera rar syn, nemligen ett tämligen stort Bibliothek, bestående, utom af Spanska, äfven af Franska och Engelska böcker, hvilka tvenne senare språk Señor Saenz förstår ganska väl och talar någorlunda bra. Sedan jag fått mycket helsningar till alla Landsmännen, hvilka jag nu gick att råka, lemnade jag detta gästfria hus, och befann mig snart utom staden Rio-Negro, hvilken jag så när glömt säga håller nära sex tusende invånare, har flera kyrkor och isynnerhet en stor nybyggd skön Cathedral-kyrka, flera stora hus, och kan i alla afseenden, näst Medellin, anses för den förnämsta staden i Provinsen Antioquia. Dess klimat är kanske det behagligaste i Provinsen, då termometern vid middagstiden sällan går högre än till tjugotvå grader och vid midnatten ej faller lägre än till tolf.

Vägen går till en början öfver en stor slätt, hållande en torfblandad lerjord, som, bevuxen med gräs, formerar vidlöftiga betesmarker. Trakten härstädes förråder också en allmän välmåga: öfverallt ser man enstaka, med jordvallar inhägnade, hus, hvilka närmast

omgifna af sina trädgårdar, planteringar och väl skötta mais-land, samt längre bort af de betande boskapshjordarne, hvar för sig utgöra lika många trefliga landtställen, och tillhopa formera ett bland de mest leende landskap en resande kan genomfara. — Derefter börjar vägen småningom höja sig upp åt den höga Cordilleren, som skiljer Medellin-dalen från Rio-Negro-slätten, och sedan den någon tid slingrat sig brantare upp åt bergen, börja också omgifningarne att antaga en något mera Andisk natur. Slutligen blefvo de höga lerbackarne så besvärliga, att vi endast ganska långsamt kunde upprida på dem, och måste hvila ut en stund vid ett vid vägen liggande hus. I början af detta uppstigande har man en vidsträckt utsigt öfver Rio-Negro, Marinilla och hela Plateauen bort till bergen vid Zeja; men snart betaga skog och berg densamme, och inskränka vuen endast till dem. Ändtligen voro vi något före middagen upphunne till höjden eller rättare stället, hvarifrån vägen börjar gå något mera jemn och horizontel, emellan låga träd och buskar, hvilka, för sin mindre storlek och stelare utseende, bevittnade en mindre yppig vegetation, och då luften, ehuru vid denna tid på dagen, var ovan-

ligt sval och nästan kall, så tycktes hela den omgifvande naturen förråda en större höjd än de hittills passerade. Slutligen anlände vi just vid middagstiden till berget *Santa Helena*, hvarifrån man på en gång får en utsigt öfver den djupt underliggande Medellin-dalen, som är lika förvånande som hänryckande. Den är ojemförligt skönare än den från berget vid Zeja, såväl i anseende till ståndpunktens större höjd, som den underliggande taflans större rikedom. Liknar Rio-Negro-slätten ett förlofvadt land, så är Medellin-dalen ett paradis; och sedd från denna höjd blir den åtminstone alltid ett af de skönaste landskap, hvarpå en menniskas blickar kunna hvila: samt dess beskrifning således lika svår och ofullkomlig, som den i allmänhet blir der pennan måste nyttjas i stället för penseln, och det ofullständiga utkastet af berättelsen suppleera målningens fullbordade detaljer.

Från båda sidor af åskådaren, eller från toppen af berget Helena, utsträcka sig vilda massor af berg, skog, klippväggar och afgrunder, hvilka, tillhopa formerande en halfcirkel, ligga som en mörk förgrund, starkt afbrytande emot den aflägsnare jemnare bergskedjan på andra sidan dalen, hvilken derefter vid-

tager liksom en ljus fond. Från de ljusgrå topparne af dessa berg sänker sig ögat utför deras långsluttande sidor, hvilka, i början skogsbeklädda och mörka, längre ner blifva mera ljusgröna och uppodlade, samt slutligen vid foten fyllda med hus, lundar och planteringar, som en amphiteater omgifva den leende dalen, hvilken lik en idealisk trädgård ligger i midten af hela den förtjusande taflan. Som på en profkarta ligga här ängar, bäckar, lundar, alléer, kullar, åkerfält, planteringar, landthus och kojor blandade om hvarannan i en sådan omväxling, att de villrådiga blickarne icke veta hvar de skola stanna, till dess de, följande den midt i dalen, lik ett silfverband, sig slingrande Nechi-floden, slutligen hvila på den vid dess strand liggande staden Medellin, som med sina röda och hvita hus lyser som ett smycke, infattadt i medelpunkten af denna paradisiska nejd. — Allt detta öfverraskar den resande på en gång från den stora höjden; och, sedan man derifrån mättat ögat med den vidsträckta vuen, längtar man nu att komma den något närmare, då det stora afståndet gör, att man ej kan så fullkomligt njuta af den underliggande dalens mindre partier; och nu börjar ett två timmars

nedstigande, hvarunder dessa jemt utveckla sig allt närmare och skönare. På detta sätt har man icke lagt många af de brådstörtande zigzagerna tillrygga, förr än man på högra sidan, ej långt från sig, ser en stor Cascad formerad af en ström, som här kastar sig utför berget, och sedan den insamlat några mindre dylika, ilar jemnare och bredare, under namn af *Bocaná*, utför dalen, hvarest den slutligen utgjuter sig i Nechi-floden. Ankommen till en brygga längre ner, på hvilken man passerar denna ström, är man redan så nära, att man börjar urskilja de olika träden och planteringarne i dalen, och finner att alléerne utgöras af höga popplar, lundarne ofta af citron- och appelsin-träd samt de uppodlade fälten af plataner, mais och socker-rör. Den kallare luften uppe i bergen har nu antagit en mild vårvärma, och de större träden och buskarne förråda redan ett blidare klimat. — Otåliga att snart nedkomma till den med hvarje steg skönare dalen, dröjde vi endast kort härstädes, för att låta de trötta hästarne pusta ut; och, efter tvenne timmars oupphörligt nedstigande, befunno vi oss ändtligen i dess tjusande omgifning. En bredare, något sluttande, väg, garnerad af hög Cactus och

vilda blomsterbuskar, började nu leda till den närliggande staden, förbi enstaka hus, beskuggade af appelsin- och pomerans-träd, från hvilka en behaglig vällukt doftar omkring i den varma, men ej tryckande, luften. Snart börja de spridda husen blifva mera närliggande, och vägen jemnare och bredare, till dess den slutligen förlorar sig i en af staden Medellins gator. — Passerande denna, så väl som några andra räta och breda gator, hvilka leda till Stortorget, kommer man slutligen till en lång rät gata, som går derifrån ner till andra ändan af staden, hvarest Herr Hauswolff då bodde i ett stort välbeläget enstaka hus, till hvilket jag klockan tre på eftermiddagen anlände; och hade den glädjen att der råka, utom Fru Hauswolff, tvenne andra Landsmän, Herrar Nisser och Zimmerman.

För att icke störa marchen af denna resa i Provinsen Antioquia, vill jag här icke vidare uppehålla, hvarken vid det obeskrifligt angenäma af ett sådant möte, eller vid det trefliga lefnadssättet i det Svensk-Colombianska huset; utan uppskjuter detta till mitt andra besök i denna stad, då ett längre vistande derstädes äfven sätter mig bättre i tillfälle, att omtala så väl den Svenska Colonien,

som dess då varande högqvarter, staden Medellin.

Efter trenne dagars uppehåll härstädes fortsattes resan längre in i Provinsen, till städerne Antioquia och Santa Rosa, i sällskap med en af här varande Landsmän. På eftermiddagen den 4 Mars hade vi våra Mulåsnor uppsadlade, och afredo klockan fyra från Medellin, för att på aftonen hinna till köpingen *Alto-Viejo*, som ligger i norra ändan af dalen. Sedan man passerat en vacker stenbro, hvilken i ändan af staden är byggd öfver strömmen Bocana, följer man den jemna breda vägen, som här och der planterad med popplar går längs Nechifloden på dess högra sida. Något längre från staden passerar man en stor och något förfallen murstens-byggnad, hvilken i början af revolutionen varit ett privat krutbruk, men som nu blifvit nedlagdt, emedan Gouvernementet bättre funnit sin uträkning att införskrifva krut, och sedan för egen räkning monopoliter försälja det. Härifrån går vägen öfver en lerblandad höjd, från hvilken man har en bland de vackraste utsigter längs åt den förtjusande dalen och den i midten deraf belägna staden Medellin, som sedd härifrån kanske presenterar sig bäst, då

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

den ej så höga ståndpunkten visar dess torn, kyrkor och hus mera i perspektif, än det högre öfverhängande berget Santa Helena, från hvilket den mera liknar en planritning, eller bättre en liten ofvanifrån sedd modell. Sedan man åter nedstigit utföre denna dominerande höjd, svänger vägen åt venster och passerar genom en täckt trädbrygga öfver Nechi-floden, hvilken nu löper något mera åt Nordost och skiljer sig mer och mer från vägen, som derefter går rakt fram till Alto-Viejo, hvarest vi inträffade just vid solnedgången.

Denna stora by ligger på en fruktbar slätt, hvilken, begränsad på ena sidan af Nechi-floden och på den andra af den Cordilleren, som skiljer denna flod från Cauca, kan anses såsom en förlängning af Medellin-dalen. Stora betesmarker samt bördiga mais- och platan-fält omgifva den med täcka hus bebyggda byn, genom hvilken en klar bäck söker sin väg ner till Nechi-floden. Hela stället förråder utom välmåga och treflighet en friskhet och snygghet, som alltid utmärker de stora byarne i Provinsen Antioquia, och som man ändå tycker sig sakna i byarne långs Magdalena och på det låga kustlandet, hvartill det der varande hetare klimatet, och

den deraf följande trögare naturen hos invånarne, mest bidraga. — Intagna i ett af de bättre Creol-husen härstädes, passerade vi en angenäm afton, under conversation med det muntra värdfolket, äfvensom en rolig natt, ehuru klimatet icke var så svalt, som i Rio-Negro, eller den tomma läder-britschen så mjuk, som den der varande väl uppbäddade sängen. Vid sådane tillfällen är det bra att utom sin filt äfven medföra en af de förr nämda Ruanorne: och för en resa i Antioquia, äfvensom i de andra bergsprovinserna, blir nu detta plagg lika nödvändigt, som hängmattan öfverflödig. Då en sådan Ruana består af ett fyrkantigt tjockt tyg, endast med en trång öppning på midten, så blir den, utbredd på sängen, ett lika varmt täcke, som den, hoplaggd öfver sadeln, är en förträfflig valtrapp; och hängd öfver axlarne utgör den en så mycket bättre reskappa, som den skyler både ryttare och sadel, och dessutom under regnet krymper så hårdt, att något vatten svårligen kan intränga. De nyttjas också beständigt: och en ryttare utan sin Ruana vore här en lika sällsam syn, som en sådan utan hängmatta på slättlandet.

Andra morgonen klockan half sex voro vi

åter på väg, och fortsatte nu på den jemna slätten, som ligger emellan Alto-Viejo och *Copa-Cabana*, en utmärkt vacker köping, på andra sidan Nechi-floden, omgifven af platan- och socker-planteringar, som man lemnar ett godt stycke på högra sidan om sig. Midt för detta ställe delar sig vägarne till Santa-Rosa och Antioquia, hvaraf den förre går nästan rakt fram, men den senare böjer sig något mera till venster, under det den jemt stiger uppför de sluttande lerbackarna, hvilka äro en förlängning af den midtför liggande bergsryggen, som här kallas *Cantador*. Slutligen började desse blifva mera branta, till dess ändtligen vägen genom täta zigzager kryssar sig uppför det branta lerbeklädda berget. — Sedan vi under nära tvenne timmar arbetat oss upp, ankommo vi ändtligen till toppen, hvarifrån vägen nu går öfver en stor gräsbevuxen slätt, kallad *Sabana de Ovejas* — Får-slätten. Ehuru detta fält nu icke bär skäl för namnet, då der hvarken finnas får eller hus, utan är alldeles öde, så skulle den kunna göra det, då dess höga, och till följe deraf kalla, läge uppe i bergen säkerligen vore mycket passande för ett Schäferi's anläggande. Åtminstone höllo våra mulåsnor rätt väl till

godo dess fina gräs, då vi i andra ändan deraf stego af, för att äta frukost, hvilken måltid vi med så mycket större nöje förtärde, som klimatet här uppe bland bergen var synnerligen appetit-väckande.

Efter en timmes rastning härstädes, fortsattes ridten; och började vägen nu snart stiga ändå mera uppföre till den högre bergsryggen *Galinazo*, till hvilken vi anlände något före middagen. Från detta höga berg har man en utsigt öfver den underliggande Caucadalen vid staden Antioquia, hvilken, i anseende till den utomordentliga höjden och det stora af hela den underliggande vuen, kanske icke har sin like i verlden. Medellin-dalen är kanhända täckare, mera leende och rikare, men Antioquia-dalen deremot vidsträcktare, sublimare och majestätligare. Åsynen af den förre inger åskådaren en glad förtjusning, åtföljd af längtan att snart få nedkomma till det sköna landskapet; den senare deremot en högtidlig beundran, jemte en ovilja att nedstiga från den höjd, som skänker ett dylikt förtjusande skådespel. Då man jemför de tvenne förr omtalade vuerna från berget vid Zeja och från Santa Helena vid Medellin, samt denne från Galinazo vid Antioquia, med af-

seende på den effect de frambringa och den ordning, i hvilken de komma efter hvarandra, så är det som om naturen med dem ville göra, liksom en slug konstmakare med sine underverk, hvilken alltid börjar med de mindre och slutar med de större, för att jemt hålla åskådaren i spänd beundran. På samma sätt ligger nu denne närvarande vue af Caucadalen som ett mästerstycke framför den resande, äfven med åtankan af de redan passerade, förr sedda. Den bör också vara det, då man betraktar så väl de trenne passerade bergens olika höjd, som de under dem liggande dalarnas olika djup. De förra äro nästan i samma förhållande högre, som de senare äro lägre. På den högre liggande slätten vid Zeja är klimatet nästan kallt, i den lägre Medellindalen är det snarare varmt, och i den lågast liggande Cauca-dalen är det hett. På den första växer nästan ingen af Tropikens hetare frukter, i den andra ser man redan Platanen frodas, och först i den tredje synes äfven Cocos-palmen, denne det brinnande Tropiklandets äkta inföding. Om man således antar, att de dem skiljande bergen endast voro lika höga, så skall ändå den sista utsigten blifva så mycket större, som den bör innefatta par-

tierne af båda de förre; men, då nu äfven dess ståndpunkt är högre och friare, så blir den det naturligtvis så mycket mera. — Af denna jemförelse finner man åtminstone huru vidsträckt denna vue öfver Antioquia-dalen var, om man derigenom icke fått någon närmare beskrifning på dess skönhet.

Ehuru nära middagstiden, låg ändå en tunn morgondimma öfver bergets toppar, hvilken väl i början med sina oformliga hvitgrå massor hindrade utsigten, men som kort derefter, af en svag vind formerade i särskilta moln, slutligen med en jemn fart simmade som snöhvita skyar i den omgifvande klara azur-färgade luften, utför den djupa dalen, på hvars olika landskap deras mörka skuggor ilade, som lika många vidunderliga, skuggspels-bilder. Från foten af åskådaren går berget nästan i en jemn sakta sluttning ner till Caucafloden, hvilken här, bred och jemn, genomflyter den vida dalen, hvars på andra sidan liggande aflägse berg stiga i samma docering till de öfversta topparne, hvilka stå som en mörkgrå vägg på den ljusblå horizonten. Denna bergens form gör, att man här så tydligen kan följa de olika klimaten, hvilka, i mon af den olika höjden, ligga efter hvarandra, och

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

under en jemn fördrifning gå på samma gång från det högre kallare till det lägre hetare. På detta sätt ser man på toppen af berget, och bredvid sig, den kallare zonens oftast kala lerkullar, här och der betäckta med tunna och fina gräsplättar, ibland prydda af låga krypande törnbuskar, öfver hvilka ett och annat kort dverglikt träd utsprider sina krokiga invridna grenar. Något längre ner börjar gräset blifva friskare och frodigare, buskarna större och vackrare, träden högre och rakare, till dess det lägre liggande landskapet närmar sig mer och mer den mindre kalla natur, som hvilade öfver höjderna vid Zeja, med sina gröna ängar, vilda rosenbuskar och glesa skogsdungar. Här börja äfven de, uppe i bergstopparne formerade, små rännilarne redan blifva betydligare och antaga snart utseende af strida bäckar, hvilka under sitt brådskande lopp ofta stryka förbi en enslig hydda, som, med sina hvita lerväggar och små fönster, ändå förråder det kyliga bergsklimatet, hvilket ännu lägre ner småningom öfvergår till det blidare luftstreck, som caracteriserade slätten vid Rio-Negro. Här återfinner man också de vidsträckta med boskap uppfyllda betesmarkerne, de täta maisfälten och

vackra trädplanteringarne, som omgifva de större och trefligare husen, hvilka nu börja närma sig mer och mer intill hvarandra, till dess de slutligen ändå lägre ner sammansmälta till mindre byar, hvilka man här och der upptäcker vid stranden af de nu mera större strömmarne. Ändtligen börjar naturen djupare ner antaga det rikare utseendet af ett hetare klimat; och på de lägre sluttningarne, som formera öfvergången emellan berget och dalen, börja redan de ymniga platanfälten och risåkrarne, beskuggade af citron- och appelsinträd, rappellera Medellin-dalen. I midten af denna trakt ligger också nu, omgifven af popplar, den första lilla staden, nemligen *San Geronimo*, hvilken med sina röda tak gör ett skönt afbrott emot den omgifvande rika vegetationen. Denne blir derefter mera yppig och prunkande, till dess man, nedhunnen till den djupa dalen, slutligen igenkänner det brinnande tropik-klimatet, med sina fuktiga sockerfält, veftande cocos-palmer och jättelika cederträd, hvilka garnera de låga stränderna af den breda Cauca-floden, på andra sidan om hvilken staden *Antioquia* ligger, med sina kyrkor och stora hus, hvilkas klart skinande väggar och tak, återkastande den lodrätta solens

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

ljungande strålar, tycktes förråda den glödande hetta, som concentrerades i botten på den lågt liggande dalen. Liksom rädda att för länge hvila på föremål, som så lifligt påminna om Magdalena-flodens partier, fortsätta blickarne sin glada upptäckts-resa längre bort på motsvarande sidan af dalen, hvarest de mera aflägse scenerna antaga ett otydligare, mera grått utseende, på samma gång deras läge blir högre, till dess de alldeles försvinna i de blå bergskedjor, som slutligen åt alla håll sätta en gräns för det omättliga ögats vidare framträngning. Tvungna således att återvända, börja de nu ett recapitulerande återtåg öfver de olika landskapen de öfverfarit, till dess de, återkomna till den närmare bergstoppen med dess omgifning, återföra den resande till sig sjelf och den upphöjda ståndpunkt, från hvilken han kan på en gång njuta af hela den underliggande lika vidsträckta, som härliga, taflan.

Vi njöto också nu så mycket mera af denna vue, som sällskapet gjorde att vi kunde yttra de intryck af beundran, vi vid åskådandet häraf kände; ty ingen tanke är väl sannare, än den en viss författare anfört: att betraktandet af en vacker nejd alltid är

åtföljdt af behofvet att till någon annan utropa: Ack hvilket vackert landskap! — Och sanningen häraf fanns nu så mycket bättre, som detta behof kunde afbördas, i stället för på Spanska åt en Indian, på modersmålet åt en landsman eller vän, hvilka begge ord här ute, så långt från hemmet, äro synonyma.

Efter ett billigt dröjsmål häruppe, fortsatte vi slutligen ridten nedåt, och hade derunder tillfälle att närmare betrakta och njuta af de åtskilliga landskap vi förut på afstånd endast urskiljt, liksom man, efter att hafva hastigt och med fägnad genomögnat capitlens innehåll i en intressant bok, slutligen skrider till det nöjsammare genomläsandet af densamme. Hade man uppe på bergstoppen endast genom synen kunnat märka de olika klimatens inflytande, så blef det nu under det jemna nedstigandet äfven fattligt för de andra sinnena: och på samma gång ögonen jemförde de olika växterna och träden, samt deras olika lukt doftade emot den resande, kändes lika tydligt den omgifvande luftens olika temperatur. På samma sätt utträngdes småningom den svagare lukten af det finare gräset uppe på bergstoppen af de lägre ängarnes och blom-

strande rosenbuskarnes starkare vällukt, hvilken omsider måste lemna rum för de doftande ångorna af citron- och appelsin-träden; på samma gång den nästan kalla och fuktiga luften uppe i bergen, som var för kylig att vara behaglig, efter hand blef mildare och torrare, till dess den omsider antog en tempererad sommar-värme, hvilken lägre ner mer och mer uppvärmd, slutligen började bli för het att vara angenäm. Sålunda entreterade af den omgifvande, beständigt olika, naturen, nedredo vi på den ej så krokiga vägen utför det långsluttande berget, och anlände slutligen, efter att hafva passerat flera hus och byar, klockan tre på eftermiddagen till den lilla trefliga staden San-Geronimo, hvarest vi beslöto afbryta vår dagsresa, så mycket hellre som den började blifva besvärlig genom hettan, hvarföre ock den vidare resan till staden Antioquia uppsköts till påföljande morgonen.

Vi intogo härstädes hos Presten på stället, som, lik många sina Catholska embetsbröder, hade en lika talrik som oloflig familj. Sedan vi ätit en god middag intogo vi genast hängmattorna, hvilka här åter börja brukas, då ställets temperatur ofta uppgår till trettio

grader. Nejden omkring San-Geronimo anses också för en af de bördigaste, och är den i synnerhet känd för sitt myckna och goda ris. Husen i den lilla staden äro af ett utmärkt snyggt och gladt utseende, hvitmenade med bjertfärgade dörrar och fönster; och stället vore kanske ett bland de trefligaste i hela provinsen, så vida man icke, redan van vid dennes friskare bergsklimat, ansåg det härvarande något för varmt.

Klockan sex andra morgonen voro vi åter till häst; och då vi här utbytt våra mulåsnor för hästar, emedan vägen ej nu mera gick öfver berg, trafvade vi friskt åstad utför den jemna och långa sluttningen, genom hvilken berget Galinazo förlorar sig i den breda Caucadalen. Utsigten åt densamme var, ehuru icke så vidsträckt som gårdagens, ändå ganska skön, och började i synnerhet den midt för oss liggande stora staden Antioquia, med sin omgifvande härliga nejd mer och mer utveckla sina rika partier; men i samma mon blef också värmen känbarare, då den nu icke allenast öktes af vägens nedstigande, utan äfven af solens uppstigande; och morgonens behagliga värme tilltog på förmiddagen till en för mycket känbar hetta. Sedan vi rastat ut en stund

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

under ett ovanligt stort Cederträd vid vägen, hvars ofantliga grenkrona väl skulle kunna beskugga en half esqvadron, anlände vi klockan nio förmiddagen till högra stranden af Cauca-floden, hvilken här med hastig, men jemn, fart nedför sin grågula vattenmassa emellan de låga sandstränderna.

Ehuru detta stället kallas *Paso Real de Antioquia*, och floden icke är mer än ett par bösshåll bred, så finnes här hvarken brygga eller någon ordentlig färja, utan blott en slags stor båt, som måste ros öfver med tvenne oformliga åror, och på hvilken endast menniskor och saker kunna öfverföras, ty hästarne eller mulåsnorne måste simma öfver bredvid. Till den ändan sadlades af, och på hästarne lades endast en grimma, med ett långt grimskaft, hvars andra ända hölls fast i båten; och derefter sattes af från land. Vi hade icke väl kommit ut i rätta strömfåran, förrän vi fattade deraf neddrefvo utmed stränderna med en ojemförligt större hastighet än den, med hvilken vi nalkades den framför oss liggande, under det de stackars hästarne, ändå häftigare fattade än båten, med alla krafter arbetade emot den starka strömmen. På detta sätt gick denna besynnerliga navigation en

god stund, till dess vi ändtligen nådde andra stranden, åtminstone femdubbelt så långt från embarquerings-stället som flodens bredd.

Sedan vi åter fått uppsadlat och påpackat våra flämtande hästar, fortsatte vi resan på en jemn och bred väg, hvilken nu gick genom en den bördigaste trakt förbi stora väl hållna socker-, platan-, ris- och mais-plantager, hvars tillhörande större hus lika ofta beskuggades af lummiga cederträd och raka cocospalmer, som af välluktande citron- och pommerans-träd. Efter en timmes ridt genom detta rika och heta landskap, anlände vi, drypande af svett, något före middagen till staden Antioquia, hvarest vi intogo hos en gästfri Creolsk köpman vid namn Fermin.

Staden Antioquia, som äfven kallas *Santa Fé de Antioquia*, ligger på Cauca-flodens venstra strand, något öster om den. Den håller nära fyra tusende invånare, och har ända till år 1825 varit hufvudstaden för provinsen. Staden har fyra kyrkor, och dessutom en stor vacker sådan under byggnad. Här finnas flera hus med vackra rymliga gårdar, på hvilka träd ofta äro planterade. Klimatet är hett, och ofta stiger termometern öfver trettiofem grader; det oaktadt är stället ganska helsosamt

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Fondo de Patrimonio Documental

och sundare än stränderna vid Magdalena-floden, emedan luften här ej är så fuktig, som derstädes. Här finnas inga eller ganska få musquiter, åtminstone behöfvas ej musquit-nät, hvilket gör stället, såsom hett klimat betraktadt, till ett bland de trefligaste. En liten flod, kallad *Tunusco*, flyter förbi staden, hvilken den derunder förser med dricksvatten; dess ström är så stark, att den passeras med oxar, emedan andra djur ej skola kunna emot-stå densamme. Staden har ej betydlig han-del, och alla varor måste komma hit land-vägen från Zaragossa eller Juntas, ty Cauca-floden är på långt när icke farbar ända hit upp. Man har derföre projekterat att göra en väg härifrån åt Dariska Golfen genom *Rio-Sucio*, hvilken kan befaras längre upp. Den-na för stället vigtiga plan lärer emellertid icke gå i verkställighet, då Congressen icke vill tillåta en dylik communications öppnande, emedan man derigenom skulle bana en väg till det inre af landet för .... Spaniorerne. Så vida Gouvernementet skulle vidare utsträcka en dylik försigtig defensions-plan för det öf-riga af landet, så vore det likså klokt att förstöra alla städer och byar vid Magdalena, då de icke kunna uttappa sjelfva floden; ty

Spaniorerne kunna ju, i händelse af en inva-sion, derstädes inqvartera sig lika så väl som de rättmätiga ägarne. — Man kan icke neka att en dylik försigtighet går nästan för långt: och, att beröfva sig egna beqvämligheter blott derföre, att de möjligtvis skulle kunna en gång begagnas af fienden, blir nästan lika stor dårskap, som om en försigtig General ej ville medtaga sina kanoner till träffningen, blott derföre att de, om denne förlorades, kunde riktas emot honom sjelf.

Sedan vi dröjt qvar i Antioquia ännu en dag, afreste vi derifrån på morgonen den 8 Mars, för att öfver Santa-Rosa återvända till Medellin. Efter att hafva passerat Cauca-floden på samma ställe och på samma sätt som förut, följde vi äfven till en början sam-ma väg vi hitkommit, till dess den delar sig i tvenne, hvaraf den högra går till San-Gero-nimo och den venstra till *Zopetran*, hvilken senare väg vi nu togo; och passerande en mängd plantager och hus, samt en liten by, skönt belä-gen vid stranden af en klar ström, ankommo vi under ett jemt omärkligt uppstigande, till det sistnämde stället, klockan nio på förmiddagen. Här hade vi våra i San Geromino lemnade mulåsnor oss till möte, emot hvilka vi lem-

nade de under tiden nyttjade hästarne, som nu blefvo mindre tjenliga för uppklättrandet i de framför oss liggande bergen. Sedan vi här rastat en stund begåfvo vi oss också snart åstad från den lilla köpingen Zopetran, hvilken både till klimat, storlek och utseende har mycket tycke af San-Geronimo. — Vägen började genast antaga en mera stupande egenskap och gick slutligen, nästan alldeles rak, mera än en timme uppåt en jemn gräsbeklädd bergsluttning, på hvilken icke ett träd eller buske hindrade den vidsträckta utsigten åt, så väl dalen, Antioquia och Cauca, som Zopetran, San-Geronimo och berget Gallinazo. Om man vid detta uppstigande icke kunde, som vid nedstigandet för några dagar sedan, fägna sig af tanken att med hvarje steg nalkas de underliggande härliga landskapen, så hade man nu åtminstone den trösten, att för hvarje gång man lät mulåsnan stanna för att pusta ut, och man vid samma tillfälle vände sig om, för att vederqvicka sig sjelf med betraktandet af det lemnade landskapet, upptäckte man alltid något nytt föremål derpå. — På detta sätt ankommo vi slutligen till mera skogbevuxna höjder, hvilka snart betogo utsigten, och emellan hvilka

vi tågade till middagstiden, då vi rastade vid ett litet täckt beläget enstaka hus, hvarest hettan var betydligt mildrad, dels genom det höga läget, och dels genom de omgifvande skuggande träden.

Sedan vi härstädes hvilat ut och ätit middag, fortsatte vi vägen igen, hvilken nu gick beständigt brant uppåt, under bugtningar, cañeloner och stenrör, hvilka lifligt rappellerade vägen emellan Juntas och Zeja: och var det på flera ställen, som vi måste stiga af mulåsnorna, för att till fots drifva dem framför oss uppför de svåraste stentrapporna. — Detta varade till klockan tre, då vägen blef mera horizontel, och något derefter började den till och med gå omärkligt utföre, till dess vi klockan fyra anlände till några spridda hus, kallade *San-Domingo*, hvarest nattqvarter borde tagas.

Vi intogo härstädes uti en liten trång koja, hvarest, sedan vi köpt något mais åt våra mulåsnor och några ägg åt oss sjelfva, vi lagade oss till att passera den kalla natten, så godt vi kunde på en af de vanliga svala sängställena. Ehuru vi med våra Ruanor och filtar förvandlade den ensamma läderbritschen till en trång syskonsäng, var ändå nattkylan

så stark, att den hindrade oss att sofva; och då ändtligen den väntade morgonen inträffade, låg en kall morgon-dimma öfver bergen, och de täta daggdropparne på gräset tycktes ej behöfva många köldgrader till, för att förvandlas till en lätt rimfrost. Detta händer också härstädes, då ej allenast termometern ibland på natten faller till fryspunkten, utan äfven en tunn ishinna understundom bittida på morgonen märkes på de grunda vattenpölarne. Man kan ej neka, att man här i provinsen kan fort nog försätta sig i olika klimat, och att den, som är fallen för variation från värme till köld, eller tvärtom, kan här förskaffa sig den utan mer eller mindre eldning i kakelugnen; ty önskar han till exempel äta sin frukost i ett starkt upphettadt rum, sin middag i en lagom varm matsal, och passera sin natt i en kall sängkammare, så behöfver han endast göra samma resa, som vi gjort gårdagen, eller dejeunera i Antioquia, dinera i skogshuset midt på berget, och derefter sofva i husen vid San-Domingo på bergstoppen; och han skall dervid icke behöfva frukta hvarken för os eller drag, brist på appetit och sömnlust, för hvilka begge senare saker den olika motionen af ridten

och klättringen ganska säkert går i borgen. Från en mera filosofisk synpunkt betraktad, skulle hans dagsresa bli lika intressant; och kan han icke gerna på kortare tid och med mindre kostnad, om icke just besöka de trenne Zonerne, åtminstone ganska känbart finna skilnaden, emellan de heta, tempererade och kalla klimatens olika natur.

Tidigt på morgonen voro vi på väg; och sedan vi någon tid nedstigit utföre de kalla fuktiga bergen, befunno vi oss på förmiddagen vid början af den vidsträckta högt liggande bergsslätten, kallad *Valle de Osos* — Björndalen — i midten af hvilken staden Santa-Rosa är belägen. Hela denna slätt är nästan uppfyld af dels nerlagde, dels svagt arbetade Guldminor, och den kalla ödsliga nejden tyckes endast vara till för sökande af denna metall. Den svaga vegetationen yttrar sig här endast i ett torrt tunt gräs, sällan beprydt med några låga krypande buskar eller enstaka korta och krokiga träd, hvilka här framtvingas i de mindre kalla ljungbevuxna dälderna. De högre ryggarne äro deremot nakne och oftast genomgräfda, visande deras gulröda lerjord, från hvilken guldsanden sköljes. Detta grufarbete skall längre fram när-

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

mare omtalas; härstädes må endast, i förbigående nämnas, att detta arbete icke är så lönande som det låter, eller de, som vanligen befatta sig dermed, hvarken äro de rikaste eller lyckligaste af Provinsens inbyggare, utan snarare tvärtom; och i allmänhet kan man här säga, att ju flera guldminor ett ställe har, ju ödsligare är nejden deromkring, och ju uslare det der boende folkets utseende; eller med Humboldt: *"Le pays, le plus riche en or, est celui, où la disette se fait continuellement sentir."*

Sedan vi passerat en mindre ström, kallad *Rio-Chico*, hvars smala grönskande dal gjorde ett skönt afbrott emot den omgifvande stela trakten, fingo vi på eftermiddagen se Santa-Rosa, hvars kyrka och hus ej hindrades af hvarken skog, berg eller träd att synas långt förr än vi dit anlände, klockan fyra på eftermiddagen. Efter att hafva genomtågat större delen af staden, stannade vi utanföre ett bland de bättre husen, hvarest vi blefvo emottagne af en vänlig värdinna, som, sedan hon fått veta hvilka vi voro, trakterade oss med en ganska god middag, så mycket mera välkommen, som det långa väntandet och det friska klimatet lika mycket bidragit att reta appetiten.

Santa-Rosa är en liten ganska vacker stad med något öfver ett-tusende invånare. Dess läge är ett bland de högsta i Colombia och anses vara niotusende fot öfver vattenytan. Klimatet är också i förhållande derefter ganska kallt, då termometern aldrig går öfver tjugo grader vid middagen, men deremot ofta faller under frys-punkten om nätterna. Under regntiden går åskan häromkring nästan oupphörligt, och ej sällan har den slagit ner, samt förorsakat flera olyckshändelser. Omgifven på alla sidor af kala oländiga nejder, måste större delen matvaror hitföras; och den enda betalnings-artikeln derföre är guldsanden, hvilken samlas omkring stället, och som troligen gjort stadens uppkomst.

Efter ett kort uppehåll i Santa-Rosa fortsatte vi samma afton resan till några hus, en timmes väg derifrån, vid vägen till Medellin. Vi intogo hos en Gubbe, som endast lefde af guldvaskning, och ej talade om annat än sina *Minas, Vetas, Oro* &c. — Minor, Ådror, Guld, m. m. Han visade oss också en del guldsand i en liten skinpung, som gömdes i ett gammalt skåp, hvilket, tillika med ett bord, en stol och några bänkar, utgjorde de

enda möblerna i den usla boningen. Han lefde också här, lik en gammal girigbuk, i en fattig ensamhet, endast omgifven af några bredvid boende slafvar, hvilka användes till minarbetet.

Sedan vi här passerat en lika kall som obehaglig natt, afgingo vi på morgonen vidare in åt grufbygden till tvenne små byar, kallade *Trinidad* och *la Pastora*, endast bebodda af Grufarbetare och deras Herrar, hvilka senare här uppehålla sig en längre eller kortare tid för att efterse arbetet. — Då vi på eftermiddagen voro ute med en Grufägare, för att se på arbetet i minorne, hvilket här endast består i jordens utgräfning och sköljning, lät han en arbetare anställa en dylik mindre vaskning. Till den ändan bruka de en stor flat trädskål, kallad *Vatea*, alldeles i form af ett urglas, med tjugo till tjugofyra tums diameter, i hvilken de lägga den förut i en slags damm något afsköljda jorden. Derefter, sedan de påslagit vatten, börja de, fattande kärlet med begge händer, gifva det en kringgående rörelse, under hvilken de lösare och lättare jordpartiklarne snart börja frånskiljas och flyta ofvanpå, samt tillåtas med det samma halka utför bräddarne, under det den

tyngre guldsanden håller sig midtuti och på botten. Sedan de en stund bortåt, genom idkeliga inhämtningar af nytt vatten i Vatean, på detta sätt bortvaskat all den gula lerjorden, återstår slutligen endast en liten del mörkgrå sandjord, hvilken de ändtligen, medelst en afgörande lutning af kärlet, alldeles skilja från de små tindrande guldkornen, hvilka nu ligga lika små som få på kanten af Vatean, såsom ett obetydligt facit af den med så mycken omsorg uttvättade stora jordmassan. Hela värdet af detta resultat, uppgick knappt till en real; och den tvättade jorden ansågs ändå vara en bland de mest gifvande, då tjugofem skålpund deraf ibland håller från fyra till fem piaster. — Men vi skola framdeles närmare vidröra detta ämne vid den allmänna beskrifningen om Provinsen Antioquia, hvars förnämsta och nästan enda export-artikel är guldsand.

Sedan vi tillbringat en kall natt i byn Trinidad, fortsatte vi bittida på morgonen resan till Medellin. Vägen gick nu snart öfver en med småskog bevuxen trakt, hvilken småningom lutade till den mera bebodda dalen, genom hvilken *Rio-Grande* flyter. Denna ström är här vid öfvergången samman-

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

prässad emellan en mängd låga klippor, i den ena af hvilken är en mycket gifvande salt-källa, vid hvilken man också anlagt ett litet saltsjuderi, som ger omkring sjuttiofem skålpund salt på dygnet. — Vi rastade här någon tid, hvarefter strömmen passerades på en täckt kort trädbrygga, genom hvars bristfälliga väggar, man kunde se den häftiga vattenmassan, som här, hindrad af de omgifvande klipporna, våldsamt störtar sig fram emellan dem. — Man har äfven tänkt på att genom sprängning afleda floden, för att åtkomma dess nuvarande bädd, straxt ofvan om fallet, hvilken vanligen innehåller mycket guldsand.

På förmiddagen höjde sig vägen igen och gick nu genom en vacker nejd, beprydd med buskar och småskog, till dess vi på eftermiddagen anlände till några hus kallade *San-Pedro* på höjden af berget. Sedan vi här hvilat ut en stund, började vi kort derefter nedstigandet utför det branta berget *el Cantador*, det samma vi för trenne dagar sedan stigit uppför något längre till höger. Efter tvenne timmars nästan beständiga zigzager, voro vi ändtligen åter på den förr passerade vägen till Alto-Viejo, hvilken stad vi genomredo

något före solnedgången. — Ehuru några hastigt uppkommande bullrande moln förkunnade ett oväders antågande, fortsatte vi ändå den skarpa ridten; och, insvepta i våra regnskyddande Ruanor samt upplysta af de täta blixtarne, intrafvade vi klockan sju på aftonen, under ett häftigt regn, på staden Medellins gator.

CAP. XIII.

Medellin.

Någon tid efter vår ankomst till Medellin anlände äfven Herr Hauswolff dit från Remedios, och straxt derpå Herr Plageman från San-Bartolomé, så att alla i Provinsen varande Svenskar slutligen voro församlade i den förstnämdes hus härstädes. Ehuru angenäm och ovanlig en dylik samling var i det inre af Södra Amerika, väntade vi ändå att snart se den tillökt med tvenne nyligen till Colombia anlände, och nu på resan hit varande, Landsmän, nemligen Capten Greiff med sin Fru: och den 11 Mars på förmiddagen voro vi alla till häst, för att på vägen till Rio-Negro emottaga de lika väntade som välkomne resande. Något nedanföre bergstoppen Santa-Helena började vi också urskilja det utför bergets krökningar sakta nedridande tåget, och kort derefter mötte vi på halfva berget det resande Herrskapet. Ett dylikt väntadt möte emellan förut okända Landsmän, så långt från hemmet, är verkligen ett bland de besynnerligaste och angenämaste; och kan i många hänseenden liknas vid en på lång tid

ej verkställd familje-sammankomst, der man väl är säker att råka en nära slägting, men som genom den långa frånvaron ändå är för fremmande att genast bli igenkänd. Det behöfves emellertid icke många ögonblick, förrän man snart antingen gör det, eller ock tycker sig göra det, och lika snart utträngas första ögonblickets ovilkorliga, liksom fremmande, återhållsamhet af den otvungna förtrolighet, med hvilken syskon eller närmare slägtingar äro vana att umgås med hvarandra. På samma sätt var det nu med oss: ehuru de flesta af oss aldrig sett hvarandra, behöfdes det ej mycken tid efter första helsningen, förrän vi tyckte oss vara så bekanta, som om vi lefvat tillsamman flera år; och innan man riktigt fattat anletsdragen af hvarandra, tyckte man sig redan igenkänna rösten och talesättet hos någon länge känd person.—Under gladt samtal, som mest bestod i frågor och svar om den lemnade fosterbygden, oftast afbrutet af de nykomnas beundran af det sköna framför liggande landskapet, fortsatte vi nu gemensamt resan till staden; hvarest vi inträffade tidigt på eftermiddagen, nyfiket begapade från alla fönster och portar af dess invånare, hvilka önskade se de resande och

isynnerhet *"la Señora estrangera"* — det fremmande Fruntimret.

Den Svenska societeten var nu således ökad med tvenne nya ledamöter, och utgjorde tillhopa åtta personer. Dessutom funnos i huset en Svensk betjent, en Engelsk flicka, en Svensk smedgesell och en med fru Greiff följande Skånsk piga. Det förstnämda af detta par hade redan beslutit ingå en äkta förening; och vet jag icke, om detta lofliga beslut kanske i längden äfven blifvit fattadt af det sistnämde; åtminstone tycktes ett dylikt parti vara här lika naturligt, som saknande förebråelser för mesalliance, olika fortune, och hvad öfrigt alla de vanliga svårigheterna vid giftermål heta. — Man ser således att colonien var tämligen talrik, och att ingenting feladdes, att göra dess lefnadssätt så Svenskt, som landets olika natur tillät. Då nu alla medlemmarne deraf voro samlade i Medellin, ända från Capten Greiff's ankomst till min afresa derifrån, så var också denna tid en af de trefligaste och, för mig åtminstone, den angenämaste jag tillbragt i Colombia. Dertill bidrog naturligtvis, utom det beständiga sällskapet af så många Landsmän, i hvilkas umgänge man tyckte sig återflyttad till Sverige,

äfven det milda klimat och den sköna nejd, som omger staden Medellin, i hvilken man njuter af kanske den behagligaste natur i Colombia. Vi kunde också på visst sätt sägas lefva i båda dessa länder, och sedan vi på dagen, antingen genom en lustridt utåt den förtjusande dalen, genom en promenad i staden, eller genom besök hos bekanta familjer derstädes, på visst sätt Colombianiserat oss, så voro vi icke väl församlade om aftnarne hemma, förrän lefnadssättet, sysselsättningarne, tidsfördrifven och språket på en gång åter naturaliserade oss med den aflägsna Fosterbygden.

Som Herr Hauswolff hade flera hästar, så gick nästan ingen dag, på hvilken icke om morgonen gjordes en längre eller kortare excursion till häst, åt olika håll af de leende omgifningarne, hvarvid den sist besökta trakten alltid föreföll vackrare än de föregående. Det stället, om hvars öfverträffande skönhet de flesta ändå öfverenskommo, var en stor by, kallad *Embigado*, som ligger tvenne timmars väg, söder från staden, och från hvilken man har en af de täckaste utsigter i verlden längs den förtjusande Medellin-dalen. Som vägen dit följer Nechi-floden, vid hvilken byn lig-

ger, så går den naturligtvis så mycket uppåt, som den jemna floden i motsatt håll faller; och blir således byns läge något högre än stadens, samt följaktligen utsigten derifrån i samma mån friare. Vanligen intogo vi härstädes hos en bekant Creol, vid namn Santa-Maria, från hvars gård man i fullkomligt mått kan njuta af den vidsträckta utsigten. Då dalen här vid byn är så trång, att den endast utgöres af de, från de omgifvande bergen nedgående, sluttningarne, hvilka mötas i den emellan dem liggande floden, är vuen tvärs öfver dalen väl vacker, men ändå något inskränkt. Låter man ögonen deremot följa den bredvid liggande flodens lopp, så blir den mera fri; och i samma mån den, här smala och tämligen raka, floden börjar blifva bredare och göra sina större krökningar i den mer och mer utvidgade dalen, i samma mån blifva blickarne också mera fria, och flyga slutligen ledigt ut i hela det af honom vattnade landskapet. Lik en kil ligger nu den långa och smala dalen för åskådaren: dess båda längre sidor formeras af de höga bergen: spetsen är vid Embigado, och basen utgöres af staden Medellin, hvilken längst bort med sina röda hus och gröna poppel-alleer åt detta

håll begränsar det leende landskapet, som med sina ängar, lundar, åkerfält, buskar, träd, hus och byar strödda om hvarandra på båda stränderna af den bugtiga floden, ej saknar något för att blifva idealiskt; och om dess åskådande icke alstrar den önskan att här få lefva och dö, så skall det åtminstone uppväcka den frågan: Kan det gifvas någon vackrare nejd på denna jorden? — Då man härtill lägger att den med citron- och appelsinträd beskuggade trädgård, från hvilken man njuter af detta skådespel, öfverflödar af de läckraste frukter, såsom *Ananas*, *Mango*, *Chirimoya* *, med flera, så kunde det ju icke vara så oförlåtligt, om man började mistänka, att Eden liksåväl kunnat ligga här, som i Mesopotamien, och att våra första Föräldrar lika väl kunnat vara Americaner, som Asiater, i synnerhet som sjelfva *corpus delicti* i Paradiset — den allmänt påstådda förbudna frukten, *Pisang* — äfven finnes här.

* En stor grön melonlik frukt, med hvitt och mjukt kött, som smakar likt en blandning af smultron, grädda och socker, och är kanske den mest välsmakande frukt i verlden. — Det är om denne frukt, som Humboldt säger: Det vore mödan värdt att resa till Södra America, blott för att åta Chirimoya.

Men för att se och smaka de förträffliga Tropikens frukter, behöfde vi icke här i Medellin göra några utfarter, ty under en promenad i Herr Hauswolff's trädgård kunde man lika väl njuta deraf. Då boningshuset låg afskiljdt från staden genom en stor, det samma omgifvande, trädgård, så kunde det med lika skäl kallas ett landtställe, som ett hus i Staden. Den långa gata, som från Stortorget gick till detta ställe, förvandlade sig midt för huset till en med popplar tätt planterad allée, som sträckte sig ner till den närflytande Nechi-floden, och under namn af *Alameda* utgjorde Medellins förnämsta promenad. Naturligtvis bidrog denna husets belägenhet till dess treflighet, och kunde man från fönsterna deraf, i synnerhet om söndagarne, beskåda större delen af stadens bättre folk, som då gjorde sin promenad förbi, ut åt alléen. På andra sidorna af huset låg deremot trädgården, hvilken, både i anseende till dess nu varande hållning och dess äldre anläggning, var en af de skönaste och intressantaste; och såg man der en mängd af Norra Europas köksväxter vid sidan af Södra Americas större och frodigare alster. På detta sätt låg kanhända ett Potates-fält vid sidan af en Ananas-

säng, och Bön-landet gränsade intill Melonqvarteret på samma gång Persiljan beskuggades af Peppar-busken, och Socker-ärterne fått sin plats emellan Yams- och Aracacha-roten. Utom Citron- och Appelsin-träd funnos här äfven Mango-träd, i hvars stora aflånga gula frukt, mellan den stora kärnstenen och det tjocka sega skalet, ligger ett brandgult trådigt kött, hvilket har en förträfflig söt smak, ehuru den både luktar och smakar terpentin, samt anses med skäl för en af de finaste och helsosammaste tropik-frukter. Dessutom finnes här en fullkomlig bosqué af Caffeträd, öfverhöljda med en oräknelig mängd af sina små körsbärs-lika frukter. Från en liten klar rännil, som löper genom trädgården, förses ett, af huggen sten byggdt, badkar beständigt med friskt vatten, och denna vackra badinrättning är så mycket angenämare, som den nästan döljes af en mängd blomstrande rosenbuskar. — Med ett ord, ingen ting tycktes saknas i denna trädgård, för att göra den, jemte dess tillhörande hus, till ett af de skönaste och trefligaste boställen, på samma gång det blida klimatet och den leende omgifvande naturen gjorde staden Medellin till en af de angenämaste vistelseorter i verlden.

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Soluos Fernández Escobar

Medellin, hufvudstaden i Provinsen Antioquia, ligger på högra stranden af Nechifloden, nästan midt i den af honom vattnade dalen. Den från berget Santa-Helena nedstörtande mindre strömmen Bocaná går genom en del af staden och bidrager, jemte ett på torget varande springvatten, hvars klara och friska vatten i smärre rännilar ledes igenom de större gatorna, på ett utmärkt sätt till stadens både snygghet och skönhet. Gatorna äro raka och afskära hvarandra i räta vinklar; de flesta äro stenlagda och försedda med smala trottoirer. Husen äro i allmänhet blott en våning höga, dock finnas flera större med tvenne våningar och balkonger. De äro alla täckta med tjockt taktegel, men de flestas väggar äro uppförda af en sort lerblandad jord — *Pisa* — emedan allt timmer här uppätes af en insekt, kallad *Comegen;* hvilket gör, att allt trädvirket der får ombyggas merendels hvart tionde år. Staden har sju kyrkor, och deraf en med orgelverk, ett Nunnekloster, kalladt *Santa-Clara*, och ett stort stenhus, inrymdt åt här varande Collegium. — Dess befolkning uppgår till 9000 personer, hvaraf en stor del äro mindre handlande. De lägre klasserna utgöras nästan endast af Indianer,

då här finnas ganska få Negrer. — Klimatet är ett af de mest tempererade, och termometern stiger om dagarne under torra årstiden sällan högre än till 25°, och under regntiden till 20°. Den förre infaller under Januari, Februari och Mars, samt Juli, Augusti och September: den senare under de öfriga månaderne. Under den torra årstiden finns knappt en sky på den höga himmelen, och under den regniga deremot passerar sällan någon dag, på hvilken man icke efter middagen ser de regndigra molnen rulla utför de omgifvande bergens toppar, för att under brakande åskknallar nedösa sina tunga vatten-massor i den underliggande dalen. Då åskan sällan slår ner och dessutom hela ovädret är lika hastigt i sin bortgång som sin ankomst, så blir det så mycket mindre obehagligt, som man alltid vet förut när det skall infinna sig; och såvida man blott är försiktig att skydda sig för den åtföljande kalla vinden, så kan man betrakta det såsom ett skönt skådespel, hvilket naturen här dagligen gifver, lika säkert som ordentligt. Då den föregående delen af dagen alltid är klar och varm, så gör man ej oklokt att under regntiden på förmiddagen förändra sin klädsel; och sedan vi på mor-

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

gonen varit klädda i lätta linne-kläder, utbytte vi dem gerna emot yllna, då vi klockan tu samlades för att äta middag. Uppfriskade af det kalla regnet äro aftnarna, fastän klara, ändå icke heta; äfvensom nätterna, ehuru ej så kalla som i Rio-Negro, jemt hafva så mycken kyla, som, på samma gång den gör filtens åtgärd nödvändig, försäkrar om en rolig och svettfri sömn. Då man här icke oroas af musquiter, så skulle man vara fallen för att tro, det detta klimat icke lemnade någon önskan qvar för nätternas angenäma passerande. Häruti kan man ändå bli bedragen, ty, ehuru det hvarken fins musquiter eller läderlappar, eller någon af de hos oss mindre kända sömnförstörarne, så händer det ibland, att man råkar de hos oss mera kända, nemligen loppor och vägglöss; och, utan att ingå i någon lärd Entomologisk undersökning om de äro alldeles de samma eller endast artförändringar af våra, kan jag blott försäkra det deras façoner och umgängssätt hafva en frappant likhet med deras, som äro kända hos oss. Men då de förra af desse insekter äro lika mycket en följd af mindre snygghet i rummen, som af klimatet, och de senare mera sällsynta i stadens

större hus, än i den kringliggande landsbygdens mindre boningar, så äro de ej så besvärliga för invånarne i Medellin. Värre än dessa är deremot en annan mindre insekt, kallad *Nigua*, hvilken fäster sig under fotsålan och mellan naglarne på tårna, hvarest, om den får qvarblifva, den lägger en mängd ägg, som slutligen utkläckta frambringa lika många knappt synliga maskar, hvilka under beständig gnagning inträngа ända till benen, och förorsaka derstädes en inflammation, hvilken, om den icke i tid hämmas, öfvergår till den farligaste kallbrand. Då denna lilla insekt lätt är bortskaffad i begynnelsen af sitt inträngande, blir det endast okunnighet om dess natur och uraktlåtande af dess tidiga aflägsnande, som göra den farlig. Dessa voro också orsakerna, hvarföre många af Spanioerne, vid deras första invasion i Provinsen, satte till lifvet endast för Niguas, då de hvarken kände dem, eller förstodo att bota den förfärliga benröta, de förorsakade. Nu mera risquerar man ej så mycket, om man antingen sjelf noga observerar sina fötters tillstånd och genast med en pennknif uttager insekten, hvilken med en allt mer och mer tilltagande klåda förråder sitt gömställe; eller, ändå bättre,

låter som oftast någon af landets folk visitera sina fötter, ty de äro utmärkt skickliga att upptäcka och förstöra dessa Niguas-bon. Hela deras Chirurgiska apparat består då af en knappnål och en brinnande cigarr; och, sedan de, efter ett noggrant sökande under foten och på tårna, upptäckt det onda, börja de med nålsudden göra en öppning ända intill botten af boet, hvilket efter sin mer och mindre ålder ligger olika djupt; hvarefter de med andra ändan af instrumentet, eller knappnåls-hufvudet, uttaga de små nästan osynliga hvita äggen; och sedan de medelst tryckning och klämning utprässat något af den omgifvande bloden, applicera de den brända ändan af cigarren, hvars heta aska nu inknådas i såret, och efter någon tid alldeles förstör de möjligen qvarlemnade äggen.

Ehuru så långt inne i landet är ändå Medellin's handel ej så obetydlig; och kan stället i detta afseende anses såsom en upplagsplats för den betydligare delen af provinsen Antioquia. Här finnes icke något utländskt handelshus etableradt, men en mängd ganska förmögna Creolska Köpmän, hvilka införskrifva sina utrikes varor från Cartagena och Santa-Marta, eller också, mera sällan,

göra en resa till Jamaica, för att der uppköpa dem, och sedan åtfölja dem under den lika besvärliga som långvariga passagen hit upp. Då en sådan expedition vanligen ej göres på mindre tid än tre fjerdedels år, så anses den också här, som hos oss en resa till Nya Verlden; och den Köpman, om hvilken man i Medellin kan säga: "*Ha estado en Jamaica*" — Han har varit på Jamaica — gör mera pretention på commerciel beresenhet, än någon af våra Handlande, som kan skryta med att hafva varit i London, äfven om han tagit vägen öfver Hamburg.

Ehuru dessa varor naturligtvis genom den dyra transporten stigit omåttligt i priset, så finnes här ändå en verkligen oförmodad mängd Europeiska handels-artiklar, och krambodarne vid Plaza-Mayor i Medellin äro, om icke så rika och sorterade som deras magaziner i Kingston, åtminstone ganska vackra och fullproppade, samt i alla fall bevisande den luxe, som råder i synnerhet i klädseln hos de högre klasserne.

Lika begifna på att kläda sig som deras Landsmän nere vid kusten, hafva Medellinboarne bättre tillfälle att göra det, då deras tempererade klimat tillåter dem, att nyttja

klädeskläder, och närmare härma de Europeiska moderna än de förra, hvilka, ehuru de vid någon heligdag eller stor procession, högmodigt svettas i en klädesfrack, ändå finna den för het för att deraf göra ett hvardagsplagg. Här deremot, der värmen ej är större än att man nästan lika väl kan nyttja yllna som linna kläder, utmärker sig alltid det bättre folket utom hus med de förra; och då man här säger om en person: *"Tiene ropa de paño"* — Han har klädes-kläder — så vill det ungefärligen säga det samma, som då man hos oss vill utmärka en bättre klädd karl. Sålunda ser man här i synnerhet ungherrarne utstyrde nästan på samma sätt och med samma plagg som i Europa; och en Medellinsk Petit-maitre gör icke mycket uppseende, om han icke brukar, utom sin utländska kastor-hatt, äfven Engelska eller Franska stöflor och en utrikes sydd frack. Då här varande skräddare och skomakare ännu icke äro just kända för sin skicklighet att förfärdiga de ej så mangrant nyttjade stöflorna och klädeskläderna, så förefaller denna luxe mindre underlig; och i allmänhet kan man väl icke i detta afseende beskylla Colombianska sprättarne att vara så incroyabla som

fordom våra, då de under den Engelska manien till och med öfversände sina linkläder till England, för att få dem *"fashionabelt"* tvättade. — I stället för Ruanor, nyttja de bättre karlarne här oftare en lika kort, som vid slängkappa af mörkt kläde, hvaraf ena hörnet alltid kastas öfver venstra axeln; och på detta sätt fastläst öfver bröstet bäres den så mycket mera ogeneradt, som man hvarken behöfver aftaga hatten vid helsning på gatan, eller aflägga sjelfva kappan vid inträdet uti ett rum; ty om man under en visit gör sig så artig att aftaga den förre, så anses det alldeles icke för någon ohöflighet att vid samma tillfälle behålla den senare på sig. — Fruntimmernas klädsel liknar den i slättlandet brukliga, och består af kortärmade klädningar af bomullstyg, musslin och äfven siden, jemte större och mindre schawlar. Men då de äro i kyrkan, eller annars ute, nyttja de bättre ibland dem en svart snäf sidenkjortel och en besynnerlig hufvudbonad, bestående i en liten svart kastor-hatt med låg rund kull och breda horizontela bord, alldeles lik en del bönders i Skåne, men så liten att den hvilar blott på öfversta delen af hufvudet. Emellan hatten

och nacken är fästad öfra delen af ett blått klädesstycke, hvilket sedan, löst nedhängande utåt ryggen och skuldrorna, täcker halsen och kinderna samt ofta äfven hela ansigtet, då blott ögonen framtitta genom den smala öppningen, de formerat medelst båda snibbarnes hopdragning öfver bröstet, så att denna Slöja — *Mantilla* — då skyler både armar och händer samt hela deras öfre figur. — Både karlar och fruntimmer nyttja under regntiden, då gatorna ofta äro våta, utanpå skorna, en sort Galoscher, kallade *Suecos;* bestående af en tjock trädbotten med ett öfver vristen hopsnördt öfverläder, hafva de något tycke af de i England bruklige *Cloggs*, men äro för öfrigt lika plumpt gjorda, som näsvist benämda, då *Suecos* äfven betyder... Svenskar.

Lefnadssättet härstädes är i många fall olikt det i de lägre hetare Provinserna, och i synnerhet märkes skillnad, såväl i måltidernas olika antal, som deras olika anrättningar. Då man i det hetare klimatet knappt orkar förtära tvenne måltider om dagen, nemligen frukost och en sen middag, så äter man här tre om icke fyra: och som middagen serveras nästan midt på dagen, så gör den också qvällsvarden mindre oumbärlig. Ehuru den-

ne indelning af måltiderna liknar nog mycket den, som vi i allmänhet bruka hos oss, så lärer för öfrigt knappast någon likhet emellan deras och våra äga rum; åtminstone tyckes matlagningen härstädes lika litet likna den Svenska som den Engelska eller Franska, och troligen alla andra nationers; och, med afseende på såväl den besynnerliga sammanblandningen af artiklarne, äfvensom det conbinerade sättet att servera dem, likna dessa måltider kanske mest sådana, som barn ibland tillreda, då man gifvit dem en mängd matvaror, för att dermed leka kalas, hvarunder de mindre göra afseende på smaken än rätternas mängd. Från en dylik mindre alfvarsam synpunkt betraktad, torde en detaljerad beskrifning derpå förlora något af det tråkiga och mindre intressanta, som annars nästan alltid vidlåder såväl resandes, som hemmavarandes berättelser om hvad de ätit här, och hvad de ätit der. Frukosten — *el Almuerzo* — serveras gerna efter klockan åtta på morgonen; och, då den vanligen består af icke mindre än fyra serskildta rätter, så blir den så mycket bastantare än en vanlig *dejeuner á la fourchette*, som man härtill behöfver, utom knif och gaffel, äfven sked; ty

första rätten är soppa. Denna kallas *Sopa de pan* — Brödsoppa — och består af hvetbröd uppblött i vatten, fläskflott, peppar och lök, som tillbörligt sammankokt formerar ett vämjeligt medium emellan välling och gröt. Derefter kommer en rätt, kallad *Carne frito* — stekt kött — som först kokas och sedan sönderhackas eller rättare sönderplockas i små benlingar, hvarefter det hårdt stekes i svinister, liksom för att genom detta snarlikt chemiska experiment försöka, om det är möjligt att betaga oxköttet dess lukt, smak och färg. Efter detta ätas förlorade ägg, hvilka, under namn af *Huevos fritos* — stekta ägg — simma i ett litet haf af brunstekt fläskflott, i sällskap med några tunna Platanstycken, som, flytande mellan dem, göra med sin brandgula färg en skön contrast mot de hvita äggen på den feta mörkbruna botten. Ändtligen kommer en kopp *Chocolate con farina* — Chocolad med mjöl — hvilken är tillagad med maismjöl, för att bli så mycket tjockare, och drickes så het som den kommer från pannan: härtill ätes Plataner stekta i askmörjan. Hela denna måltid nerskölj es slutligen med en stor mugg kallt vatten. — Längre fram på dagen tages *las Once* — klockan elfva —

en frukt-anrättning, bestående vanligen af Ananas, Chirimoya, Appelsiner, söta Citroner m. m., hvarefter tages en sup Anisbränvin, Rom eller Cognac. Middagen — *la Comida* — serveras vanligtvis klockan tu, och börjas med *Sopa de arroz* — Rissoppa — bestående af en svag, med risgryn tillagad, köttsoppa, hvars bristande köttmust är rikligen ersatt med Manteca, eller det förfärliga svinistret, hvilket i Colombianska köken spelar en oundvikligare role än smöret i våra. Sedan kommer *la Olla*, som redan är beskrifven; och får här blott tilläggas, att det, densamma åtföljande, köttspadet serveras i thekoppar, och under namn af *el Caldo* drickes efter soppan, såsom ett da capo eller rättare en ny förbättrad upplaga deraf. Nu har man redan hunnit till steken, hvilken består oftast af kalkon och höns, lika så mycket saknande sin egen smak, som öfverflödande af det öfversmorda svinistrets. Derefter kommer en mellanrätt af stufvade bönor — *Frisuelos* — hvilka ätas med.... olja och ättika. Och nu ändtligen bjudes *Carne Asada* — stekt oxkött; men må man icke föreställa sig, att det visar sig i skepnad af en Svensk oxstek, ty så stora stycken lemna aldrig Colombianska slagtarne tillhopa,

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

då allt köttet måste frånskiljas benen och sönderkarfvas i långa smala remsor. Ej heller kan man förebrå denna stek att den, som en Engelsk *Rostbeef*, är för mycket rå, eller, lik en Fransysk *Rôti*, öfversmord med en konstigt tillagad sås; ty de torrstekta skifvorna deraf tyckas med sin jemna svartbruna färg snarare förtjena det vitsord, att de äro väl brända än dåligt stekta; och den omgifvande mantecan i sin klara gula smältfärg visar sig så ren och obemängd, att hvad annat man må säga om den, så kan man åtminstone icke förebrå den en mängd fremmande outgrundliga tillblandningar. Sedan kommer en besynnerlig rätt kallad *Mazamorra*, hvilket ord nyttjas om flera olika grötlika hopblandningar, men som här betyder en tjock välling, hvars beståndsdelar i synnerhet utgöras af maisgryn, vatten och mjölk. Slutligen serveras deserten, bestående af *Dulces* — Sötsaker — och *Conservas* — syltade frukter. De förra fabriceras mest af honing, socker, sirap, med mera, och ätas med ost: de senare utgöras af serskildta frukter, men mest Ananas-skifvor, inlagda i socker och honing, och åtföljas alltid af en stor spilkum kallt vatten. — Qvällsvarden — *la Cena* — ätes

emellan klockan sju och åtta på aftonen, och liknar till en början alldeles frukosten, eller utgöres af brödsoppa, stekt plockkött, förlorade ägg och chocolad, men förstärkes ofta med Mazamorra och Conservas. — Till dessa måltider ätas tvenne slags bröd, nemligen *Pan de Trigo* — Hvetbröd — och *Arepa* — Maisbröd. Det förra liknade mera vårt, om det hade mindre syra och någon sälta, ty det tillagas med mycken surdeg och intet salt. Bakadt af ordentlige bagare säljes det under olika former, såväl mjukt som hårdt: det senare under namn af *Biscocho*. Maisbrödet deremot bakas alltid hemma i husen för hvarje måltid, och är kanske den besvärligaste af fruntimrens hussysslor. Sedan maiskornen förut blifvit väl blötta, läggas de i den förr beskrifne stora trädmorteln, för att sönderkrossas, hvarvid äfven skalet lossnar. Nu rensas de från detta, och läggas derefter i en gryta, för att lindrigt kokas, eller, mera tekniskt, förvällas. Derefter rifvas de finare på den förut nämde större stenen med en mindre sådan, och medelst pågjutet vatten knådas till en tjock deg, hvilken, formerad i flata runda skifvor, slutligen gräddas på en öfver elden satt lerpanna. Det är i synnerhet

denna rifning, som fordrar mycken tid och arbete, emedan maiskornen äro både hårda och sega: och då man ser en svettig Indianska stå hela timmen, lutad öfver stenen med löparen mellan sina båda händer, sönderknåda den maisportion, som bör utgöra brödet till den kommande måltiden, så förefaller det som ingen kunde bättre personifiera den ideen, att äta sitt bröd i sin anletes svett; i synnerhet i detta landet, der man annars skulle kunna vara fallen att misstänka, det invånarne icke voro inbegripna i den allmänna hårda domen.

Utom den dagliga marknaden med lifsmedel, hålles hvarje Fredag en stor marknad med diverse saker på Stortorget i Medellin, till hvilken en mängd folk, äfven från de mera aflägse delarne af provinsen, infinner sig. Tillika med flere landtmannavaror, såsom Ris, Mais, Hvete, Plataner och Frukter, säljas här äfven några Manufaktur-varor, bestående i Lerkärl, Pita-rep, Alpargater, Hattar, Mattor, stora Askar af halm, och Ruanor. Af halmhattarne finnes en finare sort, som kostar ända till åtta piaster; och, gjorda af en Palmväxt, kallad *Hiraca*, äro de lika starka som täta och lätta. De äro emellertid icke

så värderade, som de, hvilka komma från Guayaquil och Panamá, och under namn af *Hippi-Happa* betalas ofta med en dubblon, eller sexton piaster, men äro också alldeles outslitliga. Ruanorna variera lika mycket till sin färg och finhet som sitt pris, och kan man välja emellan dem, som kosta fyra till fem piaster, upp till dem, som betalas med lika många dubbloner. Dessa senare säljas ändå icke på torget, utan i de bredvid liggande bodarne; de bästa af dem komma från Mexico, och äro i synnerhet märkvärdiga för den oföränderlighet, med hvilken deras bjerta färger bibehålla sig emot sol och regn. Dessutom säljas här äfven Hästar och Mulåsnor; och det stora torget är alltid på Fredagarne uppfyldt af ett brokigt hvimmel med menniskor, kreatur och varor, hvilket, åtminstone för främlingen, utgör ett lika omvexlande som intressant skådespel, framställande en profkarta på hela Provinsens inbyggare, djur, naturalster och konstprodukter.

Provinsen Antioquia, som ligger emellan sjette och åttonde graden Nordlig Latitud, begränsas i Öster af Magdalena-floden, i Vester skiljes den genom Vestra Cordilleren från provinsen Choco, och i Norr och Söder formera

vilda obebodda skogar mindre bestämda gränser emellan den och provinserna Mompox och Cartagena, samt Mariquita och Popayan å andra sidan. Helt och hållet genomkorsad af Anderna, hvilkas mellersta gren eller så kallade Central-Cordilleren förlorar sig i Provinsens södra ända, är den en af Colombias bergigaste landskap; och från dess höga och kalla bergshöjder nedrinna till Magdalena och Cauca en mängd strömmar, hvilka, om de för sin häftighet och mindre storlek icke betydligt bidraga till transportens lättande inom Provinsen, så föröka de ändå vattenmassan hos de tvenne nyssnämde större kanalerna för landets inre communication. Bland desse förstnämde utmärka sig mest strömmarne Rio-Negro och Rio-Verde, hvilka, förenade under namn af Rio-Nare, falla uti Magdalenafloden, som längre ner äfven emottager strömmarna Regla och Zimitarra. På andra sidan bergsryggen förena sig strömmarna Rio-Grande och Porse med Nechi-floden, hvilken derefter utfaller i Cauca, och från Vestra Cordilleren nedrinna, utom Bocaná, en mängd mindre strömmar till samma flod. — På detta sätt couperad af höga berg, vilda skogar, djupa dalar och häftiga strömmar, har dess klimat

all den olikhet som caracteriserar bergiga Tropik-land, der de olika luftstrecken bestämmas nästan lika säkert af ställens större eller mindre lodräta höjd, som de på den öfriga jordytan göra det af flera eller färre latitudsgrader. Sålunda, till exempel, är hettan stark i de djupa dalarna vid Magdalena och Cauca, men behagligt tempererad i den högre Nechidalen: på Plateauen vid Rio-Negro deremot är klimatet mera friskt, och på berg-slätten vid Santa-Rosa äro väl dagarna, ehuru något svala, ändå angenäma, men nätterna deremot af en ganska känbar köld.

Ett land med sådan variation i klimatet måste naturligtvis äfven kunna frambringa en mängd olika produkter; och om provinsen Antioquia för närvarande är mindre känd för sina vegetabiliska än sina mineraliska alster, bör orsaken dertill snarare tillskrifvas dess öfverflöd af de senare än brist på de förra. Utom nästan alla de hetare klimatens alster, växer här äfven en stor del af de temperera-des; och skulle i synnerhet boskapsskötseln, jemte odlandet af de blidare luftstreckens sädesslag, här kunna drifvas till en så stor höjd, att den icke allenast vore tillräcklig för Provinsens egen consumtion, utan äfven for-

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

merade en betydlig export-artikel till de lägre och hetare Provinserna. Detta är nu emellertid för ingen del fallet, och dertill gifvas tvenne ganska giltiga orsaker: den första, att icke allenast den svåra communicationen inom Provinsen, utan äfven brist på vägar åt Cauca och Magdalena, gör afsättningen af dessa alster för det närvarande, om icke omöjlig, åtminstone svår och kostsam; och den andra är mängden af guldminor, hvilka om deras nu varande afkastning just icke är så gifvande, ändå äro tillräckliga för att betala de inkommande utrikes handelsvarorna; och denna industri-gren skall också här utränga hvarje annan, så länge denna metall bibehåller såväl sitt curanta värde i handeln som sin lätta transport, eller så länge man bättre finner sin uträkning att skicka med posten några påsar guldsand, än på Peoner afsända en mängd tunga dyrfraktade cargas med andra jordens afkastningar. — Beskrifningen på de till export tjenande produkterna af denna Provins, reducerar sig således helt enkelt till en framställning af min-arbetet härstädes; och ehuru denne naturligtvis hvarken kan bli en scientifik mineralogisk afhandling, eller blott en teknisk uppsatts af någon Bergsman, så skola

vi ändå omtala så mycket, som vi varit i tillfälle att derom inhämta.

Långt före Spaniorernas invasion var denna del af landet känd för sin guldrikhet, och traditionen förmäler ännu huru invånarne från bergen emellan Cauca och Magdalena nedkommo till den sistnämde floden, för att utbyta sin guldsand emot de på andra sidan boende Indianernas varor, hvilka förnemligast bestodo i salt. Då begge nationerna voro i en beständig ovänskap, som icke tillät en personlig gemenskap emellan båda stammarna, ställde alltid det ena partiet, på ett öfverenskommet ställe vid stranden af floden, sin guldsand i vissa små högar, hvarefter de drogo sig tillbaka, då det andra partiet nalkades, borttogo guldet och ditsatte i dess ställe lika många salthögar af en bestämd storlek i förhållande till guldhögarnes, och lemnade derefter stället, hvilket sedan åter besöktes af de förstnämde Indianerna, som slutligen hemförde sitt köpta salt. Utom det besynnerliga af sjelfva affärens gång, hvari råder en oförklarlig blandning af starkaste misstroende och högsta förtroende, kan man icke neka, att båda de ifrågavarande artiklarnas curanta värde måtte hos dessa Indianer varit något olika

med hvad det är hos oss, der man åtminstone icke på detta sätt förskottsvis betalar guldhögar för salthögar, deras ömsesidiga storlek må nu nästan vara i hvad olika förhållande som helst. Det är visserligen skada, att traditionen icke förmäler något om huru mycket större dessa senare voro, emellertid få vi nöja oss med att veta det sådane utbyten skett, hvilket bevisar ej allenast att guld fanns i detta landskap, utan äfven att det samlades till myckenhet. Ett mera säkert bevis derpå har man ändå i den mängd olika guldpjeser, som man ännu ibland uppgräfver ur jorden, hvarest Indianerna gömde dem undan Spaniorerna. Desse äro ofta ej så illa arbetade; och såg jag några små menniskobilder, föreställande förmodligen deras Gudar, hvilka voro gjorda med en konstskicklighet, som var här lika oväntad, som vittnande att desse Indianer förstodo såväl att smälta och arbeta, som att samla, den ädla metallen. Det var Spaniorerna således endast förbehållet att lära dem sätta ett högre värde på densamme, samt ge deras minarbeten en större utsträckning; och, om de härigenom gingo för långt, eller uppoffrade landets infödingar för deras guld, så kunde de liknas vid en rasande lärare,

hvilken af passion för sin vettenskap uppoffrar till och med sina lärjungar.

Från sin ankomst ända till revolutionen hafva Spaniorerne hämtat en stor mängd guld från Provinsen Antioquia, hvilket landskap de för denna orsak alltid betraktade med utomordentlig jalousie, då det ej allenast var strängeligen förbudet för hvarje fremling att här inträngа, utan äfven ganska sällan tillåtet för landets egna invånare att besöka eller lemna denna provins, hvilken också, öfverallt omgifven af sina otillgängliga berg, låg såväl i fysiskt som politiskt hänseende nästan alldeles isolerad bland de öfriga provinserna i Nya Granada. Om denna provins för det närvarande icke för sina minors afkastning är så mycket märkvärdig, som den var under Spaniorernas tid, så bör orsaken dertill väl något tillskrifvas den minskning i guld ett dylikt långvarigt uttömmande naturligtvis förorsakat, men ännu mera olikheten mellan arbetssättet i den Spanska Colonien och i den Colombianska Fristaten, då man i den förre kunde drifva arbetet med en mängd lätthållna slafvar och i den senare endast kan använda dyrlegda fria arbetare. — För att ännu tydligare visa både det ena och det andra,

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

är nödvändigt omtala icke allenast beskaffenheten af här varande minor, utan äfven det olika sättet att hämta metallen ur dem.

Guldet härstädes delas i tvenne slag, nemligen *Oro corrido* och *Oro de veta:* det förra ligger i små korn, sammanblandadt med jord, sand och lera, och behöfver ingen vidare process än blott rensköljning från de sistnämde partiklarne, hvilket verkställes med vaskning. Det senare deremot tages ur bergen, hvarest det finnes incrusteradt så väl i stenarter som andra metaller, och fordrar, utom söndermalning af stuffen, äfven en besvärligare rening. Då detta sätt derföre är både besvärligare och kostsammare än det förstnämde, i synnerhet i ett land der inga machiner till malmens söndermalning finnas, så har det sällan begagnats, utan är det förnemligast den förstnämde metoden, som blifvit använd och som ännu användes.

Oro corrido träffas i trenne särskilta formationer, nemligen tunnt utspridt i sjelfva jordytan, djupare undangömdt i de lösa lerbergen, och sammanfördt i botten på floderna; hvilket också fördelar detta minarbete i lika många serskilta slag: eller vaskning af hela landsträckor, gräfning i jorden, och upphämtning från floderna.

Det förstnämde af dessa trenne arbetssätt var det, som i synnerhet blef nyttjadt under Indianernas och Spaniorernas tid, såsom det minst besvärliga och mest gifvande. Sedan man till den ändan utvalt ett stycke land, hvars yta ansågs innehålla en tillräcklig mängd guld, och som hade en behöflig lutning för att gifva aflopp åt vattnet, gräfde man en mängd smärre kanaler genom det samma, till hvilka man antingen ledde en närliggande ström eller, i brist deraf, regnvatten. I dessa kanaler voro förut uppsatta små dammar af några tums höjd, hvilka stodo tvärs för rännan och på korrt afstånd från hvarandra. På båda sidor om kanalen skrapades nu jordytan två till tre tum djupt, hvilken lösa massa nedfördes i rännan, hvars vatten både genom strömmen och arbetarne hölls i en beständig rörelse, så att då den tyngre guldsanden nedsjönk och fastnade ofvanföre dammarne, nedfördes de lätta och mindre värda partiklarne med strömmen öfver toppen af de samma. På detta sätt erhöll man slutligen en massa — *Mazamorra* — ofvan om hvarje damm, hvilken innehöll så mycket guld att arbetet med *Vatean*, hvilket

förut är beskrifvet, nu kunde företagas. Detta sätt har så länge blifvit brukadt, att för närvarande knappt något tjenligt ställe dertill återstår i hela provinsen, då, utom den större mängd guld ett sådant fälts yta bör innehålla, det äfven måste ligga i en viss lutande plan, och dessutom bredvid någon högre liggande ström eller några större höjder, från hvilka regnvattnet i erforderlig mängd kan nedledas.

Det andra arbetssättet deremot är nu det som mest nyttjas härstädes. Medelst en sort spadspett af jern — *Barra* — lösbrytes den guldhaltiga jorden först från lerbergen, hvarefter den föres till en stor reservoir — *Estanca* — för att undergå den första gröfre skölj-ningen. Denna Estanca är en stor fyrkantig graf, till hvars ena ända en ström eller ock regnvattnet, ofta långt ifrån genom kanaler, ledes: i den motsvarande ändan finnes en dammlucka försedd med en kamm, genom hvilket vattnet utrinner, sedan det passerat Estancan, hvarest det sättes i rörelse genom de deruti vadande arbetarne. På detta sätt passerar nu vattenmassan genom grafven, hvarunder den medför de lättare ler- och jordpartiklarne, som utrinna genom den något

högt upp sittande kammen. Sedan man sålunda renat jorden från det mesta af denna drägg, stannas vatten-tillförseln, dammluckan upptages, och nu återstår endast den ofvannämda Mazamorran, hvilken derefter på vanligt sätt rentvättas i Vatean. — Denna metod är nu den, som nyttjas öfverallt i *Valle de Osos,* eller trakten omkring Santa-Rosa, äfvensom vid de flesta andra minor i provinsen.

Det tredje sättet att upptaga *Oro corrido* ur floderna, har kanske varit det mest lönande af alla, fast det nu icke är det så mycket, då de bästa ställen redan äro uttömda. Naturligtvis äro dessa endast vid vissa couperade ställen i strömmarne, såsom vid klippor, branta sandbankar eller skarpa krökningar, hvilka gifva hela strömfåran en hastig förändring, antingen till sitt djup eller sin riktning, och således kunna anses som naturliga dammar framom hvilka formeras ett mera stillastående vatten, i hvilket den tyngre guldsanden nedsjunker och tillåtes stanna på botten. — För att nu åtkomma denna guldsand, begagnas tvenne olika sätt: det ena sker genom dykning, och det andra genom flodens afledning. Af dessa nyttjas det förra mest, då det senare alltid är förenadt med svårigheter, om icke

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

omöjligheter, i ett land der man har så ringa ideer om kanalgräfningar. — Sedan man derföre utvalt ett tjenligt ställe i floden, afbidar man slutet af torra årstiden, under hvilken floden är lägre och mindre häftig. — Straxt ofvan om det utvalda stället göres en slags damm af pålar och bamburör, hvilken, utlöpande på sned med strömmen till midten af floden, formerar en spetsig vinkel med den närmast liggande stranden, och afböjer derigenom flodens lopp från det fixerade stället, samt förorsakar derstädes ett dödt vatten, i hvilket arbetet både lättare och mera lönande kan företagas. Nu börjas sjelfva upphämtningen; till hvilken ända en Indian i sender tager sin Vatea, dyker ner till botten, fyller kärlet med den dervarande sanden, hvilken uppgräfves medelst en liten krokig jernskrapa — *Almocafre* — ju djupare ju bättre; hvarefter han genast uppkommer med sin fångst, och lemnar rum för nästa man. Under det nu denna upphämtning företages af hela laget, som alltid är talrikt, uttvättar den förste sin guldsand i Vatean, så att då den siste uppkommit, är han åter färdig till ny dykning. På detta sätt verkställes nu muddringen och vaskningen ouphörligt till dess

den upphämtade jorden icke lemnar mera guldsand. Denna metod är ofta ganska gifvande, och nyttjas i synnerhet af Strandboerne vid Cauca- och Nechi-floderna. Staden Zaragossa är emellertid mest känd för denna slags guldvaskning: och år 1824, som var ovanligt torrt, togo ett hundrade femtio arbetare derifrån, på ett ställe, för öfver ett hundrade fyrtio tusende piasters värde i guldsand. — Det andra sättet att afleda floden kan naturligtvis endast begagnas vid mindre strömmar, och äfven vid sådana företages det för närvarande högst sällan; men torde emellertid vara ett af de mest lönande för Europeiska Spekulanter med sina bättre arbetare och verktyg för såväl gräfning som sprängning, om hvilka saker invånarne här hafva föga begrepp.

Den andra guldsorten, eller *Oro de veta*, fordrar mera arbete såväl för malmens utbrytning ur bergen, som dess söndermalning. Till den ändan måste en med detta arbete sysselsatt Indian först med sin Barra lösbryta en sten om, till exempel, fyra till fem skålpunds tyngd, hvilken han derefter sönderslår, och sedan, om stenarten är hård, har kanske hela dagen nog göra med att söndermala honom.

Detta sker nästan på samma sätt, som med maiskornen, nemligen på en flat fästad sten, på hvilken stuffen sönderkrossas med en mindre löpare, och med tillhjelp af pågjutet vatten males till en fin deg eller Mazamorra, från hvilken guldet slutligen rentvättas i Vatean. Då en dylik sten ofta ej innehåller mera än en real på skålpundet, så beror det helt och hållet af stuffens mer och mindre hårdhet, huruvida dess möda blir betydligt lönande eller ej; och, om det oftast händer att en sådan Indians dagsarbete ej belöper sig till mera än fyra eller fem realer, så kan det väl någon gång hända, om han råkar på lösare stenart, att det uppgår till lika många piaster. Detta sätt nyttjas mest i bergen på venstra stranden af Cauca, af hvilka några innehålla ganska rika malmådror; och utmärker sig derföre en Mina, benämd *Quiuna*, nära nyssnämde flod. — Då den betydligaste svårigheten att arbeta dessa Minor tyckes endast böra tillskrifvas det dåliga arbetssättet och de ofullkomliga verktygen, så förefaller det som om här yppade sig ett annat passande fält för den Europeiska industrien med sina stampqvarnar, machinerier, m. m. Likväl får man här icke döma för hastigt efter

utseendet, ty oberäkneliga hinder skola ännu alltid möta dylika företag, hvaribland endast må nämnas den nästan omöjliga transporten af nödige effekter, svårigheten att på sådane ställen erhålla tillräckligt lifsmedel, och dyrlegdheten af hitförda arbetare. Kan man öfvervinna dessa hinder, så återstår ändå ett, som är värre än alla de andra, nemligen osäkerheten att vid en Mina erhålla så mycket mineral, som kan löna det från Europa med en verkligt förfärlig dyrhet hitförda etablissementet; ty ännu är denna saken ej fullkomligt bevist, och många väl underrättade, såväl infödingar, som resande, påstå att guldet ännu aldrig här blifvit funnet i en så tillräcklig mängd på ett ställe i bergen, att dess sökande, under nu varande omständigheter, lönade det mera kostsamma och besvärliga af en Europeisk minerings-metod.

Det samma skulle man väl kunna säga om alla de öfrige omtalade sätten att erhålla guld härstädes, ty, med undantag kanske af strömmarne, finnes denna metall ej i någon så betydlig mängd samlad på en mindre rymd, utan snarare tunnt utspridd öfver de flesta delar af denna provins; liksom om naturen dermed mera ville gifvit ett måttligt

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

näringsfång åt de fattige inbyggarne af de mera ödsliga ställen härstädes, än en outtömlig källa, från hvilken den mera mäktige kunde ösa en för stor rikedom. Detta är också nu fallet, ty då Slafvarne efter Revolutionen * bli allt mera sällsynta, och ganska få arbeta med legdt folk, så är det mest fattigare Indianer, hvilka antingen på egen mark, eller emot afgift på en Minägares, arbeta jemt så mycket, som behöfves för deras dagliga behof. Detta hindrar icke att en och annan Minägare finnes, hvilken både samlat och ännu samlar en betydlig förmögenhet af sina bergverk, men dylika minor höra mera till undantagen; och då de alla ägas af gamla förmögna familjer härstädes, hvilka aldrig forcera afkastningen utöfver ett visst behof, så kunna de i deras hand snarare anses som ett menageradt Fidei-commiss, eller ett emot en viss ränta utlånadt kapital, än en egendom passande till vidsträcktare spekulationer för Utländningar; ty de sälja dem icke utan för en så hög köpeskilling, att ingen kan betala den,

* Efter Constitutionens tecknande år 1821 födes ingen Slaf; och då på samma gång deras importerande förbjöds, så försvinna de med tiden alldeles ur denna Fristat.

så mycket mindre som köparen ändå icke kan vara säker på huruvida den ryktbara minan, efter något med mera fart och i större scala drifvet arbete, skulle kunna bibehålla sin nu varande credit. — Utom dessa finns en otalig mängd så kallade guldminor till salu, hvilka mer och mindre bära skäl för namnet. Då efter Revolutionen allt öde land tillföll Gouvernementet, och kunde fås såsom egendom af hvilken Individu som blott förbandt sig, att antingen odla det eller begagna det till bergverk, så yppade kort derefter den Engelska Guld- och Silfver-gruf-manien ett det alldraypperligaste fält för en mängd charlataner och projektmakare, så väl bland Colombianer som här resande Engelsmän; och ett vingleri med guldminor drefs, både här och i de andra Colombias bergsprovinser, med en lika besynnerlig som otrolig framgång. Till den ändan behöfde man härstädes blott skaffa sig papper på en liten jordfläck, liggande i någon uppgifven nejd, som sades innehålla guld. Dylika papper utfärdades då af Gouvernementet, under namn af *Registros*, i en ofantlig mängd, och uppköptes derefter af Engelska commissionairerna, och, beledsagade af en mer och mindre lockande beskrifning om deras

fina guld, förträffliga läge, m. m., hvarvid för mera säkerhet ofta Humboldt citerades, afsändes de nu partivis till England, der dessa, för sin Spanska abreviations-stil och sin Indianska nomenclatur snarlikt hieroglyfiska, Registros voro lika svåra att för dervarande ägare dechiffrera, som det kan hända skulle varit för deras commissionairer här ute att uppsöka de ställen, till hvilka de gåfvo ägande rätt. Det oaktadt hade de en tid på Londons Börs en strykande debit, och formerade basen till en mängd olika *"Mining - Companies,"* af hvilka likväl de flesta dogo i sin födsel; ty länge kunde det icke räcka förrän detta raseri, att vilja minera nästan hela Södra America och Mexico, qväfdes af sig sjelf; och sedan första paroxysmen var öfverstånden, fann man att största delen af dessa affärer urartat till ett oförskämdt vingleri med aktier, eller som Engelska Köpmännen uttryckte sig: *"A treacherous stockjobbing."*

Provinsen Antioquias folkmängd uppgår till något öfver ett hundrade tusende invånare. Instängda nästan på alla sidor af sina otillgängliga berg, hafva dess inbyggare till sin fördel bibehållit en märklig olikhet i seder och caracter emot de omgifvande Provinsernas invånare, så mycket bättre som deras afskilda läge befriat dem, så väl från större delen af Revolutionskrigets skadliga inflytande, som den derefter kommande strömmen af lycksökande fremlingar. Sålunda finner man tydligt hos dem de drag, hvilka mer och mindre caracterisera nästan alla bergsboer; och på samma gång man hos den lägre klassen möter en utmärkt ärlighet och tjenstvillighet, anmärker man hos de högre en ovanlig bildning och upplysning. Ifriga Republikaner, i ordets bättre betydelse, hafva många af de senare utmärkt sig såsom dugtige män, ej allenast som högre Officerare under kriget, utan äfven sedermera som Congress-Ledamöter och beklädande andra civila högre, äfven diplomatiska, poster; — och kan man i allmänhet om provinsen Antioquia säga, att den såväl i fysiskt som politiskt hänseende är en af Colombias märkvärdigaste provinser.

CAP. XIV.

Resa från Medellin till Bogotá.

Efter tvenne månaders vistande dels i Medellin och dels på smärre resor i Provinsen, var jag den 1 Maj färdig att lemna på en gång den trefliga Svenska colonien, och dess sköna vistelseort, för att afresa till Republikens hufvudstad Bogotá. — Något före middagen afred jag också från staden, i sällskap med några af Landsmännen, hvilka medföljde en timmes väg, hvarefter jag ensam började rida uppföre det höga berget Santa Helena. Uppkommen till toppen deraf, njöt jag ännu en gång af den sköna vuen öfver den paradisiska dalen, och fortsatte derefter resan till Rio-Negro, dit jag anlände på aftonen, vänligt emottagen af Señor Saenz. Efter frukosten, följande dagen, fortsattes resan igen; och sedan jag passerat Marinilla klockan tolf, och Peñol klockan tre, inträffade jag i Zeja klockan fem på aftonen, hvarest jag intog hos mitt förra värdfolk. — Andra dagen hade jag den förnöjelsen att se min gamle Peon Christoval Lopez infinna sig med sin Silla samt tillbjuda sin tjenst att bära mig

öfver bergen. Snart voro tvenne andra Carguëros förhyrde, så att allting var i ordning till afresan, hvilken likväl ett häftigt regn uppsköt till följande dagen.

Thorsdagen, den 4 Maj, ville vi afmarchera på morgonen, men Alcalden tillät icke någon Peon aftåga förr än efter *Missan*, emedan det i dag var en af deras många Heligdagar. Vi måste således dröja till middagen, då vi lemnade Zeja, samt började kort derefter uppstiga på det höga berget. Klockan tu voro vi på spetsen deraf; och sedan vi här en stund hvilat ut, under betraktande af den underliggande härliga utsigten, liksom för att taga det sista afskedet af provinsen Antioquia, började vi det branta nedklättrandet på andra sidan; samt anlände på aftonen till bergets fot, eller husen vid Bijagual, hvarest togs nattqvarter.

Följande dagen voro vi på väg något efter soluppgången, samt fortsatte hela dagen den besvärliga resan på vanligt sätt, under en blandning af gående, vadande, klättrande och ridande på den svåra vägen, hvilken var ändå värre än vid hitresan, emedan den nuvarande regntiden beständigt höll den uti ett uppblött tillstånd. Vi hunno också för

dagen icke längre än till Tutumba, hvarest vi skattade oss lyckliga, att erhålla tak öfver hufvudet för det kort derefter inträffande regnet.

Ehuru himmelen ännu andra morgonen täcktes af regnhotande moln, lemnade vi ändå nattqvarteret i god tid, för att åtminstone kunna hinna till Valsadero innan aftonen. Detta lyckades också bättre än vi förmodat, ty då luften på förmiddagen afklarnade, blef också vägen så dräglig, att vi straxt efter middagen hunno till nyssnämde ställe. Sedan vi här ätit middag, uppstod en lång öfverläggning om vi borde blifva qvar här öfver natten, eller fortsätta tåget för att kunna komma till Canoas innan natten. Saken var så mycket mera värd öfvervägande, som å ena sidan jag önskade hinna andra aftonen till Juntas, för att kunna begagna en ditkommande båt, som man berättat då väntades dit, men som genast skulle återvända; och å andra sidan det var ganska betänkligt att så sent på dagen under regntiden begifva sig från Valsadero, då intet hus eller Rancho fans förrän byn Canoas, som ändå låg fyra timmars väg härifrån. Slutligen, efter ett noga betraktande af himmelens utseende, som ej tycktes hota med något regn före natten,

beslöts aftågandet; och genast derpå fortsatte vi vägen med en hittills ovanlig skyndsamhet, så att vi just vid den klara solnedgången anlände till den täcka byn Canoas, lika glade öfver det lyckade vågstycket, som trötta efter den ovanligt långa dagsresan.

Ehuru påföljande dagen var en Söndag, lemnade vi ändå byn i god tid, då här ingen Alcald brydde sig om att hindra afresan. I dag var vägen nästan impraticabel, till följe af nattens regn; och ej förr än klockan elfva på förmiddagen hunno vi våta och nedsmutsade till *los Ranchos*, eller de förut nämde Peon-hyddorna emellan Canoas och Juntas. Sedan vi härstädes fått vår Chocolad kokad, ätit frukost samt hvilat ut en stund, fortsatte vi den svåra vandringen, för att på aftonen hinna sista stationen eller Bodegan vid Juntas.

Vi mötte i dag öfver hundrade Peoner, hvilka alltid infinna sig i stor mängd på sistnämde ställe i första veckan af hvarje månad, för att lasta de varor, som under förflutne månad uppkommit från floden till Bodegan. De kommo alla mer och mindre lastade, antingen med sina stora kubformiga Tercios af utrikes köpmansvaror, mera rundade

packor af sammansydda hudar, uti hvilka Cacao-bönor och Tobaksblad inpackas, eller också tyngre Cargas af sammanböjda Jernstänger, hvilka endast på detta sätt kunna transporteras på Peonerna och Mulåsnorna. Nästan under hela den återstående vägen mötte vi nu sådane Cargueros, hvilka det ibland var svårt nog att passera i de djupa och smala cañelonerna; och hade man dervid nytt tillfälle att beundra den vighet, med hvilken de vid dylika svårare ställen med sina stora Tercios parerade undan de dem mötande Peonerna med mina Coffertar. — Efter många helsningar och korta samtal, ty aldrig möter en Peon en annan, utan att helsa och tillägga en vänlig fråga eller anmärkning öfver vägen och vädret — en lika billig som liten uppmuntran under deras annars så ensliga och tysta vandringar — anlände vi slutligen klockan fem på aftonen till den ensamma Bodegan vid Juntas, hvarest jag träffade min gamle vän Bodegueren i en glad välmåga, ifrigt sysselsatt med affärdandet af de många härvarande Peonerna.

Här var nu också allt i en liflig verksamhet, då ännu en mängd Peoner voro qvar, hvilka, sedan de fått sina Cargas afvägda, dels

voro sysselsatta med förfärdigandet af de förr nämda bär-machinerna, och dels med att fastsurra sina Cargas vid desamma, eller ock att derefter försöka huru det hela passade på skuldrorna, för att kunna mått sadel-gjordarnes längd. Då detta allt var i ordning, stälde de sin nu färdiga Carga ifrån sig, emedan det redan var för långt lidet på aftonen, för att kunna börja resan förr än i morgon; och sedan de fått sin chocolad kokad, formerade de sig i serskilta cirklar, för att på redan omtalade sätt, under dryckens circulation, äta sin aftonmåltid. Bland dessa förtroliga grupper igenkände jag flera af kamraterna i den öfvergifna hyddan vid Falditas på uppresan. Just som jag var i samtal med en af dessa, kom en okänd Peon till mig och framräckte någon ting inlindadt i ett papper, under det han sade: *"No es la navaja de su Merced?"* — Är icke detta Er knif? — och då jag öpnade papperet, låg en fällknif i detsamma, hvilken jag förlorat under uppresan till Provinsen. Han hade nämligen funnit den på vägen, och sedan han genom kamraterna underrättat sig att en *Estrangero* — Främmande — rest intill Provinsen, men som

skulle komma tillbaka inom kort tid, hade han med sorgfällighet gömt den i ett papper, och derefter, utan att nyttja den, ständigt burit den på sig, för att lemna den till sin ägare då han råkade honom. Ehuru tämmeligen öfvertygad om Peonernas ärlighet i allmänhet, öfverraskade mig ändå detta ytterligare drag deraf; och då jag visste huru stort värde en dylik knif ägde i Peonernas ögon, kunde jag icke neka mig det nöjet, att bedja honom, icke allenast behålla knifven ännu längre, utan äfven derunder nyttja honom. — Vid detta tillfälle vore kanske ej så orätt att omnämna en annan dylik liten händelse, hvilken inträffade vid uppresan, men som derunder ej blef omtalad. Under resan från Mompox till Provinsen medförde jag en af de förr nämde små svartgula fåglarna, kallade *Turpian*, hvilka, då de ej finnas vilda i bergsbyggden, der äro så mycket mera värderade för sin skönhet och sin sång; och ämnade jag dermed göra en present vid framkomsten till Medellin. Förd i en liten bur mådde den ganska bra, så väl i Canoten som på Peonryggen, hvarest den fått sin plats ofvanpå ena kofferten; och lyckönskade jag mig just öfver att hafva fört honom den besvärligaste

delen af vägen, då vid ankomsten till sista Peon-stationen i Zeja buren befans tom, och en af pinnarne sönderbruten. Som Peonen icke kunde gifva någon närmare upplysning härom, än den af alla lätt anade, att buren emot någon gren blifvit skadad, och att fågeln, begagnande denna omständighet att slippa sin arrest, flugit sin väg, så fortsattes resan utan vidare hopp att få återse rymlingen. Ankommen till första nattqvarteret derefter, vid byn Peñol, höll jag just på att gå till sängs, då en ung Peon inträdde med sin stora halmhatt på hufvudet; och sedan han aftagit samt upp- och ned-vändt densamme, presenterade han mig min förlorade Turpian, som satt och pep på sitt vanliga vis i botten på den rymliga hufvudbonaden. Denne Peon hade nämligen kommit samma väg kort efter oss, och funnit fogeln, som satt utmed vägen, der han utmattad af hunger och köld lätt lät taga sig; och sedan han, Peonen, förfrågat sig i Zeja om den möjliga ägaren dertill, hade han skyndat hit, för att återlemna den förlorade fogeln. Denna handling var så mycket mera att värdera, som han ganska väl visste hvad en dylik fogel kostade i Provinsen, der han gerna kunde

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

sålt den utan att någon knappast kunde förebrått honom för oärlighet, äfven om han yppat rätta förhållandet. — Ehuru små i sig sjelfva, torde ändå dessa tvenne händelser kunna vara mindre öfverflödiga att hafva anfört, då de i alla fall formera bevisande drag till den förut påstådda rättrådiga och ärliga caracter man träffar hos denna bergsbyggds infödingar.

Ännu hade ingen båt anländt hit; likväl väntade Bodegueren en dylik hvarje dag. Då det icke fins någon annan lägenhet att komma härifrån, än med de sällan inträffande Champanerna och Canoterna från Magdalena, hvilka genast återvända tomma, så händer det ofta att man här i Bodegan kan få ligga hela veckor och vänta på någon möjlighet att komma utför Nare-floden; och kan en dylik arrest blifva ännu långvarigare under regntiden, då nämde flod ibland flödar så häftigt, att intet flodfartyg kan arbeta sig ända upp till Juntas. Det var så mycket angenämare att nu höra Bodegueren med säkerhet förmoda, att en båt skulle snart uppkomma; och, sedan alla Peonerna lemnat Bodegan följande morgonen, herrskade den vanliga stillheten öfver hela nejden, hvilken var ganska passande för

att med uppmärksamhet lystna efter, om något rop skulle upptränga från den väntade båten. Hela förmiddagen gick emellertid i öfverflödig väntan, och intet skrik hördes om icke från de råmande Markattorna eller de pladdrande Papgoyorna, hvilka understundom läto höra sig från topparne af den omgifvande höga och tjocka skogen. På samma långsamma sätt förflöt äfven eftermiddagen; och slutligen började vi förlora hoppet att något fartyg skulle uppkomma i dag; då kort före solnedgången, just som vi voro inbegripna i en af våra vanliga långa diskurser, några svaga rop hördes upptränga långs floden. *"A hora viene el bote"!* — Nu kommer båten — inföll Bodegueren, och med det samma afbröts conversationen, för att bättre kunna förvissa oss derom. Snart urskildes den vanliga Bogas-sången, hvilken på samma gång den annoncerade ett flodfartygs ankomst, äfven framförde den glada öfvertygelsen att nu snart få komma ifrån den ensliga Bodegan; och den känsla man erfor, så väl vid åhörandet af första ropen från detsamma, som vid Bodeguerens åter upprepade intyg, kunde kanske bäst liknas vid den en resande erfar, som, sedan han flera timmar väntat på skjuts på

en enslig gästgifvaregård, hvarunder han flera gånger, till tidens fördrifvande, genombläddrat den nerkladdade dagboken, och genomläst den på väggen uppspikade taxan, slutligen hör de välljudande slagen af hästfötterna, hvilka föregå hållkarlens ljufliga rapport: "Skjutsen är framme." — Utgångne på berget framför huset, kunde vi väl ännu icke annat än blott något tydligare höra Bogas' rop, men snart såg man äfven en, af fyra Bogas uppstakad, Bongo långsamt komma uppskridande utmed högra stranden af den djupt underliggande Nare-floden, hvars skogrika bugtningar den så noga följde, att den, i synnerhet från denna höjd sedd i den nu infallande aftonskymningen, ej var olik en liten mask som följande kanten af en fotstig med uppmärksamhet letar sin väg, långsamt framkrälande utmed de vid sidan stående täta grässtråna.

Efter denne Bongo, som var från Mompox, ankom ännu samma afton en liten Canot från Nare, som, då han endast medförde några snart aflastade Cacao-balar, skulle återvända i morgon till sistnämde ställe; och öfverenskom jag derföre samma afton med dess Patron om en passage dit.

Sedan jag följande morgon druckit af-

skeds-skålen med min vän i en kopp chocolad, lemnade jag Bodegan, och embarquerade klockan åtta den lilla Barquetan. — Det beständiga regnandet uppe i bergen hade uppsvällt floden till en ovanlig höjd, och dess häftiga vattenmassa nedströmmade nu mellan de branta stränderna med en på sina ställen förfärlig hastighet. Hållande midtuti floden, nedfördes vi af strömmen med en fart, som säkerligen ej gick under sex mil i timmen, men ibland öfver tio vid de trångare ställena. Vi behöfde således alldeles icke nyttja stängerne, och sällan årorna, hvilka då endast begagnades för att kunna styra Canoten vid passerandet af fallen och hvirflarne. Men här voro de också oumbärligt nödvändiga; ty om det ringaste fel vid styrningen skulle vid dessa tillfällen, då det lilla fartyget med blixtens hastighet nedslungas mellan klippor och stenar i den skummande forssen, än så litet kasta den långa och smala farkosten på sidan, så vore den med detsamma ovilkorligen full af vatten om icke kullstjelpt. Det var i synnerhet ett ställe, det samma vi hade så mycken svårighet att passera på uppresan, hvilket mera än de andra fordrade både styrmannens och roddarnes hela rådighet och

ansträngning. Det var så mycket farligare som floden här, straxt nedan om fallet, kastar sig mot en brant klippvägg, som tvingar den att göra en skarp böjning: och svårigheten, att passera detta ställe, bestod således icke allenast i att fara utför det skummande fallet, utan äfven att, under den deraf uppkomna farten, styra undan det nedanföre liggande berget med sina klipp-spetsar och vatten-hvirflar. Både Patronen och Bogas visade härvid en vana och skicklighet, så mycket mera berömvärd, som de derunder icke stojade och skreko som vanligt. Då det vid dylika passager, så väl som vid alla andra sådana fall, är omöjligt att styra ett fartyg, utan att det genom någon annan kraft gifves ändå mera fart än den strömmen orsakar, så fattade genast Bogas sina små åror och, roende dermed det häftigaste de förmådde, gåfvo Canoten ett ännu hastigare lopp, som tillät Patronen att, akter ut med sitt breda styre, leda dess snabba lopp; och nu flög den lilla och smala farkosten lik en pil genom det häftiga fallet, hvilket uppstänkte sin rasande fradga öfver båt och menniskor, liksom i förargelse öfver att icke kunna alldeles uppsluka dem. Med samma fart, om möjligt ändå mera

ökad af fallet, rusade nu Canoten rakt emot det motstående berget, mot hvars branta vägg den tycktes slungas, för att med det samma krossas; och kunde man således, med afseende på det redan passerade fallet, med skäl befara, att det nu skulle gå som i ordspråket: *Incidit in Scyllam, qui vult evitare Carybdin.* Men just som förstäfven syntes tangera klippväggen, fattades den med våldsamhet af den längs berget löpande contra-strömmen, och med tillhjelp af styret och årorna kastades båten nu längs densamme, så att den derefter endast med en jemnare fart ilade längs med den hotande sten-stranden, från hvilken den slutligen styrdes åter ut på den nu mera utvidgade och mindre häftiga floden.

Ehuru ej så hastigt, ilade vi likväl åstad utför strömmens stränder med en sådan fart, att vi redan halfannan timme, efter det vi lemnat Juntas, passerade Bodegan vid Nuz; och då dagen var vacker samt hettan ännu icke besvärlig, så var denna segling utför Nare-floden en af de behagligaste resor man kunde göra. Den var det så mycket mera, som den äfven hade nyhetens behag, ty ännu hade jag icke erfarit huru det var att i en canot fara utför, då det hittills alltid gått

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

uppför floderna. Skilnaden mellan desse begge sätt att resa blir alltid betydlig, men i synnerhet här med deras dåliga sätt att naviguera floderna, som gör att man i dubbelt afseende är beroende af strömmens mer eller mindre kraft; och kan man väl i detta hänseende påstå, att ledsnaden af uppresan eller nöjet af nedresan kännes i proportion till strömmens starkare eller svagare lopp. Lika långsamt och svårt det förut varit att uppkomma på denna häftiga flod, lika fort och lätt gick det nu att nedgå på densamme; och var det på en gång en besynnerlig och angenäm känsla, med hvilken man nu under det hastiga passerandet knapt hann återkänna ställen, som man under det långsamma uppstigandet hade haft allt för mycken tid att inprägla i minnet. Denna behagliga känsla hade kanhända någon likhet med den man erfar, då man efter längre tid åter genomläser en på ett främmande språk författad bok, hvilken man icke sett sedan man i skolan långsamt genomtråkade densamme; den lätthet, med hvilken man nu återläser den, gör att man fullkomligt fattar allt det intressanta deruti, hvilket man första gången knappast kunde göra, då man nödgades med tillhjelp af lexikon och grammatika mödosamt arbeta sig fram, och förlänge måste uppehålla sig vid resolutionen af hvarje ord, för att riktigt följa tankegången af meningarne. På samma sätt var det nu: nedflytande i midten af floden innehade man ständigt en fri ståndpunkt, från hvilken man med lätthet kunde följa och betrakta de på begge sidor liggande landskapen, och således fullkomligare njuta af dem nu, än då man vid uppresan nödsakades, långsamt framkrypande utmed den ena stranden, noga iakttaga hvarje krökning af densamme, och med tillhjelp af stänger och händer hala sig så nära förbi hvarje klippa, träd och buske, att man svårligen kunde förena dessa mindre partier, för att med nöje uppfatta den vue de samfält utgjorde.

Något härefter mötte vi en Champan, hvilken, hårdt lastad, med ett förfärligt skrikande och arbetande stakade sig, under en knappt märkbar fart, uppför den motsträfvande floden. Då man på det sättet, som vi, kommande i en liten Canot med en hastig fart utför floden, möter en dylik större lastad Champan, som snäcklikt framskrider längs ena stranden, så är det väl ingen ting, som bättre kan bevisa huru olika omständigheter kun-

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

na göra en och samma väg högst olika för dem, som på samma gång passera honom; och den känsla, med hvilken man passerar hvarandra, är ungefärligen lika med den man erfar, då man, åkande i en liten släda utför en hal backe, möter en stor tungt pålastad vagn, hvilken, körande på sidan af vägen, der mindre isgata finns, under skrik och stoj skrider med svårighet uppför den långa branta höjden.

Sedan vi passerat flera Rozas, hvilka ligga på båda sidor af floden längre ner, der den, betydligt bredare och jemnare, löper förbi lågare och mera uppodlade stränder, mellan hvilka hettan började blifva tryckande, ankommo vi slutligen klockan elfva till den gamla breda Magdalena med sin lugna qväfvande hetta, och sin ljumma grågula vattenmassa. Ehuru en gammal bekant, återsåg man den ändå icke med någon synnerlig fägnad; och ankomsten till densamme kunde ungefärligen liknas vid en från Julferierna ankommen lat Skolgosses inträde i den gamla tråkiga skolan, der han förut svettats och lidit så mycket: han känner allt för väl igen rummet med alla dess olika inventarier, för att med någon just så glad känsla kunna återhälsa det. — Nu återtogos de på länge ej nyttjade stängerna, för att på det gamla tråkiga viset staka längs de med träd och buskar ogenomträngligt bevuxna stränderne; och efter en half timmes arbete anlände vi något före middagen till staden Nare.

Som jag redan under vägen hit contraherat med Patronen och Bogas om en resa härifrån till Honda, eller sista hamnen på Magdalena-floden, så behöfdes nu icke mer än, med den härboende ägaren till Canoten, öfverenskomma om hyran för densamme; och som denne just var samma Köpman, till hvilken jag hade ett recommendations-bref, så var snart denne affär afslutad, och hela expeditionen klar till afresa följande morgonen. Då Nare icke äger många flodfartyg och Bogas, så äro embarcationerna derifrån, i synnerhet denna tiden på året, eller regntiden, svårare och dyrare än från Mompox; och kostade resan härifrån till Honda, för fartyg, besättning och proviant, fyrtio piaster. Detta kunde ändå anses, om icke för godt köp, åtminstone för en lycklig lägenhet; ty vanligen får man annars ligga här och vänta, till dess någon nerifrån kommande Champan anländer hit, med hvilken man då kan få en passage

till Honda, så mycket ledsammare och långvarigare, som dessa alltid äro svårt lastade, och således, emot den nu högt flödande floden, alltid skrida högst långsamt, om icke ofta äro tvungne att lägga i land nedanföre de svårare ställena, för att afbida flodens fall; hvilket gör att denna korta distans, med ett så beskaffadt fartyg, ofta fordrar en hel månad under våta årstiden.

Den 10 Maj på förmiddagen lemnades den föga märkvärdiga staden Nare, och resan fortsattes längs vänstra stranden af floden, hvars utseende på intet vis skilde sig från den redan tillryggalagde delen af Magdalena, om icke i sjelfva strömmens något hastigare lopp och vattenmassans större höjd, hvilket gjorde att inga sandbankar syntes, utan gick vattnet ända upp till grenarne af de vid stränderna stående buskarne; och stora trädstammar, som längre upp blifvit lössköljda från jorden, kommo nu med sina gröna löfkronor nedflytande med floden, till dess de längre ner kanske fastna vid någon grund sandbank, der de qvarblifva och formera snart, medelst den dervid fastnade sanden och gyttjan, en *Playa*, som under torra årstiden tjenar Krokodiler, Bogas och Sköldpaddor till läger-

ställen. Men äfven händer att dessa stora träd få obehindradt, och utan att underkastas detta dykeri, göra sin långa nedresa på denna Flod, från det inre af Continenten till Verldshafvet, der man ej sällan träffar dessa stammar fåfängt drifva omkring på vattenytan; och, lika en lam krympling på en danssal, endast stående i vägen för de dansande, tyckas de icke hafva något annat der att göra, än tvinga de råkade skeppen att med uppmärksamhet förbisegla dem, till undvikande af den skada en sammanstötning kunde förorsaka.

Sedan vi hela dagen fortsatt det besvärliga tåget, än längs den ena och än längs den andra af den nu ej så breda flodens mest obebodda stränder, anlände vi slutligen klockan fyra på eftermiddagen till en liten usel koja på vänstra stranden, hvarest nattqvarteret borde bli; då de bebodda ställena nu mera blefvo så tunnsådda, att vi icke kunde hinna något dylikt, längre uppe liggande, före natten, och det beständiga regnandet under nätterna ej gjorde det möjligt att bivouacquera på någon sandbank. — Utom sandflugor besvärades man nu på dagen af en ny sort blodsugare, nemligen en stor fluga, kal-

lad *Tabano*, hvilken mycket liknar våra af det största slaget, men har endast kortare, och liksom afklippta, vingar. De bita snarare än stinga, och lemna ett större samt mera smärtande sår än sandflugorna.

Vid sistnämde ställe låg före oss en Bongo med tvenne Creolska Köpmän från Honda, i hvilkas sällskap åts middag och pratades, tilldess mörkret inföll och gjorde omtankan för ett lägerställe till nattens passerande så mycket mera nödvändigt, som den regnhotande himmelen ej tillät Canotens begagnande dertill. En sådan plats blef så mycket svårare att finna, som här ej fanns mera än en liten trång hydda, i hvilken den temligen talrika familjen, tillika med sina många hundar, bodde; och om än icke en blick ini densamma, sedan dess invånare redan gått till hvila, hade beröfvat främlingen hoppet att der få placera sin hängmatta, så skulle ändå den försäkran, han fått på sin förfrågan derom, *"Hay muchos Mucielagos!"* — Det finns många Läderlappar — genast betagit honom lusten att dela den trånga boningen med så många olika inhyseshjon. — Med undantag af höns- och svin - huset, återstod nu således intet annat skygd för regnet än köket; men detta var

ändå mindre tjenligt till sängkammare, då det endast bestod af ett litet lågt tak utan gaflar, likt de förr beskrifna Ranchos i Andiska bergen, fast mycket mindre; och således icke medgaf någon hängmattas uppfästande, utan måste vi här inpacka oss på golfvet eller rättare den fuktiga jorden. Ehuru dåligt detta lägerställe var, fanns intet bättre, och snart var det occuperadt, då regnet började nedströmma; och här passerades nu en natt, hvilken med skäl kunde räknas både till de ledsammaste och löjligaste. Utom det den korta byggningen ej fullkomligt skyddade för regnet, hvilket instänkte genom de öppna gaflarne, så plågades man hela natten af de törstiga musquiterna, äfvensom af de varelser, hvilka man trodde sig undvikit med sjelfva boningshuset, nemligen de rysliga läderlapparne, som, då de hade sina bo i det låga halmtaket, knappast kunde rå före, att de vid ut- och inflygandet med vingarne vidrörde den närliggande menniskans näsa. Detta var ändå icke nog, ty snart funno vi att, ehuru litet afundsvärd denna boning var, hade vi ändå häftiga medtäflare dertill, hvilka mera värderade den, nemligen ställets svin, som då regnet

blef starkare helt oblygt ville inqvartera sig, förmodeligen af orsak att deras eget logis var ändå bristfälligare än vårt, eller också derföre att de förblandade begge dessa byggnader med hvarandra, hvilket i alla fall var ganska förlåtligt. Huru det också förhöll sig härmed, hade vi nog att göra med att hålla dem från våra sängställen. Men för att råga måttet på detta elände, så vida det icke redan var öfverfyldt, tillkom äfven ett annat slag plågoandar; och hade man förut att fäkta mot insekter, fåglar och djur, så förstärktes nu den fiendtliga coalitionen äfven med amphibier, då en och annan af de här collosala grodorna äfven kom tungt inhoppande på den våta jorden. Då man nu sammanlägger alla dessa vedermödor till den mörka regniga natten, endast upplyst af en och annan starkt ljungande blixt, så vet man icke om man skall kalla hela äfventyret ynkligt eller löjligt; hvad som emellertid var säkert, var det, att vi icke fingo någon blund i ögonen under hela den långa natten, utan stridde, skrattade och svuro ömsom, ända till morgonen, då ändtligen den länge väntade solen skingrade molnen och slutade detta tragi-comiska spektakel, samt tillät oss embarquera Canoten, i hvilken skad-

ersättning kunde tagas för den oroliga nattens nekade sömn.

Bogas arbetade hela dagen oförtrutet uppåt den starkt flödande strömmen, så att vi snart lemnade den större Bongon ur sigte efter oss. På eftermiddagen anlände vi till ett ovanligt rakt ställe i floden, hvilket tillböd den friaste utsigt jag ännu sett på Magdalena. Den var så mycket angenämare, som de förut beständiga löfväggarne nu började bli något lägre och glesare, och tillät betraktandet af de på båda sidor liggande aflägsna bergen, hvilka förenade sig i de framför varande stora bergshöjderna vid Honda. — Vi gjorde i dag en god dagsresa, då vi icke stannade förrän klockan efter sju på aftonen, i månskenet, vid en liten för närvarande öfvergifven hydda på högra stranden, något nedanför mynningen af *Rio-Miel*, som, kommande från det inre af provinsen Mariquita, här störtar sig i Magdalena. — Vi satte oss snart i besittning af det tomma huset, och sofvo der så mycket bättre än förra natten, som ingen ting här hindrade oss att välja de bästa sofställena, då här hvarken funnos menniskor eller husdjur, så vida man till de senare icke ville räkna de vederstyggliga läderlapparne.

Tidigt på förmiddagen, den 12, passerades Rio-Miel, och vid middagstiden en liten utmärkt vacker By på venstra stranden, som, sedd från floden, bär skäl för namnet *Buena-Vista* — Belle-Vue. Som vi icke hade något der att uträtta, lade vi icke i land, utan fortsatte resan, för att innan aftonen kunna hinna till ett ställe längre upp på samma strand, nästan midt för mynningen af Rio-Negro. Vid solens nedgång passerade vi denne flod, som äfven bär skäl för namnet, då dess vatten är alldeles svart, nästan som bläck, så länge det är i rörelse; men om det lemnas i stillhet, nedsjunker snart en mängd svart stoft till botten, och lemnar ett rent och klart vatten. — Derefter gingo vi öfver floden, och anlände snart till en stor treflig Roza, hvarest tillbringades en så dräglig natt, som läderlappar och musquiter medgåfvo.

Den 13 fortsattes, som vanligt, med sin gamla enformighet. Hettan började kanske blifva mindre stark, äfvensom musquiterna mera sällsynta, men deremot var det ofta regnandet, i förening med de oundvikliga sandflugorna och Tabanos, så mycket värre; och kan man väl i allmänhet anse en flodresa emellan Nare och Honda under regnmånaderne

såsom en af de ledsammaste och besvärligaste resor man kan företaga, hvartill bidrager flodens genom det myckna regnandet ökta våldsamhet, som icke tillåter utom ganska korta dagsresor emot densamme. Vi hunno också för dagen icke längre än till ett litet hus midtöfver *Conejo*, hvarest vi skattade oss lyckliga att erhålla tak öfver hufvudet för det strida regnet — Vid Conejo är endast en Bodega, hvarest Champanerna ibland aflasta sina varor, då de, för den starka strömmen och mindre fallen emellan denna plats och Honda, icke kunna komma upp till det sistnämde stället.

Följande dag, som var Pingstdagen, började vi före soluppgången, för att hinna till sista stationen för flodresan; och gick det nu så mycket bättre, som floden fallit betydligt under natten, så att vi emot förmodan ganska lätt passerade en mängd mindre fall. Ankomna till det största af desse, kallad *Perrico* — lilla Hunden — upphunuo vi en Champan, som behöfde använda sin lina, för att varpa sig igenom. Då jag förundrade mig öfver att denna Champans besättning arbetade i dag, som var Pingstdagen, underrättade mig min Patron, att detta fartyg varit öfver

trenne månader på vägen emellan Mompox och Honda; och att den troligen ändå icke kommit så långt, om icke Lastägaren sjelf varit med, hvilken nu också förmodeligen, på ett eller annat sätt, persvaderat Bogas att begagna det låga vattnet i dag, ehuru Heligdag, för att en gång kunna uppkomma till Honda, hvilket annars kunde dröja mycket länge under regntiden. — Strändernas utseende hade i dag antagit en märkvärdig förändring, och voro de på många ställen raka, sandiga och skoglösa, endast här och der bevuxna med en hög enslig palm. De på båda sidor om floden löpande bergskedjorne började nu mer och mer närma sig hvarandra, och sammanträngde både dalen och strömmen betydligt. — Slutligen, sedan vi passerat en mängd Rozas på venstra stranden, landade vi klockan fem på eftermiddagen vid den sista hamnen på Magdalena-floden, eller den täckt liggande Bodegan vid Honda.

Det var med en verklig glädje jag nu för sista gången lemnade Canoten och steg i land från Magdalena-floden: och den förnöjda känsla, med hvilken jag vid uppkomsten till den högre liggande Bodegan betraktade den förbiflytande grågula strömmen, kunde ungefärligen

liknas vid den man erfar vid betraktandet af ett fullbordadt, långvarigt och svårt arbete, hvilket i lika mon är tillfredsställande att hafva slutat, som det varit påkostande att genomgå. — Sedan jag affärdat min Patron och Bogas, med hvilkas uppförande under resan jag hade allt skäl att vara nöjd — då i allmänhet de från Nare ej äro sådane obändiga varelser som deras kamrater längre ned på floden — intog jag hos Bodegueren, en tjenstvillig man, som bodde här tillika med sin familj, och tillböd mig alla de beqvämligheter den rymliga Bodegan kunde lemna, hvaribland i synnerhet var att värdera ett sängställe under den svala Portiken, der man hvarken besvärades af regn, läderlappar eller musquiter, och kunde således riktigt smaka den på länge saknade njutningen af en rolig och vederqvickande sömn.

Andra morgonen erböd sig min Värd att ledsaga mig till staden Honda, hvilken ligger blott en half mil från Bodegan. Denna senare, tillika med ett annat Tullhus på andra sidan floden, kalladt *La Bodega de Santa Fé*, äro lagda här, emedan Champanerna icke kunna gå längre upp, då en mängd större hvirflar och vattenfall hindra navigationen

emellan detta ställe och sjelfva staden, på andra sidan om hvilken likväl Magdalena-floden blir farbar för mindre båtar öfver hundra mil upp i landet. — Trakten omkring Honda är en bland de mest pittoreska man kan föreställa sig, och hade jag tillräckligt tillfälle att njuta deraf då vi på den vackra morgonstunden begåfvo oss åstad från Bodegan, hvarifrån en bred och jemn väg leder genom buskar och småskog till staden. Utsigten begränsas på båda sidor af höga mörka klippor, hvilka ligga fantastiskt uppstaplade på hvarandra, och formera mot den ljusa horizonten de besynnerligaste figurer: emellan dem flyter den grågula fradgande floden med sina gröna branta stränder; och framför sig ser man den vackra staden Honda med sina många ruiner, kyrkor och stenhus, hvilka göra ett skönt afbrott emot de i fonden liggande mörkgrå bergen. Ett sakta dån af de många vattenfallen hördes öfver den annars tysta nejden: och den nyss uppstigna solen upplyste mildt det vackra landskapet, då den ännu icke hunnit till någon för vandraren tryckande höjd. Också var det en af de angenämaste promenader man kunde göra; och efter en half timmes makligt gående anlände

vi öfver en hvälfd stenbrygga till den sköna staden.

Honda, som ligger på venstra stranden af Magdalena och på båda sidor om floden *Guali*, är hufvudstaden i Provinsen Mariquita, och har förr varit en af Colombias vackraste städer, innan en häftig jordbäfning år 1807 förstörde den till en stor del. Stöten kom om natten, hvilket gjorde att öfver femhundra menniskor dervid tillsatte lifvet. Ännu ligga förnämsta kyrkan och många af de största husen i ruiner. Vid samma katastrof förstördes äfven en skön stenbrygga öfver floden Guali, i hvars ställe nu är uppförd en lång spenslig bro af bamburör, hvilken förenar stadens båda delar. Alla dessa ruiner vittna om att Honda under Spaniorernas tid varit en stor och rik stad: den höll då tio tusen invånare, men hyser nu icke fyllest hälften af detta antal; ehuru den efter kriget troligen snart nog stiger till sitt förra anseende, till följe af sitt förträffliga läge vid sista hamnen på Magdalena-floden, hvilket gör den till upplagsplatsen för handelsvarorna till och från provinserne Mariquita, Popayan, Neyva och Bogotá. Ehuru staden ligger 1800 fot öfver hafsytan, anses den ändå för en af de hetaste

städer i Colombia, hvartill orsaken mest bör tillskrifvas de kringliggande höga bergen, hvilka betaga all väderväxling. Liksom i Mompox äro också större delen af fruntimren vanprydda af de rysliga halspåsarna. — Stadens belägenhet är för öfrigt en af de mest pittoreska; och en mängd vuer af den våldsamma Guali-strömmen, omgifven af skarpa klippor, lummiga träd och sköna ruiner, öfverallt bevuxna med buskar och krypväxter, skulle formera välkomna scener för Landskaps-målarens pensel.

Sedan jag hos en här boende Creolsk Köpman, vid namn Agudelo, till hvilken jag hade ett recommendations-bref, fått hyra tvenne mulåsnor jemte en Pilot, fortsatte jag på förmiddagen, den 16 Maj, resan till Bogotá. Till den ändan återvändes till Bodegan, hvarest passagen öfver Magdalena helre företages än vid ett annat färjställe något ofvanom Honda, emedan strömmen på det förra stället är mindre häftig. Öfverfarten gick här för sig lika okonstlad som på Cauca-floden, d. v. s. mulåsnorna måste simma efter färjan; och var det med verklig fara för deras lif, som vi ändtligen hunno andra stranden; också hade för några dagar sedan ett dylikt djur drunk-

nat under öfverfarten. — Sedan vi uppkommit genom en brant stenväg till den här liggande andra Bodegan, fortsattes resan längs stranden af Magdalena-floden på en tämligen bred och god väg, genom en härlig af af Rozas och planteringar uppfyld nejd. Midtför Honda har man en skön utsigt af denna täcka stad och den jemna gräsbevuxna slätten emellan den och staden Mariquita, hvars hus nu äfven framskymtade längst bort emot de mörka bergen. — Vägen går härefter till en början längs Magdalena, men på en betydlig höjd öfver densamma, oftast på ryggen af kala sluttande granit-klippor, på hvilka mulåsnorna med en förundransvärd skicklighet upp- och ned-klättra, fästande sina små säkra hofvar i de hål, man på sina ställen varit nödsakad uthugga för dem. Ridten på dessa glatta berg förefaller väl i början ganska äfventyrlig, äfven för den, som befarit Antioquias halsbrytande Cañeloner, men så vida man blott lemnar sitt öde åt mulåsnans säkra fötter, så har det ingen fara, ty hon utletar alltid sjelf de bästa ställena; och, med nosen nere vid marken samt ofta med knälande ben, klättrar och hoppar hon från en klippa till en annan, med en säkerhet och uppmärksam-

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

het, som ryttarens åtgärder med betsel eller sporrar endast skulle distrahera och skada. Också skulle väl aldrig Manegen, med alla sina konstiga reglor, vara mera öfverflödig och mindre användbar än här, der en rå Indian på sin lilla mulåsna gör vackrare och säkrare sattser, än en exercerad Cavalleri-Officer skulle kunna göra det på sin dresserade favorit-häst.

Sedan man passerat en liten ström vid namn *Rio-Seco*, börjar vägen småningom gå uppåt, till dess den slutligen kastande sig till höger inåt skogen, blir brantare och svårare, samt slingrar sig nu uppför det höga och branta berget *Sargento*, hvilket skiljer den högre liggande dalen vid *Guaduas* från den lägre vid Magdalena. Klockan fyra började vi den mödosamma uppklättringen i dess stenblandade cañeloner, och ej förr än vid solnedgången hunno vi toppen, från hvilken man har en oförgätlig utsigt öfver den breda Magdalena-dalen, hvilken ofvanom Honda-bergen öppnar sig igen, ända bort till Cordilleren, som skiljer densamma från Cauca. Man kunde härifrån, öfver en ofantlig sträcka söder ut, följa krökningarne af den förstnämde floden, hvilken, sedd på detta afstånd, glimrade som ett silfverband emot den nergående

solen. Under åtankan på alla de vedermödor och besvärligheter en resande på denna flod måste uthärda, kunde man, vid betraktandet af dess verkligen sköna och inbjudande utseende från denna höjd, icke underlåta att tänka på huru ofta afståndet och apparancerna bedraga, samt huru ofta så väl saker som personer förlora på en närmare bekantskap; och då krökningen af vägen småningom betog utsigten af denna flod, var afskedet från den snarare gladt än sorgligt, eller ungefär sådant som då man skiljes från någon odräglig person, om hvilken man kan säga att den vid skilsmässan var intressantast. — Efter mycken ansträngning anlände vi ändtligen vid nattens inbrott till några dåliga hus på toppen af berget, hvarest togs nattqvarter och sofs så mycket bättre, som klimatet till följe af den stora höjden var tämligen kallt.

I dessa hus hade äfven en mängd Mulåsnedrifvare tagit qvarter för natten, och deras kreatur voro redan afpackade och släppta i bete straxt bredevid. Dylika mulåsnedrifter finnas i myckenhet på vägen emellan Honda och Bogotá, der större delen af handelsvarorna på dem fraktas öfver bergen. Det finns väl också Peoner, men de äro här icke så oumbärliga

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

som mellan Juntas och Zeja i provinsen Antioquia. En sådan mulåsnedrift består vanligen af tjugofem djur, hvilka delas i fem divisioner, för hvarje af hvilka bestås en *Arriero* — Drifvare. Hela tåget anföres af en så kallad *Caporal,* hvilken alltid är beriden. Ofta medföra de tält, för att, om de öfverraskas af oväder emellan de bebodda ställena, kunna derunder bevara sina packor för väta. Dessa senare hänga alltid en på hvardera sidan af mulåsnan, ofvanpå en slags sadel, eller rättare en tunn med halm uppstoppad dyna, ock fastbindas hårdt med tvenne bukgjordar, äfvensom de för de branta backarne äro försedda med svansrem och bringsele. Detta är äfven nödvändigt för här brukliga ridsadlar, ty utom dessa försiktighetsmått skulle man risquera, att utför en hög backe komma med sadeln öfver mulåsnans hufvud. Dessutom brukas en sort besynnerliga, tunga och starka stigbyglar af metall, hvilka täcka främsta hälften af foten, liksom en toffel, och afvärja de stötar den annars kunde erhålla vid nedhoppandet utför de med stenar garnerade cañelonerna. I stället för pistolhölster finnas tvenne rymliga fickor med lock, i hvilka man kan medföra sina proviant-persedlar; och

på den främsta af de höga sadelbommarna är vanligen en stor rund skifva anbragt, hvilken i nödfall kan tjena som ett litet matbord. Ett par starka sporrar, med stora kringlor, och en kort klatsch-piska complettera equiperingen för en mulåsne-ryttare.

Klockan half sju andra morgonen lemnade vi detta ställe och framskredo på ryggen af det höga skogbevuxna berget, hvilket öfverallt låg insvept i en tjock, fuktig och kall morgon-dimma, som helt och hållet betog utsigten. En half timme derefter passerade vi en hittills i detta landet osedd sak, nemligen en stor milstolpe af sten, på hvilken man underrättades så väl om sitt horizontela som verticala läge, nemligen 18 leguas från Bogotá och 800 famnar öfver vattenytan. — Kort derefter började solen förskingra den tjocka dimman, så att vi snart framför oss upptäckte den underliggande Guaduas-dalen, hvilken låg som en lustpark mellan de höga bergen, öfverallt uppfyld af ängar, lundar, bäckar och planteringar, i midten af hvilka den nätta staden Guaduas är belägen. Efter en timmes oupphörligt nedstigande, under hvilket man hade tillfälle att allt närmare betrakta det leende landskapet, nedkommo vi

slutligen i dalen, hvarest en annan blidare temperatur rådde än uppe på det kalla fuktiga berget; och, sedan vi passerat öfver de frodiga ängarna, på hvilka en mängd skön boskap betade, och ridit öfver några klara bäckar, hvilka ovanligt nog voro försedde med bryggor, anlände vi klockan nio förmiddagen till Guaduas, hvarest jag intog hos en *Coronel* Acosta, känd af alla resande till Bogotá för sin utomordentliga gästfrihet och tjenstvillighet, så mycket mera att värdera, som han är ortens förnämste, allmänt omtyckte Embetsman, och ägare af en ovanlig förmögenhet, samt bebor ett stort och skönt hus, hvars alla beqvämligheter alltid stå öppna för den till honom kommande, äfven utan serskild recommendation försedde, fremlingen.

Staden Guaduas, som ligger i en fruktbar dal, ungefär sexhundrafemtio famnar öfver vattenytan, äger ett det behagligaste klimat man skulle kunna välja sig, och en temperatur varierande mellan tjugo och tjugofem grader. Folkmängden uppgår till tretusen personer, hvilka i allmänhet äro förmögna, då de utom en mängd caffe, socker och plataner, äfven försälja boskap, mulåsnor och får, som de i stor mängd uppföda på sina ymniga

betesmarker. Liksom i provinsen Antioquia äro inbyggarne temligen ljusa och väl bildade. — Staden är lång och smal med tvenne raka gator och ett stort Torg med sin springbrunn. Här finns en stor byggnad, hvilken fordom varit ett Kloster för Fransiskaner-Munkar, men som nu är förvandlad till en Lancaster-skola. Den har en skön belägenhet på en liten kulle bredvid den klara strömmen, som rinner genom staden. — Hela denna nejd är, med ett ord, en bland de trefligaste man kan önska sig: och för den, som directe hitkommer från Magdalena-floden, utan att derunder hafva sett annat än dennes strandbyar med sina enformiga omgifningar, måtte Guaduas-dalen förekomma paradisisk.

Sedan jag ätit en god frukost tillsamman med min artige Värd, hvarvid äfven dracks ett glas Madera-vin för den lyckliga resan, afreste jag något före middagen med tvenne här förhyrda mulåsnor, och började snart stiga uppför berget, som skiljer Guaduas från *Villeta*. Vägen var, ehuru på sina ställen temligen bred, ändå ganska elak, gående nästan beständigt uppföre. På några ställen voro de höga lerbackarna belagda med stenar,

men då dessa chaussée-anläggningar icke på länge tycktes vara underhållne, så voro de, genom regnet och den vattensjuka lerjorden, försatta i ett sådant tillstånd, att de snarare försvårade än lättade passagen. Milstolpar funnos äfven för hvarje half Legua, underrättande om distancerna från hufvudstaden, hvilket allt tycktes bevisa, att denna väg under Spaniorernas tid varit ganska väl underhållen, i jemförelse med alla andra i detta land; ehuru den under kriget vanvårdats och förfallet till en sådan grad, att den vid slutet af regntiden anses för en af de svåraste i hela landet, oaktadt den ändå är den förnämsta och närmaste vägen emellan kusten och Republikens hufvudstad.

Vid hvarje bebodt ställe finns merendels en liten så kallad *Venta* — Krog — hvarest utom anisbränvin försäljes en sort maisdricka, kalladt *Chicha*, som brygges af de söndermalna maiskornen och vatten, hvilket kokadt tillsamman slås i stora kärl för att svalna och jäsa, samt drickes med begärlighet af Peoner och Muläsnedrifvare. Det har nästan samma smak och utseende som dåligt tjockt dricka hos oss, och, njutet i större mängd, ger det rus, liksom öl. Det är emellertid af en kall

och sur egenskap för magen, och ej rådligt att af fremlingar nyttjas för ofta, hvilket är mindre att frukta, då dess smak ej är lockande: det nyttjas också sällan af bättre klasserna härstädes.

Efter att under tvenne timmars tid hafva tillryggalagt en med höga lerbackar och mindre strömmar, som oftast svårt, couperad väg, hvilken ändå mest gick uppföre, började vi befinna oss på ryggen af de höga bergen, från hvilka oftare inskränkta utsigter medgåfvos öfver den vilda naturen med sina öfverallt skogbeväxta berg och dalar, hvilkas besynnerliga skarpa formationer bildade vuer, fullkomligt i den Andiska stilen. Dessa voro så mycket angenämare att betrakta, som vi hela dagen hade en hög molnfri himmel; och, fastän regntiden redan börjat härstädes, voro vi ändock lyckliga nog, att ej bli öfverfallna af något regn, utan fortsatte obehindradt den ehuru besvärliga ändå angenäma dagsresan. — Slutligen började vägen småningom gå utföre, och sedan vi nedstigit öfver en timmes tid, anlände vi klockan fem på aftonen till den stora och täcka Byn Villeta, hvarest jag på min Peons recommendation intog i ett förmöget Indianhus.

Villeta ligger i en vacker fastän trång dal, vattnad af *Rio-Dulce* strömmen, och enligt en milstolpes utsago 583 famnar öfver vattenytan, således något lägre än Guaduas. Dess klimat anses också några grader varmare än det sistnämde ställets; och den fruktbara jorden ger i synnerhet ett utmärkt godt Ris, hvilket i stor mängd föres till marknaden i Bogotá. — Villeta-boarne äro renommerade för sin vackra bildning; och såg jag flera af härvarande qvinnor, hvilka utmärkte sig för en renhet i ansigtsdragen, som, tillika med deras stora bruna ögon, gjorde dem kanske till skönheter, jemförda med de förr sedda Indianskorna, i synnerhet som deras hy är ovanligt ljus. — En allmän välmåga tycktes råda öfver den trefliga byn: och dess invånares glada och förnöjda utseende stod i en fullkomlig harmoni dermed.

Ej förr än klockan åtta följande morgonen kunde resan fortsättas, till följe af ett under natten och morgonen fortfarande regn, hvilket också försatte vägen i ett ledsamt tillstånd. En timme dereſter passerades *Rio-Negro* på en täckt bamburörs-brygga, som lätt och bräcklig hängde öfver den mörka häftiga floden, hvilken genom nattens regn blifvit

ännu mera smutsig och våldsam. Vägen, som hela dagen gick nästan beständigt uppåt, var också nu en den värsta och besvärligaste man kan föreställa sig, hvilket snarare öktes än minskades af de temligen ofta förekommande vanskötta stenläggningarne i lerbackarne, hvarest man oftast fick stiga af och drifva mulåsnorna framför sig, halkande i den glatta leran emellan de lösa stenarne. — Slutligen efter en mödosam dagsresa, hvilken ändå tillryggalades med nöje, då det var näst den sista till landets hufvudstad, ankommo vi ändtligen efter solnedgången, i månskenet, alldeles öfverhöljda af smuts, till några hus på toppen af det höga berget, som formerar Nordvestra muren till den stora Bogotá-slätten. Då detta ställe ligger något högre än nämde slätt, eller nära 1400 famnar öfver vattenytan, så var också klimatet här mer än svalt, och den fuktiga kölden om natten så stark, att den medförde filten och Ruanan knapt kunde utehålla honom från det hårda lergolfvet i det möbelfattiga rummet. *

* Då klimatet här uppe i bergen är så kallt, att man icke brukar hångmattor, och det ofta kan hända att man får nattqvarter i ett hus, der sängen och bamburörs-bänkarne äro upptagna af der

Fredags morgonen, den 19 Maj, voro våra mulåsnor uppsadlade för sista gången; och klockan åtta lemnade vi det svala natt-qvarteret, samt började stiga utför den jemna sluttningen, som leder ner till den namnkunniga slätten vid Bogotá, som också snart öppnade sig för de glada blickarne, hvilka knapt förmådde mäta dess ofantliga vidd. Nästan utan den ringaste kulle eller upphöjning, sträcker den sig i horizontel jemnhet, likt ett grönt haf, emellan de på alla sidor omgifvande blå aflägsna bergen, nära femtio mil i längden och tjugo i bredden. Ehuru ganska väl odlad och bebodd, är den ändå för litet couperad eller beprydd med skog och träd, för att göra en riktigt skön tafla; och sedan ögonen hämtat sig efter den första öfverraskningen, samt hunnit hvila sig efter de mattande nära föremålen i de passerade skogfulboende familjs ledamöter, så får man icke blifva decontenancerad om vården anvisar en det bästa och torraste stället på golfvet, för att utbreda sin medförda halmmatta; utan snarare söka till att med de ofvannämde persedlarne göra det så trefligt som möjligt, för att, under en i alla fall helsosam sömn, kunna i ro drömma om beqvämligheterna i sista vårdshuset på vågen till landets hufvudstad.

la bergen, så finna de snart att här råder en för stor enformighet, och att denna slätt i alla fall ej kan liknas vid de oförgätliga dalarna i det sköna Antioquia.

Sedan vi passerat den stora byn *Facatativa*, som ligger tjugo mil från Bogotá, befunno vi oss på den stora och breda vägen som leder till Hufvudstaden. Stora betesmarker, uppfyllda med talrika hjordar af välfödd boskap och får: vidsträckta åkerfält, besådda med hvete, mais och hafre: byar och enstaka hus, omgifna af pil- och äple-träd: det temperade klimatet och den friskt blåsande vinden — allt, med ett ord, påminner den förvånade resanden om Europa, och han tycker sig på en gång förflyttad till Norra Frankrike, eller, kanske bättre, till de fruktbara slätterna i syd-vestra delen af Skåne. — Längre fram på dagen, sedan vi passerat en vacker by, vid namn *Fontibon*, upptäcktes staden Bogotá's hvita kyrkor och torn, som framskymtade längst bort i ändan af slätten emot de, densamme begränsande, mörka bergen, som formera dess syd-östra sida. — Vägen blef nu lifligare genom den mängd menniskor och djur, hvilka färdades på densamme till och från Bogotá: de förre utgjordes af stora drifter af

mulåsnor och oxar, som förde antingen köpmansvaror, eller ock stora korgar af de lägre dalarnes produkter, såsom plataner, citroner, apelsiner, ris m. m. till staden; och de senare bestodo af lösa, ej lastade, mulåsnor, hvilka, pådrifna af några efterridande Indianer, återvände till Honda, för att hämta ny last; äfvensom af några på hästar beridna Indianer eller Creoler, hvilka alltid i fullt galopp, och med den lösa Ruanan fladdrande i luften, kommo vildt flygande öfver den jemna slätten. Sedan vi passerat floderna *Commun* och *Bogotá*, begge öfver stora och väl lagda stenbryggor, samt några långa och breda Chausséer öfver de sankaste ställena, anlände vi på eftermiddagen till en stor milstolpe, som utvisar att denna slätt ligger 1370 fot öfver hafsytan. Husen i staden började nu synas tydligare, och den höga Cathedral-kyrkan utmärkte sig fördelaktigt öfver dem, äfvensom tvenne Kloster, hvilka så tillsägande hänga öfver staden, byggda på tvenne branta bergstoppar bakom densamma. De vid vägen stående husen började nu blifva talrikare, och rörelsen på vägen större emot aftonen. En nästan continuerlig rad af landtfolk kom nu lustigt utridande från staden, hvarest de bevistat den stora Fredags-marknaden; och, liksom vid ankomsten till våra städer, kunde man nu, på deras mer och mer tilltagande glädtighet och ibland kanske rusiga munterhet, beräkna afstånden från staden: och har jag åtminstone vid ankomsten till någon större stad, i synnerhet mot aftonen, alltid tyckt mig finna, att det derifrån hemfarande landtfolkets stojande munterhet stått i en viss omvänd proportion till distancen från stället. — Slutligen, efter att hafva mött en oräknelig mängd folk, boskap, hästar, mulåsnor, jemte en mängd bättre ryttare, som gjorde sin afton-promenad, började den jemna vägen oförmärkt förlora sig i en bred stenlagd gata; och sedan vi passerat en del sådane, befunno vi oss, något före solnedgången, på Stortorget i Colombia's Hufvudstad.

CAP. XV.

Bogotá.

Ehuru försedd med åtskilliga recommendations-bref, var det ändå nödvändigt att för natten söka ett värdshus — Posada — och på Pilotens anvisning valdes det närmast torget liggande, kalladt *la Posada de Boyacá.* Då detta hotel är uppkalladt efter stället, hvarest en af deras mest lysande bataljer blef lefvererad, så tyckte man sig hafva skäl att vänta någonting dermed öfverensstämmande. Deruti bedrog man sig emellertid: ty, sedan man genom en trång osh mörk port inkommit på den smutsiga gården, hvarifrån en smal trädtrappa leder upp till den huset omgifvande balkongen, hvilken tjenar som galleri för de bredvid liggande dörrarne till öfra våningen, anvistes man ett litet rum, som näst en skeppshytta var det minsta man kunde få se: och då det ej hade något fönster, utan endast tvenne halfdörrar, som ändå upptogo hela den ena väggen, så var det hela ej olikt ett stort väggskåp; åtminstone undföll mig ovilkorligt, vid inträdet deruti, uttrycket i

sagan om snåla Presten: "*Folk brukar icke bo i skåp!*" — Ehuru möblerna endast utgjordes af en säng, ett bord och en stol, så kunde man ändå icke säga att rummet var tomt på möbler; ty sedan man fått placera sina begge koffertar, fanns verkligen icke rum för mera. För resten syntes alldeles inga mindre inventarier, om icke dertill får räknas en tom butelj, hvilken fått en så equivoqve plats, att man verkligen var i förlägenhet att gissa hvad slags role den egenteligen borde spela bland sängkammarens småmöbler. Men man är här icke fallen för småsaker; och då den förnämsta artikeln, sängen, var i ett snyggt uppbäddadt tillstånd, så glömde man alla de mindre som felades; och sof man deri så mycket bättre, som hvarken hetta eller de vanliga sömnförstörarne här hindrade ett fullkomligt uthvilande efter den långa dagsresan.

Andra morgonen uppväcktes jag af det gälla pinglandet från klockorna i ett bredvid liggande Munk-kloster; och gjorde sedan på förmiddagen en lång och vidlyftig tour i den stora staden, i sällskap med en Doktor Hoyos, som var Professor vid ett af Collegierna härstädes, och kanske den mest bildade och upplyste Creol jag träffat i Colombia, för

hvars bekantskap jag hade att tacka ett bref från dess Far, som var en gammal, för sin patriotism och hederliga caracter, allmänt omtyckt Postmästare i Medellin. — För att till en början få ett allmänt begrepp om stadens läge och vidd, följde vi en lång och bred gata, som i jemn sluttning leder upp till ett litet Capell straxt utom staden i dess östra ända, hvarifrån man har en skön utsigt af Bogotá. — Staden är byggd på sluttningen mellan de bakom stående böga bergen och den framför liggande vidlyftiga slätten, och äger således ett något amphiteatraliskt läge. Nästan i midten deraf ligger Stortorget med sin skö-
na Cathedral-kyrka, och härifrån gå gatorna raka, stenlagda och många försedda med trottoirer, samt, afskärande hvarandra i räta vinklar, formera tillhopa omkring tvåhundra qvarter. Alla husen äro nästan lika, endast skiljande sig till sin storlek, med en eller tvenne våningar uppförda af mursten, hvitlimmade och betäckta med taktegel, samt försedda med större och mindre fönster, endast stängda med trädgaller, då högst få äro beprydda med glas. En ovanlig mängd Kyrkor uppresa sina platta och låga torn öfver de mindre husen, och inberäknade Klostren,

af hvilka här finnas tolf, kan man räkna tretiotvå sådana; hvilket är tillräckligt för en stad med 35000 invånare. Såväl kyrkor som hus hafva ett starkt utseende, då de äro tämligen låga och tjockt byggda, för att bättre stå emot de mindre jordstötar man understundom här förnummit.

På hemvägen besågo vi den stora och vackra Cathedral-kyrkan, hvilken blef färdigbygd år 1814. Få Catholska kyrkor kunna kanske jemföras med denna i den rena och enkla smaken af dess inre architectur. Den saknar ändå icke rikedom, och guldet framlyser i myckenhet vid choret och högaltaret, på hvilket finnes en Madonna-bild, som med alla sina juveler och perlor skall uppgå till ett ofantligt värde. Vid sidan af denna Kyrka ligger ett stort Capell, beprydt med en mängd oljetaflor, hvaribland många, liksom det målade taket, utmärka sig för sin skönhet. Façaden af detta Tempel vetter åt Stortorget, från hvilket det skiljes medelst en lång och bred, öfver torget upphöjd, plan af huggen sten, som, upptagande nästan hela den ena sidan af torget, i synnerhet på aftnarna nyttjas som en promenad af de bättre karlarne, hvilka då, gående fram och tillbaka, derstädes röka sin

cigarr. — Midt emot Kyrkan öfver torget ligger de fordna vice-Konungarnas Palats, nu mera Presidentens boställe, och för det närvarande bebodt af vice-Presidenten, under den förres frånvaro. Detta hus har hvarken någon yttre eller inre skönhet, och består endast af ett, två våningar högt, hvitrappadt stenhus, med altan och platt tak, samt tvenne lägre flygelbyggnader, hvaraf den ene upptages af Regeringens Canzlier och den andre af Corps-de-gardet, arrester, m. m.

Ett stycke från torget, på en af de förnämsta gatorna, ligger Senatens Palats — *Palacio de los Senadores* — hvilket förut varit en del af det närliggande stora Dominican-Klostret. Sedan man inkommit på en stor fyrkantig gård, leder en bred stentrappa upp till ett rymligt galleri, hvilket omger inra sidorna af huset, och tjenar som corridor till rummen i öfra våningen. Från en af dess dörrar inkommer man på en gång i Senatens sessions-rum, hvilket består af en lång och smal sal, hvarest ett trädskrank skiljer Senatorernas platsar från åhörarne, hvilka här hafva fritt tillträde. Längst upp i salen är Presidentens upphöjda stol, utsmyckad med rödt Damast, och öfver densamme hänger

Bolivar's porträt i naturlig storlek. Vid sidan deraf är Sekreterarens bord, och långs skranket stå fyrtioåtta stolar för Senatorerne. Endast ett ringa antal af dem voro nu besatta, emedan dagens ämne icke var af någon synnerlig vigt, utan bestod i uppläsandet af en mängd betänkande i diverse ämnen. Min följeslagare utpekade emellertid för mig de mest utmärkta ledamöterna, hvaribland Presidenten Baralt, Señor Balarino och Doctor Soto äro i synnerhet kända för sin liberalism, och den sistnämde anses dessutom för deras bästa Talare. — Sedan vi en stund betraktat detta Republiken Colombia's förnämsta sessionsrum, hvars utseende just icke var så synnerligen högt eller imponerande, begåfvo vi oss till den midt öfver gatan liggande Representanternas Kammare — *Palacio de los Diputados* — hvilken har mycken likhet med den redan beskrifna. Öfver uppgången till vestibulen, som leder till sessions-rummet, är *alfresco* målad en allegorisk bild med åtskilliga attributer, hvaribland äfven Fama's trumpet upptäckes, från hvilken i stora bokstäfver utstötes *No Patria sin leyes* — Intet Fädernesland utan lagar. Sjelfva salen är längre men smalare än Senatens, och i det hela än-

nu mindre vördnadsbjudande. Ett aflångt blåmåladt träd-staket innesluter en mängd stolar i samma smak, och lemnar endast ett smalt rum längs väggarna för åhörarne. President-stolen står på den smala salens långsida, och midt emot den bordet för Sekreteraren, öfver hvilket hänger ett stort porträt af Bolivar, ganska illa måladt. Den nuvarande Presidenten hette Arbelo, och bland de märkvärdigaste ledamöterna nämde min ledsagare Señorerna Martin, Mosquera, Torres och Pardo, hvilken senare jag genast igenkände för min lille Postmästare från Cartagena; och, så snart jag hunnit något närmare, öfverraskade mig den fryntlige Gubben med ett halfhögt *"Como 'sta, mi amigo?"* — Hur' står till, min vän? — Man tycks också icke vara mycket generad härstädes, och ehuru tystnad är befalld, så stör man den ej sällan med inbördes discurser och helsningar. Liksom fordom i Fransyska National-Conventet, har man här Berget och Slätten — *el Monte y la Playa* — hvarigenom den mer och mindre liberala sidan af Kammaren skiljer sig ifrån hvarandra: till det senare partiet höra nästan alla Presterna. Man förehade nu ett val till ett utskott, som borde stanna qvar efter Congressens upplösning, för att sköta några under densamme ej medhunna affärer. Detta skedde medelst namnsedlar: och då Kammaren icke bestod sina Ledamöter några serskilta beqvämligheter för skrifning, så måste de nu helt enkelt gå fram till Secreterarens bord och låna en penna, för att på sin lilla pappers-lapp uppteckna namnen på sina Candidater, så vida de icke sjelfva voro försedda med blyertspenna. Secreteraren gick derefter omkring och insamlade lapparna i en liten glas-skål, hvarefter han räknade och uppläste dem.

Emellertid hade dessa promenader och besök upptagit hela förmiddagen, och tiden att äta middag var inne, då vi passerade förbi ett hus, hvarest en öfver dörren anbragt skylt med ordet *Fonda* underrättade oss att här var ett spisqvarter. I Bogotá finnes nemligen, utom *Posadas*, som motsvara våra värdshus, äfven en slags restaurationer kallade *Fondas*, hvarest man utom mat äfven erhåller diverse andra förfriskningar. Vi ingingo således och funno ett temmeligen stort rum, i hvars ena ända stod en källar-disk, bakom hvilken väggen var besatt med hyllor, höljda med en mängd likör-flaskor, glaskärl med in-

syltade frukter, bakelser, med mera, hvilket tillhopa rappelerade våra Schweitzar-bodar. Omkring de andra väggarne stodo små dukade bord, hvilka till en del voro upptagna af ätande gäster. — Utan att just vara någon källarvurm, kände man sig ändå på ett angenämt sätt öfverraskad af denna oväntade, och hittills i detta landet fremmande, syn, så mycket mera som den bevisade, att man nu befann sig i en stad, hvilken i detta afseende hade någon likhet med större städer i andra länder. Emellertid, fastän rummets utseende föreföll något Europeiskt, var ändå gästernas fullkomligt Colombianskt, ty de suto alla och åto med kappan öfver axlarne och hatten på hufvudet, hvilka båda plagg tyckas här vara fastspikade på sina ägare, och det senare aftages aldrig om icke i kyrkan eller vid mötet af någon andelig procession. — Vi nedsatte oss vid ett bord, hvarest redan sutto tvenne dylika herrar, som straxt derefter erhöllo sina förut begärda portioner, hvilka de ej förr emottagit af uppassaren, än de genast sköto dem öfver bordet fram till oss, med ett *"Quiere Usted Señor?"* — Behagar ni min Herre? — Jag kan icke neka till, att jag blef så öfverraskad af denna besynnerliga artighet,

att jag icke visste hvad jag skulle svara derpå, utan vände mig i förlägenheten till min vän, hvilken just höll på att med ett *"Muchas gracias!"* — Mycken tack — återföra den andres talrick till sin ägare; och, för att på något sätt reparera oartigheten emot min vis-a-vis, hvilken ännu väntade på svar, sköt jag nu talricken till honom med båda händerna, under den superlativa tacksägelsen *"Muchissimas gracias, Señor!"* — Ehuru de genast började helt tyst, utan att vidare persvadera, förtära sina portioner, liksom om allt detta icke hade passeradt, visste jag ändå icke huru det skulle betraktas; ty fastän jag väl kände deras stora artighet vid dylika fall i sina egna hus, trodde jag ändå, att den försvann på de ställen, der man alla gästade för sina pengar; och å andra sidan tyckte jag, att hvarken min vän eller jag sågo just så hungriga eller brådskande ut, att de kunde tro sig bevisa oss en verklig tjenst med att lemna oss deras mat. — Snart blef jag ändå underrättad om rätta meningen af detta bruk då våra portioner anlände, ty nu gåfvos å vår sida repressalier; och våra talrickar tillbödos och afslogos ordentligt, och efter samma formulär, som redan är nämndt; så att hela offerten icke är

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Luis Echavarría Villegas

annat än en tom artighet, hvilken är af lika liten mening yttrad, som den skulle uppväcka surprise, om den antogs. Också roade jag mig hädanefter lika mycket med att till höger och vänster utbjuda mina portioner, som jag ofta var frestad att försöka hvad contenance mina artiga Señorer skulle hållit, om deras *Quiere Usted?* hade blifvit besvaradt med ett *Si Señor!*

Vid dessa Fondas finnes merendels alltid en Billard, hvilken sällan är ledig, och utom de effectift stötande, som alltid spela om pengar, deltaga ofta de omkring sittande i spelet medelst vad om de förre. Under tiden ser man de senare ofta sysselsätta sig med kortspel: och ej sällan har jag sett bättre Herrar uppdraga sin kortlek ur fickan, för att med kamraten, på mellanliggande rummet af trädbänken, ej förlora den dyrbara tiden mellan Billard-partiets början och slut. Man är också i Bogotá lika mycket, om icke mera, begifven på spel än i det öfriga landet; och finnas här ännu många hemliga spelhus, hvarest spelas höga hazardspel, ehuru dylika etablissementer äro förbudna af nuvarande Regeringen.

Mest af dylika nöjen utmärka sig här

Tuppfäktningarne, hvilka i Bogotá hållas ordentligt hvarje söndags och måndags eftermiddag på en egen dertill uppbygd Theater, till hvilken entréen betalas med en half Real. Sedan man genom ett bullrande hvimmel af pratande karlar och galande tuppar passerat genom en slags förgård till huset, kommer man slutligen till en med en dubbel loge-rad instängd Circus, hvarest ett lågt trädskrank skiljer åskådarne från kämpplatsen, som formerar en mindre cirkel, öfverallt beströdd med fin sand. I en af de förnämsta logerna sitter Direktören för detta spektakel, hvilken med en ringklocka ger signalen till hvarje bataljs början. Till den ändan inträda tupparnes ägare, hvardera hållande sin redan beväpnade tupp under armen, för att möta tvenne andra karlar, som med en skuren citron först öfverstryka och sedan med vatten och handduk omsorgsfullt aftorka tuppens vapen, för att derigenom göra dess möjliga förgiftande om intet. Detta sistnämde består af ett smalt och något krokigt pennknifsblad af tre till fyra tums längd, som väl poleradt och skarpslipadt bindes med en rem vid tuppens sporre, och förvaras dessemellan med mycken sorgfällighet i sitt foderal. Sjelfva tupparna, hvilka

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

enkom uppfödas till kämpar, beröfvas tidigt kammen och skägget, såsom ömtåliga och lätt sårade delar; och på somliga är dessutom stjerten afklippt. De födas ganska väl, fasttjudrade med ett kort snöre om foten, hvilket hindrar dem att rusa ihop, då de vanligen uppfödas flera på ett ställe, för att genom det ständiga betraktandet af hvarandra bli så mycket ondare. — På nästa signal af klockan aflägsna sig alla från Arenan, på hvilken båda tupparne med det samma släppas, på något afstånd från hvarandra. Liksom i medvetande af huru farligt de äro beväpnade, och att det här gäller en kamp på lif och död, gå de nu vanligen först en stund och se på hvarandra; och under denna korta pause uppgöras de flesta vaden. Men snart rusa de ihop, och vanligen räcker icke striden många secunder, förrän en af dem eller ock begge ligga drypande af blod. För att ändå ytterligare öfvertygas om hvilken, som är den segrande, taga nu ägarne dem med båda händer, och hålla dem emot hvarandra, då den starkaste med näbben alltid ger ett hugg åt den öfvervunne, hvilken åter söker att undvika detsamma. Och nu börjar liqvidationen af vaden, hvilka oftast äro betydliga och gå i-

bland till etthundra dubbloner, eller sextonhundra piaster, och sjelf hörde jag ofta under kampen skrikas: *"Veinticinco onzas por el colorado!"* — *"Cincuenta onzas por el negro!"* — Tjugofem dubbloner för den röde! — Femtio dubbloner för den svarte! — och så vidare. Vanligen medföra också de största tuppfäktarne en liten påse med dubbloner, hvilken bäres af en Neger-slaf; och passionen för dessa tuppfäktningar är så stor, att flera bättre Herrar uppföda för egen räkning en stor mängd tuppar: och är det lika besynnerligt som löjligt, att se en dylik bättre klädd Señor framtaga sin favorit-tupp, hvilken han gömt under kappan. Det var isynnerhet en rik Köpman, vid namn Arrublas, som tycktes vara utmärkt passionerad för saken, och som man påstod hafva en liten ladugård af öfver tvåhundra tuppar, hvilka alla på det sorgfälligaste uppfödas till kämpar för detta lika narraktiga, som för en fremling ohyggliga, skådespel.

Utom detta hafva Bogotá-boarna inga andra spektakel att räkna, ty ehuru det fins en ganska stor och välbygd Theater, så spelas derpå högst sällan, då, sedan Spaniorernas tid, här icke fins någon Theatertrupp i landet; utan då något högtidligt tillfälle ger anledning

till uppförandet af någon piece, så spelas den af här varande Collegiers Studenter, hvilka efter berättelse skola spela bra, och söka ersätta bristen på assortiment af olika åldrar och kön med en täflande rikedom i lysande kostymer.

Hvad åter Tjurfäktningarne angå, så tyckas de, så väl här som i det öfriga af Republiken, hafva urartat till en verklig parodi på hvad de varit hos Spaniorerna; och jemförda med dessa likna de snarare dylika representationer, hvarmed barn pläga roa sig efter besöket af någon resande Theatertrupp, och som naturligtvis förefalla åskådarne mera som en efterapande lek, beräknad att roa sjelfva aktörerna, än ett skådespel uppfördt för att hänrycka spektatörerna. Åtminstone föreföll det mig alltid så, då jag, så väl här som vid de redan besökta ställena, såg en tjur, eller lika ofta en oxe, med en lina om hornen retas eller rättare uppskrämmas af en mängd Negrer och Indianer, som med näsdukar och sängfiltar agerade *Banderillos*, under det *Picadorerna*, endast beväpnade med korta käppar, hvilkas ena ända är försedd med en nål och den andra med en itänd svärmare, sökte genom dessas påkastande ändå mera öka djurets

förvillelse, som blir bragt till sin höjd genom både de agerandes och åskådarnes oupphörliga skrik och oväsen. Det bästa af allt är att man åtminstone icke kan förebrå dessa spektakel någon blods-utgjutelse; ty om också någon fara skulle uppstå för Picadoren, så motas eller åtminstone afvändes tjurens stöt genast genom den i dess horn fästade linan; och hvad djuret beträffar, så har det icke att frukta någon *Matador* på Arenan, så vida det icke efter stridens slut går en mindre ärofull och mera obemärkt död till mötes för någon vanlig slagtares hand. — Sådana Tjurfäktningar hållas ibland på Plaza-Mayor i Bogotá; likväl påstår man att de mer och mer komma ur bruk, och torde kanske med tiden alldeles upphöra.

Midt på detta rymliga torg uppreser sig en stor, af huggen sten uppförd, springbrunn, till hvilken vattnet under jorden ledes från de närliggande bergen. Sjelfva torget är väl stenlagdt med en mängd trottoirer, hvilka excentriskt utgå från den nämde brunnen. Längs de på sidorna liggande bredare trottoirerne löpa stora och djupa rännstenar, äfven som i midten på gatorne; och då hela staden har ett sluttande läge, äro de alltid fyllda med

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

klart rinnande vatten från bergen, i synnerhet nu under regntiden då de uppsvälla till en sådan storlek, att det är omöjligt för fotgångare att passera dem utom på de små stenbryggor, man i gathörnen öfver dem placerat. Naturligtvis bidraga de mycket så väl till ställets sundhet som stadens snygghet: och hade en af Spanska vice-Konungarne härstädes ganska mycket skäl till sitt yttrande, då han kallade regnvattnet en af Bogotás förnämsta Polisagenter. — Flera af de förnämsta gatorna tillbjuda regnskyddande promenader på sina breda trottoirer, som för det mesta äro täckta af de långt från husen utskjutande taken och balkongerna; och, ehuru sparsamt, äro de ändå under en del af natten eclaireradе med lyktor vid gathörnen.

På de gator, som ligga närmast torget eller midt i staden, hafva husen merendels tvenne våningar, hvaraf den undra för det mästa upptages af salubodar, verkstäder eller magasiner, och den öfra deremot af sjelfva boningsrummen. Till dessa uppkommer man på en bred stentrappa, som leder till ett åt gården öppet galleri, hvarifrån man i de förmögnare husen har en täck syn af den midt på gården liggande blomster-parterren, äfven-

som den mängd blomster-krukor, hvarmed ofta balustraden på detta galleri är besatt. Härifrån gå dörrarne till rummen, hvilka, utom några mindre arbetsrum och sängkamrar, utgöras förnämligast af matsalen och förmaket. Hvad som vid inträdet mest väcker uppmärksamhet äro golfmattorne, hvilka finnas i alla rum i Bogotá, och bestå i allmänhet af tjockflätade halmmattor, hvilka ändå i de förmögnare husen börja utträngas af Europeiska golfmattor. De anse dem nödvändiga mot kölden, hvilken om nätterna under regntiden ofta sänker termometern till tio grader. Inga kakelugnar finnas emellertid, och i ganska få hus hafva öfra våningens rum annat tak än sjelfva husets; och ännu färre hafva glasfönster, utan endast trädgaller och luckor, hvarmed de om nätterna tillstängas, och i de mindre rummen finnes intet annat fönster än sjelfva dörren. Ej sällan äro ändå de bättre rummens väggar försedda med pappers-tapeter; och ehuru möblerna hvarken äro många eller vackra, så närma de sig ändå till våra något mera, än hvad man förut i den vägen sett här i landet. I förmaket, eller det rum der man emottager sina visiter, finnes åtminstone ett halft corporalskap gammalmodiga, uppstop-

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

pade ländstolar, och ibland äfven en dito sofa, hvilken tillika med några små bord, en temmeligen stor spegel och torde hända några taflor på de brokigt målade väggarna, formera tillhopa en garnitur, som kanske ej är så alldeles elegant, men ändå lika treflig som ovanlig för fremlingen.

Då klimatet här är tempereradt eller rättare, med afseende på landet, kallt, ty termometern går sällan öfver tjugo grader, så föranleder det en besynnerlig olikhet i folkets klädsel, allt efter hvar och ens mer och mindre känslighet för kylan och värmen, eller kanske rättare efter hvar och ens olika smak och tillfälle att tillfredsställa den allmänt rådande svagheten för granna kläder; och ofta har jag på *Calle-Real* — Kungs-gatan — som är förnämsta gatan i Bogotá, med förnöjelse skådat kostymer, hvilka, för sin ofta constrasterande olikhet, tyckas snarare vara tillfälliga drägter för att caracterisera de olika zonerna, än ständigt burna plagg af invånarne i en och samma stad. — Så ser man der kanske en Herre, tätt insvept i sin blå slängkappa och med den svarta kastorhatten djupt nedtryckt i pannan, med gravitetiska steg långsamt skrida utföre trottoiren, i sällskap med en

annan, hvars lätta rothatt och linna jacka icke tyckas genera honom så mycket, på samma gång de förråda ägarens mindre anseende. På andra sidan deremot komma några fruntimmer af ringare stånd med bart hår, schawlar och lättare klädningar, men barfotade eller med alpargater, och hvilka med afundsjuk uppmärksamhet tyckas mönstra de framför dem gående bättre damernas klädsel, bestående af den förr nämda lilla kastorhatten, mantillan och svarta sidenkjorteln, silkesstrumpor och sidentygsskor. Något längre fram mötas de af en grupp damer, hvars klädsel afviker något från deras, på samma gång den närmar sig den Europeiska, då den lilla svarta kastorhatten lemnat rum för antingen kulörta hattar med likfärgade plymer, eller ock halmhattar med artificiela blommor, samt den mörka mantillan blifvit utträngd af en bjertfärgad ylle-schawl, hvilken emellertid ännu fästes liksom mantillan, med öfra hörnet instucket under hatten och de mellersta hållna öfver bröstet samt det nedre lågt nedhängande baktill. Tätt efter dem följde arm i arm tvenne Bogotá-sprättar, hvilkas incroyabla klädsel ej hade någon annan likhet med hvarannan, än den att vara nästan lika opassande

för klimatet, ty den ene briljerade i surtout med pälskrage, fodermössa och stöflor, under det den andre svängde sig i frack, linna pantalonger, silkes-strumpor och skor. Så vida de icke lika högljudt som flytande hade pratat sin Spanska, och med sådan grace rökat sina cigarrer, skulle man nästan kunnat tro, att det varit en Ryss och en Fransos, som fått det infall att här visa sina respektiva nationers olika klädedrägt. — Men mest af alla utmärker sig ändå den mängd Officerare här finnas, som, då de flesta icke hafva någon tjenstgöring härstädes, så mycket bättre äro i tillfälle att pråla med sina brokiga uniformer, hvilka, merendels inventionerade af dem sjelfva, ej äro annat än granna habits-de-gout, mera passande för gatpromenader i Bogotá, än för fälttågen i Colombia's ödemarker; så mycket hellre som, oaktadt för öfrigt i full uniform, de nästan aldrig visa sig med vapen. Utan afseende på något vedertaget bruk vid militär-drägter, ser man dem belasta sina, af bjerta reverer och passepoiler brokiga, klädesplagg med guld- och silfver-galoner, epauletter, aiguilletter, knappar, m. m., i en lika lysande som löjlig blandning: äfvensom sina tschacoter och trekantiga hattar med mång-

färgade panacher och plymer: och för min del kunde jag aldrig se dessa granna Herrar utan att fundera på, om icke denna manie, att kostymera sig så der brokigt och lysande, väl skulle kunna vara en följd af klimatet, hvilket mellan tropikerna i synnerhet yttrar sig i så mångfaldigt bjerta och prålande färger hos sina djur och fjäderfän. — På detta sätt ser man kanske en lång Dragon med stora guld-epauletter på en ljusblå hussar-doliman, öfverlastad med silfvertränsar och knappar; långs de skarlakans-röda mameluckerna löpa dubbla guldgaloner till de förfärligt besporrade stöflorna, och en låg trekantig hatt, försedd med yfviga panacher, täcker hela granlåten, öfver hvilken slutligen en lång trefärgad hussarplym svigtande gungar i luften. Bredvid denne kunde komma en annan, hvilken, tjenande vid Infanteriet, icke hade ett så skönt fält, som den förre, att öfva sin smak i uppfinnande af kostym; ehuru de stora silfverepauletterna på den lilla röda fracken med sina hvita nppvikningar och blå kanter, de ljusgula med silfver galonerade underkläderna, och den med guld-banderolle rikt utrustade tschacoten bevisade, att om dess ägare icke lyste fullt ut så mycket som den förre, så

var felet åtminstone icke hans. — Gouvernementet har emellertid för kort tid sedan sett sig nödsakadt, genom ett allmänt strängare uniforms-reglemente för hela Arméen, för framtiden inhibera dessa sjelfsvåldiga kostymeringar; och då denna order just blef utfärdad under mitt vistande i Bogotá, så hade jag ofta tillfälle att höra Officerarnes nästan enhälliga missnöje dermed: och ej sällan var jag vittne till animerade debatter öfver småsaker i uniforms-persedlar, hvilka snarare skulle anstått en nyligen utnämd Fändrik, än Officerare som bevistat de flesta af Bolivar's kampagner.

Denne Colombia's, och hela Södra America's, namnkunnigaste General och Statsman hade jag icke tillfälle att få se, då han nu vistades i Peru; och kan således icke gifva några närmare underrättelser om denne utomordentlige man, än hvad jag här i landet om honom hört berättas, hvilket längre fram skall omnämnas. Nu hade jag endast nöjet att få se och tala med dess närmaste man, vice-Presidenten Santander, för hvilken jag blef presenterad af härvarande Mexicanska Ministern, Señor Torrens, med hvilken jag kort efter min ankomst hit blifvit bekant.

Till den ändan valdes en Söndags förmiddag, på hvilken tid vice-Presidenten vanligen ger audiens; och klockan elfva voro vi i President-Palatset, hvars inre är lika anspråkslöst som dess yttre. Sedan man passerat några så kallade Röda Hussarer, hvilka utgöra Presidentens lifvakt, samt posta vid porten och ingången till rummen, ankommer man till en stentrappa, som leder upp till öfra våningens galleri, hvarifrån en af de förstnämde Hussarerna öppnar dörren till ett litet förmak, genom hvilket man inkommer till audiensrummet, som utgöres af en tämmeligen stor sal, försedd med röda damast-möbler, en Europeisk golfmatta, trenne ljuskronor, några tableauer samt glas-fönster. I öfra ändan af rummet är Presidentens sängkammare, hvarifrån General Santander snart efter vår ankomst utkom, klädd i en blå surtout och mörkröda bussaronger. Han är en starkt vuxen och här i landet ovanligt lång karl, i sina bästa år, med ett öppet och gladt ansigte samt ett värdigt utseende, och för öfrigt i sitt sätt att vara mera liknande en Europeisk General, än motsvarande den föreställning man kanske på förhand kunde hafva gjort sig

om en Syd-Amerikansk vice-President. Ehuru han icke varit i Europa, förråder han en här ovanlig bekantskap med denna verldsdel, och en ännu sällsyntare om vårt land; och då jag öfverlemnade honom ett porträt af H. M. Konungen, gjorde han åtskilliga frågor så väl om *"el Reyno de Svecia"* — *"su Capital Stocolmo"* — som om *"el Rey Carlos Juan."* — Sedan flera uppvaktande Herrar hade ankommit, togo vi afträde och lemnade audienssalen, i hvilken just icke rådde någon styf etiquette, då flera af de närvarande voro ganska vårdslöst klädda, och en af dem visade sig i brun bonjour-rock. Den enda betjening, som syntes, med undantag af de dåligt klädda Hussarerna, var en Mulatt i alpargater men utan strumpor, som helt hemmastadt kom ut från sängkammaren, för att fråga sin Herre om något: och om man i det hela kanske kunde klandra det mindre ceremoniela i detta audiens-rum, så hade man åtminstone icke skäl till att förebrå den dylikas vanliga olägenheter, ett långt väntande, beroende af Kammarherrar, m. m.

Garnizonen i Bogotá, som bestod af tvenne Bataljoner Infanteri och en Esquadron af de ofta nämde Röda Hussarerna, hvaraf

endast sexton man äro beridna, är hvarken så väl hållen eller exercerad, som de af Republikens trupper jag hittills sett. Det var i synnerhet vid en stor fest den 25 Maj, som man hade tillfälle att se dem uti sin fulla glans: och ehuru dessa trupper troligen ganska väl, och kanske bättre än något grannare Gardes-Regemente, uppfyllde sin egentliga bestämmelse på sitt lands heta slagtfält och under dess mödosamma fälttåg, så kan man icke neka till, att de nu gjorde mindre figur vid en storparad i Republikens hufvudstad. Med undantag af den lilla Esquadronen, hvilken för tillfället var försedd med kängor, för att på dem kunna fästa sporrarne, hade hela Garnizonen hvarken strumpor eller skor, utan endast alpargater. Ehuru de alla voro försedda med klädes-uniformer, kunde man ändå se på de flestas, att de icke voro tillskurna efter bärarens mått; och den ene bataljonens långa röda jackor, med sina blå reverer och Engelska snitt, läto åskådaren ana, hvad som också var fallet, att de förut prydt ett mera resligt Engelskt Regemente, och efter någon dervarande uniforms-förändring blifvit sålda till de mindre långa Colombianerna. Den andre corpsen visade en lika besynnerlig som

distinkt utmärkelse af graderna; ty då truppen hade röda klädes underkläder, buro Underofficerarne hvita linna, och Officerarne gula kasimirs dito. — Något före sjelfva festens början öfvade de sig i de oräkneligt många besynnerliga handgrepp och tempo, hvaraf Spanska, och efter det Colombianska, exercisreglementet i synnerhet består; och är det verkligen för fremlingen en lika ovanlig som löjlig syn, att se en sådan uppställd linea, nästan ouphörligt under en half timme, endast exequera olika rörelser med geväret, hvilka följa så ordentligt i en lång rad efter hvarandra, att, sedan första commando-ordet är uttaladt, behöfves endast Officerens värjspets eller trumslagarens pinne, för att, liksom på en marionett-theater, frambringa alla de öfriga. Bland dylika parad-tempo utmärker sig i synnerhet knäfallningen vid någon helig processions passerande, till hvilken ända hela linean, efter många förberedande handgrepp, nedlägger sina gevär framför sig på jorden, aftager hattarna, och hvilar på ena knät tilldess det långsamma tåget hunnit komma förbi fronten. — Alla dessa compliquerade rörelser bli naturligtvis af en ännu mindre militärisk skönhet då de verkställas af sådana

trupper som de här varande, hvilka i dylika hänseenden äro långt efter den redan omtalade Garnizonen i Cartagena: och om man med afseende på så väl klädseln, som hållningen och utseendet, ville jemföra trupperna i Cartagena och Bogotá, hvaraf det förra ligger vid kusten, och således mera utsatt för fremlingars mönstring än det senare, långt upp i landet belägna, förefaller det som om Colombianska Gouvernementet, vid fördelningen af dem, gjort liksom en resande theater-Direktör, hvilken vid uppförandet af någon större piece, endast kan låta de främsta personagerna spelas af bättre kostymerade aktörer, och är tvungen fylla de eftersta platsarna med profana sujetter, bland hvilkas compilerade riddare-drägter upptäckas uniformspersedlar som snarare förråda ställets rustkammare än theaterns garderob.

Den ofvannämde religiösa festen var den för Catholska Kyrkan märkvärdiga *Corpus Christi* — Christi lekamen — som ehuru den icke helgas af Protestanterne, ändå hos Catholikerna anses för en af de heligaste, och firas med samma om icke mera stät än Julen. Då på flera föregående ställen blifvit nämdt fester, processioner, m. m., utan någon vidare beskrif-

ning derpå, så torde här vara rätta stället att ge någon idée om dylika genom ett närmare omtalande af denne, så mycket hellre som den, i anseende så väl till sjelfva högtiden som stället, firades med en prakt och buller som vida öfverträffade allt hvad jag förut sett i den vägen. — Redan åtta dagar före högtiden började man göra anstalter dertill, med att så väl i hörnen af stortorget, hvilket är rätta theatern för detta skådespel, som äfven i de närmast liggande gathörnen uppbygga stora rikt smyckade altaren, hvilka, försedda med skjul, icke aftäckas förr än sjelfva festdagen. Aftonen förut förkunnades emellertid högtidens början medelst ett stort fyrverkeri på samma torg; hvarvid som vanligt raketter, solar, smällare, m. m. en lång tid följde lika ordentligt som enformigt efter hvarandra, till dess ändtligen sista afdelningen kom, hvilken utgjordes af fyra tremastade skepp, som på sträckta ståltråds linor flögo med en, i ordets sanna bemärkelse, brinnande fart mellan den midt på torget stående brunnen och de i hörnen varande altaren, under ett oupphörligt skjutande och bombarderande, till dess de, det ena efter det andra, med en mästerknall flögo i luften, och

gjorde på samma gång slut på striden, samt på fyrverkeriet. Aftonen var mörk och mycket passande för tillfället; och den täta folkmassan fick knapt rum mellan husen och den lilla plats, man med linor afstängt midt på torget, för att freda fyrverkarne; och aldrig var dess bifall högljuddare än då, hvilket ej är så ovanligt här, någon af raketterna eller smällarne rusade in bland hopen. — Tidigt på morgonen följande dagen aftäcktes alla altaren, eller rättare öppnades ena sidan af de dem omgifvande stora tabernaklen, hvilka voro fylda med en oräknelig mängd lysande saker, utan smak eller urval, så väl religiösa som profana, i den mest heterogena blandning staplade om hvarandra. Så till exempel ser man i ett, vid sidan af den rikt utsmyckade bilden af Jungfru Maria, en Fransysk tableau föreställande Venus i badet. I ett annat åter står kalken och öfriga kyrkans silfverkärl på samma bord med förgylda silfverskålar, muggar, bägare, fat och tallrikar med öfriga granna verldsliga bords-möbler. I det tredje hänger ett crucifix emellan speglar och porträtter; och i alla äro väggarne höljda med en sort mosaik af andeliga klenoder, Helgons- och Apostla-bilder, mindre

alfvarsamma målningar och gravurer, rosenkransar, blommor, band, m. m. Med ett ord man kan icke göra sig begrepp om, på hvad för ett besynnerligt sätt dessa Altare-stånd äro fullproppade; och i början har man svårt att begripa, hvad norm man följt vid deras prydnad, eller om de icke snarare äro en sort besynnerliga galanteri-bodar; till dess man slutligen finner, att, utan afseende på något annat än det lysande och prålande, man hitfört allt hvad som i detta afseende kan fägna ögat, för att på detta sätt pryda sina andeliga dyrbarheter. Alla torgets balkonger äro dessutom täckta med bjert-färgade tyger, schawlar, täcken m. m.; och allting försättes i det mest lysande och brokiga tillstånd, för att värdigt fira denna heliga fest.

Längre fram på dagen börja alla klockorna från stadens många kyrkor och kloster förkunna sjelfva högtidlighetens början eller processionens uttågande från Cathedral-kyrkan: och nu börjar ett tåg, hvilket för den Protestantiske fremlingen utgör ett spektakel, som han väl aldrig skulle kunnat göra sig en idée om, äfven om han i de förut nämde tabernaklen kanske tyckt sig anande läsa en affiche derpå. Ehuru i principen ägande någon lik-

het med hvad man i den vägen brukar i våra Europeiska Catholska länder, har det här genom det olika landet, klimatet och folklynnet urartat till en sort carnavalisk procession eller rättare till ett slags religiocomisk farce, hvartill idéen, alstrad i en Catholsk presthjerne, endast kan utkläckas af en tropisk sol, och hvars beskrifning snarare tyckes vara foster af en öfverspänd humoristisk fantasi, än copia af den tafla denne fest nu framställde. — Tåget öpnas af några stora öpna kärror, i hvilka en mängd rikt utsmyckade barn, föreställande personager ur Bibliska historien, dragas i parad af Negrer, utklädda till Riddare med casquer, lansar och sköldar. Bland Gamla Testamentets Herrskaper utmärkte sig i första equipaget Konung David med sin harpa, vid sidan af Fru Batseba. I en annan kärra ser man den stolte Ahasverus promenera med Drottning Ester, och derefter Herr Mardokai hållande Riksförrädaren Haman i kragen. Slutligen kommer den kyske Joseph, ridande på en liten hvit klippare, ganska väl equiperad och försedd med gyllende ridspö och knäppsporrar af guld. Utom tvenne Riddare, af den förut nämde svarta orden, hvilka hålla dess lilla

häst i tygeln, escorteras Hans Excellens af ett litet Lif-Garde till fot, bestående äfven af grant utstyrda barn. Då alla de nu nämde höga personagerna endast spelas af barn af de förnämsta och rikaste familjerna i hufvudstaden, hvilka täfla med hvarandra att på det mest lysande sätt kostymera dessa små aktörer, för att göra dem värdiga till denna här allmänt afundade lycka, så pråla de också af de skönaste smycken, perlor, diamanter, guld och ädla stenar: och påstod man att Madam Ester för tillfället var värd tiotusen piaster. — Härefter kommer nu ett tåg i en annan genre, bestående af en mängd vilda djur, såsom Ödlor, Sköldpaddor, Tigrar, Ormar och Krokodiler, med flera dylika bestar, hvilka förfärdigade af måladt tyg, i collosalisk storlek, framföras af undergående menniskor; och var det i synnerhet en sköldpadda, så stor som en skeppsbåt, på hvars rygg en Neger-pojke var placerad, som väckte mycket nöje och bifall hos den förtjusta pöbeln, genom de olika manövrer den gjorde med sitt rörliga hufvud och hals; äfvensom en förfärligt lång krokodil, som med sitt gruf-veliga gap bet de näsvisaste pojkarne i benen. — Efter dessa kommo en flock rysligt

maskerade personer, hvilka efter en pipa, trumma och castagnetter dansade en balett tillika med en afdelning djeflar, som, utrustade med långa svansar, horn och hästfötter samt beväpnade med fräsande svärmare, smällare och dylika fyrverkeri-persedlar, försvarade sig under ett beständigt retirerande för erke-Engeln Michael, som på det präktigaste klädd i hvitt sidentyg och stora purpurvingar, med ett bart-huggande svärd utdelade förfärliga hugg åt den framför honom krälande trehöfdade draken, som tillika med honom sjelf bars på en stor palankin af åtta svartklädda maskerade karlar. Allt efter som nu denne hjeltemodige Engel hinner drifva framför sig så väl draken som djeflarna med allt deras föregående anhang af menniskor och djur, framrycka åter några kärror på scenen, i hvilka en mängd får och till herdar utklädda barn, äro under qvistar och blommor inpackade. I en annan dylik skjutsvagn resa de tre vise män från Österlandet, uppmärksamt åskådande den stora lysande stjerna, hvilken på ett långt bamburör bäres framför dem. Slutligen kommer Jungfru Maria med barnet, på det mest lysande sätt utsmyckade och åtföljda af gubben Joseph

med sin yxa och ett ganska reputerligt skägg. — Ändteligen börjar nu sjelfva processionen, hvilken består af en oändlig rad Prester, Munkar, Djeknar, Chorgossar, &c., alla med tända ljus i händerne. Mot slutet af denna rad och mellan presterna går ett led af stadens unga och vackraste flickor, med hvita rosbeprydda klädningar, och bärande rökelsefat, blomsterkorgar med mera dylikt. Efter dem kommer en grupp Indianska pojkar, hvilka dansa ringdans omkring en stång, i hvars öfra ända sitter ett stort granat-äple, hvarifrån gå kulörta siden-band, i hvilka pojkarna hålla. Derefter gingo tvenne *Lama*-djur, hvilka, såsom nyligen ankomna från Peru, voro en märkvärdighet, och måste således med i processionen. Dessa skygga djur, med sina långa raka halsar och vilda hufvud, tycktes också vara ganska förundrade öfver att befinna sig i den långa raden; och det var med mycken möda deras ledare medelst grimman kunde tvinga dem att promenera med tillbörlig gravité i denna högtidliga procession. — Slutligen kommer ett led musikanter, hvilka, utklädda som Romerska Soldater, spela viol; och derefter vice-Presidenten, Ministrarne och de högsta statens Embetsmän, alla kläd-

da i full galla. Sist kommer Garnizonen, hvilken med nedfällda gevär och tchacoten under armen slutar det lika långa som besynnerliga tåget. — Så snart förnämsta Biskopen hunnit till det första af de i hörnen varande altaren, göres halt: allt oväsende och musik tystna: och hela folkmängden faller på knä, under det Presten läser en mängd böner; efter hvars slut ett litet bakom altaret varande fyrverkeri afbrännes med många knallar och skott; hvarefter tåget skrider till nästa altare. På detta sätt fortsättes nu under flera timmars tid, till dess alla altaren äro besökta, då tåget återvänder till kyrkan, i hvilken det efter en oräknelig mängd ceremonier vid högaltaret upplöses. — Efter processionens slut börjas klättring på de höga stänger, man på torget uppfört till detta ändamål, och i hvilkas topp hänga diverse pris, bestående af silkeshalsdukar, hattar, tyger m. m.; och hela festen slutas med en tjurfäktning på stortorget, i samma smak som redan är omtaladt.

Åtta dagar härefter gafs detta stora spektakel för andra gången, liksom man på theatrarne oftast omspelar en stor piece, sedan man en gång hunnit få alla de kostsamma

decorationerna i ordning samt rolerna inspelade; och fremlingen gifves derigenom bättre tillfälle att följa de många olika scenerna med sina burlesqua personager, hvilka vid första representationen hopade sig på hvarandra i en så oredig mängd, att deras noggranna beskrifvande då vore omöjligt. Emellertid gör man kanske bäst, att, äfven efter denna repetition, suspendera sitt omdöme af det hela, äfvensom af den effect denna religiösa fest möjligen kunde frambringa; och, liksom vissa recensenter af theater-stycken, dölja sin egen tanka deröfver bakom blotta uppräknandet af de mest utmärkta scenerna.

Alla Fredagar hålles en stor marknad på Plaza-Mayor i Bogotá, hvilken, i det hela likt de förut beskrifna, ändå öfverträffar dem alla både till sin storlek och den hittills osedda variationen af så väl menniskor som varor. Man påstår att här hvarje sådan dag säljes för öfver tio tusen piaster; och, utom det man bland de här trafiquerande personerna ser så väl den hvite, och här nästan rödlätte, Creolen, den mörke Mestizen, den gule Indianen, den brune Mulatten och den svarte Negern, upptäcker man äfven, vid sidan af de här till salu varande tropiska frukter-

na, några gamla bekanta, hvilka man väl aldrig förmodat få råka fyra grader från Eqvatorn, nemligen Äpplen, Körsbär och Smultron. De äro emellertid ej så stora som våra, och i allmänhet af ett mindre friskt och moget utseende, samt hafva ej den sköna smak, som utmärker dessa så förträffliga frukter hos oss: * och då man första gången ser

* Orsaken till dessa frukters mindre goda smak och utseende hårstådes måtte vara den samme, som gör heta zonens alster så mycket sämre hos oss, nemligen att de förre så väl som de senare på visst sätt kunna sägas frambragta om icke artificielt, åtminstone icke så naturligt; ty, ehuru kölden här uppe i bergen väl icke kan påstås vara åstadkommen på samma sätt, som tvärtom värmen tillskapas i ett drifhus, så ligger det ändå, *sit venia verbo*, någonting onaturligt i båda, eller åtminstone någonting oförenligt med det begrepp, man i allmänhet fäster vid ordet naturligt, i afseende på solens olika kraft att på jorden utbreda mer och mindre värme, i mon af dess strålars större eller mindre vinklar mot densammes yta; hvaraf följer att hettan är större under equatorn än vid pol-cirklarne. Då nu ett sådant ställe som slåtten vid Bogotá, hvilket, enligt sitt laterala läge på jord-ytan, borde vara ett bland de mest heta på vårt klot, det oaktadt icke allenast är tempereradt utan åfven kallt, så måtte, om icke någon onaturlig, åtminstone en ovanlig orsak finnas dertill. Hvar och en vet att denna år den, så högt öfver den vanliga jordytan hår förtunnade atmosferen, hvilken icke år måk-

och äter dem här, tillika med de andra tropik-frukterna, är det ungefär med lika känsla, som då man ibland efter en lång tids förlopp och på ett fremmande ställe råkar en gammal ungdoms-kamrat. Sedan den första glada surprisen försvunnit, som dess väl kända anletsdrag förorsakat, börjar man kanske med ledsnad finna, att han för öfrigt icke är den samme han fordom varit, och att man är tvungen att tillstå, det man nu hellre umgås med de här sedan förvärfvade bekanta än med honom. — Genom de från torgets brunn till hörnen löpande trottoirerna är torget indeladt i fyra lika stora trianglar, af hvilka hvardera är uppfyld med sina egna olika varor. Sålunda ser man på den första slagtarne med Kött, Fläsk, Manteca och en sort små Köttkorfvar, kallade *Longanizas:* den andre intages af landtfolket med deras många landtmanna-varor, bestående af Ris, Mais, Hvete,

tig att emottaga den vårme, som den lodråtta solen annars borde gifva. Men just denna förfinade luftomgifning, så olik den öfriga jordens atmosfer, skall naturligtvis hafva ett stort inflytande på hela naturen och dess alster hårstådes, och göra dessa märkligen skiljaktiga från dem, man träffar af samma slag vid en annan polhöjd, med samma temperatur men med en vanlig dunstkrets.

Yams, Korn, Yuca, Potates, Plataner, Kål, Citroner, Äplen, Morötter, Ananas, Meloner, &c.; här finnes också en mängd vackra blommor till salu, hvaribland man med nöje igenkänner våra Törnrosor och Neglikor. I den tredje afdelningen ser man Kalkoner, Höns, Dufvor och skjutna vilda foglar i en ganska stor mängd: och den fjerde åter är uppfyld med diverse af landets, på de förra ställen nämde, Manufaktur-varor, hvaribland här mest utmärker sig ett slags groft Kläde af ull och bomull, snarlikt vårt vadmal, som förfärdigas i närliggande provinserna, och nyttjas till kläder af lägre klasserna härstädes. Dessutom säljas här äfven Hästar, Mulåsnor och Slagtkreatur; och då hela torget är Fredags-förmiddagen uppfyldt af ett brokigt hvimmel af så olika menniskor, djur och naturalster, så skänker åskådandet deraf en den mest varierande och underhållande tafla, i synnerhet från en af balkongerna på de vid torget liggande husen, hvarest jag också alltid med begärlighet omfattade tillfället att få betrakta ett bland de intressantaste skådespel i Colombia.

Bogotá har, om icke någon så florerande

handel, åtminstone en liflig trafik med Magdalena-floden; och en stor mängd Mulåsnedrifter äro, oberäknadt Peonerna, nästan beständigt syselsatta med att uppföra utrikes köpmansvaror från begge Bodegorna vid Honda. Magazinerna voro nu också så fullproppade med Engelska, Nord-Amerikanska men i synnerhet Fransyska handels-artiklar, att tvenne här varande Franska Supercarger ville sälja sina nyligen uppkomna Champan-laddningar i parti med, som de sade, trettio procents förlust på facturan: man böd dem fyrtio. Derföre får man icke tro, att priserna på Europeiska varor äro låga: tvärtom lära de på få ställen i verlden vara högre än i Bogotá; då kanske icke någon annan plats förenar ett så stort behof af utrikes luxeartiklar med en så svår och kostsam transport af desamma från kusten så långt upp i landet. Såsom bevis härpå behöfver endast anföras, att en fin kastor-hatt kostar vanligen en dubblon eller sexton piaster, en fin klädesfrack femtio piaster, ett par halfstöflor tolf piaster, en kista Bordeaux-vin om tolf buteljer femton piaster, och så vidare. — Här finnas icke många rätt förmögna infödda Handlande, men deremot några ganska solida

utländska handelshus, hvilka merendels hafva associerade i Cartagena. En stor mängd Creolska Minuthandlare hafva deremot sina bodar i de flesta husen på de större gatorna. Som dessa salubodar vanligen icke hafva något annat fönster än dörren, så äro de temmeligen mörka, och merendels uppfyllda af tobaksrök, hvilken den på disken, med armarna i kors, sittande köpmannen utblåser ur sin cigarr med äkta Colombiansk non-chalance.

Om Fredagarne äro angenäma för marknaden, så äro Lördagarna ingenting mindre än det genom den mängd tiggare, hvilka då kringsvärma gatorna och husen; större delen hafva hiskliga sår på armar och ben, eller ock alldeles ofantliga fötter, en följd af den här ej så sällsynta åkomman *Elephantiasis*. Dessa tiggare-skaror äro så mycket obehagligare att möta, som man förut icke sett några sådana i detta landet. Det i Bogotá kallare och fuktigare klimatet torde väl mest bidraga härtill; och då här jemförelsevis äro ganska dåliga eller rättare sagt inga fattigvårds-anstalter, så bli de ändå besvärligare. Här finnas emellertid några små Hospitaler i vissa af de förnämsta Klostren, hvaribland det, som till-

hör det stora Fransiskaner-Klostret, anses för det största och bäst hållna. Dessutom fins här ett Militär-Hospital, hvilket icke lär vara i den bästa ordning; och såsom bevis härpå berättade man, att inga medikamenter kunna erhållas, förrän Doktorns recept är påtecknadt af en controllerande commissarius; och då denne icke alltid kan vara hemma, så händer det att läkemedlet icke anländer förr, än det är öfverflödigt, åtminstone för den patienten, för hvilken det requirerades.

Utan att egentligen vara osundt, är Bogotá's klimat ett af de farligaste i Colombia, isynnerhet för fremlingar; och ej så få exempel finnas, att resande från Norra Amerika och Europa gjort sin sista resa då de hunnit Bogotá. Orsaken dertill är väl mest det hastiga afbrottet från Magdalena's lugna hetta till denna bergsslätts blåsande köld: och i allmänhet måste man väl medge, att mycken försigtighet ej är öfverflödig för den, som, från en temperatur af trettiofem och fyrtio grader, på trenne dagar försättes till en mellan tjugo och femton. De sjukdomar, man då vanligen faller uti, äro starka frossfebrar jemte en ganska känbar svårighet att andas, hvilken senare i längden affecterar lungorna, och

har störtat mången ung fremling i grafven, som här i det tempererade klimatet trodde sig utom all fara, sedan han undvikit febrarne vid den heta kusten och Magdalena-floden. — För att så mycket som möjligt preservera sig för faran af klimat-förändringen, bruka resande från kusten ofta ligga öfver några dagar vid Guaduas eller Villeta, som äga en medeltemperatur emellan flodens och hufvudstadens, och för öfrigt så fort som möjligt under resan i bergen anlägga yllna kläder, samt förtära någon styrkande dryck tidigt om morgnarne, hvartill ett glas Madera-vin, försatt med Kinabark, torde vara det bästa; och slutligen efter ankomsten hit taga sig god motion, hvartill de utom staden varande vackra aléerna gifva ett godt tillfälle.

En bland de vackraste promenader i Colombia har Bogotá i den på vägen till Tunja liggande *Alamedan*. Bred, jemn och nästan rak sträcker den sig nära tvenne mil utom staden, och är på båda sidor tätt planterad med stora lummiga Popplar, hvilkas stammar äro förenade med en ogenomtränglig häck af vilda rosenbuskar. Ehuru hufvudstadens invånare i allmänhet icke äro mera fallna för excursioner än det öfriga landets inbyggare,

utan inskränka mest sina promenader till trottoirerna på *Calle-Real*, så händer det ändå, och i synnerhet om Söndagarna, att man får se en mängd folk långsamt tågande fram och åter på Alamedan. Men de, som isynnerhet frequentera denna promenad, äro stadens beridna ungherrar, hvilka här alltid på eftermiddagarna komma sättande i fullt traf. — Man rider också gerna i Bogotá: och nästan ingen, som vill anses för bättre karl, kan rätt gerna vara utan sin ridhäst. Ehuru hästarna äro af en liten race, nästan lika Norska klipparne, äro de både starka och lifliga, samt alla inöfvade till passgången; och då de derunder ständigt hållas med korta tyglar, så äro de alldeles otroligt hårdmunte. Här finnas en sort Stallmästare, hvilkas enda göromål är att dressera hästarne till denna passgång, hvilket sker medelst korta linor fästade om fotleden, som icke tillåta hästen röra benen på det naturliga sättet, utan hvarje sidas ben måste flyttas på samma gång; detta blir slutligen en sådan vana, att så snart de sättas i traf, falla de genast in i denna besynnerliga gång, hvilken derigenom, att den förorsakar ryttaren en slags vaggning åt sidorna, afböjer den vanliga stötningen. En på detta sätt inriden häst —

Andador — betalas här ibland med ett tusen piaster, i synnerhet om den är svart, hvilken färg värderas här mest. — Liksom i sin egen klädedrägt äro de äfven mycket svaga för det lysande i sina sadelmunderingar, och vanligen utgöres valtrappen af skarlakan eller något annat bjert färgadt kläde, kantadt med guld och silfver-galoner, och betseln äro gerna utsmyckade med glänsande beslag. De stora sporrarne äro för det mesta af silfver, både hos bättre och sämre; och är det roligt att se till och med äldre bönder, ehuru de för resten hvarken hafva stöflor eller strumpor utan blott Alpargater, vara lika roade af att skramla på gatorna med sina stora sporrar, som trots någon ung Cornett vid dess första ankomst till regementet.

Något till venster om nyssnämde promenad, och en mil från staden, ligger ett litet täckt landtställe, kalladt *Quinta de Bolivar* — Bolivar's Villa — som blifvit skänkt af Nationen åt Presidenten, och är den enda present han för sina många tjenster emottagit af Republiken. På en smal gångstig, hvilken slingrar sig ifrån stadens östra ända uppåt bergen, kommer man slutligen till en med jordvall och buskar inhägnad trädgård, hvilken omger

det lilla boningshuset. Den är ovanligt täckt anlagd och uppfyld med en mängd blommor, hvaribland man igenkänner törnrosor, löfkojor och neglikor, äfvensom hela rabater af jordgubbar. På ett annat ställe voro med ett fint grässlag planterade åtskilliga inscriptioner, såsom *Viva Bolivar, Boyacá, Carabobo* *, *&c.* En mängd olika träd och jasmin-häckar beskugga sjelfva huset, som är en låg byggnad med en rymlig vestibul och några, mindre lysande än trefliga, rum. Vid sidan af detta är uppförd en Belveder; och då hela stället är beläget på sluttningen af de höga berg, som ligga bakom Bogotá, har man från dess altan en skön utsigt på ena sidan åt den underliggande staden och den omätliga slätten, och på den andra åt de öfverhängande bergen med sina vilda Andiska partier. I nedra delen af denna lilla byggnad är ett badhus, hvilket från en genom trädgården rinnande bäck ständigt förses med friskt vatten. — På detta trefliga landtställe brukade ofta Bolivar vistas under den korta tid han uppehållit sig i Bogotá; och är det verkligen mindre underligt

* *Carabobo*, liksom *Boyacá*, är namnet på ett ställe, hvarest Bolivar vann en af sina största segrar öfver Spaniorerna.

att han föredrog denna trefliga Villa för det redan beskrifna President-Palatset vid stortorget i hufvudstaden.

Bogotá, som före revolutionen kallades *Santa-Fé de Bogotá*, och i allmänt tal endast *Santa-Fé*, har alltid varit en af de mest betydande städer i Södra Amerika. Anlagd i medlet af sextonde seklet af Benalcazar, en af Pizarro's Lieutenanter, tilltog den snart i storlek och anseende, så att den kort derefter blef hufvudstaden för Nya-Granada och sätet för dess vice-Konungar. Genom constitutionen år 1821 är den förklarad hela Republikens hufvudstad samt säte för dess Regering och Congresser. Den är således både i politiskt och statistiskt hänseende den märkvärdigaste staden i Colombia, och för fremlingen i alla afseenden den intressantaste, såsom tillbjudande den bästa ståndpunkt, från hvilken en allmän öfversigt af hela landet och dess invånare kan tagas: och, ehuru hastig och ofullständig denne var, skola vi ändå i korthet lemna dess resultater i nästföljande capitel.

CAP. XVI.

Colombia, före dess emancipation.

Den under detta nya namn nu kända del af Södra Amerika kallades förr, under Spaniorernas tid, *Venezuela* och *Nya-Granada*, och innefattar de för Européer först bekanta länder af Nya Verlden, hvilka redan besöktes af Columbus på dess tredje upptäckts-resa. Ej förrän någon tid derefter, eller omkring medlet af sextonde seklet, kan man börja räkna dess närmare kännedom, inkräktning och colonisation; ty först år 1536 landade Quesada med sjuhundra man vid kusten straxt öster om Magdalena's mynning. Denne äfventyrare, som af inbyggarne härstädes fått veta, att ett mäktigt och rikt land skulle finnas längre i söder, gick derifrån uppföre Magdalena-floden, och efter obeskrifliga mödor och eländen ankom han ändteligen följande året med qvarlefvorna af sin bortsmälta här till slätten vid Bogotá, hvarest då lefde en mäktig nation, kallad *Mosca*, som utmärkte sig för sin ovanliga civilisation och industri, men som det oaktadt snart underkufvades. Denne eröfring befästades ännu mera genom Benalcazar, hvilken, sedan han landat på vestra kusten vid Stilla Hafvet, nära Quito, inträngde i en nordostlig riktning öfver Anderna ända till Magdalena-floden, hvilken passerades, hvarefter han gjorde halt på Bogotá-slätten, der han uppbyggde nuvarande hufvudstaden, som uppkallades efter en af Mosca-nationens fordna anförare. — Emellertid, under det den vestra delen af landet, eller Nya-Granada, på detta sätt blef eröfradt, gjordes äfven försök att colonisera kusterna af den östra delen eller Venezuela. Detta gick ändå något trögare, emedan dessa lägre länder icke så mycket retade törsten efter guld, som de förra uppe bland bergen liggande; och Spanska Regeringen fann slutligen för godt att pantsätta detta land åt ett compagni Tyska köpmän, hvilka emottogo och inkräktade det såsom ett hypothek för en penning-summa, som de förskjutit Konungen i Spanien. Efter hand förökades och utbredde sig dessa med flera särskilta Colonier så mycket, att de förenades och bildade tvenne stora, af Spanska Monarkien särskilt styrda, länder, nemligen vice-Konungariket Nya-Granada och Kapten-Generalskapet Venezuela eller Caraccas, som det vanligen kallades efter sin hufvudstad.

Då landet öfverallt var väl bebodt af tappert folk, aflupo naturligtvis ej dessa inkräktningar utan mycken blodsutgjutelse, i synnerhet som de gjordes fullkomligt efter det Spanska maneret; och utom den mängd Indianer, som dödades under sjelfva slagtningarna, uppoffrades derefter ett oändligt större antal, dels af verkligt mordbegär och dels af den grufliga medfart de underkastades, för att mätta dessa rasande menniskors outsläckliga törst efter guld. Hvarken sjelfva Moderlandet eller äfventyrarne betraktade också dessa länder såsom en vanlig Colonie, utan snarare som en, från en hätsk fiende gjord, eröfring, hvilken icke allenast borde tjena till skadeersättning för kriget, utan äfven såsom en beständig tummelplats för dess lycksökare, att genom de oerhördaste grymheter mot landets rätta ägare söka inom så kort tid som möjligt samla en stor förmögenhet. På detta sätt utödades snart nog den större delen af landets förra inbyggare; och för att på något sätt ersätta dessas bortgång, började man derefter införa Negrer från Africa, hvilka bättre än Indianerna kunde uthärda de svåra arbetena i grufvorna och på fälten. Sålunda omskapades snart hela landets både folkmängd och

språk; och sedan en mängd Spanska familjer kommit öfver, men ännu flera Spaniorer tagit sig Indianska qvinnor, äfvensom större delen af Negrerna, så visade sig efter ett århundrades förlopp ett verkligt fenomen i Verldshistorien, nemligen en hel nation i Södra Amerika, bestående af nästan alla möjliga mennisko-färger, med en blandning af Europeiska, Afrikanska och Amerikanska seder, med samma regering, lagar och religion, samt talande samma språk — Spanskan. Man kunde således säga, att Spaniorerna här icke allenast anlagt colonier, utan snart sagt skapat en ny stat med ett nytt folkslag.

Emellertid, sedan dessa transatlantiska besittningar hunnit blifva fullkomligen organiserade, styrdes de efter en colonial-politik, som, i anseende till restrictiv- och prohibitiv-författningar, monopolier, men i synnerhet en alldeles rasande jalousi på fremlingar och deras inträngande, vida öfverträffat den andra Nationer följt i och för sina colonier, och kanske icke har någon motbild i verldens annaler, om icke i sjelfva Moderlandets fanatiska Inquisition. Andan af detta system var, att, utan ringaste afseende på Coloniens egna intresse, draga den största

möjliga vinst deraf för Moderlandet: att aldrig tillåta välståndet i någon af dessa provinser öfverstiga en viss af de andra beroende punkt: och slutligen att, genom en outtröttligt vaksamhet och, om så behöfdes, uppoffrandet af allt annat, söka i everldliga tider bibehålla dessa ofantliga länder i samma beroende till Spanien, i samma okunnighet inom sig sjelfva, och i samma obekantskap för hela den öfriga verlden. Enligt den förstnämde af dessa principer inrättades en uteslutande handel mellan Moderlandet och Colonien, hvarvid det förra förbehöll sig att förse den senare med alla dess behofver af Europeiska varor och manufakturer, antingen dessa nu togos från Spanien, eller, som sedan var fallet, köptes för bättre pris hos andra Nationer. I detta afseende kunde Spanien liknas vid en vinningslysten förmyndare, genom hvars snåla händer alla pupillens behofver måste passera, och som oombedd åtagit sig att välja dennes förnödenheter, ej så mycket för att skaffa de bästa, som snarare dem, hvilka finnas i hans eget varulager, eller också togos från närmaste grannens, hvarvid ändå åtminstone provision kunde vinnas. I följe af den andra var det icke allenast strängeligen förbudet, att i

Amerika odla någon af de vexter, som utgjorde Spaniens export-artiklar och ett behof för de dervid vana Creolerna, såsom olja, vin, m. m., utan man gick ännu längre genom att i vissa provinser till och med förbjuda odlandet af de alster naturen sjelf gifvit deras invånare; för att således hålla dem alla i ett ständigt beroende af hvarandra. På detta sätt, utom det att i allmänhet ingen manufaktur eller konstprodukt af nästan hvad slag som helst fick idkas i hela landet, tilläts nästan icke något åkerbruk eller landtmanna-industri i det silfverrika Mexico, på samma gång inga andra näringsgrenar fick begagnas i Venezuela. I Nya-Granada deremot fick ingen silfvergrufva arbetas, utan här måste endast guldminorna drifvas; äfven som tobaken, utom på Cuba, icke tilläts odlas på något annat ställe utöfver det egna behofvet, och dettas uppfyllande underkastades ändå ett Regalt monopolium. Med ett ord, man kunde nästan säga, att Spanien i detta afseende behandlade sina Amerikanska Colonier ungefärligen liksom en Fabrikör vid en stor klockfabrik gör med sina arbetare, af hvilka till exempel den ene i all sin tid endast gör fjedrar, den andre allenast kedjor, den tredje icke annat än

hjul, och så vidare, så att ingen någonsin kan göra en hel klocka, och på detta sätt aldrig kan komma i oberoende af sina medarbetare och ännu mindre af mästaren sjelf, som styr det hela. — Men för att slutligen lyckas i den tredje och svåraste föresattsen, eller den, att ständigt hålla dessa länder *in statu quo*, hvad upplysningen beträffar, så väl i afseende på sig sjelfva som Moderlandet och den öfriga verlden, behöfdes något större ansträngningar; ty nu gällde det att utrota och förstöra tillväxandet, icke af vissa växter, utan af vissa vetenskaper, äfvensom att hindra lurendrejandet, icke af varor, utan af meningar; och på samma gång uppfostran inom landet borde ej allenast vanvårdas, utan till och med ej tillåtas utöfver en viss grad, så måste hvarje fremlings inträngande vara strängt förbudet, äfvensom invånarnes resor beroende af Regeringens tillåtelse, antingen det var fråga om en längre sådan utrikes, hvilken högst sällan beviljades, eller blott en dylik inom landet till olika provinser, emellan somliga af hvilka communicationen var förbuden. I öfverensstämmelse härmed såg man här Presterskapet, hvilket annars snarare tyckes vara ämnadt att utbreda ljus och upplysning

än mörker och okunnighet, med inquisitorisk makt räcka Regeringen en hjelpsam hand; och icke allenast för egen räkning anfäkta kättarne, ty sådana välkomna delinquents-ämnen för Inquisitionens *Auto-da-féer* gåfvos här, i deras tycke, beklagligen alltför få, utan äfven utsträcka sina åtgärder öfver mindre andliga förbrytelser, såsom ägandet af vetenskaplig bildning, språkkunskap, kännedom af Geographien, eller blott en ringa bekantskap med andra länders politik och statistik, med mera; och till följe deraf voro alla derom skrifna böcker så strängt förbudna, att de ansågos och behandlades ungefärligen på samma sätt, som en förfalskad Banco-sedel hos oss. Äfvenså hindrades invånarne från att möjligen gifva någon upplysning om landet genom kartor eller anteckningar deröfver; och den, som en gång ertappades med att på papperet öfverflytta omkringliggande trakt, betogs för det tillkommande allt tillfälle till geografiska öfningar, så vida han icke ville verkställa dem på sitt fängelses väggar. — Skulle åter någon fremling, på ett eller annat sätt, råkat att landa på denna kust, så var hans framtida öde redan afgjordt; ty vågade man

icke, af fruktan kanske för dess nation, genast döda honom, så måste han, under hela sin återstående lefnad, i ett af deras hemliga fängelsen plikta för djerfheten att hafva trampat den heliga jorden af en Spansk coloni. I detta fall gjordes hvarken afseende på skeppsbrott, hungersnöd, vatten-brist, eller allt hvad de olyckor heta, som tvinga den sjöfarande söka en annan kust eller hamn än den destinerade; ty lagen var här orubblig, enligt hvilken det var ett brott, att blott nalkas denna för fremmande hemliga strand, hvilken Spaniorerna skulle önskat kunna omgifva med ett tjockt töcken, endast genomträngligt för deras egna Galeoner: och i detta hänseende voro de Spanska Americanska besittningarne ej olika en hemlig röfvarekula, från hvilken dess vilda invånare icke tillåta den olycklige vilsegående resanden med lifvet återvända, af fruktan, att han i annat fall kunde berätta hvad han sett.

På detta sätt styrdes nu denna gigantiska Coloni i nära trenne århundraden af en så liten och till slut så svag stat, som Spanien: och, om ändtligen en revolution gjorde slut på detta onaturliga förhållande, förefaller det väl mindre underligt, än att den

icke inträffat förr. Att så icke skedde, kan åter endast förklaras genom dessa länders stora afstånd från Europa, den mot landets vidd ringa folknummern, den jemförelsevis stora mängden af på hopen imponerande Prester, hvilkas intresse var emot all förändring af sakernas tillstånd, den infödda racens godsinthet, men mest af allt det heta klimatet med sin bördiga jord, hvilket insöfver menniskan i en bekymmerslöshet och non-chalance, jemte en obenägenhet för all själs sysselsättning, som gör, att man hellre lefver i sin gamla maklighet, än funderar på något bättre nytt. Det fordrades således nödvändigt en så förvänd och provoquerande politik, jemte en så ytterlig svaghet å Moderlandets sida, för att icke detta ännu i ro, eller åtminstone med vissa vilkor, skulle behållit denna Coloni: och för att ännu tydligare inse detta, skola vi kasta en jemförande återblick på båda länderna, ifrån det senares upptäckande till dess första revolutions-fröet tycktes hafva slagit rot derstädes.

Då Spanien först erhöll herraväldet öfver Södra America, var det på sin politiska och statistiska culminations-punkt. Det var då ansedt i Europa, icke allenast såsom det

mäktigaste till följe af dess flotta och armée, utan äfven såsom det rikaste i anseende till nationens industri; ty med några få undantag kunde Spanien vid denna tid anses såsom det enda land med manufakturer i Europa. Så stort var också dess välstånd och makt, att det nästan på en gång var i stånd att uppresa den ofantliga coloniala byggnaden i Nya Verlden; och redan femtio år efter dennes första grundläggning, stod den fullkomligt färdig till alla sina delar, så att från denna tid till början af nuvarande sekel ingenting hufvudsakligt blifvit dervid hvarken ändradt eller tillagdt: och så betydlig var producten af detta lands då varande industri, att det var i stånd, för nära ett helt århundrade, ensamt förse sina stora besittningar med alla deras förnödenheter i denna väg, emot hvilka det tillbytte sig det nyligen upptäckta Americas rikare alster. Man skulle således kunna förmoda det Moderlandet, i likhet med andra sålunda tillökta länder, skulle tilltaga i välstånd i förhållande till sina coloniers tillväxt och större requisitioner, äfvensom dess Regering tillväxa i styrka och anseende i samma proportion, som dess skattkammare fylldes med afkastningen af Nya Verldens guld- och

silfver-grufvor. Intet af dessa fall inträffade: och inom något öfver ett sekel efter ofvannämde period gaf Spanien åt den öfriga verlden ett spektakel, som tydligen bevisade, huru litet en hastigt inströmmande rikedom bidrager till en stats välstånd, om den icke åtföljes af nationens deremot svarande industriösa caracter och lefnadssätt, samt Regeringens kloka bemödande att snarare gifva densamme en för landets inre trefnad passande riktning, än att använda den på ärelystna politiska förslager. Sådant var icke händelsen med Spanien: innan långt såg man här en stor del af den arbetande folkmassan med afundsjuk uppmärksamhet betrakta sina hemkomna landsmäns stora, hastigt förvärfvade förmögenhet, och slutligen missnöjda med den, ehuru säkra, ändå mindre hastiga inkomsten af sina förra yrken, med begärlighet inskeppa sig för de välsignade regioner, från hvilka öfverflödet strömmade med en sådan fart. På samma gång började Spanska Monarkiens svaga Regenter efter Carl V, uppblåsta af en inbillad tanke om sitt Rikes oöfverträffliga storhet och outtömligheten af dess skattkammare, med en fåfäng stolthet inblanda sig i alla Europas politiska affärer med dess

kostsamma och förödande krig; och på detta sätt bortslösades efter hand både skatter och befolkning. För att råga måttet af denna okloka politik, och liksom gifva dödshugget åt sitt Rikes aftynande manufakturer, hvilka ändå voro de, som i synnerhet nu mest borde vårdas, utfärdade Filip III ett edict, i den Nantiska stilen, hvilket på en gång utdref från Spanien nära en million af dess mest industriösa inbyggare. — På detta sätt försvagades nu efter hand all konstflit och idoghet i landet, och nu började Moderlandet icke mera kunna uppfylla behofvet deraf för sina Colonier, utan att anlita andra länders manufakturer; och från detta ögonblick blef det mäktiga Spanien icke annat än en handelsagent, genom hvilkens händer Nya Verldens skatter gingo, för att betala den bättre industrien hos dess rivaler. I brist på någon bättre och förmånligare gemenskap med sina besittningar, ville det åtminstone nu uteslutande bibehålla denne; och ehuru det med tillhjelp af sin stora flotta till en tid lyckades att ensamt vara sina Coloniers dyrhållne commissionair, så fingo de snart deri häftiga medtäflare bland andra nationer, hvilka voro så mycket farligare, som de nu började understödjas af Colonisterne sjelfva.

Under tiden hade en ny klass medborgare hunnit efter hand uppkomma i Colonierne. Jemte den första blandningen af frederne. Jemte den första blandningen af fredliga Indianer, Negerslafvar och några få Spaliga Indianer, Negerslafvar och några få Spaniorer, med deras gemensamma afkomlingar, hade nu uppsprungit en ny bättre race af hade nu uppsprungit en ny bättre race af hvita menniskor — Creolerna — hvilka, härstammande från de första Europeiska Colonist-familjerne, med rätta ansågo sig som detta lands förnämsta invånare, med den billiga pretention, att bli af Moderlandet bemötta som sådana, och till följe deraf ej alldeles uteslutna från de förmåner och embeten, som funnos i deras hemland. Dessa Creoler hade emellertid så mycket mera skäl till missnöje i detta fall, som hvarken någon af de många lönande monopolierna, eller poster af högre förtroende och betydlig inkomst, någonsin gåfvos åt andra än infödda Spaniorer, till följe af Regeringens farhåga att i motsatt fall bilda en aristokratisk independance i sina Colonier, hvilken möjligen i längden kunde blifva äfventyrlig för Moderlandet. Också var det liksom blotta ödet att vara född i Nya Verlden hade betagit allt hopp, att der erhålla något anseende; och om merit-listan i öfrigt var än så lång, så gjorde Hofvet i Madrid aldrig af-

seende derpå, så vida den började med: Född i America. — Ett dylikt förhållande å Moderlandets sida är i allmänhet så mycket mera opolitiskt i längden, som just dessa Creoler, eller afkomlingar af dess egna inbyggare, utgöra i en stor, med åtskilliga folkracer befolkad, Coloni den säkraste eller kanske enda borgen för dennes sammanhängning med detsamma; men tvärtom, om de blifva illa behandlade, äro de just de samme, från hvilka det har att vänta de första yttringarne af revolutionära jäsningar, och sedermera de ifrigaste förfäktarne af den undertryckta Coloniens rätt, till följe af denna klassens jemförelsevis större upplysning och bättre idéer om de politiska angelägenheterna. Det är väl sant, att de Spanska Creolerna för en lång tid just icke voro synnerligen utmärkta för dessa saker, pris vare så väl Presternes oförtrutna bemödande om motsattsen, som det söfvande klimatet; men någon gång måste de ändå bli väckta, ty det är icke tänkbart, att till så vidsträckta länder icke slutligen mera liberala idéer skulle på något sätt hinna; i synnerhet som det väl är möjligt för en Regering, att genom stränga fiskaliska åtgärder kanske hindra införandet af de materiela ar-

tiklarne af utländska handelsvaror, men alldeles icke, att med den mest vaksamma despotism i längden utestänga de finare partiklarne af intellectuelt ljus.

Emellertid hade denna Creolernas stigande kunskap om så väl deras egen, som Moderlandets, vigt i verldens politiska vågskål troligen icke på länge haft någon för det senare menlig verkan, så vida Spanien blott hade alltid kunnat värdigt soutenera den höga role, som det under sin första välmakt hade åtagit sig att spela emot sina Americanska Colonier. Men detta blef det omöjligt i längden, till följe af dess egen svaghet, så väl i industriöst som politiskt hänseende; och då förlägenheten af dess egna manufakturer tvang det att begagna andra nationers, kunde det slutligen icke med sin nu försvagade sjömakt hindra dessa, att med egna fartyg lurendreja dem in på de vidsträckta kusterna; och snart etablerades en smyghandel, i synnerhet i Caraibiska sjön, som i anseende till den vinst, med hvilken den drefs, den systematiska klokhet, med hvilken den utfördes, och den oförskräckthet, med hvilken de dertill nyttjade mindre fartyg mötte Spaniorernas *Guardacostas* — Kustbevakare — icke haft sin like

i verlden, om icke kan hända i den nu mellan Africa och Vestindien lika risquabelt som lucratift förda slafhandeln. — Naturligtvis borde alltid en del af landets egna invånare, mer och mindre omedelbart, vara delaktiga uti dessa contrabands-affärer; och den gemenskap, de derigenom ingingo med i synnerhet dylika fremlingar, kunde icke vara mycket helsosam för deras egna loyala idéer. Men dessa fingo en ännu svårare stöt, då slutligen kriget mellan England och Spanien ej allenast afbröt all communication mellan Colonien och Moderlandet, utan till och med tvingade den förre, att sjelf försvara sina hamnar för den gemensamme fiendens anfall. Huru än de lyckades bättre eller sämre häruti, hade ändå Americanerne, på detta sätt åt sig sjelf lemnade, tillfälle att öfvertyga sig om sin egen hittills okända styrka; och kunskapen härom beledsagades snart af öfvertygelsen, att densamme deras enhälliga kraft, som afhållit den utvärtes fienden, borde jemväl kunna beskydda dem för undertryck af den invärtes despotismen.

Dessa förelöpande anmärkningar äro af den allmänna natur, att de i mer och mindre afseende kunna tillämpas på alla Spaniens

besittningar i Nya Verlden, eller alla de många serskildta länder, hvilka för kort tid sedan, nästan på en gång, construerade sina independenta Regeringar på ruinerna af Spanska väldet i America; men hädanefter är det nödigt fortsätta dem i en mindre omfattning, för att ge en någorlunda idée om utvecklingen af revolutionen i den, i politiskt hänseende, kanhända vigtigaste af dem alla, den förhanden varande Republiken Colombia.

Redan i slutet af förlidet århundrade visade sig smärre upproriska tillställningar så väl i Venezuela som i Nya-Granada, till det mesta förorsakade af missnöjet med de tunga handels-monopolierna och odrägliga taxorna, af hvilka senare en i synnerhet utmärkte sig under namn af *Alcabala*, som bestod i en afgift till Regeringen af fem procent af värdet på hvarje så väl lös som fast egendom, då den genom köp förändrade ägare. Dessa blefvo likväl snart stillade, och hade ingen vidare synnerlig påföljd, än att deras tillställare som vanligt affördes till Spanien. På samma sätt dämpades de svaga utbrott af mera liberala principer, som yttrades i Bogotá vid första underrättelsen om Franska Revolutionen. Alfvarsammare följder hade, år 1808, nyheten

om Ferdinand VII:s fångenskap, och ehuruväl de första åtgärderna till följe deraf snarare voro loyala än revolutionära, emedan de hade för afsigt att trygga nämde Konungs rätt emot Joseph Bonaparte's hitsände commissionärer, eller att emotstå Frankrike, men hjelpa Spanien, så länge det fortfor att förblifva independent, så förmådde ändå Cortes' envisa stränghet dem snart, att handla med mera intresse för sitt eget land. — Som förr är nämndt hade Spaniens krig, först med England och sedan med Frankrike, för en längre tid afbrutit all communication med America; och år 1808 hade man här sett sig tvungen inrätta provisoriska Juntor för administrationen af de serskildte Gouvernementerna; och då man nu fick höra Ferdinands öde, samt hela Spaniens besättning af Fransmännen, formerade sig i Caraccas en Congress, hvilken afgaf ofvananförde förklaring till dåvarande skuggan af Spanska Regeringen — Cortes. Härpå följde ett lika besynnerligt som hårdt och obetänksamt svar, nemligen att Colonierne borde förhålla sig passiva, och i allt följa Moderlandets öde, ehvad detta också måtte blifva. Dessutom tillkännagåfvo Cortes sitt stora missnöje med deras handlingssätt, och för att

bevisa detsamma, använde de ett lika löjligt som vanmäktigt medel, det att förklara Venezuela's kust i blockad-tillstånd. Med skäl uppretad häröfver, beslöt nu samma Congress, att för alltid skilja sig ifrån Moderlandet; och den förste insurrectionens akt daterades i Caraccas i Juli 1811, enligt hvilken de — sedan de inför hela verlden beklagat sig öfver sina bröder Spaniorernes sätt att möta deras vänskapsfulla tillbud, att i allt hjelpa dem emot den gemensamma fienden — se sig nödsakade, att skilja sig från Spanien, och inrätta en egen fri och oberoende Regering, under namn af *Las Provincias confederadas de Venezuela.*

Emellertid hade Miranda, en Creol från Caraccas, en lång tid förut med mycket nit och verksamhet sökt att tjena sitt Fädernes-lands sak; och hade, redan före Franska Revolutionens utbrott, hos Engelska Regeringen, samt någon tid derefter hos de Nord-Americanska och Fransyska Republikerna, begärt hjelp, för att kunna afskudda det Spanska oket i sitt Fosterland. Ehuru det förstnämde af dessa land i början med så mycket större begärlighet lyssnade till hans propositioner, som det då sjelf var i krig med Spanien,

kunde det sedermera icke nppfylla sina löften, då freden med detta Rike slöts till följe af Franska Revolutionen, som gaf snart sagt hela Europa för mycket att göra med att qväfva en enda Republik i Gamla Verlden, för att kunna hinna till att skapa flera sådana i den Nya. Enligt Förenta Staternas constitution kan Regeringen derstädes icke disponera någon styrka, om icke för landets omedelbara försvar; så att Miranda äfven der icke erhöll någon hjelp. Franska National-Conventet, som hade mycken lust att plantera frihets-trädet inom Tropiken, och sätta Jacobiner-mössan på Södra Americas Indianer, tillböd verkligen Miranda befälet öfver en expedition, som till detta ändamål skulle utrustas; men han fann icke sin uträkning i att antaga detta project, anande förmodligen att en revolution *à la Française* icke skulle passa för hans land, och uppsköt derföre hela företaget, till dess lägligare tillfälle yppades.

Detta inträffade nu med den nyssnämde insurrectionen i dess födslobygd: och kort derefter stod Miranda i Caraccas, i spetsen för den första så kallade patriotiska Arméen emot Monteverde, som nödsakes draga sig undan till Maracaibo. Följande året ledo emel-

lertid Patrioterna ett stort missöde, hvilket för längre tid hindrade deras goda saks framgång, nemligen den förfärliga catastrofen den 26 Mars 1812, då en ryslig jordbäfning inom en minut förstörde större delen af hufvudstaden Caraccas, jemte tolf tusen af dess invånare. Om möjligt en ännu större skada förorsakade denna sorgliga händelse, genom sitt inflytande på allmänna opinionen; ty Presterna läto icke ett så godt tillfälle gå sig ur händerna, att bevisa, det Försynen sjelf stridde emot Patrioterna, och att man i jordbäfningen tydligen såg ett Himmelens straff på landet för dess olydnad emot Konungen i Spanien. Genom den reaction i allmänna tänkesättet, som härigenom förorsakades, erhöllo Spaniorerna så många fördelar, att Monteverde kunde börja marchera på Caraccas, dit Miranda nu måste retirera; och då den senare förlorat en af sina bästa bataljoner, hvilken blef begrafven i sin barack under jordbäfningen, så såg han sig tvungen att underteckna en capitulation med Spanska Generalen, hvaruti stipulerades, att ingen skulle blifva förföljd för sina politiska tänkesätt, och att hvem som ville skulle tillåtas embarquera, för att lemna landet.

Som Spaniorerna under hela detta krig icke gjorde mycket afseende på dylika conventioner, då de på något sätt funno sitt intresse i att bryta dem — så mycket mindre som det var en af deras politiska trosartiklar, att man icke borde hålla sitt löfte till rebeller — så höflos dessa vilkor icke bättre, än att Monteverde lät arrestera Miranda i la Guaira, aftonen före dennes afresa till Europa; och sedan han en tid qvarhållits derstädes, afsändes han till Cadiz, hvarest denne, af sitt Fädernesland så förtjente, man slutade sina verksamma dagar i ett fängelse: och då han sjelf icke kunde mera än upptända första gnistan till det krig, som slutligen skulle öfverändakasta det gamla Spanska väldet, lemnade han dess vidare ledning och fullbordande åt Bolivar, som vid denna tiden var Öfverste vid Miranda's armée, och som för tillfället lyckades att komma undan till Curaçao.

Ehuru den independenta lågan härigenom visserligen något dämpades, så var den derföre på långt när icke utsläckt; och sedan blott sinnena fått tid att hämta sig efter första förskräckelsen, som denna rysliga naturscen förorsakade, började den uppflamma ännu klarare i hvarje del af landet, som icke var besatt med Spanska trupper. År 1813 formerade Patriot-Generalen Mariño en styrka i Cumaná, med hvilken han var i stånd att bjuda Royalisterna spetsen; och sedan Bolivar återkommit från Caraccas till Cartagena, samt af Congressen i Nya-Granada, hvilket land nu efterföljt Venezuela's exempel, blifvit anförtrodd befälet öfver en liten corps, tågade han från Cartagena till Mompox, inskeppade der sin styrka på Magdalena-floden, och landade vid Ocaña, hvars berg han derefter passerade, samt råkade en trupp Spaniorer vid Cucuta, hvilka öfverändakastades. Genom den mängd rekryter han erhållit under detta tåg, hade hans corps vuxit så mycket, att han nu ansåg sig stark nog, för att uppsöka Monteverde i Valencia, hvarest han också vann en fullkomlig seger öfver honom, och tvingade denne Spanske General, att med spillrorne af sin här innesluta sig i Puerto-Cabello. Nu stod hufvudstaden åter öppen för Patrioterna; och i Augusti 1813 intågade Bolivar i Caraccas.

Under detta fälttåg, som varade nära ett år, föreföllo många mindre träffningar, hvilka skulle blifva af för litet intresse, att här

närmare beskrifva. Patrioternas divisioner kommenderades af Bolivar, Mariño, Paëz, Bermudez och Urdaneta; samt Royalisternas af Monteverde, Morales, Cajegal, Boves och Rosette. Krigslyckan var i början på Americanernas sida, men mot slutet af fälttåget lutade den med en betydlig öfvervigt åt Spaniorernas.

I Caraccas afsade sig Bolivar det befäl öfver Nya-Granadas trupper, som Congressen derstädes gifvit honom; och i Januari 1814 inrättades en militär-styrelse för Venezuela, i hvilken högsta makten uppdrogs åt General Bolivar, så länge landets nuvarande farliga tillstånd kräfde en dylik dictatur. — Independenterna kunde ändå icke länge bibehålla sina vunna fördelar, ty samma år blef Bolivar tvenne serskilta gånger slagen af Spanska Generalen Boves vid la Puerta och Ariguita, och tvingades derigenom att utrymma Caraccas, samt inskeppa sig för Cartagena.

Nästan otroliga grymheter blefvo föröfvade så väl under detta fälttåg som alla de efterföljande under detta krig; och mensklighetен skulle rysa vid de närmare detaljerna deraf. Det är utom allt tvifvelsmål, att Spaniorerna började med att på detta sätt mång-

dubbla krigets eländen; men Americanerna voro icke sena att använda repressalier; och ett så barbariskt krigssätt uppkom härigenom emellan de båda partierna, att det, med få jemförelser i historien, bäst kan liknas vid dem, de vilda nationerna föra med hvarandra. Aldrig gafs qvarter under striden; och de olyckliga fångar, som upphunnos under reträtten, eller funnos serskildt spridda öfver fältet, nedhöggos antingen genast, eller ock fördes de till högqvarteret, för att derstädes med kall blod bli slagtade i massa: och var det liksom man under detta krig ville utrota till och med blotta ordet Fånge. Men det var icke allenast de, som togos med vapen i hand, hvilka på detta sätt ovilkorligt måste dödas, utan en lika grymhet utsträcktes äfven till de privata personer, som misstänktes för tänkesätt stridande emot det för tillfället rådande partiets politik: och sedan de i tillbörlig mängd blifvit samlade i fängelsen, utfördes de på en gång, för att, ej olikt under Franska Revolutionen, samfällt massakreras. — Bland dessa bedrifter må endast nämnas, att sedan Monteverde låtit skjuta en Öfverste Briceño, tillika med sju af Bolivars Officerare, och befolkningen i hela districter

af provinsen Varinas blifvit dödad af Cheferne för de Royalistiska trupperna derstädes, så fann Bolivar för godt att hämnas genom befallningen att fussillera sina fångar i Caraccas och la Guaira, hvarest också öfver åtta hundra af dessa olyckliga på detta sätt blefvo afrättade. Vid belägringen af Puerto-Bello, hvarest Monteverde försvarade sig, var det också en af båda partierna antagen praxis, att uppställa sina fångar framför första ledet, och således låta dem agera skanskorgar emot sina vänners eld.

Under det dessa händelser tilldrogo sig i Venezuela, led Nya-Granada ej mindre, dels genom egna oenigheter, och dels genom Spaniorernas bemödanden, hvilka i synnerhet i de vestra Provinserna hade en betydande öfvervigt. — Redan år 1808 hade Juntor blifvit formerade på serskilta ställen i landet; och häftiga disputer uppstodo nu emellan dem, hvilka synnerligen angingo det kommande regeringssättet för den blifvande Republiken, då några önskade det federativa systemet, och andra deremot det centrala. Denna oenighet gick slutligen så långt, att man formerade sig i tvenne partier, hvaraf det ena, bestående af de mera nordliga Pro-

vinserna, hade sina sammankomster i staden Tunja, och kallade sig *el Congreso de la Nueva-Granada*, och det andra, omfattande de sydliga, *la Junta de Cundinamarca*, hvilket är ett gammalt Indianskt namn på dessa öfre provinser. Den senare Församlingen, som höll sina sessioner i Bogotá, hvarifrån den siste Spanske vice-Konungen Amar fördrefs i Augusti 1810, yrkade en central Republik, hvars hufvudstad borde blifva Bogotá: och då bitterheten slutligen stigit till sin höjd emot det förstnämde partiet, som ej ville lyssna härtill, så rustade man sig å ömse sidor till krig. Detta lika narraktiga, som då okloka, beslut gick emellertid icke i verkställighet; ty Spaniorerna, som nu inträngde från Peru, tvingade dem snart att förena sig, för att emotstå den gemensamme fienden, och uppskjuta de smärre tvistigheterna vid organiserandet af ett Republikanskt Gouvernement, till dess de voro säkrare tryggade i förnämsta vilkoret derföre, förstörandet af det gamla Royalistiska väldet. — En ung Creol, vid namn Nariño, både i politiskt och militäriskt hänseende en af de största caracterer Södra Americas Revolution utveklat, fick nu befälet öfver de coaliserade trupperna;

UNIVERSIDAD EAFIT Biblioteca Sala de Patrimonio Documental

och under mera än ett års tid ej allenast höll stånd mot de öfverlägsna Spaniorerna, utan dref dem under åtskilliga träffningar tillbaka ur provinsen Popayan; men led slutligen ett afgörande nederlag i den bergiga provinsen *Pasto*, hvarest han sjelf blef tillfångatagen.

Omkring denna period var det Bolivar anlände, efter sitt nederlag vid Ariguita, för andra gången till Cartagena: och sedan han ankommit till Tunja, uppdrog Congressen af Nya-Granada honom för andra gången befälet, för att underkufva Juntan i Cundinamarca, med hvilken oenighet å nyo hade uppstått. Han utförde också detta värf fullkomligt, då han slog dess General Alvarez, och upplöste dess corps, hvilken han till större delen förenade med sin egen, för att, enligt nyssnämde Congress' beslut, utdrifva Royalisterna ur provinsen Santa Marta. Till den ändan afgick han utför Magdalena med nära tretusen man, hvilka, till det mesta utan vapen och ammunition, borde erhålla dessa nödvändigheter från Cartagena. Men då dervarande Gouvernören Castillo, ledd af en olycklig, ännu i dag icke fullkomligen utsläckt, jalousi emellan Nya-Granada och Venezuela, icke

ville utlemna dessa förnödenheter åt den i Caraccas födde Generalen, så kunde Bolivar ingenting företaga; och just som han var i begrepp att på hvad sätt som helst göra Congressens ordres gällande, anlände General Morillo med en öfverlägsen styrka utanför Cartagena, och på samma gång satte en gräns för alla inbördes oenigheter mellan Patrioterna. Bolivar, som nu ännu mindre kunde uträtta någonting, lemnade för andra gången landet och flyktade till Jamaica, samt lemnade sina trupper åt Castillo till försvarandet af Cartagena.

Denne Morillo hade nyligen blifvit sänd med en armée från Spanien, hvarest Ferdinand, till följe af de allierade Makternes framgång år 1814, åter uppstigit på thronen. Man hade nu godt hopp både i Spanien och Colonierna, att genom en constitution för de senare, hvilken gaf deras invånare samma förmåner som Moderlandets medborgare, tillvägabringa en för båda länderna nyttig förening; men detta var icke den nyligen återställde Konungens vilja: och i stället att ratificera detta instrument, ansträngde han alla sina krafter, för att bringa sina för detta besittningar till en ovilkorlig undergifvenhet; och

till belöning för den utmärkta tillgifvenhet, de visat honom under dess fångenskap i Frankrike, skänkte den tacksamme Ferdinand dem ett decret, som, utlofvande glömska af allt hvad som passerat, nådigt tillät dem återtaga de bojor, de så nyligen hade skakat af sig. Då han emellertid fann dem mindre känsliga för denna nåd, eller snarare alldeles motvilliga att begagna sig deraf på dylika vilkor, så beslöt han att använda andra medel; och afsände derföre General Morillo, att i spetsen för tio tusen man göra hans argumenter gällande på andra sidan Oceanen.

Efter fyra månaders tappert motstånd måste ändå Cartagena öfverlemna sig åt Morillo, hvilken derefter inom kort tid intog hela Nya-Granada, utan att någon var i stånd att emotstå denna rasande Spanior, som kunde spåras hela vägen från Cartagena till Bogotá genom de härjningar och blodsutgjutelser, han öfverallt lemnade efter sig. Hvar och en Creol, som kunde ertappas, och som var känd för någon skicklighet eller kunskaper, blef genast fusillerad; och Generalen skröt sjelf i rapporterna till sin Konung, att han i hela Nya-Granada icke lemnat en enda individ vid lif, som möjligen kunde misstänkas

äga nog inflytande eller talent att leda revolutionen; samt tillägger sin föresats vara att handla alldeles i samma anda, som Spaniorerna gjorde vid deras första invasion. — Också fortsattes nu detta krig med ett raseri å Spaniorernas sida, hvilket bäst kan liknas vid Turkarnes i Grekland: och deras Chef Morillo behöfde i detta afseende icke vara Muselman, för att bli en värdig pendant till Ibrahim Pascha.

Emellertid låg icke Bolivar overksam på Vestindiska Öarne. Sedan han uppehållit sig någon tid på Jamaica, der han endast af en slump undgick en af Spaniorerna tingad lönnmördare, begaf han sig till San-Domingo, hvarest han erhöll betydligt understöd af Boyer, Republikens President. Härifrån gick han till Curaçao, hvarest han råkade Brion, som, i enlighet med hvad förr är nämndt, lemnade honom penningar och en liten eskader. Sedan han här samlat en mängd emigranter, hvilka likt honom sjelf hade varit tvungne lemna fasta landet för Spaniorernas öfverlägsenhet, seglade han derefter till ön Margarita, som nu af en Patriot-Chef Arismendi blifvit ryckt från Spaniorerna. Här rekryterade han först sin corps, och styrde

sedan för andra gången åt kusten af Venezuela, samt landsteg vid Cumana. Här mötte han emellertid snart nya missöden; och sedan han delat sin styrka, blef han sjelf anfallen af Morales, samt tvungen att åter embarquera för Öarne.

Sedan Bolivar någon tid uppehållit sig i *Aux-Cayes* på San-Domingo, för att hämta ny styrka, återvände han till kusten af fasta landet, och landade i December 1816 för tredje gången i sitt Fädernesland, för att icke mera lemna det, förrän han derifrån utdrifvit allt hvad Spanior hette. Efter ett kort vistande i Barcelona, passerade han med sin Armée öfver de ofantliga slätterna — *Llanos* — emellan kusten och Orinoco-floden, och lyckades att besätta *Angostura*, den betydligaste staden vid nyssnämde flod, och hufvudstaden i Spanska provinsen Guyana. Här förlade han nu också sätet för sin nya Regering, till dess lyckligare omständigheter kunde tillåta honom förlägga det på en mera central punkt i den blifvande Republiken. Genom besittningen af denna stad blef han också i stånd att öppna en communication på Orinoco-floden och öfver Atlantiska Oceanen med Europa och i synnerhet England, hvilket

hade så mycket lyckligare följder för dess saks intresse, som en mängd förstärkningar af både Officerare, manskap och krigsförnödenheter nu genom privata speculationer derifrån började tillsändas Patrioterna.

Under det frihetens planta på detta sätt tycktes slå rot i Venezuela, upprycktes och förstördes den på allt möjligt sätt i Nya-Granada af vilddjuret Morillo, som der obehindradt rasade, tilldess underrättelsen om Bolivars framgång vände hans uppmärksamhet åt detta håll. Sedan han lemnat Garnizoner i Cartagena, Santa Marta och Bogotá, i hvilken sistnämde stad han äfven installerade en ny vice-Konung Samano, uppbröt han till Caraccas, för att der först förena sig med en förstärkning från Spanien af sextonhundra man, och sedan anfalla Bolivar. Detta skedde i början af år 1817: och nu började emellan dessa båda Generaler ett mera besvärligt och förstörande än afgörande krig på slätterna vid Orinoco, hvilket med ombytlig lycka fördes under aderton månaders tid. Slutligen tröttnade Bolivar vid att på detta mindre lönande sätt uppoffra sina dyrt kostande stridskrafter, och beslöt att, medelst en hittills för omöjlig ansedd marche öfver den östra Cordil-

leren, som skiljer Venezuela från Nya-Granada, på en gång oförmodadt falla öfver de på andra sidan varande Spanska trupperna, och derigenom bana sig väg till hufvudstaden Bogotá. Till den ändan lemnade han Paëz, att med sitt Cavalleri vakta Morillo's rörelser på slätterna; och sedan han i provinsen Casanare förenat sig med Santander, tog han vid *Chita* af från stora vägen, och svängde till höger upp åt de höga bergen, öfver hvilka en knapt för Peoner farbar gångstig slingrar sig till den på andra sidan liggande provinsen Tunja. Sedan hans lilla armée, som redan var uttröttad af två månaders nästan oupphörliga marcher, ankommit till foten af berget, började genast den besvärliga uppklättringen, hvilken blef ännu värre genom den för handen varande regntiden, som svällde de många strömmar, hvilka borde passeras, till en sådan höjd, att de oftast medförde både soldater och mulåsnor. Under allt detta nedströmmade ett oupphörligt, och uppe på sjelfva toppen snöblandadt, regn, hvilket icke allenast förderfvade gevär och ammunition, utan äfven hindrade soldaterna att genom kokad mat uppfriska sina, af köld och beständigt våta kläder, stelnade lemmar. Efter all-

deles otroliga ansträngningar och med en betydlig manspillan, lyckades det ändtligen den härdade hären att passera den kalla fuktiga bergstoppen, samt hinna foten af berget på andra sidan, och den af Galinazo-strömmen vattnade dalen vid Tunja, i hvilkens milda klimat Bolivar endast tillät sin utmattade armée rasta ut tvenne dagar, hvarefter han fortsatte marchen på Hufvudstaden. Han hade emellertid icke hunnit långt, förrän han stötte på vice-Konungens truppar, som redan erhållit underrättelse om hans oerhörda tåg öfver bergen; och den 25 Juli slog han dess avant-garde, under Öfverste Barreira, vid *Bargas*, samt fortsatte vidare, till dess han ändtligen hade hela styrkan för sig vid Byn *Boyacá*, hvarest Bolivar den 7 Augusti 1819 vann en den största och mest afgörande af sina segrar; ty nästan hela Spanska arméen blef här antingen nedgjord eller tillfångatagen, och ingen beväpnad Royalist vågade visa sig på den nu för Patrioterna öppna vägen till Hufvudstaden, i hvilken Bolivar snart med hela sin armée intågade; och så betydliga voro dessutom följderna af dessa båda segrar, att, med undantag af Garnizonerna i Cartagena och Santa Marta, ingen Spansk styr-

ka nu mera fanns i denna del af Nya-Granada.

Så väl vid de begge nyssnämde träffningarne, som äfven förut vid Orinoco's stränder, hade en corps Engelsmän, som, under namn af *Batallon de Albion*, var införlifvad med Patrioterna, på ett utmärkt sätt bidragit till denna armées segrar; och Bolivar var så nöjd med deras förhållande vid Boyacá, att han tackade dem i General-ordres, och utnämde hela Bataljonen, både Officerare och manskap, till medlemmar af Befriare-Orden — *Orden de los Liberadores* — den största hedersbevisning i landet; och för öfrigt visade dem i allt en så stor ynnest, i synnerhet under de för dem besvärligare marcherna i detta couperade tropik-land, att det till och med uppväckte de andra truppernas afundsjuka. De hade emellertid ännu en gång tillfälle att rättfärdiga sin Generals för dem visade uppmärksamhet, då de något öfver ett år härefter öppnade den afgörande bataljen vid Carabobo, till hvilkens lyckliga utgång de också mest bidrogo, ehuru Bataljonen dervid förlorade hälften af sin styrka, och deribland äfven dess tappre Chef Öfverste Ferrier.

Nästföljande året, eller 1820, företogs

en expedition att befria staden och provinsen Santa Marta, till hvilket ändamål ett detachement afsändes från Bogotá, för att förenas med den corps, hvilken under dåvarande Öfverste Montilla landstigit vid Sabanilla från Amiral Brion's eskader, och derefter fattat posto i Baranquilla. Under Öfverste Careño's befäl ställdes nu tvenne bataljoner, hvilka, sedan de förstört en från Cienaga mot dem afskickad Spansk corps, ankommo till denna stora By, som, stängande landvägen till Santa Marta, blifvit af Royalisterna starkt befästad. En kanonslups-eskader, bestående af några Bongos, som voro bestyckade med en kanon af mindre kaliber, sändes under Öfverste Padilla genom Skärgården vid Quatro-Bocas; och i förening med denna företogs nu en gemensam attack till sjös och lands på Cienaga, hvilken intogs med storm, hvarefter Santa Marta genast gaf sig. Härigenom erhöllo således Patrioterna en fast position vid kusten, hvilken dessutom öppnade för dem en ganska förmånlig communication med öarna i Caraibiska sjön.

Emellertid hade ingenting af vigt förefallit i Venezuela, förrän i början af år 1821, då en vapenhvila slöts emellan Bolivar och

Morillo, hvarefter den senare förfogade sig till Spanien, lemnande befälet öfver sina trupper åt Latorre och Morales. Då Bolivar snart fann, att detta stillestånd icke var nyttigt för dess sak, uppsade han det; och kort derefter lefvererades den afgörande bataljen vid *Carabobo*, i hvilken Spaniorerna, ehuru öfvermäktige till antalet, ledo ett fullkomligt nederlag; och de ringa öfverlefvorna af deras armée hunno knapt att med den yttersta skyndsamhet innesluta sig i Puerto-Cabello, hvilken stad också var den enda plats, som Royalisterna inhade i hela Venezuela, och hvars belägring nu genast företogs af Patrioterna.

I Oktober månad samma år intogs Cartagena af Öfverste Montilla, hvilken hade börjat belägringen af denna starka fästning kort efter dess förr nämde ankomst till Sabanilla. I denna belägring, äfvensom vid stormandet af Cienaga, hade Öfverste Padilla utmärkt sig på ett lysande sätt med sina kanonslupar, och bidrog betydligt till Patrioternas framgång. — På detta sätt innehade nu Spaniorerne, med undantag af Puerto-Cabello, ingen plats på hela kusten emellan gränsen af Mexico och mynningen af Orinoco-floden. De hade emellertid ännu fast fot i Peru; och Bolivar afsände nu genast ett starkt detachement dit, för att förstärka General Sucre, som redan tillkämpat sig några fördelar derstädes. Hindrad af installeringen af Republikens första Congress i Cucuta, kunde Bolivar icke genast förena sig med den södra arméen, men följande året, eller 1822, skyndade han dit, och vann snart det stora slaget vid *Pichincha*, hvilket gaf Patrioterna, eller, som de numera kallade sig, Colombianerna, herraväldet öfver hela det territorium, som fordom inbegreps under namnet Nya-Granada.

Oaktadt Spaniorerna sålunda blifvit utdrifna från nästan hela Republiken Colombia's område, lyckades det ändå Morales, att icke allenast bibehålla sig i Puerto-Cabello, hvars belägring blifvit uppskjuten för kriget i Peru, utan äfven med tillhjelp af de förstärkningar, han genom sin fria communication med Cuba och Porto-Rico kunde förskaffa sig, åter börja offensiven. Han embarquerade nemligen omkring femhundra man på en flottilj, med hvilken han styrde in till Golfen vid Maracaibo, och genom oskickligheten af dervarande Kommendant lyckades intaga staden med dess fästning, som försvarar inloppet; så att

han nu såg sig med sin lilla eskader i besittning af hela Insjön vid Maracaibo — en position, som i anseende till sitt centrala läge och lättheten att derifrån kunna marchera på Caraccas, Bogotá och Santa Marta, var den bäst valda, för att med en så liten styrka kunna på ett alfvarligt sätt oroa Colombianska Gouvernementet. Detta senare, som också fullkomligt senterade det farliga af en dylik ställning, uppoffrade mycket penningar och folk, för att kunna skydda så många på en gång hotade punkter. Men Morales, som onekligen var Spaniorernas skickligaste General, och Colombias farligaste fiende, brydde sig icke mycket med att för långt aflägsna sig från sin goda position, utan nöjde sig med, att under ett helt år på ett förstörande sätt oroa och ofta nedgöra de mot honom sända mindre corpserne; och svårt är att säga, huru länge han möjligen kunnat fortfara så der, eller ännu mera, hvad han gjort efter en förstärkning från Spanien, i synnerhet som Bolivar nu slogs i Peru; om icke det slutligen lyckats för den oförskräckte Padilla, att med en liten eskader af små örlogs-fartyg och kanonslupar först forcera passagen vid Maracaibo, och kort derefter engagera hela Morales' flottilj, bestående af nära trettio smärre fartyg. I det sjöslag, som nu uppstod, och hvilket Colombianerna sätta i bredd med sina största segrar till lands öfver Spaniorerne, förstörde eller tog Padilla hela den Spanska flottiljen, så att Morales såg sig tvungen att capitulera i Maracaibo, med vilkor att, emot fritt aftåg, inskeppa sig för Spanien, och aldrig tjena emot Colombia.

Då man härigenom sett af hvad vigt innehafvandet af Puerto-Cabello var för Spaniorerna, hvilka ännu ägde en stark besättning derstädes, beslöt man, att efter den sista segren med mera drift företaga belägringen af denna fästning. Den ansattes nu också med sådan drift att Utanverken snart stormades; och dagen derefter, eller den 10 November 1823, capitulerade sjelfva Citadellet: och på samma gång förlorade Spaniorerne, efter en tretton års ihärdig, blodig och förstörande kamp — sitt sista fotfäste i Colombia.

CAP. XVII.

Republiken Colombia.

Såsom förut blifvit nämdt, hade redan år 1811 en slags Constitution blifvit utfärdad för Venezuela, hvilken likväl genom krigets missöden icke blef af mycket värde; äfvensom att, efter hufvudstadens återintagande af Patrioterna, Regeringen utgjordes af ett slags Dictatorat, som uppdrogs Bolivar. På samma sätt hade något senare Juntorna i Nya-Granada hvar för sig bildat serskilta Constitutioner, hvilka ändå alla öfverensstämde i de hufvudsakligaste punkterna, nemligen oberoende af Spanien och ett Republikanskt regeringssätt. — Sedan Patrioterna i början af år 1821 sågo sig i besittning af nästan hela Nya-Granada och den större delen af Venezuela, formerade de tillhopa en Congress i staden Cucuta, som ligger nära gränsen af båda dessa länder, under hvilken de, den 12 Juli 1821, utfärdade en fundamental Lag, hvarigenom de två Staterna Nya-Granada och Venezuela förenades till en enda odelbar central-Republik, under namn af *la Republica de Colombia*, hvars hufvudstad borde bli Bogotá, till dess

man framdeles hann uppbygga en ny stad, som, uppkallad efter den enhälligt valde förste Presidenten, skulle heta *Bolivia*.

Samma år den 20 Augusti kungjordes den af samma Congress stiftade, och ännu för Republiken gällande, Constitution, hvilken till det mesta tyckes vara modellerad efter Förenta Staternas af Norra America, i så mycket som skillnaden emellan ett centralt och federatift Gouvernement kan tillåta. Det är likväl i ett ganska betydligt fall, som båda dessa länders Constitutioner skilja sig ifrån hvarandra, och hvaruti den Colombianska, i anseende till den rätta andan af ett fritt regeringssätt, står långt efter den sednare: nemligen uti sättet att välja Nationens Representanter. Då Nord-Americanerne sjelfva directe välja sina Ombud vid Congressen, kunna Colombianerna icke göra det utan genom Electorer; och således, på samma gång Folket genom denna Constitution väl kan utnämna dem, som sedan böra välja Representanter, anses det icke i stånd, att sjelf utvälja dylika, utan sättes derigenom liksom under en förmyndare-corps, hvilken, då den är ställd mellan Folket och dess Ombud, afskär den gemenskap, som bör vara dem emellan, och

förstör det beroende, i hvilket de senare alltid böra stå till det förras opinion och gillande af deras publika uppförande, hvilket tycks utgöra sjelfva grunden för en Representatif Statsförfattning. Och med afseende på desse Electorers ringa antal, nemligen en för hvarje fyratusende: längden af deras embetstid, fyra år: den långa tid hvilken vanligen åtgår mellan deras utnämning och deras egentliga tjenstgöring, eller voterandet: samt slutligen deras stora rättighet att välja, icke allenast Representanter och Senatorer, utan äfven vice-President och President — så torde kanske denna inrättning i längden förvandla den åsyftade Democratiska andan af Constitutionen till en opåräknad Aristocratisk, eller småningom låta det Republikanska regeringssättet urarta till ett slags Oligarki, så mycket hellre som massan af Nationen, eller den kulörta klassen, ännu på några generationer, icke lär vara mäktig af en ovanligt stor politisk frihet.

Så väl för att lätta lagarnes handhafvande, som äfven för att befordra väljandet af Regeringens ledamöter, indelas hela Republiken Colombia's område uti tolf *Departementos*, hvilka åter äro underdelade i *Provincias*, *Cantones* och *Parroquias*. Styrelsen af hvarje Departement, som närmast motsvara våra Län, är lemnad åt en *Intendente*, hvilken utnämnes af Presidenten, hvartill likväl fordras Congressens sanction. Enligt Constitutionen sträcker sig hans makt endast öfver den juridiska och oeconomiska administreringen af departementet, men under kriget, äfvensom vid alla tillfällen, der Presidenten anser det nödvändigt för den allmänna säkerheten, kan han äfven tillägga Intendenten det militäriska befälet, så vida denne är en Generals-person, hvilket oftast är fallet. Genom honom gå också alla Regeringens decreter till Provinsernas Styresmän — *Gobernadores* — hvilka subordinera under Intendenten. I den provins, hvarest departementets hufvudstad är belägen, fins ingen annan Gouvernör än Intendenten. Då dessa tvenne poster för det mesta beklädas af Militär-personer, så bestås dem i sådant fall alltid en *Asesor*, eller Jurist, såsom biträde. Näst under Gouvernörerna stå Cantonernes Styresmän, hvilka under namn af *Juez-politico* — politisk Domare — dömma i alla juridiska och polis-mål; och hafva under sig *Alcalderna*, som närmast motsvara våra Fiskaler eller Länsmän, och af hvilka finnas

tvenne uti hvarje Parroquia eller Socken. — Alcald-tjensten är helt och hållet municipalitetisk: den tillsättes hvarje år af Cantonen, och är icke åtföljd af någon lön: Juez-politico tjenar äfven gratis, eller rättare för hedren, men har vanligtvis en ersättning derföre i någon af de publika uppbörds-tjensterne. Gouvernörernes lön deremot är väl mycket beroende af storleken af deras respectiva provinser, men kan öfver hufvud räknas till tretusen piaster; och Intendenternas årliga inkomst till dubbelt denna summa.

Hvarje departement sänder fyra Senatorer till Congressen, och provinserna en Representant för hvarje trettiotusende af dess inbyggare. För att nu välja dessa, eller rättare för att välja de Electorer, som skola göra det, sammanträda i hvarje socken, sista Söndagen i Juli månad hvart fjerde år alla dess röstägande medborgare. Såsom sådan räknas endast den, som är Colombian, antingen gift eller tjugoett år gammal, kan läsa och skrifva * samt äger en fast egendom af hundra

* Genom en ganska försiktig clausul vid den paragrafen i Constitutionen, som bestämmer detta vilkor, har man suspenderat det samma till år 1840: ty i annat fall hade man för närvarande icke fått rått många röstägande Colombianer.

piaster, eller, i brist deraf, utöfvande något handtverk eller handelsrörelse. Desse välja nu cantonens Electorer, en för hvarje fyratusende af dess invånare; men om cantonens folkmängd icke skulle uppgå till detta antal, äger den ändå alltid rättighet att välja en Elector. För att kunna väljas till en dylik, är nödvändigt att vara röstägande, kunna läsa och skrifva, hafva fyllt tjugofem år, bo i någon af de socknar inom cantonen, för hvilka man väljes, antingen besitta en fast egendom af femhundra piasters värde, eller hafva en årlig inkomst af trehundra piaster, eller ock idka någon vetenskap, eller innehafva någon scientifik grad. — Första dagen i October månad, hvart fjerde år, sammanträda Electorerna i provinsens hufvudstad; och så snart två tredjedelar af deras fulla antal äro församlade, skrida de till valet, först af Republikens President, derefter dess vice-President, sedermera Senatorerna för departementet, och sist Representanterna för provinsen.

Congressen, som således består af fyrtioåtta Senatorer, och för det närvarande nära hundra Representanter, bör enligt Constitutionen samlas i Bogotá den 2 Januari hvart år, och fortsätta sina sessioner i nittio dagar;

men om de föresatta arbeten icke medhinnas, som oftast är fallet, så kan den prolongueras ytterligare trettio dagar. Under denna tid åtnjuta alla Congress-ledamöterna nio piaster om dagen för sitt underhåll, samt dessutom för hvarje *Legua* — en half Svensk mil — halfannan piaster i respenningar från sina respectiva provinser: af dessa båda lönings-vilkor anses det förra böra hjelpa det sednare, hvilket i allmänhet tycks vara något för knapt tilltaget.

Republikens President har ett årligt salarium af trettiotusen piaster, och vice-Presidenten ett af adertontusen, med en tillökning af sextusen, då han under den förres frånvaro förestår den executiva makten. — Det fins dessutom sex Stats-Secreterare, hvilka för närvarande äro, för Utrikes ärenderna: Señor Revenga; för de Inre: I. Restrepo; för Financerna: Castillo; för Justitien: F. Restrepo; för Arméen: Soublette; och för Flottan: Clementi. De äga alla en årlig lön af sextusen piaster. — Högsta domstolen — *La alta Corte de Justicia* — består af fem ledamöter, som väljas på det sätt, att Presidenten framlägger femton candidater för Representanternas Kammare, af hvilka denne åter

utväljer tio, som slutligen af Senaten reduceras till fem, hvilka äro de valde. Utom det medlemmarne deraf böra uppfylla alla vilkoren, som äro uppräknade för Electorerna, böra de äfven vara Jurister, samt hafva fyllt trettio år. De erhålla fyratusen piaster om året, och behållas vid sitt embete så länge Regeringen är nöjd med deras uppförande. Denna domstol afdömmer såsom sista instancen alla de vigtigare mål, som till den samma hänskjutas. — Dessutom finnas mindre öfverdomstolar inrättade i provinserna, hvilkas medlemmar väljas af executiva makten på högsta domstolens förslag, och som njuta i årligt underhåll tretusen sexhundra piaster.

Om man till alla dessa, med flit uppräknade, summor lägger lönerna för alla Embetsmän vid Tullen, Postverket, m. m., så finner man, att landets administration är temligen dyrhållen under en Republikansk statsförfattning. Men de allmänna medlen bli ändå värre medtagna genom Arméen och Flottan, hvilka för närvarande upptaga förfärliga poster ibland Statens utgifter. — Hittills har Colombianska Landtmakten bestått af tjugosextusen man Infanteri, femtusen Cavalleri och tvåtusen Artilleri; men då Constitutionen sä-

ger, att Arméens styrka bör under hvarje Congress modifieras efter landets dåvarande behof, så har man skäl att förmoda, det den snart nog blir förminskad till en betydlig del. — Under kriget var dess aflöning, när någon sådan erhölls, ganska hög, då en Öfverste tjente för tvåhundra piaster i månaden, en Fändrik för trettio och en Soldat för tio, samt mellangraderna i proportion derefter; men sista Congressen har betydligt nedsatt densamme, så att den förste nu har hundratrettio och den siste sex piaster i månaden. Efter detta åflönings-reglemente kostade ändå Arméen år 1825 omkring tre millioner piaster. Genom en af de senaste Congress-akterna är rekryteringen af den stående Arméen ställd på en mera regulier fot, än den varit hittills, då den mest bestått i våldsamma och godtyckliga tvångs-värfningar. Alla Colombianer, mellan aderton och trettio år, äro nemligen underkastade en conscription, hvarigenom en femtedel af Arméen remplaceras hvarje år medelst lottning; och blir således tjenstskyldigheten för hvarje sådan karl fem år, honom likväl obetaget att ställa en karl i stället för sig. — Dessutom finnes en Milis, bestående af hela Republikens manliga befolkning, emellan sex-

ton och fyrtio år. Denna styrka har emellertid ännu icke blifvit organiserad, utom i sjöstäderna, der den exercerar vissa tider på året. Den torde också för närvarande vara mindre nödvändig, ty då de gamla Veteranbataljonerna hemkomma från Peru, så äger Colombia en Armée, hvilken troligen är mer än tillräcklig att försvara landet för de vid klimatet ovana Spaniorerna, åtminstone i det tillstånd Spanien för det närvarande befinner sig.

Så förhåller det sig icke med Colombianska Marinen. Oaktadt Regeringens märkliga bemödande, att med stora omkostnader bringa sin Sjömakt till en någorlunda betydlig höjd, har den ändå icke hittills lyckats deri; och med afseende på hvad redan vid beskrifningen af Cartagena derom är nämdt, får här endast tilläggas, att hela deras Flotta, i Oktober 1826, utgjordes af trenne Fregatter, fyra Corvetter, några få Briggar och Skonertar, jemte Kanonslupar; af hvilka en Corvett och tvenne smärre fartyg äro stationerade vid kusten af Söderhafvet. Denna styrka vore ändå mindre obetydlig, om den vore väl bemannad och exercerad; men då detta för närvarande är ingenting mindre än fallet, så är

det verkligen svårt att inse, hvarföre Regeringen envisas att lysa med ett vapen, hvilket den ändå aldrig kan, af förr omtalta orsaker, bringa till en mot sin kostnad svarande nytta eller någorlunda höjd, ej en gång till den visserligen icke svindlande, att kunna bjuda Spanska eskadern spetsen. — Man kan emellertid icke förebrå Gouvernementet, att det icke gör hvad i dess makt står, att vinna sin afsigt häri; och, utom inköp af fartyg med deras förnödenheter, har äfven anstalter nyligen vidtagits för deras bättre kommenderande och bemannande. Till den ändan är en Sjö-Cadett-skola inrättad i Cartagena, hvarifrån de tvenne första Officerarne utgingo 1825: och genom en Lag af sista Congressen äro alla på vattnet farande Colombianer, så väl på sjön som på floderna, underkastade conscription, då de äro mellan fjorton och fyrtio år, för att genom lottning efter behof anställas på Örlogsfartygen. Om Flottan genom den förstnämde åtgärden möjligen kan skaffa sig dugliga Sjö-Officerare, så erhåller den visserligen icke många sjövana Matroser genom den sednare; ty de egentligen sjöfarande äro till sitt antal ganska få, och de flodfarande deremot kunna väl uppfylla Flottans

fordringar till qvantiteten, men så mycket mindre till qvaliteten, som det finnes ungefärligen lika mycken likhet mellan en i floderna stakande Boga och en befaren Matros, som det kan vara mellan en i kärren vadande träskfogel och en på vattnet simmande sjöfogel. — Då det är svårt att calculera den årliga kostnaden för en Flotta, kan den här ej heller så noga bestämmas; utan får blott nämnas, det Marin-Ministern, för år 1826, ansett fyra millioner piaster vara nödvändiga för dess förbättring och underhåll.

Af det föregående finner man således, att Republikens utgifter inom landet redan äro temmeligen dryga; men dess Statskassa får ändå vidkännas debet-poster af en svårare natur i liquiderandet af de utländska lånen, eller rättare, i blotta betalningen af intressena för de samma. — Då Colonien först började kriget mot Moderlandet, hade Patrioterne ganska svaga medel att föra detsamma; ty ehuru det väl är sant, att ett fälttåg i Södra Amerika icke kostar så mycket som i Europa, då det föres på en vida lättare fot i anseende till truppernas beklädnad, proviant och äfven aflöning, så voro ändå penningar eller credit nödvändiga till inköp af vapen och

ammunition; och till följe deraf måste utländningar anlitas derom. Både på Vestindiska öarna och i England funnos också genast speculanter, hvilka voro färdiga att, dels med penningar och dels med effecter, komma de kämpande Patrioterna till hjelp. Naturligtvis var det ändå ingen af dessa, som just ville risquera sin egendom af blott nit för den goda sakens framgång, i synnerhet som dylika affärsmän äro mindre kända för att göra några sådana anbud, drifna af entusiasm för friheten, än lockade af utsigten, att efter dess stadgande erhålla en mångdubblad vinst. Också voro priserna så höga, intressena så dryga och vilkoren i allmänhet så tunga, att de voro snarlika sådana, som Judar vanligen ålägga unga slösare, der de uppdrifva sin egen vinst så högt, som de senares knipande förlägenhet möjligen kan tåla. — Också hade icke Republiken väl hunnit stadga sin independance, förrän åtgärder vidtogos, för att på en gång kunna betala dessa i nödens tid gjorda skulder. Till den ändan contraherades betydliga penningelån i England, åren 1822 och 1824, till ett sammanlagdt belopp af nära trettiofyra millioner piaster, hvilka, löpande med sex procents årlig ränta, som

erlägges hvarje halfår, böra vara återbetalta inom trettio år. Dessutom äger Gouvernementet några mindre inhemska skulder, hvaribland i synnerhet till Officerarne och Soldaterne sedan kriget, då de sällan erhöllo sin fulla sold.

Republikens förnämsta inkomster utgöras af Tullen, Tobaks-monopolium, Directa Contributionen, Publika Saltverken, Alcabala-Taxan, Stämpladt Papper, Guld- och Silfver-Minorna samt Postverket; hvilka alla i den ordning de äro nämda bidraga, ehuru för närvarande otillräckligt, till bestridandet af Statens utgifter. Enligt Finance-Ministerns plan för kommande år, tror han sig ändå med mycken sannolikhet kunna öka dem så betydligt, att Republiken icke allenast skall kunna ordentligt inbetala sina halfva års intressen på den utländska statsskulden, hvilket hittills icke alltid varit fallet, utan äfven uppfylla alla de inhemska fordringarne, i synnerhet sedan arméen undergått den stora reduction, som den i närvarande omständigheter ganska väl tyckes kunna tåla. — Då härtill lägges den väntade inbetalningen af Peru's skuld till Colombia, i och för kriget

derstädes, så kan man väl med skäl hoppas, att Republikens financer mer och mer skola förbättras, och Colombianska fonderna slutligen stiga något öfver den låga punkt, på hvilken de en så lång tid hållit sig.

Hvad som härpå har ett stort inflytande, är naturligtvis landets utrikes handel; och ehuru den för det närvarande är liflig nog, åtminstone hvad den ena sidan deraf, importen, beträffar, så är den andra, eller exporten, fattlig af en så mycket större utsträckning, som få länder finnas med flera naturliga ressourser, och med mindre håg att begagna dem, än Colombia. Ty det är ej nog, att denna del af Södra Amerika kan frambringa i öfverflöd alla Vestindiens så kallade Colonialvaror, den är äfven i stånd att uppe i sina bergiga provinser producera nästan alla de tempererade klimatens alster: och ehuru bland de mineraliska afkastningarna af dess berg mest äro kända de ädla metallerna, så saknas här för ingen del de mera nödvändiga och nyttiga; ty i samma Cordillerer, som nu endast genomgräfvas för Guld och Silfver, finner man äfven Jern, Koppar och Bly, utom Stenkål och Salt; ehuru värdet af de förra, hittills och troligen ännu länge, skall or-

saka försummandet af de sednare. — Man ser således, att Colombia, möjligtvis i en framtid, tvingad af behofvet, och dertill iståndsatt af en mycket ökad population samt en ändå mera ökad industri, skulle kunna förskaffa sig, inom sig sjelf och utan handel med fremmande, allt hvad det behöfde. Men då en sådan tidpunkt icke allenast ligger utom sannolikhetens gräns, utan äfven öfverstiger den suffisantaste Colombians mest sanguiniska förhoppningar, hvilket är nästan ändå mera, så skola vi icke längre uppehålla oss dermed, utan i stället dröja vid dem af landets producter, som för det närvarande äro de mest passande till utrikes export, eller till utbyte af den mängd fremmande manufaktur-varor och äfven rudimaterier, hvilka detta land nu och troligen länge kommer att behöfva.

Hvad som vid uppräknandet af Colombia's producter onekligen bör intaga första rummet, är Cacao, så väl för den mängd och godhet, till hvilken den här odlas, som äfven derföre att, med undantag af *Goatimala*, eller som det nu kallas Republiken *Central America*, det icke fins något annat land i Nya Verlden, som egenteligen kan sägas äga det till export. — Då detta lilla träd i syn-

nerhet älskar en låg, het och fuktig jordmon, beskuggad af några större träd, så kan det väl icke finnas något landskap bättre passande till dess odling, än Colombia's lägre provinser; och de ibland dem, som i synnerhet producera denna frukt, äro de, som ligga vid kusten af Venezuela, omkring insjön vid Maracaibo, och på båda stränderna af Magdalena och Orinoco floderna. — Ehuru detta träd icke bär frukt förrän efter åtta eller nio års förlopp, lönar dess odling sig ändå så mycket mera i längden, som det efter denna tid ger tvenne skördar om året under tjugo till trettio års tid. Det behöfver så litet skötsel eller tillsyn, att en man anses vara tillräcklig för ett-tusen träd, hvilka på året gifva omkring tjugofem *Fanegas* * Cacaobönor, hvaraf hvarje betales vanligen med tjugofem piaster. — Det är svårt att säga, huru stor exporten för närvarande kan vara, då odlingen mycket förfallit under kriget; men före Revolutionen utfördes endast från Venezuela omkring hundra fyrtiotusen Fanegas Cacaobönor, hvilket tillskyndade landet en inkomst af tre och en half million piaster.

* En Fanega svarar mot tolf och en half Svenska Kappar, eller nåra trenne sådana mot en Svensk Tunna.

Då osäkerheten att under kriget mellan Spanien och England kunna exportera Cacao, hvilken icke gerna håller sig mera än ett år, gjorde dess odlande mindre förmånligt, tilltog deremot Caffe-plantagerna betydligt under samma period, emedan denna frukt håller sig en mycket längre tid, och således kunde gömmas i magaziner, till dess en mera säker lägenhet erböd sig till dess utförsel. — Det är i synnerhet i Venezuela, hvarest detta träd blifvit med drift odladt, men nu börjar det småningom planteras äfven i Nya-Granadas provinser, hvilka äro ganska tjenliga dertill, då denna vext åtnöjer sig med mindre hetta och mera torrka än Cacao, eller just sådana nejder, som sluttningarne och dalarne mellan Anderna i öfverflöd tillbjuda. — År 1812 exporterades från Venezuela fyrtiotusen *Quintaler* * Caffebönor; och då denna industrigren är i märklig tillväxt, så har man skäl att påstå, det Caffe för närvarande utgör Colombias största export-artikel.

Ehuru Indigo i förra tider utgjort en betydande post bland detta lands exportvaror, har odlingen af detsamma sedermera

* En Spansk vigt om hundra skålpund, som svara emot hundratio Svenska.

aftagit ganska mycket. Orsaken dertill är, att då kriget dels försvårade dess afsändande till Europa, hvarest denna vara i synnerhet äger ett så högt värde, och dels tagit från detsamma den mängd arbetare, som äro nödvändiga för dess skötsel, kokning och tillredning, så råkade denna industri-gren i ett sådant förfall, att den ännu icke kunnat återhemta sig derifrån, så mycket mindre som Europa under tiden vant sig att taga denna dyrbara färg från Ostindien, hvarifrån den också erhålles för bättre pris. Det är väl sant, att Indigon från Venezuela och Goatimala ännu anses för att vara den finaste eller ge den högsta färgen; men då den på samma gång beskylles för, att icke bibehålla sig så länge, som den från Ostindien, så blir det väl fråga, om den länge kan täfla med denne rival, så mycket mera som de arbets-löner, Engelska Ostindiska Compagniet betalar, äro mycket lägre, än dem man vanligen ger i Colombia, och skilnaden i frakten för en så ovanligt dyr artikel är knappast värd att nämna. — Något före Revolutionens utbrott uppgick utskeppningen af Indigo från Colombia, eller rättare Venezuela, ända till tiotusen quintaler, som i sjelfva landet då värderades

till emellan två- och tre-hundra tusen piaster.

Bomull är äfven en i Colombia inhemsk planta, som trifves utomordentligt väl i alla dess vid kusten liggande lägre Provinser: men den odlas det oaktadt på långt när icke med samma drift, den gjort under Spaniorernas tid. Hvad som orsakat detta aftagande, är så väl Bomulls-prisernas fallande i allmänhet i Europa, som det mindre värde, hvari i synnerhet den Colombianska råkat, sedan man gjort jemförelser mellan den och Bomullen från Förenta Staterna, hvilken senare är af en vida bättre egenskap. Då man förr i provinsen Cartagena betalte från tjugo till trettio piaster för quintalen, så vill man nu icke ge mer än åtta och ibland sex piaster; hvilket gör att man hellre odlar något annat, ehuru omkostnaderne dervid äro så ringa och arbetet så litet, att det, äfven med detta så omåttligt minskade pris, borde löna sig ganska väl. — Att detta lands Bomull kommit i sådan misscredit, bör förnemligast tillskrifvas så väl den vårdslöshet, med hvilken man här alltid sköter sin jord, och således äfven den till Bomulls-planteringen bestämda, som äfven det otjenliga sätt, på hvilket man slutligen

rensar sjelfva Bomullen. Det första inskränker sig till att endast afhugga skogen och tända eld derpå, samt utan någon vidare plöjning först plantera maiskorn i rader af tio fots distans från hvarandra, efter hvilkas uppkomst bomullsfrön sättas till samma afstånd mellan dem. På detta sätt uppväxer nu Bomullsplantan, skyddad af de högre maisstånden, tilldess den hunnit behöflig styrka, då maisen afskäres, hvarefter ingen annan skötsel gifves Bomullen, än den årliga rensningen och skörden, hvarmed continueras för sex år. Det sednare, eller frörensningen, verkställes vanligen af qvinnor, som med käppar tröska Bomullen på marken, för att skilja frön derifrån, hvilket sällan lyckas fullkomligt, ehuru mödosamt detta arbete är. I södra delen af Förenta Staterna deremot upptages och beredes Bomulls-landet hvarje år, och den deraf erhållna bättre skörden rensas medelst machineri, hvilket fullkomligt uppfyller sitt ändamål, att göra blomman fri från dess frö. — Man ser således, att det är en stor skillnad i båda dessa länders sätt att odla denna växt: och då det icke kan sättas i fråga, att Colombia's jordmån är åtminstone lika tjenlig till Bomullens odling som Norra America's, så är det

lika troligt, att om den sköttes i det förra landet med lika omsorg, som i det sednare, den äfven snart skulle erhålla lika stor credit i verldshandeln.

Af alla Colombia's producter är likväl ingen, hvars odling är så förlamad, som Tobaken, hvilken genom Regeringens monopolium har, om icke förvandlats till en importartikel, åtminstone upphört att vara en export-vara. Genom detta privilegium är Gouvernementet den enda tobaksförsäljaren i landet: och hela grödan af denna växt måste inbergas i dess magasiner, för att genom dess Agenter sedermera utminuteras. Till den ändan vågar ingen annan Colombian befatta sig med odlingen af Tobak, än de af Regeringen inregistrerade — *Matriculados* — hvilka derefter emot ett visst, af den förre bestämdt, pris måste aflåta hela afkastningen af densamme. Derefter fördelas Tobaken i små rullar på ett skålpund hvardera; och i sådant tillstånd afsändes den till försäljnings-depoterna — *Estancas de Tabaco* — hvaraf en finnes på hvarje någorlunda bebodt ställe, från hufvudstaden till den minsta by. Här säljes den nu åt Folket, som derföre får betala mellan fyra- och fem-hundra procent mera, än hvad Gou-

vernementet gifvit, eller nära sex gånger så mycket, som den skulle kosta, om odlandet af Tobak vore tillåtet för hvar och en. På detta sätt betalar Regeringen för det närvarande mellan tolf och femton piaster för en quintal Tobak, hvilken den sedermera försäljer till femtio och på somliga ställen ända till sextio piaster. — Man hade väl i början af Republikens independance och under den första liberala ifvern afskaffat denna, så väl som alla de andra gamla afskyvärda Spanska monopolierna; men man fann snart, att man häri hade något förhastat sig, och att i en Stat, som är i ett sådant behof af penningar, det åtminstone tills vidare vore klokare, att bibehålla Tobaks-monopolium, så mycket hellre som det för närvarande lär inbringa två millioner piaster i skattkammaren. Det blir emellertid alltid en fråga, om icke framdeles det vore bättre för Staten, då den blir mindre i knipen för penningar, att afstå från detta privilegium, och i dess ställe uppmuntra en allmän odling deraf; då den icke allenast derigenom skapade sig en så mycket indrägtigare exportartikel, som Colombia nästan öfverallt, utom i de kalla bergsbygderna, kan producera en Tobak, som i godhet täf-

lar med den från Cuba och Virginien — utan äfven derigenom hindra lurendrejandet af den mängd Tobak, hvilken nu årligen insmyges från det förstnämde stället: en orsak af det omåttligt höga priset i landet.

De Americanska Färgträden hafva länge utgjort en förmånlig handelsartikel med Europa: och det finns ingen del af Nya Verlden, som frambringar dem i större öfverflöd än Colombia. Bland dessa trädsorter är det i synnerhet Bresilje-, Campeche- och Nicaraguaträdet, som efterfrågas, och af hvilka en stor mängd från lång tid tillbaka har blifvit exporterad från Nya Granadas hamnar; och är det i synnerhet provinserna Rio de la Hacha, Santa Marta och Ocaña, hvilkas vilda skogar outtömligt öfverflöda af det sistnämde trädslaget. De enda kostnader för dess erhållande är huggningen och transporten, af hvilka likväl den sednare är så mycket mera betydlig, som den för det mesta sker på åsneryggen, till dess den hinner till någon af de farbara strömmarne, på hvilka den vidare kan fortsättas till sjöstäderna. Det är således ganska troligt, att på samma gång landets inre communication blir bättre öppnad, äfven denna industri-gren skall betydligt tilltaga.

Innan nämde communication hunnit blifva upphjelpt med bättre vägar och hjuldon, skall äfven en annan dylik exportartikel möta oöfverstigliga hinder, nemligen den mängd sköna trädsorter, passande till olika virke för så väl skeppsbyggmästaren, som schatullmakaren: och en omätlig mängd af Cedrar, Mahogeny- och Ceibas-träd, med många flera, lika starka som sköna, trädsorter skola nedruttna i de ogenomträngliga skogarne, endast i brist på tjenliga transportmedel att föra dem derifrån. Och om hittills ej mycket af denna vara blifvit från Colombia utskeppadt, så bör det helt och hållet tillskrifvas det dåliga tillstånd, i hvilket detta växtrika Tropiklands communications-anstalter ännu befinna sig.

Dessutom äger Colombia tvenne producter, hvilka, ehuru de för det närvarande icke drifvas högre än knappt till landets behof, ändå med tiden kunde komma att formera betydliga exportartiklar: nemligen Socker och Ris. Den förstnämde växten frodas i hvarje del af landet, som icke ligger öfver tvåtusen fot öfver vattenytan, men odlas mest i provinserna Cartagena, Mompox, Santa Marta, Mariquita och Varinas. Under kriget förstördes emellertid de förnämsta socker-qvar-

narne på dessa ställen, och hafva sedan icke blifvit fullkomligt återställda, utan är det mest mindre sådana, vid hvilka nu kokas en sort brunt groft Socker — *Panela* — jemte ett gult och smutsigt Puder-socker, hvilket in i landet prefereras för det raffinerade hvita, som endast fins nere vid kusten, dit det lurendrejas från Vestindien. — Hvad den senare artikeln, eller Ris, vidkommer, så odlas icke mera deraf, än hvad som åtgår till landets egen consumtion; men då jordmånen nästan öfverallt är passande till, och folket dessutom vant vid, dess odling, emedan en stor mängd förbrukas deraf inom landet, så kunde med någon omtanka deraf formeras en ganska betydlig export-vara. Det är i synnerhet trakten omkring floden Zinu, söder om Cartagena, hvilken i stor myckenhet odlar detta sädesslag; likväl påstår man, att det såväl härifrån som från de andra ställen i Colombia icke är så godt, som från andra länder, hvartill mest bidraga samma orsaker, som vid Bomullen, eller ett försummadt odlingssätt och en vårdslösad rensning, hvilka begge hinder för dess export genom en ökad industri nödvändigt skola häfvas.

Vid omtalandet af detta lands pro-

ducter, med afseende på deras export, må icke glömmas Hästar och Boskap, hvilka på de ofantliga slätterna — *Sabanas* — i nordöstra delen af Colombia, eller mellan Orinocofloden, östra Cordilleren och kusten, uppfödas i en nästan oräknelig mängd. Vid Spaniorernas ankomst till landet voro dessa, med skog eller manslångt gräs bevuxna, fuktiga ängar endast bebodda af Tigrar och Crocodiler; men de af dem hitsläppta Hästar och Boskap hafva sedan så otroligt förökat sig, att det åtminstone före kriget var svårt, att endast på en slump bestämma deras antal. Endast genom utförseln var det då möjligt att gissa dertill; och då vid denna tid blott från hamnarne i Venezuela årligen utskeppades till Vestindiska öarna nära hundraåttio tusen hudar och omkring tiotusen quintaler saltadt, och i solen torrkadt, Oxkött — *Tasajo* — hvilket af plantage-ägarne derstädes nyttjades till föda för deras slafvar, så calculerar man visserligen icke för högt, om man anser, att landet vid denna tid ägde halfannan million Hornboskap. Dessutom utfördes äfven Hästar och Mulåsnor, af hvilka man antar att här då funnos omkring tvåhundra-tusen af de förra och hälften af de senare. Under

kriget blef emellertid en god del af dessa djur utödade, då man ofta under resorna öfver slätterna slagtade en Oxe, endast för en måltid åt några man; och sedan man uppätit tungan deraf, lemnade man hela den öfriga kroppen att bli ett kalas för Galinazer och andra roffoglar. Likaså begagnade man ofta Hästarne under en march så länge de orkade, och sadlade icke af dem sin packning förrän de stupade af matthet, då man lemnade dem åt sitt öde, och fortsatte resan på nya lätt anskaffade. — På detta sätt har dessa djurs antal betydligt förminskats, ehuru ännu en tillräcklig mängd deraf återstår, hvilken snart nog mångdubblas i detta allt fortplantande klimat. Utom dessa på slätterna betande kreatur, öfverflöda ofta skogarne i nästan hvarje del af landet, som icke är ovanligt kall, af en stor och fet Boskap; och på de flesta af de höga bergs-plateauerna finnas en stor mängd Får, som trifvas synnerligen väl i dessa tempererade nejders friska klimat.

Om Colombia kanske mest har att tacka sin östra del, eller det jemna bördiga Venezuela, för de ofvanföre uppräknade vegetabiliska och animaliska producterna, så hämtar den åter de mineraliska till större delen från

den vestra, eller det af Anderna genomkorssade Nya-Granada: och ehuru, som redan är nämdt, dessa berg icke allenast innehålla de ädla metallerne, utan äfven alla de andra, så skola vi så mycket hellre inskränka oss till de förra, som de uteslutande höra till export-artiklarne, och således blifvit lika mycket skötta, som de sednare blifvit försummade.

Det är i synnerhet Guld, som varit och ännu är en af Colombias förnämsta producter, och finnes till större eller mindre mängd i nästan hvarje del af dess bergiga landskap, men isynnerhet i provinserna Antioquia, Choco, Popayan och Pamplona; och bland dessa anses Choco, i proportion till sin areala vidd, innehålla mera Guld än något hittills kändt ställe i verlden; Pamplona deremot ger det bästa, då man der träffar det till den ovanliga finheten af tjugotre carat; och Antioquia renderar det mesta, då man derifrån vissa år hämtat en million piaster. — Som arbetet med denna metall redan är nämdt vid beskrifningen af den sistnämde provinsen, så får blott tilläggas, att den årliga afkastningen af Colombia's Guldminor före Revolutionen gick till öfver tre millioner piaster; hvilken beräkning likväl är tagen endast efter den

del deraf, som myntades och af Regeringen taxerades, men icke den ej obetydliga delen, som lurendrejades ut i guldsand eller upparbetades till egna behofver, hvilken kanske ökade den årliga Guld-producten med ännu en half million. — Af redan omtalade orsaker, eller slafvarnas minskande, af hvilka nära tjugotusen under Spaniorernas tid användes vid gruf-arbeten härstädes, har denna production betydligen förminskats, så att den förlidet år, enligt Finance-Ministerns uppgift om hvad som deraf genom mynt-taxan tillfallit Skattkammaren, ej uppgick till mera än halfannan million.

Ehuru Silfver finnes på många ställen i Colombia's berg, så har det ännu aldrig blifvit produceradt i så stor myckenhet, som Guld, antingen orsaken är dess jemförelsevis mindre värde, eller snarare dess verkligen mindre mängd, förenad med den större svårigheten att erhålla detsamma. — De Silfver-minor, som för det närvarande mest äro kända, ligga i provinserna Pamplona, Mariquita och Choco, men hafva hittills blifvit så litet arbetade, att de före Revolutionen ej gåfvo betydligt mera än tiotusen piaster årligen, och för

närvarande kanske icke hälften deraf, ehuru de framdeles torde gifva en större afkastning, då de nu till större delen arbetas af Engelsmän.

Utom dessa äger Colombia en tredje ädel metall, hvilken, om den just icke är af betydenhet för den mängd, man hämtar deraf, åtminstone är det för sin sällsynthet i hela den öfriga verlden, nemligen *Platina*, hvilket knappast finnes på något annat ställe än här. Det fås i provinsen Choco mellan vestra Cordilleren och Stilla Hafvet, hvarest det träffas i sällskap med Guldet. — Det är svårt att säga huru mycket deraf årligen erhålles, då det till större delen lurendrejas öfver till Jamaica, hvarest det betalar sig bättre än här, der Gouvernementet förbehållit sig, att få köpa allt till åtta piaster skålpundet, för att sedan deraf låta slå ett slags skiljemynt; hvilken plan emellertid, af nämde orsak, icke lär komma att gå i verkställighet, så vida Regeringen icke finner för godt att betydligt öka sitt inköps-pris.

Ehuru Republiken Colombia's folkmängd före kriget ansågs utgöra nära fyra millioner, uppgår den för det närvarande icke till mera än något öfver två och en half million; man äger emellertid icke någon detaljerad uppgift

deröfver, då någon riktig census icke blifvit gjord sedan Spaniorernas tid. Emellertid skola vi anföra efterföljande indelning, som temmeligen tillförlitligt upptager Departementernas folknummer i runda tal, och som tillika ger en kort underrättelse om Republikens nuvarande statistiska indelning i tolf Departementer och trettio-åtta Provinser.

1. Departementet *Maturin*, med provinserna *Cumaná*, *Barcelona* och *Margarita;* med tillsamman 129,000 invånare, och hufvudstaden *Cumaná.*

2. *Venezuela*, med provinserna *Caraccas* och *Carabobo;* med 370,000 invånare, och hufvudstaden *Caraccas.*

3. *Orinoco*, med provinserna *Varinas*, *Apure* och *Guyana;* med 180,000 invånare, och hufvudstaden *Varinas.*

4. *Zulia*, med provinserna *Maracaibo*, *Coro*, *Merida* och *Truxillo;* med 163,000 invånare, och hufvudstaden *Maracaibo.*

5. *Boyacá*, med provinserna *Tunja*, *Socorro*, *Pamplona* och *Casanare;* med 444,000 invånare, och hufvudstaden *Tunja.*

6. *Cundinamarca*, med provinserna *Bogotá*, *Antioquia*, *Mariquita* och *Neiva;* med 371,000 invånare, och hufvudstaden *Bogotá.*

7. *Magdalena*, med provinserna *Cartagena*, *Santa Marta*, *Mompox* och *Rio de la Hacha*; med 249,000 invånare, och hufvudstaden *Cartagena*.

8. *Cauca*, med provinserna *Popayan*, *Choco*, *Pasto* och *Buenaventura*; med 192,000 invånare, och hufvudstaden *Popayan*.

9. *Istmo*, med provinserna *Panamá* och *Veragua*; med 80,000 invånare, och hufvudstaden *Panamá*.

10. *Equador*, med provinserna *Pichincha*, *Imbabura* och *Chimborazo*; med 190,000 invånare, och hufvudstaden *Quito*.

11. *Asuay*, med provinserna *Cuença*, *Loya* och *Juan de Bracamoro*; med 210,000 invånare, och hufvudstaden *Cuença*.

12. *Guayaquil*, med provinserna *Guayaquil* och *Manabi*; med 150,000 invånare, och hufvudstaden *Guayaquil*.

Af dessa Departementer hörde de fyra första till fordna Capten-Generalskapet Caraccas eller Venezuela, och de öfriga till vice-Konungariket Nya-Granada, hvilket åter underdelades i *Audiencian* Nya-Granada, som utgjordes af de fem mellersta provinserne, och *Audiencian* Quito, hvartill räknades de trenne sista.

Efter denna beräkning på Departementernas folknummer uppgår hela Republikens befolkning till 2,728,000; och då densammes område utgör 1,350,000 Engelska qvadrat-mil, eller en half mil för hvarje menniska, så lär det icke vara många länder, åtminstone emellan Tropikerna, som äro så svagt befolkade, som Republiken Colombia.

CAP. XVIII.

Colombianerna.

Ehuru Colombia's nuvarande befolkning ursprungligen härstammar från trenne olika Verldsdelar, America, Europa och Africa, då dess förfäder voro Indianer, Spaniorer och Negrer, så kan den nu ej helt och hållet delas i desse trenne distincta afdelningar, då den genom dessa racers sammanblandningar, först med sig sjelfva, och sedan med de deraf uppkomna afkomlingar, ofta blifvit så melerad, och de trenne olika grundfärgerna, hvit, rödbrun och svart, blifvit så uppspädda med hvarandra, att det hos många af dessa Batarder är lika svårt att på deras hud säga, till hvilken af dessa folkslag de mest höra, som det skulle vara att uti en målning analysera alla dess blandade färger till regnbågens sju. Då detta naturligtvis icke är fallet med hela populationen, hvari ännu, och troligen alltid, de trenne hufvudstammarne skola till en del bibehålla sig oblandade med hvarandra, och då det i alla fall icke är möjligt, att följa de blandade racerna i alla deras olika utgreningar, så skola vi nöja oss med att till de trenne grundstammarne Creoler, Indianer och Negrer lägga den första graden af dessas gemensamma afkomlingar, nemligen Mestizer, Mulatter och Zambos.

De första af dessa, eller Creolerna, som här kallas *Blancos* — Hvita — äro egentligen de, som äro födda af Europeiska föräldrar, eller de hvilkas förfäder varit sådana; men händer det ofta, att de, som icke så alldeles kunna berömma sig af denna fullblod, ändå tituleras med denna här afundade benämning, så snart de ej äro så mörka, att de måste räknas till den derefter kommande graden, Mestiz. — Med denna benämning förstås de, som äro födda af hvita fäder och mörka mödrar,* antingen dessa sednare då äro Indianskor eller Mulattskor. De hafva derföre antingen en smutsgul eller ljusbrun hud, svart knollrigt hår, mera Europeiska anletsdrag, och en förträfflig växt, isynnerhet då mödernet är mulattiskt. — Derefter kommer i ordningen Mulatten, eller batarden af den Hvite och Negrinnan, med sitt korta krusiga hår, sin mörkbruna färg, och en blandning af Africanska och Europeiska anletsdrag,

* Man kan icke gerna tillägga: *eller tvårtom;* ty knappast har väl någonsin det fallet inträffat, att en hvit moder framfödt ett mörkt barn.

samt med en växt, som ofta i skönhet knappast kan öfverträffas af dess morbröders. — Sedan räknas Indianen, eller landets egentlige inföding och ägare, hvilken utmärker sig för sin mera korta kroppsbyggnad, sin bronzfärgade hud, sitt breda ansigte med låg panna och sammanväxta ögonbryn, rakt svart hår, hvars gräns endast ligger två finger öfver näsroten. — Efter honom följer Zambo'n, eller afkomman af Indian eller Mulatt och Negrinna, eller tvärtom, hvilken utmärker sig från sjelfva Negern endast med en något ljusare eller snarare svart-smutsig hud, och kanske något sträfvare mindre krusigt hår. — Sist kommer Africanen, hvilken öfverallt igenkännes på sin svarta glänsande hud, sin starka men smidiga växt, sitt runda ansigte, med de svullna läpparna, platta näsan, breda ögonen, och sitt korta ulliga hår. — Alla dessa olika racer äro här uppräknade i den ordning, de härstädes i allmänhet äro ansedda; och ser man häraf, att den hvite och svarte äro de tvenne extremiteterna, emellan hvilka de öfriga värderas i mon af den större eller mindre portionen af Europeiskt eller Africanskt blod, som flyter i deras ådror; eller att de alla tillhopa kunna betraktas som en prof-

karta af tyger, hvilka stiga i priset efter som de ljusna i färgen, och kanske med det samma tilltaga i finheten.

Af dessa sex racer anser man de Hvita knappast utgöra en sjettedel, Indianerna en tredjedel, och Negrerna en tolftedel, samt de öfriga batard-racerna resten, eller nära hälften af hela folkmassan.

Bland dessa intager den första klassen, Creolerna, med så mycket större skäl förnämsta rummet, som de, med undantag af några få Mulatter och Mestizer, äro de, som uteslutande kunna sägas äga någon upplysning och kännedom om sitt land och Regering, med mera; och således i visst hänseende äro de, som egentligen kunna kallas Colombianer. De voro också de, som helt och hållet väckte, ledde och slutade Revolutionen, hvari de andra klasserna ej deltogo på annat sätt, än såsom blindt lydande soldater. Också äro de nu uteslutande i besittning af Regeringen, och, med undantag af Generalerna Paëz och Padilla, är det, mig vetterligt, ingen kulört, som för närvarande bekläder någon af de högre hvarken civila eller militära embeten, såsom Intendent, General, Gouvernör, Senator eller Representant, äfvensom ingen innehafver

någon Presterlig värdighet, och ännu mindre gjort sig känd för någon vettenskaplig eller litterär bildning. Sällan ser man också någon af de färgade klasserna äga någon betydlig egendom, utan då det här är frågan om någon stor handlande, förmögen egendomsherre eller rik grufägare, så förstås det af sig sjelf, att det är en *"Blanco"*. Med ett ord, de äro både de mest upplysta, mäktiga och förmögna af folkmängden, och således, om icke *de forma* åtminstone *de facto*, formera i Republiken på en gång den naturligaste, nödvändigaste och säkraste Aristocrati, som kan hända något land, så väl nu som i historien, kan framvisa.

Der de Hvita sluta, börja Mestizerna; det vill säga, man får ofta se dem uppträda i byarna såsom Alcalder, Postmästare och till och med Juez-Politico. Vid arméen utgöra de underbefälet, och stundom äfven subalterna-Officerare. De flesta smärre köpmän och städernas minut-handlare tillhöra denna klass, som man ofta ser äfven beklädande de mindre skrifvare-sysslorna vid de publika verken. Då de för sin något mörka färg visserligen ej äro så mycket ansedda, som Creolerna, men derföre likväl icke äro uteslutna från

någon makt och anseende, och ännu mindre betagna hoppet att deruti vidare avancera,* så kunna de med få ord sägas utgöra en öfvergång från de Hvita till de lägre mera färgade klasserne.

Bland dessa anser sig Mulatten såsom den förnämste, och, ehuru mörkare än Indianen, ser han honom ändå öfver axeln, liksom pockande på stor slägt, i medvetenhet af att en del Europeiskt blod flyter i hans ådror. Han äger också många företräden framför landets infödingar, och förenande Creolens bättre hufvud med Negrens för klimatet bättre passande complexion, finner man hos honom mera industri och arbetsförmåga, än hos de andra klasserna. Nästan alla Handtverkare, Sjömän och en stor del Plantage-brukare äro också af denna race, äfvensom Underofficerare, Champan-Patroner och Krogvärdar; man ser också flera af dem i städerna, än på landsbyggden och i byarne. Under kriget fans det många exempel på, att de genom skicklighet och tapperhet svingade sig upp till de högre militär-graderna, hvarpå Padilla och

* Det torde vara öfverflödigt att här anmärka, det alla dessa distinctioner alldeles icke finnas i Constitutionen, utan endast i opinionen.

Paëz äro lysande bevis: och då de i allmänhet äga lika mycket mod som personlig styrka, förenad med en viss tanke om sin egen makt, så torde det vara från denna bruna race, som de Hvita möjligtvis i en framtid, då en allmännare upplysning hinner spridas, mest hafva att frukta någonting likt upproriska tillställningar, så vida nemligen de utsätta sig derföre, genom det de låta de färgade klasserna för mycket känna tyngden af skillnaden mellan de ljusa och mörka mennisko-färgerna.

Indianen deremot, med sin fredliga stilla caracter, har varit, är och förblir troligen länge en af de lägsta, fast derföre icke missnöjda och ännu mindre olyckliga, invånarne i sitt eget rätta hemland. Ej så förslagen och arbetsam som Mulatten, eller så stark arbetare som Negern, ser man honom sällan i städerna eller vid större plantager, utan helst i byarne och vid de ensliga Rozas vid floderna och landsvägarne, der han i maklighet odlar sin så litet arbete kräfvande fosterjord. Under kriget fyllde han till en stor del arméens leder, och, ehuru han i allmänhet icke anses för så tapper soldat som Zambo'n eller Negern, uppfyllde han så mycket

bättre sin plats, som han ända till otrolighet är i stånd att uthärda fatiguer och umbäranden af alla slag; och med en filt öfver skuldrorna, musköten på axeln, och några platåner på bajonetten, såg man honom medföra alla sina förnödenheter under de forcerade marcher, arméen gjorde genom detta lands knapt genomträngliga skogar och af solen uppglödgade slätter. Indianerna utgöra ännu den större delen af arméen, der de utmärka sig för sin trohet och disciplin; samt äro i allmänhet, i hvad yrke man träffar dem, ett tyst, pålitligt och nyktert folk.

Mörkare, starkare och modigare än Indianen är Zambo'n, hvilken till en del förenar dennes och Negerns olika egenskaper, och utgör en kraftfull race, hvilken visserligen på riktigt sätt tyglad blir den bäste arbetaren, matrosen och soldaten m. m., men som, lemnad åt sig sjelf eller utan något kraftigt öfverhufvud, utvecklar ofta en caracter, som vi i sin högsta urartning hafva detaljerat vid beskrifningen af Bogas på Magdalena-floden. De utgöra också de talrikaste medlemmarne af detta obändiga skrå; och då man vid floderna ser dem som Bogas, finner man dem som Lotsar, Matroser, Fiskare, Soldater och

Arbetskarlar på kusten och i sjöstäderna, der de till större delen äfven formera denna lata och trottsiga pöbel, som man i öfverflöd ser dväljas på gatorna derstädes.

Sist kommer Negern, hvilken öfverallt, hvarest han finnes, intager den lägsta platsen, och således äfven här, der han varit den ende racen, som utgjort slafvarne, anses så mycket sämre än Indianen och Zambo'n, som en stor del af dem ännu icke äro fria. Han syns icke heller så mycket ute, som de nyssnämde klasserna, utan vistas i städerna mest inom husen, der han förrättar kock- och dräng-sysslorna, samt på de större plantagerna, der han ensamt utgör de arbetandes antal. Dessutom finnes äfven en mängd fria, antingen som soldater eller friköpta på ett eller annat sätt;* och må man tillägga, att i hvad tillstånd man också här ser honom, an-

* Gouvernementet har anslagit vissa taxor på arf och testamenten, af hvilkas ej obetydliga inkomster årligen vid Jul-carnavalen frikôpas så många slafvar, som dessa medel medgifva; hvarvid mesta afseendet gôres på de hederligaste och mest industriösa. Slafvarne tillåtas åfven att antaga vårfning vid arméen, då Regeringen efter ett visst, af omständigheterna påkalladt och af densamme bestämdt pris, godtgör deras förra ägare af de nyssnämde manumissions-medlen.

tingen som slaf eller fri, han, ej en gång med undantag af sina förfäders fosterbygd, kan på något ställe bli bättre och mildare bemött, än i sitt nuvarande fädernesland, Colombia.

Med undantag af några stammar vilda Indianer — *Indios Bravos* — som uppehålla sig vid Santa Marta's snöberg, på kusten af Darien och söder om Orinoco-floden, äfvensom på vissa ställen i provinserna Pasto och Choco, och som, då de icke på något sätt äro underkastade Gouvernementet, ej heller kunna sägas höra till Colombianska nationen — äga alla dessa olika mennisko-racer samma Religion och tala samma språk. Den Romersk Catholska Religonen är icke allenast den allmänt rådande, utan äfven förklarad Statens enda Religion; och ehuru man visserligen icke blir, som fordom, förföljd för bekännandet af en annan, så tillåtes ännu ingen fremling, att publikt utöfva sin Gudsdyrkan på något annat sätt, än det här antagna; och ligger häruti på samma gång en eftersläng af det Spanska Prestväldet, som en besynnerlig inconseqvence hos en Republikansk statsförfattning. Det enda undantag från denna obegripliga intolerance är beviljadt Engelsmän-

nen, hvilka uti den sista tractaten med Colombia erhållit tillåtelse, att uti sina privata boningshus samlas, för att derstädes förrätta sin Gudstjenst efter sin kyrkas ritual. — Såsom bevis på huru litet Presterna ändå äro böjda att befordra en dylik Religions-frihet, och huru illiberala de i den vägen ännu äro, samt hvad inflytande de ännu hafva på den mindre upplysta massan af nationen, må anföras en händelse, som tilldrog sig några dagar efter min afresa från hufvudstaden, och som, utan Regeringens mellankomst, troligen haft värre följder, än hvad som nu var fallet.

På aftonen den 15 Juni kändes öfver den större delen af Colombia's bergiga provinser några bland de häftigaste jordstötar, man på länge kunnat påminna sig; men det var isynnerhet staden Bogotá, som mest skakades deraf, då flera af de större byggnaderna remnade, och sjelfva Cathedral-kyrkan led betydligt derigenom; emellertid var det endast ganska få menniskor, som dervid tillsatte lifvet. Liksom förr vid Caraccas voro Presterna icke sena, att begagna sig af denna natur-händelse, för att befordra sina egna intoleranta afsigter; och då de nu icke kunde

gerna påstå, att det var ett Försynens straff emot Konungens i Spanien fiender, förklarade de ändå från predikstolarne, att det var en Himmelens väckelse till Regeringen och folket, att icke tillåta en sådan mängd utländska kättare, ej allenast öfversvämma landet, utan äfven derstädes utöfva sin egen förargliga Gudstjenst. Följden af denna fanatiska uppmaning var den, att pöbeln skockade sig på gatorna och utanföre här boende ansedda fremlingars hus, utan att likväl tillfoga dem någon skada, eller egentligen veta hvad de sjelfve ville, hvilket likvisst Presterna och Munkarna snart torde låtit dem förstå, om icke Verkställande Makten hindrat detsamma. Alla härvarande Engelsmän och Nord-Americanare ansågo sig emellertid icke så alldeles säkra på gatorna, utan gingo alltid tillsamman och beväpnade, så länge till dess pöbelns mindre fallenhet för dylika tillställningar och dess i allmänhet goda och oförargliga lynne gjorde, att de intoleranta dunsterna snart evaporerade ur deras hufvuden, för att åter condensera sig i Presternas, i hvilka de ursprungligen voro framalstrade.

I ett land, der sådana uppträden ännu

kunna inträffa i sjelfva hufvudstaden, kan naturligtvis icke den allmänna upplysningen vara serdeles stor; och, ehuru visserligen en mängd undantag dervid kunna finnas bland de bättre Creolerna, kan man väl ändå säga, att nationen för det närvarande befinner sig i en barnslig okunnighet, så väl i Religionssaker, som om sig sjelfva och den öfriga verlden, så mycket snarare som en alltför obetydlig del af dem ännu kan läsa. Den större delen känner också icke mera än trenne Religioner, nemligen: *"Christianos," "Paganos"* och *"Judios,"* — Christna, Hedningar och Judar. Med den första benämningen titulera de uteslutande sig sjelfva, med den andra utmärkas de vilda Indian-stammar, som befinna sig inom Republikens område, och med den tredje, eller Judar, hedras alla fremlingar, som icke bekänna sig till Catholska Kyrkan. På samma sätt känna de i politiskt hänseende icke mera än trenne nationer, nemligen *"los libres Colombianos," "los pendejos Espagnoles"* och *"los amigos Inglezes"* — de fria Colombianerna, de infama Spaniorerna och vännerna Engelsmännen. Detta gör att ordet *Estrangero* — Fremling — och *Inglez* här i allmänt tal äro helt och hållet synonyma; äfvensom de ofta utmärka Norra America och Europa med det, sedan Revolutionen mera kända, namnet *Inglaterra* — England. Denna okunnighet är endast en vidlådande svit af Spanska uppfostrings-systemet, och alldeles icke orsakad af folkets dumhet eller ovilja att uppfatta bättre begrepp, så väl härom, som om andra för dem ännu okända saker; ty tvärtom, ehuru de af dem, som kunna läsa, visserligen icke äro några bokvurmar, och de öfriga af laga skäl äro hindrade, att på detta sätt inhämta några kunskaper, så förena de sig ändå nästan alla uti en märkvärdig åtrå att af fremlingar genom conversation bli upplysta om en mängd saker; och kan man i allmänhet icke göra dem något större nöje, än att på detta sätt tillfredsställa deras vettgirighet, hvarunder de med mycken uppmärksamhet uppfatta de svar, de få på sina ej sällan skarpsinniga frågor; och skulle man således kunna säga, det de tyckas visa en uteslutande håg och böjelse för den dialogiska pedagogien.

Dessa efterrättelser gälla endast för den stora färgade massan af nationen, jemte lägre klasserna af de hvita. De högre af Creolerne, eller hvad man kunde kalla det bättre

folket i landet, utgöra naturligtvis undantag härifrån; och hos dem träffar man oftast mera upplysning, ej så sällan kunskaper, och nästan alltid skarpsinnighet förenad med en ovanlig lätthet att lära och fatta. Dessa egenskaper träffar man i synnerhet uppe i de tempererade provinserna, der klimatet tillåter mera själsöfning än i de heta; och märkes i detta fall en betydande skillnad emellan bergsboarne och slättlandets inbyggare, och detta mest hos den yngre generationen, hvilken sedan Revolutionen haft tillfälle att begagna de derefter bättre inrättade Läroverken så väl i hufvudstaden som i flera af de större städerna, hvarifrån en mängd ynglingar utgå, som med tiden säkerligen komma att bilda en nödvändig förstärkning upplysta medborgare, för att hjelpa de få nuvarande att upprätthålla och försäkra den ännu så svaga, ej riktigt stadgade, Republikanska byggnaden.

För att lyckas häri äga Colombianerna åtminstone en egenskap, hvilken, ehuru den för fremlingen förefaller öfverdrifven och oftast löjlig, ändå för dem sjelfva kan blifva ganska nyttig, såsom grundläggande ett nationelt högmod, hvilket i längden kommer att bilda en bättre national-känsla, som visserligen bör finnas i alla stater, men som är ändå mera nödvändig och helsosam för en uppväxande Republik. Denna egenskap är nemligen den skrytande stoltheten, med hvilken de alltid omtala sitt eget Land, sin Frihet, sin Constitution, sin Befriare, sina Generaler, sin Krigsmakt, m. m. I deras tanka finnes nemligen intet land i verlden, med undantag kanske af *"los Estados Unidos"* — Förenta Staterna — som, i afseende på medborgerlig frihet och lycklig statsförfattning, på något sätt kan jemföras med *"la Republica de Colombia"*; och är det oftast fruktlös möda, att söka öfvertyga dem om annat, såvida man till jemförelse vill framdraga ett land, som har den i deras ögon stora olyckan att vara styrdt af en Kung, för hvilket blotta ord de alltid affectera en viss vanvördnad och afsky. * På samma sätt är det med deras Krigsmakt och dess Chefer; och den, som icke vill

* Det är löjligt att se, huru de vid alla tillfällen söka visa detta. Sålunda ser man dem i alla sina tidningar och publika akter omsorgsfullt befläita sig, att alltid skrifva orden *rey*, *reyno*, *&c.* med små initial-bokstäfver, på samma gång orden *Presidente*, *Republica*, *&c.* börjas med så stora typer som stilarne medgifva, för att äfven på detta sätt hämna sig på den förhatliga Regeringen under Spanioerna.

tro att Colombianska bataljonerna öfverträffa de utvaldaste regementer i Europa, eller att Paëz är den skickligaste Kavalleri-General, och Padilla den störste Amiral i hela verlden — den är i deras tanke antingen en afundsjuk utländning eller ock en okunnig tviflare. Men i dessa saker äro de ändå dräggliga, ty de låta der raisonera något med sig: blir åter frågan om Bolivar, då äro de alldeles intolerabla; och att såsom krigare vilja jemföra Napoleon, eller som befriare Washington, är ingenting mindre än *crimen læsæ*, ty Bolivar är i deras ögon långt öfver de tvenne Män, som hela den öfriga verlden annars trott sig hafva skäl att sätta främst i båda dessa fall: och vore det icke rådligt för en Fransos eller en Nord-American, att för långt yrka på öfverlägsenheten af sina båda länders största Män. — Utan att inlåta sig vidare i någon närmare jemförelse mellan dessa trenne Personer — och med behörig hugkomst af den stora skuld, i hvilken alla stora Män stå till tid och omständigheter, hvilka de, uppriktigt sagt, kanske till den större delen hafva att tacka för sin storhet, — kan man väl påstå, det få opartiska granskare skulle finna sig befogade att ställa Colombia's för-

ste President framför Förenta Staternas, eller den, som utdref Spanska trupparne från Södra America, framför den, som besegrade nästan hela Europas arméer. Detta är icke sagt att dermed vilja — om det också vore möjligt — nedsätta den Colombianske Befriarens stora värde; ty man kan vara en ganska stor Man, och till och med den störste i Södra America, samt fullt berättigad till Colombianska nationens nästan gränslösa tacksamhet, utan att man derföre nödvändigt måste fördunkla allt hvad den Gamla och Nya Verlden i den vägen anser vara det största och mest lysande. Och liksom i allmänhet all öfverdrift nödvändigt förorsakar en reaction, så blir alltid ett för stort beröm, åtföljdt af dylika paralleler, snarare menligt än gagnande för en utmärkt Mans rykte, ty det forcerar jemförelser på verldens opinion, hvilka ofta fördunkla den omtalades egna förtjenster och minska dess annars stora reputation. På samma sätt är det med Bolivar: utan att vara en Washington i rådkammaren eller en Napoleon på slagtfältet, hå hans tjenster varit de största någon man någonsin kunnat göra sitt Fädernesland; och, betraktad från denna synpunkt, är han onekligen en af tidens märk-

värdigaste personer, och blir lika säkert en af historiens största Män.

Simon Bolivar,* som härstammar från en af de rikaste och mest ansedda familjer i Caraccas, föddes derstädes 1780. Genom en ovanlig, och på den tiden sällan beviljad, tillåtelse af Spanska Hofvet sändes han till Madrid, för att fullkomna sin uppfostran; och sedan han till den ändan dröjt derstädes någon tid, genomreste han en stor del af Europa, hvarefter han år 1803, eller vid tjugotre års ålder, återvände till sitt Fädernesland, med själen lika mycket intagen af dåvarande tids liberala idéer, som uppbragt öfver det förnedrade tillstånd, uti hvilket hans eget land då befann sig. Då Miranda kort derefter började sin patriotiska bana, var Bolivar icke sen att yttra sina tänkesätt, och skyndade nu att låta inskrifva sig under dess fana, samt gaf redan vid början af sitt publika lif ett lysande prof på den oegennyttiga patriotism, som sedan under hela dess lefnad formerat ett så utmärkt drag i dess caracter — genom frigifvandet af sina många slafvar, och uppoffrandet af nästan hela sitt

* Prononceras *Bolivar*, med tonvigten på penultima.

fädernearf åt den heliga sak, hvilken han nu så ifrigt omfattade. Efter Miranda's olycka och död fästades också alla Venezuela's Patrioters förhoppningar nästan ensamt på Bolivar: och han blef nu icke allenast uppdragen befälet öfver deras truppar, utan äfven iklädd en provisorisk nästan oinskränkt makt; och allt från denna tid ända till närvarande dagar har han, om icke *de jure*, åtminstone *de facto* bibehållit denna myndighet, hvilken han utöfvat med den största klokhet, rådighet och oegennytta, som någonsin en Dictator kunnat berömma sig af. Ehuru Patrioternas affärer under denna långa kamp ofta voro i det mest desperata tillstånd, och då alla hans landsmän förtviflade om en lycklig utgång, öfvergaf honom aldrig hoppet att en gång öfvervinna alla hinder; och är det onekligen hans ihärdighet, man isynnerhet får tillskrifva den lyckliga utgången. För att emellertid kunna formera sig en riktig idée om hans förtjenster häruti, och hvilka afskräckande svårigheter han derunder haft att öfvervinna, är det nödvändigt att känna det folk, med hvilket han haft att göra, äfvensom det land, hvarest han handlat. Ej nog att den största delen af hans följeslagare knapt kun-

de sägas upphunnit de lägsta graderna af civilisation, utan många af dem, som för sin bättre uppfostran och större upplysning borde ansetts instämmande i hans afsigter och medverkande i hans planer, voro lika ofta hans rivaler som hans medhjelpare. Det var derföre endast möjligt, att genom en lugn stadga och rask beslutsamhet i caracteren, hvilka få menniskor äro i den grad vuxna som Bolivar, sammanhålla alla dessa stridiga intressen och passioner, som Revolutionen utvecklade, samt gifva dem en för det allmännas välgång passande riktning. Å andra sidan var det ofta nödvändigt, att genom en personlig närvaro antingen uppmuntra eller tygla de olika delarne af det vidsträckta land, som låg under hans befäl; och svårigheten att passera de förfärliga berg och slätter, hvarest den resande är utsatt för hvarje ytterlighet af de olika klimaten, samt den kommenderande Generalen tvungen att dela lika fatiguer med den simplaste soldaten, nödgade honom under hela detta krig framlefva ett så svårt och påkostande lif, att hvilken annan, som icke af naturen varit utrustad med lika utomordentliga själs- och kropps-krafter, skulle ovilkorligt hafva sjunkit under tyngden af

de fatiguer, han har undergått; hvilket också oftast var fallet med dess Adjutanter, som sällan voro i stånd att följa honom på sina nästan otroligt skyndsamma resor. — Ehuru han icke fått någon militärisk uppfostran, ersatte han denna brist genom den verksamhet och brinnande håg, med hvilken han på en gång öfverlemnade sig åt det krigiska yrket; hvilket också satte honom i stånd att efter någon tid förvärfva så mycken tactisk kunskap, som kunde vara nödvändig för det slags fälttåg, uti hvilket han var engagerad. Derföre blefvo Independenternas arméer under Bolivars första läroår ganska många gånger slagna, hvilket man med lika mycket skäl bör tillskrifva deras Anförares incapacité, som motståndarens skicklighet; men han liksom lärdes derigenom att segra: och under de sista sju åren har aldrig Colombianska arméen blifvit slagen, då den var kommenderad af Bolivar personligen. — Hittills har han också haft mera tillfälle att utveckla sina militäriska än sina politiska talanger: och i sanning tyckes han icke vara mycket hågad att närmare befatta sig med den del af Gouvernementet, som tillbjuder mesta tillfället att visa de sednare; och de få försök, han i den

vägen hittills gjort, ha åtminstone icke varit af någon så synnerlig framgång.

Ehuru Bolivar icke är mera än fyrtiofem år gammal, säger man att han synes betydligt äldre, en följd af det bekymmerfulla och besvärliga lif, han under en så lång tid framlefvat. Till figuren är han snarare liten och mager, men hans lemmar väl proportionerade och af en ovanlig styrka och vighet; hans ansigte är aflångt med stora mörka ögon, fulla af eld och genomträngande; näsan är stor och välbildad med ringa böjning; håret rakt och svart, liksom mustacherna och polissongerna; hyen gulbrun och väderbiten; och i hela dess fysionomi råder ett fast och storsint allvar, blandadt med en begrundande tankfullhet, hvilken då han är i sällskap eller omgifven af sina vänner, ger rum för en öppen godhet och en liflig glädtighet. Vid sådana tillfällen är han munter och språksam, full af infällen och anekdoter. Han dansar gerna och väl, samt är mycket galant mot damerna, hvilka naturligtvis ej äro difficila mot den allmänt älskade *Libertadoren*. Han är redan för länge sedan enkling utan barn, då hans Spanska fru dog innan han lemnade Europa. Utom Fransyska och Italienska

talar han äfven något litet Engelska, hvilket språk han lärt sig under kriget, då han alltid hade tvenne Engelska Adjutanter och en Lifmedicus af samma nation. Han lefver mycket måttligt, äter litet, dricker inga starka saker och ej mycket vin, samt röker sällan tobak; han sofver litet, och är gerna den förste att stiga upp samt den siste att lägga sig. — Bland dess fel räknar man ett något ojemnt och hastigt lynne, hvarunder han ofta förgår sig, och nyttjar emot hvem som helst förhastade och stötande uttryck, för hvilka han sedan sjelf är ledsen, och söker på allt sätt försona dem, han på detta sätt förfördelat. Äfven förebrås han, lika rättvist, en något för stark böjelse för det täcka könet, hvilken, i synnerhet hos en sådan man, ej gerna kunde aflöpa utan sina ledsamma följder både för honom och andra, så vida det icke vore i ett land, der man i allmänhet i detta fall ej lefver just så samvetsgrant eller exemplariskt. Lik de flesta af sina landsmän, har han ännu en märklig svaghet för det lysande i sin klädsel, hvilken under början af kriget gränsade till ett löjligt coquetteri, då han ständigt medförde flera mulåsnor lastade med sin stora och dyrbara garderob. Att dessa på sed-

nare tiderna icke alltid kunde följa med Högqvarteret, och att kommenderande Generalen icke alltid var öfverflödigt equiperad, bevisar följande händelse, som dessutom ger någon idée om så väl detta krigs besvärligheter, som Bolivar's sätt att umgås med sina Officerare.

Straxt efter slaget vid Boyacá, och vid sin ankomst till Bogotá, gaf Bolivar en stor fête åt de förnämsta familjerna derstädes jemte sina Officerare. Kort före middagens servering, och efter det öfriga sällskapet, kom en Engelsk Öfverste, hvilken vid det han gjorde sin compliment för Generalen, fick af honom den besynnerliga frågan: "Min bäste Öfverste, huru kommer det till, att Ni har en så smutsig skjorta vid en så stor middag?" Öfversten svarade genast, att han var ganska ledsen deröfver, men att, för att bekänna sanningen, det var den enda skjortan han ägde; hvarvid Bolivar log, och sände efter sin *Major-Domo*, hvilken han befallte lemna Öfversten en af sina skjortor. Hofmästaren tvekade, och stannade förläget seende på Generalen; hvarpå denne otålig förnyade befallningen med tillägg: "Hvarföre gör Ni icke som jag säger: middagen är snart på bordet!" Nu kunde den stackars karlen icke undgå förklaring, och med en stammande ton svarade han: "Ers Excellens har icke mer än tvenne skjortor: den ena på kroppen och den andra i tvätten." Detta svar uppväckte Bolivar's hjertliga löje, hvari äfven det öfriga sällskapet deltog, då han, vändande sig till Öfversten, leende anmärkte: "Spaniorerna ha retirerat så hastigt framför oss, min kära Öfverste, att jag har nödsakats lemna min packning vid Arriergardet."

Genom den utomordentliga skicklighet, energi och oegennytta, han visat under kriget, äfvensom de oskattbara tjenster, han derunder gjort sitt Fädernesland, äger Bolivar också en den största popularitet inom Colombia, som någon Chef väl någonsin inom ett land ägt. Ehuru visserligen en och annan af de andra Generalerna fins, som kanske med ett afundsjukt öga följer hans politiska rörelser, så är ändå den största delen af de högre Officerarne och Embetsmännen intagna af en uppriktig vänskap för dess person, jemte en enthusiastisk beundran af dess stora egenskaper; och om soldaterna och den lägre folkmassan kan man icke säga, att de endast älska honom, utan rättare, att de se upp till honom med en snarlikt afgudisk dyr-

kan. Då ingen af de andra Revolutionens Män och Generaler intager ens det andra rummet efter honom, så kan också Bolivar sägas stå helt allena i spetsen för Colombianska Gouvernementet; och med afseende så väl på detta, som på det obegränsade inflytande han äger på Nationen, kan han med fullt skäl lämpa på sig Ludvig XIV:s yttrande *"Moi, c'est l'Etat!"* så mycket hellre som han är den ende, hvilken ännu förmår hålla tillhopa det hela, hvars framtida form är svår att förutse, såvida icke Bolivar lefver nog länge, för att få Regeringen på ett eller annat sätt säkrare grundlagd och Nationen nog upplyst för att sedermera bibehålla densamme, antingen som Monarki, Republik, Dictatorat, eller hvad de då behaga kalla den.

En farlig stöteklippa för det nuvarande centrala regeringssättet är den oenighet, som råder mellan Colombianerna inbördes, eller den antipathie, som troligen aldrig kan utrotas, mellan invånarne i Venezuela och Nya-Granada. Denna känsla är uråldrig, och har en både politisk och fysisk orsak: den förra får helt och hållet tillskrifvas Spanioernas elaka och egennyttiga politik, hvilken fann sin uträkning vid att på allt sätt befor-

dra jalousie och ovänskap emellan de olika provinserna; och den sednare åter har en mindre elak, men mera naturlig, grund i de olika seder och lefnadssätt, som äro rådande i båda dessa länder, af hvilka det ena, eller Venezuela, för det mesta består af de brinnande slättlanden, och det andra, Nya-Granada, åter till större delen genomkorssas af de kalla Andernas Cordillerer, som skänka dess provinser ett mera tempereradt klimat. Denna stora olikhet i klimatet skall naturligtvis i längden göra dess invånare betydligt olika i många fall: och på samma gång man hos Venezuelanen märker mera raskhet och arbetsamhet åtföljd af en öfvermodig stolthet, tycker man sig finna mera godsinthet, bättre naturligt förstånd och mera kunskaper hos invånaren i Nya-Granada. Den förre förebrår också den sednare dess långsamhet och bakslughet, under det han af denne åter beskylles för mindre hyfsning och dumdristighet.

För öfrigt kan man i allmänhet säga om Colombianerna, det grunddragen i deras caracter äro stolthet och maklighet, af hvilka den förre är ett arf från deras förfäder Spa-

niorerna, och den sednare en naturlig följd af deras nu varande hemland. Med detta förena de en viss betänksamhet och varsamhet, samt låta icke gerna surprenera sig; också är det ganska svårt, att hos dem uppväcka någon stark sinnesrörelse, hvilket ändå kanske lika mycket bör tillskrifvas en viss förställning som känslo-slöhet. Med en ordentlighet, gränsande till öfverdrift, så väl i sitt uppförande, som i sina affärer, förena de en oförklarlig böjelse för höga hazardspel; och den samme karl, som på morgonen kan försättas i en högljudande hetta vid frågan om afprutningen af en half real på något köp, kan samma afton med den största köld vid spelbordet bortkasta sina dubbloner. Nyktra till en grad, att de deri kunna tjena till efterföljd för andra nationer, ser man aldrig någon af dem öfverlastad af starka drycker; och den, som en gång gjort sig förtjent af tillvitelsen *"Emborrachado"* — Drucken — den har, om icke för alltid, åtminstone för en längre tid förverkat sina landsmäns aktning och goda omdömme. — För resten äro de glada sällskaps-menniskor, och låta åtminstone aldrig conversationen dö ut, utan underhålla den ständigt med sina långa tal,

hvilka uppfyllda af hyperboler och accompagnerade af gesticulationer, skulle kunna kallas declamationer, ehuru de oftast afhandlade sådana ämnen, som vi hänskjuta under rubriken Sladder, och Engelsmännen ännu bättre under ordet *Chitchat.* — För mycket artiga, för att kunna vara så alldeles upprikтiga, får man icke blindt tro på deras många vänskapsfulla försäkringar, i synnerhet om dessa angå en affär, hvilken på något sätt fordrar en verksamhet, som än så litet öfverstiger deras vanliga tröghet; och får isynnerhet en fremling i detta fall vara ytterst varsam, att icke med för ofta upprepade påminnelser förvandla deras varma försäkringar och ljumma hjelpsamhet uti tomma undanflykter och en kall overksamhet.

Slutligen må tilläggas vid denna korta caracters-målning af Colombias invånare det samma, som gäller för alla andra nationer, nemligen att undantag från de deri anförda reglorna alltid finnas, hvilket också gör, att den kortaste beskrifningen är, om icke den bästa, åtminstone den minst osäkra; ty ju längre man söker att inträngа deri, och ju flera detaljer man vill utveckla, ju mera utsätter man sig för att råka i oenighet med

sig sjelf, och följaktligen ännu mera med andra competenter; hvilket också är oundvikligt vid definierandet af en i allmänhet så obestämd och mångsidig sak, som ett helt folks caracter, i synnerhet då dess civilisation öfverstiger det rå ohyfsade tillståndet af en vild stam, men ännu mera så, då den, genom sammanblandandet af olika menniskoracer och klimat, är underkastad så många variationer som Colombianernas.

CAP. XIX.

Besöket vid Tequendama.

Något mer än tjugo mil sydsydvest från Bogotá ligger det märkvärdigaste naturunder i Colombia, och säkerligen ett bland de största i hela verlden, nemligen Vattenfallet *Tequendama.* — Floden Bogotá, som uppkommer i slättens nordöstra hörn från de derstädes varande bergen, löper derefter öfver hela Bogotá-slätten, hvarunder den insamlar en mängd mindre strömmar, så att den är af en betydlig storlek vid det sydvestra hörnet, hvarest den bryter igenom den der liggande bergkedjan, samt kastar sig vid Tequendama, på en gång lodrätt, ner i den på andra sidan liggande Magdalena-dalen.

Ehuru den nuvarande regntiden icke medförde den mest gynnande väderlek för betraktandet af detta sällsynta skådespel, så lemnade den snart förestående afresan från hufvudstaden icke något val af bättre årstid; och den 29 Maj på eftermiddagen red jag från Bogotá på den jemna och breda vägen öfver slätten åt byn *Soacha.* Som min vän Doctor Hoyos naturligtvis flera gånger förut

sett detsamma, och vid denna tiden icke kunde försumma sina föreläsningar i Collegium, samt dessutom ingen fremling, som kunde vänta till dess torra årstiden inträffade, ville göra sällskap nu, så var jag också utan annat sällskap än en Indian-pojke, hvars far var ägare till de begge hästar, på hvilka vi under ett hvarandra nedsmutsande galopp sprängde öfver den vattenfulla och smutsiga slätten.

Ehuruväl vädret på eftermiddagen var ganska vackert, och solen klart frambröt genom de fördelade molnen, hvilka under förmiddagen tungt och regngifvande hvilat öfver staden, skyndade vi ändå åstad med den här öfver slätten nästan ständigt nyttjade galoppen, för att innan solnedgången hinna till den tolf mil från Bogotá liggande byn Soacha, der nattqvarter borde tagas; så mycket hellre, som här sällan någon afton frambryter under regntiden utan en och annan häftig regnskur. Landet på båda sidor om vägen var af samma fruktbara, ehuru något enformiga, natur, som redan är beskrifven mellan Facatativa och Bogotá, eller bestående af nästan gränslösa betesmarker, här och der afbrutna af sädesfält, emellan hvilka lågo en-

staka hus och byar, inhägnade af pilplanteringar och svagt beskuggade af fruktträd. Baktill låg hufvudstaden, hvars många, af eftermiddags-solens lutande strålar starkt upplysta, kyrkor och kloster skönt glänste fram emot de straxt bakom liggande höga bergstopparne: framföre stod den mörka bergskedjan, som utgör Bogotá-slättens vestra gräns, och skilnaden mellan den och Magdalena-dalen: till venster lågo de södra delarne af den vidsträckta slätten, hvilka, för en stund jemna och åskådliga, derefter sammanträngas mer och mer af de båda nyssnämde bergskedjorna, hvilka slutligen längre i söder göra åt detta håll på en gång slut på dalen och utsigten: till höger åter är denne sednare mera obegränsad, och öppen nästan så långt ögat kan hinna öfver den vidlöftiga slätten, hvars otydliga dunkla partier längst bort sammanflyta med den mörkgrå bergsryggen, hvilken som en beskyddande mur omger slätten i norr och öster; och mellan hvilken och sin egen låga ståndpunkt ögat icke kan upptäcka något märkligare föremål, än den jemna Bogotá-floden, hvilken, flytande något till höger om vägen, under stora omvägar och bugtningar långsamt nalkas de framför

liggande bergen, ängsligt sökande sig någon utväg genom desamma, liksom anande huru dyrt den något längre fram måste köpa denna passage genom det förfärliga fallet vid Tequendama.

Något före solens nedgång inträffade vi temligen nedsmutsade till den lilla byn Soacha, hvarest min följeslagare inqvarterade oss hos en treflig Gumma, hvilken, under namn af *Señora Josepha*, är känd af alla fremlingar, som besöka vattenfallet, såsom den bästa värdinnan under det vanliga nattqvarteret i denna by. Hon å sin sida trodde sig också genast känna mig och ändamålet med resan, då hon vid min inkomst i rummet presenterade mig för der varande personer såsom *"un Inglez, que quiere ver el Salto;"* — en Engelsman, som vill se Fallet — liksom det vore lika säkert att, man måste vara Engelsman, då man icke är Colombian, som att man måste se Tequendama, då man kommer till Soacha. Ehuru jag väl visste, att det vore nästan utan ändamål att underrätta henne om motsatsen, eller att sällskapet blef lika litet upplyst, om jag tillkännagaf, att jag var Svensk, som om jag sade dem mitt namn, så kunde jag så mycket mindre underlåta att

ge den språksamma Gumman en liten dementi, som hon tycktes med en sådan afgjord säkerhet leda de andras opinion; och på samma gång jag medgaf den önskan att se Fallet, förklarade jag, att jag icke var Engelsman. Utan att låta surprenera sig öfver sitt misstag, trodde hon sig rätta det med ett *"Entonces es un Francez,"* — då är det en Fransos — hvilket hon med en förnöjd säkerhet adresserade till sällskapet, troligen glad deröfver att hon härigenom fått tillfälle att visa, det hon kände mer än en fremmande nation. Men då jag afbröt henne med ett *"Tampoco, Señora!"* — Lika litet, min Fru! — höll hon på att alldeles förlora contenancen, till dess hon slutligen, efter något funderande, med en triumferande min vände sig till mig och utropade: *"Pues, Señor! Usted viene de los Estados Unidos!"* — Nå väl, min Herre! Ni kommer från Förenta Staterna! — och då hon derefter för andra gången fått det hårda svaret *"tampoco,"* blef Gumman helt och hållet surprenerad, samt, stickande sin cigarr bakom örat, satte sig ned något flat, under det hon förundrad frågade: *"Pero de donde viene Usted entonces?"* — Men hvarifrån kommer Ni då? — Som jag verkligen beklagade den goda Frun,

hvilken med all sin geografiska kunskap måste erkänna, att hon icke begrep hvarifrån den kunde komma, som icke hade sitt hem i Södra America eller Spanien, och icke var hvarken Engelsman, Fransos eller från Norra America, hvilket ändå var alla de land och nationer, hon hört talas om — så sparade jag nu ingen möda, att, så mycket möjligt var, ge henne och sällskapet någon idée äfven om Sverige; hvaruti jag också smickrar mig med, att jag lyckades så bra, det de vid en möjligen inträffande conversation derom åtminstone icke skola begå samma fel, som jag en gång hörde i ett sällskap i Frankrike, der en person, som gjorde pretention på bildning och beresenhet, samt för öfrigt hörde till gens-comme-il-faut, sade sig hafva varit i Sveriges hufvudstad, *"en accompagnant la Division de General Mortier jusqu'à Stralsound."*

Andra morgonen voro vi uppe före solen, och, sedan en kopp chocolad var drucken, stego vi genast till häst, för att hinna till Tequendama i god tid på morgonen, emedan man då snarare kan påräkna vackert väder under denna annars så regniga och mulna årstiden. Det var nu också en ganska vacker morgon, och solen gick eller rättare sprang upp på

en nästan molnfri horizont, hvilken likväl längre fram på dagen öfverdrogs som vanligt af tunga skyar. Öfver stora vidlöftiga af boskap och hästar upplifvade betesmarker, hvaröfver många eller rättare ingen bestämd väg gick, och genom hvilka Bogotá-floden sjelfsvåldigt bugtade sig, anlände vi slutligen klockan half sju till en lätt bamburörs-brygga, på hvilken man passerar den här lugna och breda floden, hvilken, derefter görande en stor omväg till venster omkring en här börjande bergssträckning, man icke får återse förrän vid Tequendama i ett helt olika tillstånd. — Något på andra sidan om bryggan ligger en stor *Hacienda* kallad *Canoas*, som ligger tre mil från Soacha och sex från Fallet. Härifrån börjar vägen snart gå uppföre de långa gräsbeklädda sluttningarne, som här formera öfvergången mellan Bogotá-slätten och den sydvestra bergskedjan. Utsigten blef nu med hvarje steg vidsträcktare, och slutligen låg en betydlig del af den stora slätten som en jemt utspänd karta för den resande. Man såg här tydligen hufvudstaden med sin mörka bergsrygg bakom sig, flera byar utom den närmast liggande Soacha, en mängd enstaka hus och landtgårdar, floden Bogotá, som lugn och

klar fantastiskt bugtar sig genom ängsmarker och åkerfält, samt slutligen några mindre insjöar längst bort till venster, hvilka genom smärre åar stå i förening med nyssnämde flod. — Derefter började man inträngа i de högre upp liggande skogfulla bergen, der snart den friare utsigten öfver den stora slätten förändrades till inskränkta vuer af mindre bergspartier, bestående af smärre höjder, öfver allt bevuxna med en bög och tjock skog, emellan hvilka ofta en trång gräsbeprydd dal, vattnad af en klar bäck och upplifvad af en liten enslig Roza, låg undangömd och gjorde den annars svåra och smutsiga vägen både kort och angenäm. — Sedan vi på detta sätt fortfarit en half timme, hvarunder vägen småningom börjat gå något utföre och blifva mer och mer obanad och trång, samt svår att passera för de täta grenarna och buskarna, anlände vi slutligen till en liten plan i den tjocka skogen, hvarest min ledsagare stannade och underrättade mig, att vi här måste stiga af och binda hästarna, emedan vi nu icke längre kunde begagna dem utför den återstående branta gångstigen till Vattenfallet.

Med detsamma vi suto af, hördes också genast det dofva bullret af Fallet, hvilket

förut icke kunnat märkas dels för hästfötternas jemna plaskande i den med vatten och smuts fyllda vägen, och dels för prasslandet vid undanböjningen af de öfver vägen hängande grenarna. Sedan vi bundit våra hästar vid ett träd, företogs genast klättringen utför den lika stupande som smutsiga och slippriga gångstigen, hvars branta, med nedrinnande regnvatten fyllda, afsatser liksom tycktes sqvallrande berätta om det närliggande Vattenfallet; hvilket, ehuru det ännu icke syntes, ändå redan kunde märkas, ty jemte det dånet deraf nu tydligare hördes, började luften uppfyllas af vattenaktiga dunster, uppstigna derifrån, hvilka i ett fint och kallt regndugg nedföllo. Dessa tvenne saker, dånet och regnet, tilltogo nu också i en ökad proportion för hvarje krökning och afsats af gångstigen, liksom om naturen, rädd att genom sjelfva Fallets hastiga visande för starkt verka på ett sinne, ville genom de tvenne andras förekommande sysselsättning mildra den ovilkorliga öfverraskning, en sådan scen alltid förorsakar. — Otåliga att snart framkomma till det med hvarje steg mer och mer sig tillkännagifvande naturundret, och liksom berusade af det

starka dånet och det nedfallande regnet, ömsom sprungo, hoppade eller åkte vi utför de med ogenomskådliga löfväggar kantade gångstigens zigzager, till dess ändtligen vid ändan af en skarp krökning, på en gång och straxt bredvid oss — det förfärliga Tequendama störtade sig öfver de häpna tillbakabäfvande blickarne.

Men huru beskrifva det intryck, denna sublima natur-scen förorsakar den deraf betagne åskådaren. — Här vore i sanning ett ypperligt tillfälle, att lik somliga resbeskrifvare börja med utrop af "sanslös hänryckning"... "namnlösa känslor"... "outsägligt förtjusande"... m. m. — derefter fortsätta med "bäfvan blandad med förvåning,"... "rysligt skönt"... "på känslan stormande"... o. s. v. — samt ändtligen sluta med "pennan är för svag"... "det kan icke beskrifvas"... "omöjligt att afmåla"... "man måste sjelf se det, för att göra sig en idée derom"... med mera dylikt. — Och verkligen vore jag icke frestad att här göra på samma sätt, och efter en hel sidas vacker mosaik af dessa och dermed beslägtade phraser, börja den nästföljande med den uppriktiga bekännelsen att hela beskrifningen icka duger, och att läsaren sjelf nödvändigt måste resa hit, för att kunna göra sig en föreställning om det omtalade stället. Men, ehuru en sådan metod visserligen är vig, och dessutom slut-uppmaningen i och för sig sjelf så sann och träffande, att den kanske voro den klokaste och uppriktigaste motto, en resbeskrifvare kunde sätta framför sitt arbete, så tyckes mig ändå, att man här vore lika litet belåten med de pathetiska exclamationerna, som med den efterföljande syndabekännelsen och det naiva rådet att sjelf resa, isynnerhet som en dylik invitation nu, så långt inuti boken och landet, blefve både något sen och något ohöflig, då resan hit är så fasligt långvarig och besvärlig. Vi skola derföre välja ett annat sätt: och i stället att hjelpa läsaren inpacka sina saker för den långa resan, skola vi nu, liksom förut, anse honom redan framme och vid sidan af oss; samt fattande honom i den ena och piloten i den andra handen, tillsammans modigt ställa oss vid branten af det förskräckliga Vattenfallets svindlande afgrund.

Höljda i ett yrande regn, och öfverröstade af ett åsklikt dån, stå vi nu på en kal granit-klippa, endast några famnar till höger från den i djupet nedstörtande vatten-

massan, hvilken, något längre upp sammanträngd mellan tvenne lodrätta väggar, rullar med en ökad hastighet utför den mer och mer sluttande bädden, tilldess denne något nedanom åskådarens ståndpunkt alldeles försvinner, och låter den lössläppte floden i fradgande raseri vildt nedstörta i en af ögat omätlig afgrund. På båda sidor om sjelfva Fallet uppstå från djupet lodrätta granitklippor, hvilka, på topparne bevuxna med stora öfverhängande träd, stå i en skön harmoni med den hemska storheten i hela scenen. Emellan tvenne sådana träd, på toppen af den högra klippväggen, står åskådaren, som, för att i högsta grad kunna njuta detta skådespel, låter följeslagaren hålla med ena handen i trädet, och fattande sjelf dess andra, lutar sig utöfver den lodrätta klippan, under hvilken dess bäfvande blickar med en förfärad beundran följa den nedrusande hemskt dånande vattenmassan ner i sitt mörka djup, der dess från botten ständigt uppstigande dunster försätta allt i ett caos-likt töcken, hvilket hindrar ögat att ända till botten nedtränga. — Det är nästan omöjligt, att, vid en så närliggande och så på sinnena stormande naturscen, riktigt kunna bibehålla fattningen eller samla

sina tankar, hvilka, liksom meddragna af den oemotståndliga vatten-kolonnen, ila med honom ner i djupet, der de likt honom försvinna i ett oredigt hvimmel af dunster, dån och mörker. — Det är också svårt att, sedan man en gång hämtat sig från denna fasansfulla förtjusning, lyfta blickarna nedifrån uppåt Fallet, och liksom arbeta dem upp emot detsamma, ända till det ställe der det börjar, hvilket, liggande straxt ofvanom åskådarens egen ståndpunkt, återför honom slutligen till sig sjelf och till den svindlande ställning, i hvilken han nästan ovetande befunnit sig, och hvilken det är nödvändigt att förändra, för att fullkomligt kunna återhämta sig, och med mera sansning observera detta stora naturunder.

Tequendama vattenfall är ett bland de större i verlden, i anseende till sin vattenmassa, men säkerligen det största i anseende till den höjd, från hvilken det nedkastar densamma. Floden Bogotá är något ofvanom Fallet nära hundrafemtio fot bred, men sammanpressas derefter genom de tvenne klippväggarne till omkring åttio, i hvilket concentrerade skick den nedrusar femtio fot till bran-

ten af brådjupet, der den, formerad i en kolonn af vid pass nittio fots bredd och trettio fots djup, lodrätt nedslungas .... *sexhundra femtio fot!* ... Så stark är frictionen af vattenpartiklarne, att den förvandlar en stor del af dem i töckniga dunster, hvilka uppstigande i höjden hvila beständigt regngifvande öfver kringliggande nejden; och en så betydlig del af floden bortdunstar på detta sätt, att den enligt mätning är ansenligt mindre nedanför Fallet än ofvanför det samma. Man har försökt att från klippan störta en lefvande tjur i Fallet, och ögonblicket derefter har man nedanföre endast kunnat få reda på några söndermalna benskärfvor. Det vore också säkerligen den bästa ättestupa, man kunde uppsöka sig; ty svårligen skulle man väl på något annat sätt så ögonblickligen bli förintad, som vid en passage utför Tequendama.

Efter någon tids förlopp blänkte solen fram några ögonblick eller jemt så mycket, att man hann kasta ögonen ner i den sköna af träd och buskar grönklädda dalen, genom hvilken Bogotá-floden smal och lugn bugtade sig, liksom hvilande efter det svåra fallet, hvilket nu, upplyst af de genom dimman trängande solstrålarne och utsiradt med oräkneliga större

och mindre regnbågar, hade på samma gång vunnit i skönhet, som det förlorat något af sin förut hemska dysterhet. — Men snart kom ett afundsjukt moln för solen, och med detsamma insveptes allt i sin dystra storhet: och efter en lång afskedsblick på det stora oförgätliga Vattenfallet, slet jag mig ändtligen lös derifrån, och klättrade tankfull efter Piloten uppför den derifrån ledande gångstigen.

Ett halft år härefter stod jag vid sidan af det mera verldskunniga *Niagara;* men de känslor, det sammas åskådande ingaf, voro ändå icke så starka, som de Tequendama frambragte. Det förra kunde kallas Naturens kraftfullaste storverk, och, liksom ett emblem af dess höghet och majestät, känner man sig intagen af en vördnadsfull förtjusning då man ser dess haf-lika vattenmassa jemt vältra sig öfver branten ner i den underliggande ofantliga bassinen, åtföljd af ett dån öfverrö-stande sjelfva åskan: det sednare deremot är Naturen liksom idealiserad i sin yttersta vildhet och konvulsiva raseri; och betraktandet af dess utför klippväggarne nedstörtande vattenmassa skall ovilkorligt försätta menniskan i en häpen skräckfull beundran. — Niagara kunde liknas vid en skön och stor im-

ponerande Opera: Tequendama deremot vid en häftig nerfskakande Tragedi. Det ena är hänryckande och angenämt underhållande: det andra deremot rysgifvande och i längden mattande. Man kunde en hel dag stå njutande vid Niagara; men man uthärdade kanske icke en timme vid Tequendama.

Liksom drömmande derom fortsattes ridten tillbaka till Bogotá: och då min der varande Colombianske vän frågade, hvad jag tyckte om Tequendama, svarade jag honom med följande under vägen fabricerade rim, hvilka på samma gång de kanske visa det välljudande och lätt rimade Spanska språket, äfven torde bäst besvara denna fråga, då de säga både intet och allt:

Por mi sentido ha sido siempre gustoso
Lo, que la Naturaleza tiene maravilloso;
Pero el sentimiento no sé como se llama,
Con que estaba admirando Tequendama. *

* För min själ var alltid behagligt — Det, som Naturen har förunderligt — Men den känslan vet jag icke huru den kallas, — Med hvilken jag stod beundrande Tequendama.

CAP. XX.

Nedresan till Kusten.

Efter mycket besvär och tidsutdrägt för att kunna få hyra tvenne mulåsnor till afresan — ty Colombia's hufvudstad är i detta fall till och med sämre accommoderad än vår — lemnade jag Bogotá på förmiddagen den 2 Juni i sällskap med en gammal reskamrat, Senatorn Tallaferro, hvilken efter Congressens slut nu återvände till sin hemort Panamá. Att den tredje reskamraten från Cartagena Señor Pardo nu icke äfven var med, orsakades af dess utnämning till Ledamot i det Utskott, som förut är nämdt borde stanna qvar efter Congressens upplösning. — Vädret var temmeligen vackert, men vägen så mycket sämre; så att vi ej hade hunnit mera än tio mil, då vi något före solnedgången intogo i ett stort enstaka hus vid vägen, som icke var af någon synnerlig märkvärdighet, om icke för den förfärliga mängd Loppor, hvilka under natten voro för mycket oroliga, för att icke tvinga oss att vara detsamma.

Följande dagen voro vi tidigt på väg. Morgonen var en af de behagligaste: solen

sken klar, luften var frisk, och nattens regndroppar glimrade ännu i gräset. Både vädret och den omgifvande naturen hade, med ett ord, någonting liksom påminnande en September-morgon i södra Sverige; och de glada tankar deraf uppväcktes på hemmet, till hvilket resan nu egenteligen började, åtföljdes snart af de reflexioner som hopa sig på en resande, då han lemnar ställen, dem han för sin stora aflägsenhet troligen aldrig mera får återse. Ehuru kort dess vistande derstädes varit, och ehuru svaga de förhållanden voro, i hvilka han stått till invånarne derstädes, har han ändå någon tid lefvat der, och umgåts med menniskor, från hvilka han nu för alltid aflägsnas. En sådan afresa är i detta afseende ej olik ett långsamt igenstängande af en stor port: för hvarje steg man aflägsnar sig, och för hvarje föremål som bakom försvinner, drages den närmare igen, till dess slutligen, med den sista synliga punktens försvinnande, den smäller i lås, och på samma gång utestänger den resande från det lemnade stället. Den kan möjligen uppläsas igen, ty ödet har nyckeln, och dess nycker äro oberäkneliga; men vid sådana fall som detta saknar en dylik förmodan nästan all sannolik-

het, och, om egna planer ej förmycket gäckas af dessa nycker, äger den ingenting mera för sig än möjligheten. — Jemför man åter besöket på det nyligen lemnade stället med sitt vistande på dem, hvarest man förr varit, och en förmodan om dem, till hvilka man troligen skall komma, så blir afresan från ett så aflägse och eget land ej mindre märkvärdig och reflexions-full: och om man, med afseende på menniskans umgänge och omgifning, ville ej så orätt likna lifvet vid ett Kaleidoscop, blir afresan en af dessa större skakningar, hvilka helt och hållet rubba bitarnas förra ordning, och försätta dem i andra, hvilka kunna bli så mångfaldiga och olika, att det skulle vara en mer än besynnerlig slump, om de genom någon ny skakning skulle sättas i en ordning, som vore fullkomligt lika med den, i hvilken de nu blifvit störda. — — Men det är tid att sluta med dessa idéer, om vi annars skola hinna öfver den vidsträckta Bogotá-slätten, af hvilken ännu en stor del ligger framför oss.

Klockan nio passerade vi Facatativa, och anlände till toppen af berget vid middagstiden. Sedan vi härstädes hvilat ut en stund, fortsatte vi resan, hvilken var ganska behag-

lig i anseende till sällskapet; och berättade min reskamrat en mängd intressanta saker om så väl Regeringen som Congressen. I anledning häraf återkom han ofta till ett ämne, hvilket alltid uppväckte hans lifliga ovilja, nemligen Congress-ledamöternas långa och besvärliga resor: och verkligen hade han orsak att beklaga sig deröfver, då han såsom sådan måste under fyra års tid årligen göra en resa fram och tillbaka mellan Panamá och Bogotá, hvilka ställen räknas ligga omkring sexhundra mil från hvarandra, som gör en årlig tour af tolfhundra mil. Härunder måste han nu först resa på mulåsnor till Honda, derifrån på Champan utför Magdalena-floden till Barranca, så på häst till Cartagena, hvarest han åter måste embarquera ett seglande fartyg till Puerto-Bello, hvarifrån resan än en gång måste företagas i Canot uppåt floden *Chagre*, der den ändtligen på mulåsnan slutas i Panamá. Då man härtill lägger variationen i klimat, de dåliga vägarne, de ännu värre floderna, den långa tid en sådan resa fordrar, som icke gerna kan göras på mindre än trenne månader, och slutligen den medelmåttiga aflöningen derunder — så kan man icke neka till, att en sådan der Colombiansk

Riksdagsman har en svårare och besvärligare resa att göra än våra, äfven om denna skulle företagas i de så tråkiga Oktober och November månaderna.

Emot förmodan hunno vi ej till Villeta i dag, utan måste taga nattqvarter i ett enstaka hus, der det alldeles hvimlade af Taflackor, hvilka ändå icke hindrade oss, att med en god sömn hvila ut efter den långa dagsresan. — Vi afgingo också icke förrän klockan åtta följande dagen, och hunno tvenne timmar derefter, under en redan ganska kännbar hetta, till det lågt liggande Villeta. Här skulle vi ombyta mulåsnor, men som det i dag var Söndag, fingo vi inga förrän andra morgonen. Detta dröjsmål var ändå så mycket mindre svårt, som det regnade nästan oafbrutet hela det dygn vi tillbragte härstädes; och då vi Måndags förmiddagen, klockan elfva, satte oss i march igen, var vägen så svår, att jag nästan tror den i visst fall var den värste jag rest i Colombia. Som den för det mesta gick öfver sluttande lerberg, så var den nu genom det nyliga regnandet så hal och slipprig, att de stackars mulåsnorna behöfde all sin ansträngning, för att öfvervinna de beständiga svårigheter, hvilka, utom deras

obegripliga styrka och skicklighet, skulle varit lika många omöjligheter för en ryttare att passera. Man föreställe sig blott ett sådant djur, hvilket — sedan det en tid under sin tunga börda långsamt ältat genom sankare ställen, der den feta leran är uppblandad med större och mindre vattenpölar, från hvilka det är lika påkostande att åter uppdraga de deri nedsjunkna benen, som det är svårt att bibehålla balancen vid deras osäkra nedsättande — slutligen hinner till ett mera upphöjdt ställe, som är början till ett högt lerbeklädt berg. Här måste det nu under otaliga vändningar, afvikningar och krumsprång — för att här kunna begagna en affallen gren, der åter en sten eller rot till fotfäste — uppklättra för det branta berget, till hvars topp det nu ändtligen utmattadt hinner. Sedan man här hvilat ut börjar nedstigningen, hvilken i samma mån den är mindre påkostande och långsam, är kanske så mycket mera äfventyrlig, ty oftast går det nu under full åkning utföre det stupande berget, i hvars hala lerjord det icke är möjligt för kreaturet att, under den snart uppkomna farten, få något fotfäste, utan med bakbenen mellan framfötterna, hvilka sednare styra det fyrbenta släddonet,

bär det nu af med både mulåsna och ryttare så långt vägen räcker, alldeles som utför en kälkbacke, med den skillnad likvisst att, om hela equipaget dessförinnan stjelper ikull, man icke kan skjuta skulden på ryttaren, hvilken härunder gör bäst att förhålla sig helt och hållet passiv, och med lösa tömmar samt från stigbyglarne lediga ben, i all köld afbida utgången. Vid foten af berget mötes man tilläfventyrs af en djup cañelon eller hålväg, hvars höga väggar icke tillåta något afvikande från den mellan dem liggande lösa vattenfulla lermassan, hvilken genom det ständiga trampandet antagit utseende och natur af en tjock lervälling, eller kanske rättare en tunn gröt, genom hvilken mulåsnan nu måste företaga sin passage. Då den nu understundom är så djup, att det deri nedsjunkna djuret börjar befinna sig i förlägenhet antingen det bör simma eller blott vada, så kan man göra sig en föreställning om huru behagliga dess derunder osäkra rörelser äro för den ofvanpå sittande ryttaren, hvilken ingen mensklig makt kan garantera för den obehagligheten, att genom mulåsnans fall se sig försatt i samma amfibiska förlägenhet. Sedd ofvanifrån är mulåsnan nu ej olik en i tjock grädde arbe-

tande fluga: endast hufvudet, en del af ryggen och den ofvanpå släpande svansen äro synliga och hafva någorlunda bibehållit sin naturliga färg; det öfriga af dess lekamen är antingen helt och hållet under det tjocka elementet, eller ock så öfverhöljdt dermed, att rätta vattenlinien är omöjlig att bestämma. Att ryttarens undra partier befinna sig i samma cathegori är lika naturligt att finna, som obehagligt att känna; och frågan, om han vid framkomsten är nedsmutsad till och med öfver öronen, är lika öfverflödig, som dess kläders rätta färg svår att gissa.

I sådant tillstånd ankommo vi på aftonen till Guaduas, hvarest vi intogo hos den gästfrie Öfversten Acosta. Klockan elfva andra dagen sutto vi åter upp; och då vägen af förmiddagens starka solvärme var något mindre svår, gick det nu något bättre. — På eftermiddagen voro vi upphunna till toppen af berget *Sargento*, hvarifrån vi återsågo Magdalena; och efter ett långvarigt brant nedstigande, hvarunder värmen ökades nästan för hvarje steg, anlände vi till ett litet, vid nämde flod liggande, hus, kalladt *Bodeguita*, hvarest hyrdes en Canot, i hvilken vi klockan fem på aftonen tackade den gamla Mag-

dalena för sist, samt flöto utför densamma en half timmes väg, för att derigenom, enligt reskamratens önskan, undvika den vid uppresan nämde halsbrytande vägen öfver de vid stranden liggande granitklipporna, på hvilka vi nu sågo våra mulåsnor och piloter klättra efter hvarandra. — Sedan vi debarquerat, och åter suttit upp vid ett ställe kalladt *Pesqueria*, fortsatte vi på en vacker väg förbi den på andra sidan floden liggande staden Honda, samt anlände sent på aftonen till Bodegan *Santa-Fé* under önskningar, att här nu måtte vara någon Champan, med hvilken vi snart kunde få en passage utför Magdalena.

Då vi andra morgonen kastade våra frågande blickar öfver floden till den midtemot liggande hamnen vid andra Bodegan, möttes de också af en der liggande stor Champan; och som min reskamrat antingen verkligen kände sig äga någon feber efter resans fatiguer och det nuvarande heta klimatet, eller också blott plågades af en viss lethargisk Colombianism, hvars enda palliativ är hängmattan, så lemnade jag honom deri, och åtog mig att ensam anstalta om passagen. Ankommen öfver floden fick jag veta, att Champanen låg

och väntade på en Senator med sin familj, som nu var på väg från Bogotá till Honda. Jag gick således genast in till staden, hvarest man underrättade mig, det Senatorn, som var något sjuk, ännu icke var anländ, men väntades hvarje dag. Jag återvände således till Bodegan och min der varande Senator, hvilken vid denna underrättelse blef mycket glad, försäkrad om att vi nu skulle få en god lägenhet till Barranca, blott vi passade på Senatorns ankomst, emedan han var ganska god vän med denne Embetsbroder, hvars namn jag verkligen är ledsen att icke komma ihog, då han i anteckningarne figurerar endast under benämningen "sjuka Senatorn," ehuru den intressanta rol, han derunder spelte, onekligen gjort honom berättigad till en mera specifik namnkunnighet.

Följande morgonen gick jag åter till Honda, för att höra om vår Senator var kommen; och till min förnöjelse visade man mig nu huset, hvarest han bodde. Jag gick genast in, och, frågande efter den sjuka Senatorn, som kommit från Bogotá, visade man mig upp i öfra våningen, der en någorlunda till åren kommen blek man hvilade ut efter resan, rökande sin cigarr i hängmattan. In-

nan jag kunde framföra mitt ärende, var det nödigt att iakttaga här brukliga helsningar, hvilka alltid äro åtföljda af frågor om helsan, och tyckte jag, att, vid detta tillfälle isynnerhet, en och annan vänlig förfrågan om resan, vägen, hettan, m. m. ej kunde skada såsom förelöpare till min slutanhållan. Gubben upptog dessa med mycken välvilja, och ingick genast i en långsam beskrifning om så väl resans besvärlighet som dess egna lidanden derunder, hvilka isynnerhet kommo från bröstet. Ehuru jag visserligen började finna dessa detaljer något besynnerliga och mindre brukliga vid det första mötet med en fremling, så ansåg jag dem endast som en följd af Gubbens pratsjuka, hvilken ännu mera var upplifvad af åtankan på den nu öfverståndna landtresans vedermödor; och då jag i alla fall önskade att ställa mig in med Gubben såsom disponent af Champanen, så tyckte jag ej så illa om hans öppenhjertiga meddelanden, utan låtsade tvärtom med en odelad uppmärksamhet åhöra dess suckande jeremiader, samt tillochmed genom ett och annat interpolerande utrop och korta lempliga förfrågningar ge dem en uppmuntrad fart; så att vi slutligen voro så långt hunna, att Gubben,

med den försäkran att han nu äfven hade feber, räckte mig armen, för att låta mig känna honom på pulsen. Utan att vara charlatan tyckte jag mig ändå kunna vilfara hans begäran; och då Gubbens puls, ehuru matt, ändå slog sina slag så ordentligt, som trots någon Engelsk kronometer, så drog jag icke heller i betänkande, att med en ganska bestämd min försäkra honom, det han icke hade någon feber för närvarande. — Allt det här sammanlagdt hade emellertid öfvertygat Gubben om en sak, som han redan förmodade vid en fremlings ankomst till dess hängmatta, men som jag af ofvan anförde skäl icke ens kunnat misstänka. — Tröstad i denna punkten började min sjuke Senator, under beskrifningen om sitt svaga bröst inblanda små förfrågningar om huru han möjligen skulle kunna få någon lindring derföre; och då jag ansåg dessa frågor härledda från det förtroende, man här i allmänhet hyser för en Europées större erfarenhet, och således yttrade i den afsigt att inhämta ett godt och kanske på sig sjelf användbart råd, så hesiterade jag icke, att enligt förmåga genom allmänna föreskrifter söka till att hjelpa honom, så mycket hellre, som det smickrade mig,

att han redan hade fattat ett sådant förtroende för min person. Jag började till den ändan i allmänna termer försäkra honom, att den milda sjöluften vid Cartagena skulle bekomma hans bröst mycket bättre än det kalla klimatet i Bogotá, att han nu icke borde äta några syrliga frukter, samt icke röka för mycket tobak. Jag hade icke väl fått det sista ordet ur min mun, förrän Gubben hade cigarren ur sin, och med detsamma flög den ännu rykande med fart ut genom fönstret. Allt detta kunde ju också ganska väl passera, utan att jag behöfde misstänka något missförstånd å Gubbens sida, eller att här verkligen existerade ett *qui-pro-quo;* men då han nu slutligen trängde allt närmare på den förmente Doctorn, samt slutligen begärde recept och medicamenter, då fann jag ändteligen hvad för en betydande role, jag ovetande hade spelat hos den sjuke Senatorn; och med en leende min förklarade jag honom nu genast, att jag icke var någon Medicus. Vid denna bekännelse blef Gubben alldeles befängd, och, utan att hvarken höra mitt verkliga ärende till honom eller några andra skäl, började han i hettan en häftig föreläsning om unga

fremlingar, som vilja leka med gammalt sjukt folk, känna dem på pulsen utan att vara Läkare, gifva råd utan att förstå medicin, m. m. Jag kan icke neka till, att jag blef något surprenerad öfver denna oväntade paroxysm hos min påtvungne patient; men som jag ändå hade lust att se huru den skulle slutas, och om han derefter icke skulle taga reson, så blef jag qvar utan att afbryta honom. Detta gjorde nu oförmodadt ett bud från min reskamrat, hvilken då han i Bodegan fått veta, att embetsbrodern redan var kommen, genast skickade ett bref med anhållan, att han tillika med en fremling måtte få följa med honom i dess Champan utför floden. Nu tyckte jag rätta tiden vara inne att skrida till förklaring, och sedan jag sagt honom, att jag just vore denne fremling, som kommit hit endast för att anhålla om denna passage, samt att jag dessutom vore från ett land, der man, utan att vara hvarken promoverad eller licencierad i den Medicinska Faculteten, ändå kunde känna folk på pulsen, och gifva allmänna råd i vanliga sjukdomar. Men detta hjelpte icke: min Senator var och förblef lika obeveklig; och, sedan han sagt budet att min reskamrat skulle få en passage med honom,

förklarade han helt tvärt att han icke hade rum i Champanen för någon fremling, som ville narras med gammalt folk. Med skäl uppbragt öfver en så öppen oartighet eller snarare föraktande en så envis dumhet, reste jag mig upp samt tog min hatt, med den förfrågan om han läst *Gil Blas;* och då han något förundrad deröfver svarade ja, försäkrade jag honom, att nästa gång någon Colombian bad mig känna sig på pulsen, skulle jag antingen spritta från hans arm som från en orm, eller ock genast ordinera något, om det också icke skulle bli annat än, lik *Doctor Sangrado* i den nämde boken, täta åderlåtningar och varmt vatten, för att renovera deras dåliga blodmassa.

Nedkommen i trappan, mötte jag den före min ankomst efterskickade Æsculapen, hvars role jag ovetande hade spelat, och vid hvars åsyn jag just gratulerade den medicament-sjuke patienten; ty det var en äkta pendant till min svartbrune maisvällings-Doctor i Mompox, nemligen en grof Mulatt, som troligen hellre ordinerade China och Ipecacuanha åt den bröstsjuke Gubben, än han lät honom förebrå sig ovilja eller okunnighet i att föreskrifva honom medicamenter från Apotheket.

Som jag kort härefter fick veta, att Ångbåten på Magdalena väntades till *Conejo*, och att således snart en bättre lägenhet tillböd sig än med den sjuke Senatorns Champan, så lemnade uppträdet med honom ingen annan känsla efter sig, än den behagliga af ett oemotståndligt löje, hvilket ännu återkallar på hela denna scen, och i synnerhet den delen deraf då han så ifrigt och lydigt kastade sin älskade cigarr utom fönstret, ovilkorligt uppväcker. Det var således i en ganska munter sinnesstämning, som jag berättade denne händelse för min reskamrat, under det jag tog afsked af honom, för att i afbidan på Ångbåten, med några Engelsmän, som jag råkat i Honda, göra en liten tour till den tolf mil härifrån liggande staden *Mariquita*, hvarest vi hade några bekanta bland de derstädes vid Silfvergrufvorna engagerade utländningar.

På eftermiddagen den 8 redo vi från Honda, och anlände, öfver vidlyftiga med manslångt gräs bevuxna ängar, på aftonen till Mariquita, som ligger skyld af en liten lund på högra stranden af *Rio-Guali*, och vid foten af den Cordilleren som skiljer provinsen Mariquita från Antioquia och Popayan. Ett bland de största Engelska Min-kompagnier,

kallande sig *"Colombian Mining Association,"* har härstädes ett stort etablissement, för att arbeta de närliggande silfvergrufvorna *Santa-Anna* och *la Manta*. Här funnos nu nära fyrtio Europeiska arbetare, och sextio väntades dessutom; och man hade godt hopp om att snart få silfver, då man nu hade råkat på rätta ådran. Det blir väl ändå fråga om icke dessa silfvergrufvor i visst afseende komma att ställas i samma cathegori med alla andra af fremlingar arbetade guldgrufvor härstädes; oaktadt de ändå äga tvenne stora saker för sig, nemligen tillräckligt lifsmedel i närheten, och en fri vatten-transport ända från *London-Bridge* till *Hondas Bodega*, hvarifrån den med lätthet kan fortsättas landvägen öfver de nämde slätterna till det endast fyra timmars väg derifrån liggande Mariquita.

Efter tvenne dagars angenämt dröjsmål härstädes, — hvarunder de här boende Engelsmännen anställde en *Tertulia*, eller aftonsällskap, för några här boende damer, hvarvid lektes Colombianska sällskaps-lekar, som hade mycket tycke af våra så kallade Jul-lekar, — afreste jag till Honda i sällskap med en Engelsk Coronel Young, som länge varit i Co-

Iombiansk tjenst, och som nyligen i Bogotá blifvit utnämd till Gouvernör öfver provinsen *Imbabura*, som ligger under Equatorn och vid kusten af Söderhafvet, till hvilken han nu också reste, tagande flod- och sjö-vägen om Cartagena och Panamá, såsom här ansedd mycket vigare än den directa landvägen emellan hufvudstaden och landets vestra gräns. Han väntade således äfven på Ångbåten; och då vi andra dagen fingo höra att den nu kommit till Conejo, så embarquerade vi på morgonen den 12 en liten Canot, med hvilken vi, efter fyra timmars neddrifning utför Magdalena-floden, ankommo till *la Bodega de Conejo*, hvarest Ångbåten då låg. — Uppkomna på densamme fingo vi den obehagliga underrättelsen, det han icke kom att gå härifrån på åtta dagar, emedan han borde invänta några passagerare från Bogotá; och hade vi således både tid och tillfälle att närmare lära känna denna verkliga Fenix på Magdalena-floden.

Genom ett exclusivt privilegium, under tjugo år beviljadt en i Bogotá boende Tysk Köpman, vid namn Elbers, har denne ensam rättigheten att under nämde tid naviguera Magdalena-floden med ångbåtar, hvaremot han

förbundit sig att hålla så många sådana fartyg, som kunna behöfvas för både passagerare och köpmans-varor. Detta vilkor är emellertid så mycket mindre uppfyldt, som här ännu icke finns flera än denne Ångbåt, hvilken började sin första resa på Magdalena-floden i Juni 1825, och hade nu, ett år derefter, icke hunnit att fullborda sin tredje resa; hvilket endast får tillskrifvas dess för stora djupgående i denna på sina ställen grunda flod, der dessutom sandbankarne så ofta förändra sig. — Ångbåten *General Santander*, som byggdes år 1825 i Philadelphia, håller omkring hundra läster, ligger lastad nära sex fot djupt, och äger en machin om femtio hästars kraft. Den är lik alla Nord-Americanska fartyg väl byggd, och då dess ångmachin arbetar jemt och lätt, så gör den en ganska god fart emot strömmen: den är dessutom väl inredd för passagerare, så att han blott tyckes äga ett fel, det att vara för stor eller rättare djup, hvilket gör att den alltför ofta blir uppehållen genom stötningar på de dolda sandbankarne.

Vid vår ankomst om bord voro några passagerare qvar, som ännu icke fått mul-åsnor, för att landvägen fortsätta resan här-

ifrån till Bogotá öfver Guaduas, till hvilket sednare ställe en högst usel väg leder från Conejo. Bland dessas antal befann sig äfven Amiral Clementi, hvilken, sedan expeditionen åt Cuba, för hvilken han var Chef, slutat der den började, i Cartagena's hamn, nu blifvit utnämd till Marin-Minister, och i sådan egenskap var stadd på resan till hufvudstaden, för att emottaga sin portfölj. Han var som vanligt mycket artig och språksam, samt helsade mig från Kamraterna på de nu afseglade Svenska skeppen. — Efter hand kommo de väntade passagerarne från Bogotá, bland hvilka voro Förenta Staternas Minister Anderson, en Engelsk Consul i Maracaibo, vid namn Southerland, och Señor Martin med sin fru. Den sednare var Representant för Cartagena, och bror till den förut nämde vår commissionär derstädes. Vi voro således ett temmeligen stort sällskap om bord, hvilka alla med otålighet afbidade afresan, som var bestämd till nästkommande Lördag. — Under tiden inträffade tvenne händelser, hvilka, ehuru för oss ovanliga och förfärande, ändå icke äro det så mycket här, och såsom sådana kunna kallas caracteristiska för landet: nemligen den förr nämde ohyggliga synen

af en stor Crocodil, som något från Ångbåten simmade utför floden hållande en död Negrinna tvers i sitt ofantliga gap; och dagen derefter på aftonen känningen af den häftiga jordstöten, som förut är nämd såsom starkast i Bogotá, men hvilken äfven här, och till och med om bord på Ångbåten, hördes och kändes på ett ganska märkbart sätt.

Söndags morgon, den 18 Juni, lemnade vi ändtligen Conejo, och skyndade utför floden med en fart, som varierade mellan sju och åtta mil i timmen, hvartill likväl strömmen bidrog trenne. Det var verkligen en stor njutning, att så der med ett ordentligt fartyg, och i ett så godt sällskap fara utför denna välkända flod, på hvilken man förut så länge framskridit i en usel Canot i sällskap med några halfvilda Bogas; och den känsla, med hvilken man, från halfdäcket på den stora midt i floden framskyndande Ångbåten, betraktade de förbiilande väl kända stränderna, borde med rätta vara angenäm för alla passagerarne, äfven om de voro af landets infödingar, men huru mycket mer för den vid sådana saker förut vane fremlingen, hvilken ju mera njuter af en sådan passage, ju längre han måst umbära de den åt-

följande beqvämligheter, eller rättare ju längre han suckat under de på landets vanliga farkoster uthärdade vedermödorna. Det var också knappast man ville tro sina sinnen, som nu började undfägnas med saker, hvilka man under en så lång tid nödgats anse såsom fullkomligt oförenliga härstädes, och som derföre, på samma gång de bildade starka contraster för de yttre sinnena, äfven angenämt sysselsatte inbilningen med nästan samma rädda aningar om deras verklighet, som de, hvilka medfölja den behagliga drömmen under en lätt morgon-slummer. Huru besynnerligt var det också icke, att under det man passerade utför denna Flods af en vild tropisk vegetation öfverhöljda stränder, glest beprydda med en och annan långt från hvarannan liggande bamburörs-hydda, och händelsevis svagt upplifvad af en ensam Canot — med ett ord på denna Magdalena, som så fullkomligt idealiserar den heta zonen i all sin vilda storhet och naturliga enfald, befinna sig om bord på ett skönt Ångfartyg, hvilket åter, med alla sina attributer och många inventarier, flög åstad som ett passande emblem på den tempererade zonens industriösa hyfsning och konstfulla kraftyttringar: huru besynnerligt, att se Crocodilerna bortskrämda från sina låga sandbankar genom de böljor den framträngande skeppsbogen förorsakade: eller höra en uppåt sträfvande Champan-besättnings rop öfverröstas af de jemt plaskande vattenhjulen: den svarta lotsens Bogas-Patron-lika befallningar, öfversatta på Engelska, verkställas af hvita matroser: känna flodens försmäktande lugn, genom fartygets fart, på fördäcket förvandlas till en uppfriskande flägt: se den lodrätta solens ljungande strålar på halfdäcket trotsas under det stora soltältet: och, under det man på däcket serveras vid det på Europeiskt vis uppdukade bordet, kanske vid förbifarten igenkänna en sandbank, der man ännu tycker sig upptäcka reliker efter den okonstlade måltid, man en gång der hållit: eller ock, svängande i sin under soltältet uppspända hängmatta, drömmande betrakta några på en annan bank ännu qvarstående stänger, som uppehållit det musquitnät, under hvilket man tillbragte en sömnlös natt: — med ett ord, hela denna flodfart var verkligen så egen och så besynnerligt angenäm, att man knapt vågade öfvertyga sig om att man verkligen gjorde en resa på densamma Magdalena-floden, med hvilken man

hittills med rätta identifierat höjden af besvärligheter och fatiguer.

Men länge kunde icke denna behagliga segling räcka, ty då skulle ju Magdalena helt och hållet förlorat sin gamla reputation: och liksom den nu ville visa, att den icke så hastigt tänkte uppoffra en sådan, eller att man icke så der iedigt och behändigt kunde slippa fram, och ostraffadt trottsa alla dess hittills despotiska vedermödor, så anförde den snart ett så grundligt skäl för motsattsen, att ingen kunde disputera dess afgörande vigt; och då vi tidigt på eftermiddagen stötte på grund på en sandbank, fastnade vi derpå så hårdt, att vi icke kunde komma derifrån på tvenne dygn, utan med det samma man nu låg fast midt uti strömmen utsatt för hetta, musquiter, m. m., måste man medge, att man icke köpt sig fri för Magdalenas vanliga olägenheter, på samma gång man betalt en passage på Ångbåten, utan tvertom måste man nu nästan afundas Bogas på en med strömmen nedflytande usel Champan, hvilken obehindradt passerade utmed den stora Ångbåten. — Ehuruväl vi den 20 på eftermiddagen blefvo flott från denna sandbank, som låg mellan Garapata och Remolino, så gick det

sedermera om icke sämre åtminstone icke bättre; och då hädanefter ingen dag passerades utan på-grund-stötningar, så blef denna passage lika långvarig som tråkig och besvärlig; och då vi ändtligen den 25, eller på tio dygn, hade arbetat oss fram till San-Pablo, hade vi nästan ingen proviant om bord, utan hunno just hit i rättan tid, för att göra starka requisitioner på byns grisar, kycklingar och ägg. — Midsommarsdagen hade också blifvit firad, alldeles efter landets sed, i en stilla overksamhet på en sandbank, då vi hela det dygnet stodo på grund; och om man hos oss på den dagen njuter af den så högt i söder uppkomna solen, så skulle man här gerna önskat, att den stigit något lägre ner från den nästan lodrätta ståndpunkt, den nu innehade något i norr om oss. — Nätterna öfverflödade af musquiter, regn och åska, hvilken senare icke förlorade något af sin fruktansvärda sublimité derigenom att den betraktades från hängmattan, som häftigt darrade vid de förfärliga knallar, hvilka, concentrerade emellan de höga skogfulla stränderne, rullade utför floden och, stötande emot fartyget med sitt fasansvärda dån, tycktes liksom vilja losskaka det från sandbanken. Blixtrarne nedslungades

också så ofta ner i floden och så nära oss, att det verkligen var lyckligare, att de icke nedslogo på det ensamt liggande fartyget, än det hade varit besynnerligt, om de gjort det. Hettan var om dagarna nästan outhärdelig, isynnerhet då ångpannorna voro upphettade, och något längre ner på floden uppgick thermometern en eftermiddag till den förfärliga höjden af fyrtiofem grader akter om machineriet. — Det var således ett för ingen del behagligt lif om bord, och då vi slutligen den 3o redan hade stått trenne dygn på en sandbank, ofvanföre *Puerto-Ocaña*, hvilken med hvarje dag tillväxte, så började denna lefnad bli så mycket odrägligare, som nu lifsmedlen började alldeles tryta. Captenen, en ung lika skicklig som rask Nord-American, hvilken förut fört en Ångbåt på Hudson-floden, och nu med ledsnad fann *"the damned difference between the Hudson and Magdalena rivers"* kunde nu icke längre underhålla sina otåliga passagerares förhoppningar, eller honorera sina förbindelser till dem, utan måste liksom en banquerotterande köpman söka accordera. Som ingen af dem hade något att invända mot Captenens skicklighet och ansträngning, att söka reda sig ur

sina dåliga affärer, hvartill isynnerhet lotsens oskicklighet, fartygets stora djupgående och flodens fallande voro orsaken, så beviljades honom också ett så godt accord, som omständigheterna kunde medgifva, nemligen att han, emot återbetalande af passage-afgiften mellan Mompox och Barranca, skulle med hvad flodfartyg, som nu genast kunde anskaffas, frakta sina passagerare till det förstnämde stället. Till den ändan sändes genast en båt till Puerto-Ocaña, att söka få hyra Canoter derstädes, och god utkik hölls om bord, att ingen nedgående Champan skulle slippa förbi oprejad.

På aftonen passerade också en sådan, på hvilken resten af de Colombianska passagerare, som icke på morgonen afgått med båten, inskeppades; och följande dagen voro således icke mera än, utom Captenen, tvenne Nord-Americanare, tvenne Engelsmän och jag om bord, hvilka beslutit följas åt i den båt eller båtar, som väntades från Puerto-Ocaña. Ehuru vi på morgonen varit i land och lyckats skjuta trenne små fasaner, samt således icke voro utan stek till middagen, så ledo vi en så mycket större brist på dricksvaror, som den förfärliga hettan gjorde det

ljumma Magdalena-vattnet mindre välsmakande och helsosamt; och så uttömda voro Stewartens förråder i den vägen, att en af Engelsmännen lofvade fem piaster åt den, som kunde skaffa en butelj Rom, för att fira *Saturday night.** På eftermiddagen kom i tysthet en af matroserna till honom med en butelj, till hälften fyld med denna likör, hvilken han haft för eget behof, men som han nu tillböd sig sälja för två piaster; hvilket med nöje betaltes. På aftonen inviterades vi oförmodadt af vår muntre reskamrat, hvilken något förut arrangerat ett bord med cigarrer, vatten-karafiner och dricksglas, samt hållande den halffyllda buteljen i handen triumferande utropade: *"Come along Gentlemen!"* — *"Here is a grogg for our Saturday night!"* — *"Let us toast our old whimsical Mistress Magdalena!"*

Andra dagen på aftonen kom ändtligen båten tillbaka, men endast i sällskap med en liten Piraguita, hvilken utom sina tvenne Bogas knapt kunde rymma en enda passagerare med sina saker; och då ingen af de an-

* Lördags afton firas ofta af Officerarne på Engelska och Nord-Americanska Skepp; meråndels i muntert lag och vid fyllda glas.

dra ville begagna denna ovanligt lilla farkost, så tog jag den så mycket hellre, som det var mycket osäkert huru snart någon annan skulle bjudas. — Följande morgonen lemnade jag också Ångbåten, sedan jag der varit om bord trenne veckor, för att passera mellan Conejo och höjden af Morales; hvilket, tillika med detta fartygs förra lika långvariga resor, ej talar mycket till dess fördel. Detta hindrar icke att ju Ångbåtar med fördel kunna begagnas på Magdalena-floden, endast de äro mindre djupgående än denne; ty för Ångfartyg af tre till fyra fots djup är Magdalena så mycket bättre passande, som den hvarken äger några fall eller svåra hvirflar, utan nedförer sin jemna af ingen vind oroade vattenmassa med en sakta knapt märkbar fart af ej mera än en till tre mil i timmen; och då man håller sig midt i floden möter man ej gerna några sandbankar, som kunna blifva hinderliga för ofvannämde djupgående.

Jag hade således nu förbytt fartyg; och om det förra var för stort, så ägde det nu varande åtminstone icke samma fel, då det var den minsta Canot jag nästan sett. Ej mera än halftredje manslängd på ena hållet,

höll den icke mera än en mansbredd på det andra, åtminstone skulle en någorlunda korpulent karl haft ganska svårt att intvinga sina posteriora mellan denna farkosts begge sidor. Dess hela längd var också så upptagen af mina begge koffertar, som stodo efter hvarandra, och min egen utsträckta person, att endast ett obetydligt vacuum återstod i begge ändarne, hvilket hvardera occuperades af en sittande Boga, som väl i denna hopkrupna ställning kunde med sin korta åra öka Canotens fart utför floden, men som omöjligen skulle kunnat nyttja sin långa stång, hvilken nu ej en gång fick rum om bord, utan följde med i släptåg. Ett litet soltält af krökta käppar och gröna platanblad skyddade väl något för solen, men bidrog också betydligt till Canotens rankhet, hvilken vid den minsta rörelse af Bogas vippade nästan något för mycket, för att göra all inquietude öfverflödig hos den under detta tak liksom inpackade passageraren, isynnerhet då fartygets vatten-linie dervid alltför ofta kom i collision med relingens öfverkant. — På detta sätt fortsattes nu hela dagen, och sedan vi lagt i land vid Regidor, för att äta middag, anlände vi på aftonen till San Pedro,

hvarest natten passerades. — Här var jag åter vittne till Caymanernas djerfhet, då kort efter vår hitkomst en liten Canot anlände, hvaruti tvenne Indianer hade varit ute för att fiska, af hvilka den enes ben var illa såradt af ett dylikt djur, som, under det de lade ut näten, hade kastat sitt stora hufvud upp i den lilla båten och fattat om karlens ben med sitt förfärliga gap. Ett slag af den andre kamratens åra hade ändå lyckligtvis skrämt denne best, så att han genast släppte sitt rof. — Följande dagen passerades Tamalameque, Peñon och Banco, samt på eftermiddagen Chioya; hvarefter ett regn hindrade oss att fortfara vidare, utan måste vi lägga i land vid en Roza något ofvanför Guama. — Morgonen derpå, eller den 5 Juli, lemnade vi bittida nattqvarteret, så att jag på förmiddagen anlände till Mompox, efter att hafva varit nära fem veckor på vägen mellan Bogotá och hit, eller omkring tio Svenska mil i veckan.

Genom oförmodade underrättelser härstädes fördröjdes vistandet i Mompox. Under denna tid tilldrog sig en händelse, som kan tjena såsom ett upplysande bihang till historien om Colombianska Presternas fanatiska

intolerance. En här boende köpman från Förenta Staterna, vid namn Galt, hade någon tid varit sjuk och, ännu betydligt matt dereefter, för första gången vågat sig ut, för att besöka en här varande landsman. På gatan möter han en andlig procession, hvilken, förande Sacramentet, escorterades af några Soldater. Vid dennes ankomst stannade fremlingen, och tog som brukligt hatten af sig; hvarpå en af de åtföljande Presterna nalkas och tillsäger honom att äfven knäfalla på gatan. Då han svarade sig hvarken vilja eller kunna det, emedan han icke var Catholik och dessutom så svag efter sin sjukdom, att han från en dylik knäböjning icke skulle kunna uppresa sig — befallte Presten en af soldaterna tvinga honom dertill med sin musköt-kolf, med hvilken denne också genast gaf honom flera slag, så att han nedföll på ett knä. Ej nöjd dermed befallte Presten honom böja begge; och då han tvekade, erhöll han på den andlige mannens befallning ännu några slag af soldatens gevärs-kolf, så att han slutligen alldeles nedsjönk, öfvervåldigad så väl af harm som matthet; hvarefter Presterna med sitt följe passerade triumferande förbi, och lemnade den stackars fremlingen i sin förödmjukade ställning, från hvilken han likväl snart upphjelptes af några kanske mindre religiösa men säkert mera rättänkande menniskor, än den ifrige Herrans tjenaren. — Saken blef genast inberättad för Förenta Staternas Minister i Bogotá; och troligen har Verkställande Makten sett sig tvungen, att ge Nord-Americanska nationen upprättelse genom Prestens offentliga afbön och cassering, hvilka åtminstone voro den förfördelades ganska billiga påståenden.

Den 24 Juli firades i Mompox en fest kallad *la fiesta de Santiago*, hvilken är märkvärdig derföre, att man då anställer kappridningar på de långa gatorna, hvarvid oftast två och två af ryttarne fatta hvarandra med ena armen om lifvet, och, på detta sätt omfamnade, flyga de nu på hvar sin häst under den starkaste galopp utåt banan, hvarunder de icke släppa hvarandra, såvida ej en af dem tumlar af hästen i den mjuka sandiga gatan, under de andras högljudda åtlöje. — Det är mest lägre klasserna, som på detta halsbrytande sätt divertera sig under de dagar denne fest varar.

Den 1 Augusti gick jag i sällskap med min Värd, den förr nämde Mr. Travers,

i en Canot uppför floden till den på andra sidan liggande lilla byn *San-Sebastian*, för att andra dagen företaga en fogeljagt på de låga sumpiga slätterna emellan Magdalena och insjön *Zapatoza*, hvilka öfverflöda af en sort stora änder. Till den ändan voro vi bittida till häst följande morgon, och sedan vi fortsatt ridten öster ut, samt passerat några Rozas, ankommo vi till mindre skogsbevuxna trakter, hvilka småningom förvandlades till torfmåsiga ängar, hvarest högt och groft gräs, enstaka trädgrupper och grunda vattenpölar omvexlade med hvarandra, under det de tillhopa bildade ett det förträffligaste emporium för en mängd skedgäss, storkar och andra träskfoglar, men isynnerhet ett slags stora svarthvita änder, hvilka i stora flockar svängde sig från det ena vattendraget till det andra. Som man icke gerna kunde vada i detta träsk, och änderna dessutom ej voro så rädda för hästen, som för en gående menniska, så gick hela jagten beständigt till häst; och svårigheten dervid var icke så mycket att skjuta foglarna, hvilka oftast föllo flera för ett skott, som mera att derefter apportera dem, då hästen dervid nedsjönk ibland så djupt, att man åtminstone ej behöfde bocka sig

mycket djupt, för att sittande upphämta sitt skjutna villebråd, hvilket derefter hängdes i ett band framför sadeln. — Sedan vi på detta sätt hunnit lasta våra gångare med hvardera några dussin änder, återvände vi på aftonen hungriga och trötta till San-Sebastian, hvarest tvenne i hast tillagade foglar och de medförda hängmattorna snart tillfredsställde dessa behof.

Fjorton dagar härefter, eller den 16 Augusti, lemnade jag ändtligen Mompox i sällskap med Herr Hauswolff, som hitkommit för någon tid sedan. — Vi hade en stor Canot med beqvämt *Toldo*, tvenne Bogas, en Patron och en uppassare, samt allting förövrigt så beqvämt, som man kan ha det på Magdalena-floden under en resa från Mompox till Santa Marta. Detta var också en bland de behagligaste resor, så väl i anseende till sällskapet som årstiden och åtankan på sjelfva resan, hvilken var den sista på Magdalena-floden och troligen äfven den sista i detta land, då vi hoppades i Santa Marta få en sjölägenhet till Cartagena. Den nu började torra årstiden medförde en ständigt klar himmel, och den från hafvet uppträngande sjöbrisen började hvarje eftermiddag kännas friskare. Den under dessa nätter fulla Månen

började kort derefter i ostörd glans sitt från horizonten brådskande tåg upp till Zenith, hvarest den, fördunklande alla omgifvande stjernor, med välbehag speglade sig i den stilla Magdalena-floden, på hvilken den ensamma Canoten så tyst nedflöt med strömmen, och så sakta smög sig förbi de hvita sandbankarne eller de mörkgröna stränderne, att den liksom tycktes frukta att ohelga den tysta naturens midnatts-andakt. — Det var också någonting så högtidligt och stort i dessa tropiska månskens-nätter, att man hos oss endast kan ha en aning derom under en månfull och klar Augusti-natt. Under ett ljumt lugn, hvilket till och med den lättaste flägt skulle göra mindre förtjusande, och i en atmosfer så ren och hög, att vissa stjernor kasta ett månlikt sken på vattnet, uppgår nu denna Solens motbild så klar och skön, att den nästan tyckes vara dagens despot sjelf, som sedan han iklädt sig en, dess lysande rustning beslöjande, mantel, nu smyger sig upp på sin thron, för att i denna förklädning emottaga mera hjertliga hyllningar af den, nu af dess vanliga glans ej så förbländade, naturen. Uppkommen till sin midnattsthron öfverhöljer också den milda, liksom

småleende, Månen hela skapelsen med ett sken, hvilket, återkastadt af den spegellika floden, försätter allting i ett bländande blekt skimmer, som gränsar till dagens klarhet, utan att vara smärtande för ögat: och på en sådan natt passar fullkomligt Shakespeare's sköna uttryck: *"This night, methinks, is but the daylight sick"* — *"It looks a little paler, 'tis a day"* — *"Such as the day is when the Sun is hit"*. — Det är också under sådana månskens-nätter, som fremlingen isynnerhet känner det sköna och behagliga af ett tropik-klimat, hvars dagar äro för brinnande och morgnar och aftnar för korta eller rättare inga. Sittande på palmtaket af Canoten njöto vi också fullkomligt den sköna naturen, hvilken nu låg så vällustigt inbjudande menniskans sinnen. Under det man inandas den ljufva stilla luften, hvars ljumma beståndsdelar äro blandade med ångorna från de vid stränderna doftande blomträden, irrar ögat med angenäm villrådighet mellan det mildt strålande silfverklotet och dess stora glänsande reflexionspegel, den stilla floden, hvars jemna yta endast nu och då oroas af någon jagande Krokodil: den öfver flod och land hvilande tystnaden störes kanske ibland af

det dofva tjutet från någon aflägsen Tiger, hvilket genom det långa afståndet förlorat sitt obehag, på samma gång en och annan närmare surrning af en från stranden vilseförd Insekt, eller de meteorlika svängningarne af en lysande Eldfluga, liksom viska till den drömmande menniskan, att hon icke ensam njuter af skapelsens tysta hälft — den stilla tjusande månskens-natten.

Resan gick lika fort som angenämt, så att vi, utan att sätta foten i land, den 17 passerade Plato och Teneriffa, den 18 Barranca, Serro och Punta Gorda, samt den 19 Peñon, och landade på morgonen i Barranquilla, hvarest vi uppehöllo oss till följande dagen, då vi lemnade Magdalena och ingingo i skärgården vid Quartro-Bocas, samt anlände till Pueblo-Viejo på eftermiddagen den 21. Här lemnade vi vår Canot, och embarquerade följande dagen en, längs kusten till Santa Marta seglande, Bongo. Ehuru dåliga dessa, vid det sistnämde stället redan beskrifna, Bongos äro, och ehuru mindre behaglig en segling med en dylik farkost borde tyckas vara, så blef den nu, genom jemförelsen med navigationen på Magdalenas Canoter, af en den angenämaste och intressantaste natur: och var det

nu lika ovanligt som välkommet, att på ett med segel och roder försedt fartyg en gång få komma ut igen på det stora friska af muntra böljor lifvade hafvet, hvarpå utsigten var omätlig till venster, och till höger åter snart hindrades af branta klippspetsar, som voro de yttersta förlägningarne af de i molnen sväfvande snöbergen, från hvilkas hvita toppar en uppfriskande vind nedilade och fyllde vårt stora fyrkantiga, på ett bamburör utspända, segel, hvilket elastiskt framskjöt den smala båten genom de skummande vågorna och förbi den närliggande kusten, hvars sista utskjutande bergsudde vid Gaira slutligen passerades; och kort derefter landade vi på förmiddagen vid det täckt liggande Santa Marta.

Den 11 September ankrade i hamnen Engelska Corvetten *the Harlequin*, Capten Elliot; och den 14 gick den åter till segels för Cartagena, dit Captenen godhetsfullt tillåtit oss att medfölja. — Här vore visserligen ett outtömligt fält för de reflexioner och betraktelser, som nödvändigt måste hopa sig på hvarje resande, som på en gång ser sig försatt från den smäktande Colombianska kusten till ett stort och lifligt fartyg,

men ännu mera på den vid Magdalenas farkoster uttråkade sjömannen, som nu ändtligen åter ser sig om bord på ett Örlogs-fartyg, der han liksom tycker sig förflyttad till en annan välkänd verld, hvarest han liksom känner sig återtaga en annan natur. Men ehuru omtalandet af dessa reflexioner, äfvensom beskrifningen i allmänhet af några scener om bord på ett Örlogs-fartyg, kanske ej skulle sakna intresse äfven för dem, som icke tillhöra yrket, så vore dylika skildringar här kanhända så mycket mindre på sin plats, som seglingen för det mesta gick långt till sjös, och således utom Colombianska demarcations-linien, hvilken jag tror enligt constitutionen icke sträcker sig mera än tvenne Leguas från kusten. Vi skola således uppskjuta allt detta till lägligare tillfälle än i denna resan, hvilken redan blifvit längre, än den var ämnad; och på samma gång vi åter inträda på Republikens gebiet eller passera fästningarne vid Boca-Chica, endast nämna att vi kort derefter, eller den 18 September, landade vid Cartagena, lifligt intagna af den utmärkta artighet och vänskapsfulla bemötande, hvilka vi under denna högst angenäma passage åtnjöto af så väl Capten Elliot som dess Officerare.

Slutligen den 8 Oktober tog jag afsked af de tvenne härvarande Landsmännen, Grefve Adlercreutz och Herr Hauswolff, och lastad med helsningar till Sverige embarquerade på aftonen Engelska Paquet-Briggen *the Countess of Chichester*, Lieutenant James. — Vi voro flere passagerare om bord af diverse nationer, och gingo samma afton ut till Boca-Chica, samt följande morgonen tidigt derifrån till sjös.

Vädret var vackert men lugnt, och det stilla hafvet krusades endast här och der af några från land kommande vindflägtar, hvilka ofta dogo bort, innan de hunno fylla de dem väntande seglen, som vanmäktigt nedhängde längs masterna. På förmiddagen började dessa vindpustar blifva mindre svaga och följa tätare på hvarandra, till dess de slutligen förvandlades till en stadig Ostlig bris, med hvilken vi sträckte upp bidevind längs den låga kusten förbi Uddarne Punta-Canoa och Punta-Galera, som passerades temligen nära; hvarefter fartyget och landet småningom aflägsnade sig mera från hvarandra, under det den tilltagande vinden försäkrade om, att de snart skulle helt och hållet försvinna ur hvarandras åsyn, och på samma gång uppmanade

den resande att kasta de sista afskedsblickarne åt det lemnade landet.

Det är också med helt olika känslor man riktar dessa blickar tillbaka på ett land, i hvars inre man en så lång tid vistats, och dit man troligen icke mera återkommer, än de, med hvilka Sjömannen vanligen tager afsked af en försvinnande hamn eller kust, hvarest han en kort tid uppehållit sig, och hvilken han kanske en gång torde återse. Då det så sällan händer den Sjöfarande, att han får inträngа något långt i ett land, utan endast stannar vid kusten och i sjöstäderna, så är han ofta i mindre tillfälle, än man kanske skulle tro, att komma i erfarenhet af ett lands rätta natur, dess inbyggares egentliga caracter och lefnadssätt, m. m., eller med ett ord, att lära känna landet; ty i detta fall gifva i allmänhet de flesta sjöstäder, ehuru öfverraskande och olika de vid första anblicken kunna vara, en så svag och osäker idée om det inre landet, och hafva ofta en så beslägtande anstrykning af hvarandra, att då en Sjöman sett en och annan i hvardera zonen, kan han nästan föreställa sig alla de öfriga, i hvilka han, utom några mindre vigtiga variationer, sällan träffar något

så nytt och fremmande, att han icke genast tycker sig vara liksom hemmastadd. Så är det icke om han upptränger längre in i landet, och aflägsnar sig från den allt förenande och jemnande sjön, hvilken hit upp icke hinner bortskölja landets caracteristiska ojemnheter, utan här skall han finna dem märkligare och större, ju längre han intränger; och han skall derefter återvända till kusten med kanske helt olika tankar om detta samma land, än han skulle haft, om han lemnat det efter ett längre eller kortare vistande i dess hamnar. — Om nånsin en sådan casus inträffat, så var det nu med mig: och jag måste bekänna, att, om mitt vistande i Colombia blifvit inskränkt till städerna Cartagena och Santa Marta, jag skulle lemnat detta land med lika skefva som vidriga åsigter, så väl af sjelfva landet som dess invånare; ty olikare var väl aldrig något inre land med sin kust, än Colombias bergiga provinser mellan Anderna med dess kustprovinser vid Caraibiska sjön. — Det var således med mer än vanligt intresse, man nu följde de sista lemningarne af detta längre in så sköna land, hvars fysiska natur är så otroligt rik och omvexlande, som den endast kan och

bör vara i ett land, förenande ett så under Equatorn liggande läge med en af höga berg och stora floder så öfverhöljd yta, eller kortare, i ett så starkt couperadt tropikland, som Colombia, hvilket i detta afseende ligger ensamt och utan sin like på hela det öfriga jordklotet.

Emellertid hade vinden på eftermiddagen blifvit friskare, så att vi passerade höjden af Sabanilla under en ganska god fart, samt sågo de aflägsna dunkla topparne af Santa Martas snöberg draga sig mer och mer sjunkande akterut; och emot aftonen var den i ett jemt tilltagande, så att den något före solnedgången hade erhållit styrkan af en hårdt blåsande passadvind. På samma gång började sjelfva seglingen antaga den lifliga och häftiga natur, hvilken väl är mindre behaglig för passagerare i allmänhet, men som är det så mycket mera för Sjömannen, som han vid sådana tillfällen, då han dristigt kan forcera sitt fartyg till den största möjliga fart, kanske njuter en af de skönaste scenerna i sitt så omvexlings-rika lif. — Det var just nu en sådan segling. Solen ilade klar och purpurröd ner till den molnfria horizonten, på hvilken intet land syntes, utom den

hvita toppen af Snöberget akterut: coursen var redan satt på Jamaica, och seglen uppbrassade efter vinden, som kom friskt blåsande in på sidan, under det sjön ännu icke var för mycket upprörd: Fartyget låg starkt öfver åt Lä, och klyfde vällustigt de skummande vågorna, hvilka i sin vanmäktiga ilska endast hunno ibland spotta in öfver relingen: de mindre seglen voro redan beslagna, och Matroserna stodo färdiga att berga bramseglen, tyst lyssnande om icke Båtsmannen, som stod förut med sin hvisselpipa för munnen, snart dermed skulle ge signalen till denna manöver: Styrmannen kom just från Loggen och rapporterade, att hon gjorde elfva mil, till Captenen, som stod med kikaren under armen på halfdäcket, och kastade sina frågande blickar från den blåsande sjön i Lofvart upp till de krökta bramstängerna, för att se huru länge den tilltagande vinden skulle tillåta bramseglens förande: några Passagerare voro församlade akterut, och hållande i relingen för att icke förlora jemvigten på det starkt lutande däcket, delade sin uppmärksamhet mellan den i Lä nedgående Solen, och den akterut af dess sista strålar ännu

upplysta toppen af Snöberget: en djup tystnad rådde öfver hela fartyget, endast störd af skeppsbogens framforssande buller och vindens susande dån i tacklingen: alla stodo i en spänd väntan . . . . Plötsligt slog skeppsklockan sex . . . Solen sjönk ned i det purprade hafvet . . . dess sista stråle dallrade på snötoppen . . . en röst ropade *"Adios Colombia!"* . . . och med det samma försvann sista synliga punkten af Södra America . . . .

SLUT.

INNEHÅLL AF SEDNARE DELEN.

CAP. XI. *Resa i Anderna.* . . *Sid.* 1.

CAP. XII. *Resa i Provinsen Antioquia.* 50.

CAP. XIII. *Medellin.* . . . . 98.

CAP. XIV. *Resa från Medellin till Bogotá.* 140.

CAP. XV. *Bogotá.* . . . . . 186.

CAP. XVI. *Colombia, före dess emancipation.* 234.

CAP. XVII. *Republiken Colombia.* . . 276.

CAP. XVIII. *Colombianerna.* . . . 310.

CAP. XIX. *Besöket vid Tequendama.* . 341.

CAP. XX. *Nedresan till Kusten.* . . 357.

TRYCKFEL.

FÖRRA DELEN:

Sid.	70	rad.	26	står	pendenter	lås pendanter
„	129	„	23	„	Vint-un	„ Vingt-un
„	10	„	10	„	*Exelencia*	„ *Excelencia*
„	147	„	3	„	*Al*	„ *El*
„	243	„	2	„	*Tuña*	„ *Tunja*

SEDNARE DELEN:

Sid.	15	rad.	18	står	*Biscocho*	lås *Bizcocho*
„	15	„	19	„	*Pamela*	„ *Panela*
„	21	„	23	„	*Sillero*	„ *Silletero*
„	122	„	24	„	Bocaná	„ Tunusco
„	184	„	17	„	fot	„ famnar

KARTAN:

Står Provins-
namnet MAGDALENA i stället för CARTAGENA
„ TUÑA „ TUNJA
„ CASARARE „ CASANARE
„ Stads-namnet Tuña „ Tunja
„ By-namnet *Soatcha* „ *Soacha*

UNDERRÄTTELSE FÖR BOKBINDARE:

Planchen, förestållande en Scen på Magdalena-floden, såttes framföre Förra Delen.

Kartan öfver Colombia såttes bakefter Förra Delen.

Planchen, förestållande en Scen i Andiska Bergen, såttes framföre Sednare Delen.

Colección
Juan Kalb

SALA DE PATRIMONIO
DOCUMENTAL
Centro Cultural Biblioteca
Luis Echavarría Villegas

BIBLIOTECA
Universidad EAFIT
100244743